

ჩვენი მწერლობა

გამოდის თვეში ორჯერ პარასკეობით

ფასი 1,50 ლარი

28 მაისი 2010 №11(115)

ვინფრიდ ბოედერი იაკობ გოგებაშვილზე
ნუციკო დეკანოზიშვილის სხვა ნაპირი
ბუნებითი არისტოკრატიის გამო
ბელა ჩეკურიშვილის ლექსები
მაგნოლიები ამბებს ჰყვებიან
ენ სექსტონის ლექსები
ოთარ ჭილაძის პუბლიცისტიკა
კობა იმედაშვილი ესმა ონიანზე
მაკა ჯოხაძის ესეისტური პროზა
გივი ალხაზიშვილი ნატო ინგოროყვაზე
უშანგი ჩხეიძის სენსაციური მოგონება



შინაარსი

ვერონიკის გზაგზა	2	„იაკობ გომბაჯაშვილი გენიოსი იყო“ (ვინფრიდ ბოედერისა და გიორგი გოგოლაშვილის მიმონერა)
ბამონგაშურება	3	მალხაზ ივანიძე რამ გაამსუბუქა მონომანის ქუდი? (სპირო შიმონეს პიესა „კონვერტი“ ქართულად)
მესარეს-ინტერვიუ	4	თამაზ ხმალაძე „ნუ დაკარგავ კვალსა გზასა“ (მომზადა ნატა ვარადაძე)
ღრამბაშურები	6	ოთარ პერტახია მამბოლიები ამბავს ჰყვებიან
პოეზია	9	ბელა ჩეკურიშვილი მფარველი ანგელოზის დღე და სხვა ლექსები
პოეზიის ერთი ლექსი	11	ნუციკო დეკანოზიშვილი სხვა ნაპირი
	11	ნინო სოზაშვილი ნაპირი — თავშესაფრად (ნუციკო დეკანოზიშვილის ერთი ლექსის გამო)
უსწოათის სხოვრებიდან	13	ჯონ ადამსი ბუნებითი არისტოკრატიის გამომ
	14	ტომას ბებინგტონ მაკოლეი ცურვა უღუზოდ
ღიალოგი	16	საიდუმლოდ — გულში მნიშვნელოვანი მარცვლები (თამარ შაიშველაშვილის ესაუბრება ირმა შიოლაშვილი)
მოგონებათა სივრდი	18	უშანგი ჩხეიძე კოტეხის რუსთაველის თეატრიდან ნასვლა
მინაწარის მამიკა	23	გუბაზ მგერელიძე უშანგი ჩხეიძის სენსაციური მოგონება
გიორგი შატავაშვილი — 100	24	ნოშრევან არაბული სიტყვა, ენა, მწერალი
იზარდა, მწვანე ჯაჯილო	25	ნინო ჩხიკვიშვილი ვინ აინებავს ცაში?
ლიტერატურული პორტრეტი	28	კობა იმედაშვილი ნამდვილობის საიდუმლო ანუ ჩანაწერები ესმა ონიანის სიტყვითხლოვნებაზე
რეპორტაჟი	38	ეკა ბუჯიაშვილი ოცნება რომ არა (რიტუალი ელიზბარ ერისთავის ძეგლთან)
კრიტიკა	40	ივანე ამირხანაშვილი ცხოვრება, იდეა, გრძნობა
დაუწინმართი სახელები	42	იოსებ ჭუმბურიძე აშკარად განსაკუთრებული
დღიურის ფურცლებიდან	44	ეთერ ბერიძეშვილი დედაქალაქის კულუარებიდან დანახული ქართული სოფელი
სამინარევი: სამი ისტორია	45	პასუხისმგებლობა და მოვალეობა
პოეზი პოეზია	48	გივი ალხაზიშვილი „ვიღრე სიტყვაზე ვენდობი სიტყვას“...
პოეზიის მერიდიანები	50	ენ სექსტონი დანავილება ანგელოსთან და სხვა ლექსები
ახალი თარგმანები	52	ჯონ სტაინბეკი ნითური ჰონი
ნაქვესები	61	მასვილსიტყვაობის ნიმუშები
მოზაიკა	63	ადილოს ჯვარი თვისი

ორკვირეული ჟურნალი

დამფუძნებელი „ილიონი“

მისამართი: თბილისი,
ჩუბინაშვილის №41

რედაქცია – (995 32) 96_20_62
რეკლამა – (995 93) 65_93_68
გავრცელება – (995 77) 11_24_30
ფაქსი: (995 32) 96_20_62
E_mail: info@mtserloba.ge



დაბეჭდილი საბაზოში "ომეგა ტეგი" PRINTED BY "OMEGA TEGI" PRINT HOUSE
საბეჭდო, თბილისი, სარაიშვილის 17 TBILISI, GEORGIA, 17 SARAJISHVILI STREET
ატელფონი: +995 32 53 03 62 TELEPHONE +995 32 53 03 62

მთავარი რედაქტორი – როსტომ ჩხეიძე

პროზის რედაქტორი – ივანე ამირხანაშვილი

პოეზიის რედაქტორი – მაკა ჯოხაძე

კრიტიკისა და თარგმანის რედაქტორი – თამაზ ნატროშვილი

მხატვრული რედაქტორი – კარლო ფაჩულია დიზაინერი – მალხაზ იაშვილი

სტილისტ-კორექტორი – ნინო დეკანოიძე დაკაბადონება – თენგიზ რობიტაშვილი

ოპერატორი – თამარ ჩიხლაძე სარეკლამო მენეჯერი – ეკა ბუჯიაშვილი

გავრცელების სამსახური – ლევან კიკნაძე

გარეკანზე: ჭრელი პეპელა დაათრო...

მურმან ჩაჩუას ფოტოგრაფი

„ჩვენი მწერლობის“ მომდევნო ნომერი გამოვა 11 ივნისს

„იაკობ გოგებაშვილი გენიოსი იყო“

□

ვინფრიდ ბოედერისა და გიორგი გოგობაშვილის მიმონერა

გერმანელი ენათმეცნიერი ვინფრიდ ბოედერი ქართული ენისა და კულტურის ცნობილი მკვლევარია. ბატონი ვინფრიდის მეცნიერული ინტერესებიდან გამომდინარე არ არის შემთხვევითი მისი დაინტერესება იაკობ გოგებაშვილითა და იაკობის „დედაენით“; გთავაზობთ ვინფრიდ ბოედერის მიმონერას გიორგი გოგობაშვილთან, სადაც კარგად ჩანს მისეული შეფასება იაკობ გოგებაშვილის პიროვნებისა (გერმანელი მეცნიერის წერილში საუბარია გ. გოგობაშვილის ნაშრომზე „დედაენა“ — იაკობ გოგებაშვილის სიტყვაშემოქმედების ნაყოფი“, რომლის საყურნალე ვარიანტი გამოქვეყნდა „ჩვენს მწერლობაში“ — „სიტყვა „დედაენა“ და წიგნი „დედაენა“ — (№ 19, 2009).

1.

ძვირფასო ბატონო გიორგი,

ავთანდილ არაბულის წყალობით მივიღე იაკობ გოგებაშვილის საზოგადოების კონფერენციის მასალები და უდიდესი ინტერესით წავიკითხე თქვენი მოხსენება „დედაენაზე“. უნდა გითხრა, რომ ძალიან მომეწონა და, ჩემი აზრით, უმნიშვნელოვანესი ნაბიჯია იმ მიმართულებით, რომელსაც ძალიან საჭიროდ ვთვლი: **ქართული ენის მოლაპარაკეთა თვითშეგნების არაიდეოლოგიური და ისტორიული გაგება**. ეს, ჩემი აზრით, იმიტომ საჭიროა, ვინაიდან აქამდე **ჭარბობს ასეთი ცნებების არაისტორიული შეხედულება, თითქოს დედაენის ცნება ქართველების მარადიული ხასიათის მემკვიდრეობა იყოს**. ი. გოგებაშვილი **გენიოსი იყო იმ გაგებით, რომ ზუსტ დროს სწორი სიტყვა იპოვა. ქართული ენის დაცვამ იმ დროს მოითხოვა ასეთი ემოციური ცნება**.

ახლა მაინტერესებს, საიდან ჰქონდა ეს სიტყვა: 1994 წელს ერთ სტატიაში აღვნიშნე, რომ **რუსული კალკი არ არის, არამედ რომანული და გერმანიკული ენების სიტყვის შესატყვისია** (ნარმოშობით რომანულ სფეროში განვითარდა როგორც განათლებული ლათინურის საწინააღმდეგო ცნება: **ენა რომელიც დედისგან მივიღეთ როგორც დედის რძე** — ამიტომ იმდენად ემოციური ცნება ევროპაშიც იყო. რომანულიდან გერმანულში გადავიდა კალკად - მაგრამ ეს საკითხი დიდი კამათის საგანი იყო ვაისგერბერის და შპიცერს შორის!). ვიცი, რომ ქართულის დედაენა-ში დედა „მთავარს“ ნიშნავს, მაგრამ ჯერ ერთი: **მე-19 საუკუნეში პროდუქტიული მნიშვნელობა იყო „დედა“ ამ გაგებით?** ხომ არ შეიძლება, რომ **ი. გოგებაშვილს ორივე მნიშვნელობა უნდოდა: დედა „ევროპული“ და ქართული გაგებით?**

ჩემი კონკრეტული კითხვაა: გოგებაშვილმა რამდენად იცოდა ევროპული ენები და ლიტერატურა?

გილოცავთ შობასა და ახალ წელს!

კეთილი სურვილებით

ვინფრიდ ბოედერი

20. XII. 2009

2.

ბატონო ვინფრიდ,

გილოცავთ დამდეგ ახალ წელს. დიდი მადლობა ჩემს მოხსენებაზე გამომხაურებისათვის.

თქვენი შეკითხვის პასუხად მოგახსენებთ შემდეგს:

ვფიქრობთ, იაკობთან „დედაენა“ „ქართული გაგებით“ იხმარება. ამის თაობაზე მიაწინებდა ილია ჭავჭავაძეც: „ქართველისათვის „დედა“ მარტო მშობელი არ არის. ქართველი ღვიძლ ენასაც „დედა-ენას“ ეძახის, უფროსს ქალაქს — „დედა-ქალაქს“, მკვიდრს და დიდ ბოდს სახლისას — „დედა-ბოდს“, უდიდესსა და უმაგრეს ბურჯს — „დედა-ბურჯს“, სამთავრო აზრს — „დედა-აზრს“...

ამასვე უნდა მიაწინებდეს ისიც, რომ იაკობი „დედაენის“ სინონიმად **მთავარ ენასაც ხმარობს**. ამის თაობაზე ვწერდი ერთ სტატიაში. ვფიქრობ, დაგაინტერესებთ ეს წერილი სხვა თვალსაზრისითაც, ამიტომ გიგზავნით წერილს „იაკობი და ქართველური ენობრივი სივრცე“ (გამოქვეყნდა ერთ-ერთი კონფერენციის მასალებში; შევიდა ჩემს წიგნშიც „ქართული სალიტერატურო ენა — ისტორია და თანამედროვეობა“, 2009 წ.).

რაც შეეხება უცხო ენათა ცოდნას: იაკობმა დაამთავრა თბილისის სასულიერო სემინარია. როგორც ირკვევა, იმჟამად სემინარიაში ევროპული ენები არ ისწავლებოდა. სემინარიის შემდეგ ერთი წელი კიევში სწავლობდა (ავადმყოფობის გამო შეწყვიტა სწავლა). არანაირი ცნობა არ არსებობს ევროპული ენების ცოდნისა. იაკობი ერთგან წერს: თბილისის სემინარიაში ძველი ენები არ ისწავლებოდა, ამიტომ კიევში ამ ენების ცოდნა არ მოუთხოვიათო.

იაკობის ბიოგრაფები წერენ: „როდესაც იგი კიევის უნივერსიტეტის მოწინავე პროფესორთა ლექციებსაც ისმენდა, გულდასმით სწავლობდა დარვინის, ჰუმბოლდტის, ფოხტის, კონტის, სპენსერის, კანტის, ჰეგელის და სხვათა ნაწერებს და გამოჩინილ პედაგოგთა — კომენსკის, პესტალოცის, დისტერვეგის, განსაკუთრებით — კ. უშინსკის, პიროგოვის და სხვათა მოძღვრებას“.

სხვა ამ თემაზე ვერაფერს გეტყვით. ჰუმბოლდტისა და სხვათა ნაშრომებს რომ იცნობდა, ესეც კარგად ჩანს მისი შრომებიდან...

თუმცა ესეც საინტერესოა: იაკობი თავის ოპონენტებს როცა ეკამათება, წერს, ჩემი წიგნი „დედაენა“ თავისი ლირებულებით არ ჩამოუვარდება ევროპულ სახელმძღვანელოებსო. ევროპულ სახელმძღვანელოთა მავალითს იგი არააერგზის მიმართავს; თუნდაც ასეთ შემთხვევაში: „აი ია“-ს პრინციპი ანბანის შესასწავლად მოხერხებულია ქართული ენისათვის; არაა მოხერხებული ევროპული ენებისათვის, რადგან ქართულში ერთ ბგერას ერთი ასო შეესაბამებაო...

ეპროპის გზაზე

ბედნიერი ვიქნები, თუ კვლავ შევძლებ თქვენს შეკითხვებზე პასუხის გაცემას...

პატივისცემით

გიორგი გოგოლაშვილი
28. XII. 2009



იაკობ გოგებაშვილი

3.

ბატონო გიორგი,

ულრმესი მადლობა თქვენი ვრცელი პასუხის, ინფორმაციისა და მოხსენების ტექსტისათვის. თქვენი წიგნის ეს ნაწილი, რა თქმა უნდა, ვნახე, მაგრამ მოხსენების „რეზიუმე“ უფრო ვრცელი იყო და, რაც მთავარია, ის ფაქტი, რომ **ეს ტერმინი იაკობ გოგებაშვილის ნაპოვარია, უფრო აშკარაა ამ ვარიანტში.**

ამასობაში ბატონი ზურაბ კიკნაძის ძველი წერილი (16. X. 05) ვიპოვე. მან იცოდა, რომ **დედა ენა** ტერმინის ისტორია მაინტერესებს, და მომწერა: „ამას წინათ წავაწყდი ამონაწერს 1857 წლის ჟურნალ „ცისკრიდან“, რომელიც ჩემი სტატიისთვის („ილიას მამული“) მჭირდებოდა. ვინმე ირაკლი ლორთქიფანიძე, „იმერი თავადი“, როგორც ის თავის თავს უწოდებს, წერს: „მივსცეთ მათ კანონი ჩვენისა დედაენისა თვისებისანი...“ ისე რომ, ცოტა სხვანაირი სიტუა-

ცია გვაქვს. მაგრამ პრობლემა მაინც მხოლოდ გადაადებულია, ვინაიდან არ ვიცით, იმ იმერელს საიდან ჰქონდა ეს ტერმინი და მისთვის რას ნიშნავდა და თუ ერთსა და იმავეს ნიშნავდა, როგორც გოგებაშვილისთვის. ყოველ შემთხვევაში თქვენი გზა უნდა გავაგრძელოთ!

მაპატიეთ, რომ უფრო ადრე არ მიტყვამს, მაგრამ ბოლო წლებში სხვანაირი ინტერესები მქონდა და უბრალოდ დამავიწყდა ეს წყარო...

ახლა იმის მიხედვით, რაც მომწერეთ, უნდა გამოვირკვიო, თუ როგორ იხმარებოდა „დედა ენა“ მაგალითად გერმანულ პედაგოგიკურ სახელმძღვანელოებში. საინტერესო იქნებოდა, რა აზრები იყო გავრცელებული „დედა ენის“ შესახებ მაშინდელ რუსულ პედაგოგიკაში, რომელიც კიევში ან თბილისში წაიკითხა. „დედა ენა“

ტერმინისთვის, რა თქმა უნდა, გერმანულის ან ფრანგულის ძალიან მცირე ცოდნაც საკმარისი იყო.

მოგწერთ, როდესაც ახალი შედეგები მექნება! კიდევ ერთხელ დიდი მადლობა ძვირფასი ინფორმაციისათვის.

პატივისცემით

თქვენი ვინფრიდ ბოედერი
29. XII. 2009

გამოსმაურება

მალხაზ ივანიძე

რამ გაამსუბუქა მონომახის ქული?

□

სპირო შიმონას პიესა „კონვერტი“ ქართულად

ადამიანი ყველგან ადამიანია, ძალაუფლება ყველგან ძალაუფლებაა, დემოკრატია ყველგან ფარისევლობაა... ასეთი აზრი გამიჩნდა, როცა წავიკითხე იტალიელი დრამატურგის სპირო შიმონას პიესა „კონვერტი“. როგორც ჩანს, მთელ მსოფლიოში დემოკრატია იქცა ტვირთად, რომლის ზიდვა ადამიანს აღარ შეუძლია. მძიმეა დემოკრატის ქული. უცნაური რამ ხდება. მონომახის ქული შემსუბუქდა, გამჩატდა, გაუნონადა, სამაგიეროდ, დამძიმდა, გაძნელდა სარქველი დემოკრატის თავისა.

კარგი საქმე გააკეთა „ჩვენმა მწერლობამ“, სპირო შიმონას „კონვერტი“ რომ გამოაქვეყნა. მრავალმხრივ საგულისხმო ნაწარმოებია ამ ახალგაზრდა იტალიელი დრამატურგის ერთმოქმედებიანი პიესა, რომელსაც სულ ოთხი პერსონაჟი ჰყავს, მაგრამ ასე გგონია, მთელ მასებთან გვაქვს საქმე.

აქვე უნდა აღინიშნოს, მთარგმნელის, თორნიკე მსხილადის, მაღალი ოსტატობა. ისეთი დახვეწილი თარგმანია, პირდაპირ ახლავე შეიძლება მისი სცენაზე გატანა. პიესის მოუ-

ლოდნელი დასასრული ბევრ რამეს ამბობს და ბევრსაც გულისხმობს. ვილაც სინიორი შედის პრეზიდენტის მისაღებად და სურს მასთან შეხვედრა, რათა გაარკვიოს, რას ნიშნავს კონვერტი, რომელიც პრეზიდენტის სახელით მიიღო.

არავინ იცის, ვინ გაუგზავნა კონვერტი, არც მდივანმა, არც მზარეულმა და არც კარადაში ძალღივით გამოკეტილმა X-მა.

გენიალურია პიესის რამდენიმე დეტალი. მათ შორის პირველი: როცა მდივანი პიჯაკის ჯიბიდან იღებს ნიღაბს და თავზე იფხატებს; მეორე: როცა მდივანი სინიორის პირადობის მონომობას დაჰხედავს და ჰკითხავს „ეს თქვენი სახეა?“ „დი-ახ“, — არის პასუხი. „დიდი ხანია?“ — კვლავ ეკითხება მდივანი; მესამე: როცა კარადაში ძალღივით ჩაკეტილი კაცუნა, სახელად X, პრეზიდენტი აღმოჩნდება.

ეტყობა, იტალიელებს მარტო მელიკური და კულინარიული გატაცებებით არ ვგავართ. რაღაც სიღრმისეული მსგავსებებია ჩვენს შორის.

გამოსაუბრება

კურციო მალაპარტეს აქვს რომანი „ტყავი“, რომელშიც მოთხრობილია მეორე მსოფლიო ომის დროინდელი ამბები, როცა ამერიკელი გამათავისუფლებლები აპენინებზე შედიან. ამერიკელების დანახვაზე იტალიელები უცებ გარდაიქმნებიან, მეტისმეტად აქტიურები ხდებიან, უჩნდებათ ლალატისა და ენათანობის სენი, აბეზღებენ მეგობრებს, შვილებს, ძმებს, ქმრებს, ცოლებს, საყვარლებს, ყველას, ყველას... რა თქმა უნდა საკუთარი თავის გარდა. განზე რჩება მხოლოდ მცირედი ნაწილი მოქალაქეებისა რომლებსაც რცხვენიათ, რომ იტალიელები არიან.

სიცილიის ქალაქ მესინაში 1964 წელს დაბადებულ მწერალს ნიჭთან ერთად დიდი სულიერი გამოცდილებაც უნდა ჰქონოდა, რომ ასეთი განმაზოგადებელი მეტაფორა შეექმნა.

კითხულობ და გიკვირს — ნუთუ სიცილიაზეც ისევეა, როგორც ჩვენთან?! უფრო სწორად, როგორც ჩვენთან, იქაც ასევე?

დიახ, იქაც ყოფილა დემოკრატიის უფასო გაკვეთილები;

იქაც — როცა არ მუშაობენ, ბევრს ენევიან;

იქაც — არარაობით დალილან ადამიანები;

იქაც — შინ ჩაკეტილი ადამიანები ფანჯრიდან ჰაეროვან კოცნებს უგზავნიან პრეზიდენტს.

რა უცნაურია, როგორ ჰგავს „კონვერტის“ ფინალი გიორგი შენგელაიას ფილმ „ხარება და გოგიას“ დასასრულს.

ცხადია, სპირო შიმონეს დრამატურგიული პოეტიკა არ ახალბა, მაგრამ, დამეთანხმებით, ძველის განახლებაშიც არის რაღაც რეზონი.

კლასიკიდან სემიუელ ბეკეტის „გოდოს მოლოდინში“ და ეჟენ იონესკოს „მარტორქა“ ან „მელოტი მომღერალი ქალი“ გაგვახსენდება უთუოდ; თანამედროვეებიდან — ჰაროლდ პინტერის, სლავომირ მროჟეკის, ვაცლავ ჰაველის პიესები. პირადად ძალიან მესიმპათიურება ირლანდიელი ალან ტიტლი და მისი პიესა „გოდო მოდის“, რომელიც 1987 წელს არის დაწერილი, მაგრამ საკმაოდ თანამედროვედ უღერს და, რაც მთავარია, ბეკეტის კარგი პაროდიაა. შთამბეჭდავია ფინალი: მაცივრიდან გამოდის ფრაქსა და ცილინდრში გამოწყობილი გოდო და ავტომანქანით უჩინარდება.

სპირო შიმონე წინამორბედებს ჰგავს, მათგან ბევრი რამ აქვს ალებული, მაგრამ ორიგინალურიც არის. თანაც უფრო პლასტიკურია, უფრო დინამიკური, უფრო თბილი, კარგად

დაგვანახებს ადამიანური სულის კრიზისს. თვალდათვალ გვიჩვენებს, თუ როგორ გააქრო პოლიტიკამ ადამიანში ადამიანი და სიცოცხლის საზრისი.

დემოკრატიის ფარისევლურმა სულისკვეთებამ დასავლეთს გული ამოაცალა. ჩვენ რას გვიზამს? მინიმუმ თავს მაცინც დაგვაკარგვინებს, თუ უკვე დაკარგული არ გვაქვს.

არსებობს ერთი კარგი ფრანგული წიგნი სათაურით „გორგულას ყვირილი“, რომლის ავტორია საფრანგეთის ყოფილი პრეზიდენტის ჟაკ შირაკის ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი დომინიკ დე ვილპენი.

ეს პატიოსანი ფრანგი ისეთ რამეს ამბობს და ისე ამბობს, არ შეიძლება არ ენდო. კერძოდ, აი, რას წერს: „ჩვენი, ფრანგული საზოგადოება, რომელიც კარგა ხანს ინარჩუნებდა ჭკუა-გონებას, ამჟამად დაბნეულია. სად გაქრა სიცოცხლის აზრი, ბუნებრივი, თანდაყოლილი გრძნობა, რომელიც ჰქონდა ყველას, ვინც საზრდოობდა თაობათა მესხიერებით, ტრადიციებით, მშობლიური ნიადაგითა და კულტურით? სად გაგვიქრა ბავშვობიდან შეთვისებული ისეთი ცნებები როგორებიცაა შრომისმოყვარეობა, სიტყვის ერთგულება, პატიოსნება, თავშენიწვანება? სად დაგვკარგეთ იმ სულიერ ფასეულობათა აზრი, რომლებიც დღემდე გვიცავდნენ და გვიფარავდნენ? როგორღა დავიბრუნოთ ყოველივე ეს, როცა ადამიანებს აღარ სურთ თავს ძალა დაატანონ, როცა ველარც გაუგიათ, თუ რატომ უნდა დათმონ პირადი ინტერესები საერთო იდეალებისთვის, უზენაესი მიზნებისათვის, პიროვნული კეთილშობილებისათვის?“

მაშ რაღას ვერჩით ქართულ საზოგადოებას, რომელიც, გალაკტიონის პერიფრაზით რომ ვთქვათ, ყოველთვის არის ისეთი წყნარი, ისეთი ჩუმი, რომ არის თუ არა, აღარც კი გვახსოვს.

ამასწინათ რომელიღაც საიტზე სპირო შიმონეს ტელეინტერვიუს ვუყურე. განმაცვიფრა ამ კაცის უბრალოებამ და სიღარბაისღემ. არაფრით ჰგავს ექსტრავაგანტულ, აბსურდისტულად ახირებულ თეატრალს, ერთი ჩვეულებრივი, ოღონდ ჭკვიანი ადამიანია. არის მასში რაღაც, რაც დამაფიქრებელი დასკვნის საბაზს იძლევა: აბსურდი უკვე აღარ არის უჩვეულო არაორდინარული მოვლენა, რომელსაც ესთეტიზმის სამზეროდან ვუყურებდით, ის ჩვენი ცხოვრების ნაწილი გახდა, მეტიც, სულაც ცხოვრება იქცა აბსურდად. შედეგი? — ადამიანში პიროვნება ქრება, იღვება, დნება, ინავლება.

ექსპრეს-ინტერვიუ

თამაზ ხმალაძე

„ნუ დაკარბავ ძველსა გზასა“

— თქვენი აზრით, რა არის უკიდურესი გაჭირვებულის მდგომარეობა?

— უძღურება. როცა შენი სამშობლოს რუკას დაჰყურებ, რომელსაც ათასი ჯურის მტაცებლის მიერ ჩამოგლეჯილი ლუკმებისაგან ოთხივე კუთხივ დატოვებული ნალოჯრებთან სისხლი წვეთავს, შენს უძღურებას კი საზღვარი არა აქვს.

— სად ისურვებდით ცხოვრებას?

— ჩემი ცხოვრების დამატებად გაფაციცებული ინტერესით ვიცხოვრებდი სხვადასხვა დროში სხვადასხვა ადგილას, კუთვნილ ერთადერთ სიცოცხლეს კი მხოლოდ საქართველოში გავატარებდი.

— რა არის უმაღლესი ბედნიერება?

— რა გითხრათ, ასეთ რამეზე აზრის გამოთქმა წიგნებში ნაკითხულითა და სხვების მონაცოლით უჯეროა, თვითონ თუ გამოცდი, აუცილებლად მოგიყვებით. ისე, მინდა იცოდეთ: იმ ხამუმ-ხამუმში სიხარულებისათვისაც მადლობელი ვარ, ჩემი ცხოვრების მანძილზე რომ მარგუნა უფალმა.

— თქვენი საყვარელი ლიტერატურული პერსონაჟები?

— ალუდა ქეთელაური, გივი შადური, უბედენთიანი გაბრიელ კოხორაშვილი.

— თქვენი საყვარელი ისტორიული პერსონაჟები?

— კონსტანტინე გამსახურდიას გიორგი მეფე, ლევან გოთუას ალექსანდრე მეფე, ოთარ ჩხეიძის აშოტ კურაპალატი.

— თქვენი საყვარელი მხატვარი?
— ფიროსმანი, ელენე ახვლედიანი...
ვან გოგი.

— თქვენი საყვარელი კომპოზიტორი?

— რევაზ ლალიძე, ბიძინა კვერნაძე.

— რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად მამაკაცში?

— „ვაჟკაცი წყნარი სჯობია, რო გაჭირდება – მჭეხარი...“

— რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად ქალში?

— კდემამოსილებას... ქმარ-შვილისა და საკუთარი კომლის ერთგულებას, რაც სამშობლოს ერთგულებასაც ნიშნავს.

— რომელი ადამიანური სათნოებაა თქვენთვის უფრო მომხიბლავი?

— თანაღმობა.

— თქვენი საყვარელი საქმიანობა?

— კითხვა, ფიქრი, ბუნებაში ყოფნა და მის საიდუმლოებებში ჩაჭვრეტა, წარსულში ხეტიალი.

— თქვენთვის ნაცნობი რომელი ადამიანი გინდოდათ ყოფილიყავით?

— ერთცხოვრებაგავლილი და „მეორე წრეზე“ წამოსული თამაზ ხმალაძე.

— თქვენი ხასიათის მთავარი თვისება?

— მიმტევებლობა.

— რას აფასებთ ყველაზე მეტად მეგობრებში?

— უღალატოდ გვერდში დგომას.

— თქვენი მთავარი ნაკლი?

— მედღეხვალისობა. ვერანაირად ვაიძულე თავი დამეჯერებინა, რომ ამქვეყნად მოვლინება ერთადერთი შანსია და არა რეპეტიცია მომავალი ცხოვრებისა.

— თქვენი წარმოდგენა ბედნიერებაზე?

— დიდი ხანია, ბედნიერებაზე ფიქრი მიჭირს.

— რა იქნებოდა თქვენთვის ყველაზე დიდი უბედურება?

— წუთისოფელი თუ იმდენად გამწირავდა და მაიძულებდა, ისეთი ცხოვრებით მეცხოვრა, ღმერთი რომ არ შემინდობდა.

— როგორი გინდოდათ ყოფილიყავით?

— ეჰ, მე რომ მინდოდა, ის სად არის... ყოველ შემთხვევაში, იმაზე უკეთესი, ვიდრე ვარ.

— თქვენი საყვარელი ფერი?

— გომბორის ტყეების ფერი ღვინობისთვეში.

— ყვავილი, რომელიც ყველაზე მეტად გიყვართ?

— ია. ყოჩივარდაც კარგია, მაგრამ იად ამაოდ ასაღებენ გაზაფხულობით.

— თქვენი საყვარელი ფრინველი?

— მამალი.

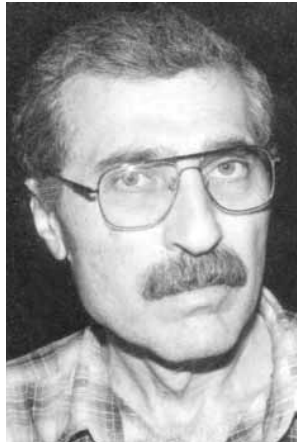
— თქვენი საყვარელი მწერალი?

— „ვისრამიანის“ მთარგმნელი, გიორგი მერჩულე და სხვაც ბევრი ქართველი თუ უცხოელი მწერალი.

— თქვენი საყვარელი პოეტები?

— შოთა, გურამიშვილი, ვაჟა და სხვებიც განწყობილებისა და სულიერი მდგომარეობის შესაბამისად.

— საყვარელი ლიტერატურული გმირი ქალები?



— გიორგი მერჩულის „სიძვის დიაცი“ (სახელიც კი რომ არ აღირსეს, სანამ ვასილ ბარნოვმა არ შეებრაღა), შოთას ასმათი, ვაჟას ალაზა და... ბოდიშს კი გიხდით, მაგრამ თამაზ ხმალაძის ნაია.

— საყვარელი გმირები რეალურ ცხოვრებაში?

— გრიგოლ ხანძთელი, იოანე მარუშისძე, გიორგი ჭყონდიდელი, ილია ჭავჭავაძე. ჰო, კიდევ ძალიან მიყვარს გრიგოლ სურამელი, რომელმაც ყველა დროის ხელისუფალთ ამაქვეყნისათა დაუბარა: „...უმჯობესს მინს, რათა ჩვენ (წარჩინებულები) მოვიკვლნეთ და არა ყოველი ესე ძალი...“

— საყვარელი გმირი ქალი ისტორიაში?

— ქეთევან წამებული.

— საყვარელი სახელი?

— მარიამი და გიორგი (ჩემი დედ-მამის სახელებია), გელა, ანანო, დავითი.

— რას ვერ იტანთ ყველაზე მეტად?

— ანგარებას. როცა კაცი ავლისას სიკეთის ნერგს იმიტომ რგავს, რომ ჩამოვლისას ათჯერ მეტი მოისთვლას. ეს ავკაცობაზე მეტია – სიკეთის გაუპატიურება.

— ისტორიული პიროვნება, რომელმაც თქვენი ზიზლი დაიმსახურა.

— ისინი ბევრნი არიან და მათი საერთო სახელია „ოროზ-მოროზის ძენი“.

— საომარი მოქმედება, თქვენი აზრით, ღირსი მეტნაკლები აღტაცებისა?

— დიდგორისა და ასპინძის ომები.

— რეფორმა, რომელსაც თქვენ განსაკუთრებით უმაღლეს შეფასებას აძლევთ?

— რუს-ურბნისის საეკლესიო კრება.

— ნიჭი, რომელსაც გინდათ ფლობდით?

— ვისურვებდი, მქონოდა ნიჭი, საკუთარი ნიჭის სრულად გამოყენების (ეჰ, რაღა დროსია!).

— როგორი გინდოდათ რომ მომკვდარიყავით?

— არანაირი სიკვდილი არ მინდა. გარდაცვალება კი ადრე მსურდა: მარცხენა ხელში ანთებული სათლითა და მარჯვენაში დავითფერულით (ერთადერთი, რაც მერგო მემკვიდრეობით). ახლა ეგეც აღარ მინდა, მსურს: გავკრე, ავორთქლდე, არავინ შევანუხო.

— თქვენ სულიერი მდგომარეობა ამჟამად?

— ვეგუები შავნაღვლიანობას.

— ქმედებანი, რომლებიც თქვენს შემწყნარებლობას იმსახურებენ?

— თვითმკვლელობა. ვიცი, რომ უდიდესი მომაკვდინებელი ცოდვია, მაგრამ იმდენმა ჩემთვის ძვირფასმა ადამიანმა დაასრულა სიცოცხლე თვითმკვლელობით, მათ მისარტ შემწყნარებლობის მეტი აღარა დამრჩენია რა.

— თქვენი დევიზი?

— ნუ დაჰკარგავ ძველსა გზასა.

— თუკი ოდესმე შეხვდებოდით ღმერთს, რას ისურვებდით, რომ მას თქვენთვის ეთქვა?

— (გავკადნიერდები და: რატომ თუკი?!) მოხვედი, შვილო!

დაიბადა 1972 წელს, სოხუმში. 1996 წელს დაამთავრა სოხუმის უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი. 1999 წელს წარჩინებით დაამთავრა საქართველოს რუსთაველის სახელობის თეატრისა და კინოს სახელმწიფო უნივერსიტეტი. (ერლომ ახვლედიანის კინოდრამატურგიის სახელოსნო). 2006-2007 წლებში მონაწილეობდა IFA-SC -ის მიერ ორგანიზებულ ტრენინგში: სამხრეთ-კავკასიური კინოპროექტებისა და სცენარების განვითარება. 2007 წელს ტრენინგ-სემინარი თანამედროვე ევროპული კინონარმოებისა და კინოინდუსტრიის შესახებ, პროგრამა „AVANTI“-ს ფარგლებში, ორგანიზებული შვეიცარიის განვითარების სააგენტოს მიერ. 2005-2007 წლებში მუშაობდა აფხაზეთის ავტონომიური რეპუბლიკის კულტურის სამინისტროს კულტურის სამმართველოს მთავარ სპეციალისტად. 2009 წელს მონაწილეობდა საქართველოს საზოგადოებრივ სატელევიზიო არხზე მიმდინარე ტელეპროექტში „დიდი ქართული ათეული“, სადაც წარადგინა აფხაზეთის ომში, ისტორიულ სოფელ კამანში, 1993 წელს დახვრეტილი ახალგაზრდა მღვდელ-მონაზონი მამა ანდრია ყურაშვილი. აღნიშნულ თემაზე გამოქვეყნებული აქვს სტატია „ღამეში გადებული ხიდი“ (2009 წ. „ჩემი აფხაზეთი“, გაზ. „24 საათი“).

არის რამდენიმე გახმაურებული პიესის ავტორი:

„სისხლიანი მერი“ (გაზეთი „ალტერნატივა“, პიესას წილად ხვდა კრიტიკის დადებითი შეფასება);

„ლიფტში“ (გაზეთი „ლიტერატურული საქართველო“), პიესა დაიდგა ერთი მსახიობის თეატრში „ვერიკო“ 2004 წ. და თეატრალურ სარდაფში „ვაკე“ 2007 წ. (რეჟისორი გიორგი სიხარულიძე); სპექტაკლმა „ლიფტში“ მონაწილეობა მიიღო თბილისში გამართულ კულტურის საერთაშორისო ბაზრობაზე „კავკასია 2005“ და, როგორც წარმატებული ქართული თეატრალური პროექტი, მინველ იქნა ერევნის საერთაშორისო თეატრალურ ფესტივალზე „HIGHFEST“, 2006 წ.

„მაგნოლიები ამბებს ჰყვებიან“ 2005 წ. (რეჟ. გიზო სიხარულიძე, თეატრი „ვერიკო“), იმავე წელს მაცურებელთა თხოვნით სპექტაკლის ჩვენება გაიმართა მიხეილ თუმანიშვილის სახელობის კინომსახიობთა თეატრში.

გამოქვეყნებული აქვს მოთხრობები, დებიუტი შედგა 1996 წელს ჟურნალის „რინა“ ფურცლებზე. თანამშრომლობდა აგრეთვე ჟურნალთან „ტაბლა“.

ოთარ პერტახია

მაგნოლიები ამბებს ჰყვებიან

თბილისი. ჩვენი დრო. დევნილი მხატვრის მოკრძალებულ სახელოსნოში იმყოფებიან ბაბუა და შვილიშვილი. ბაბუა მოლბერტის წინ დგას და ტილოზე მუშაობს, სახელოსნოს კედლებს ამშვენებს მოხუცი მხატვრის ნახატები, რომლებზეც ძირითადად ასახულია ზღვა და მწვანეში ჩაფლული თეთრი ქალაქი, სანაპიროზე მოსეირნე ქალები, კაფეები, საჩრდილობელი ქოლგები და შადრევნები. შვილიშვილი გულდასმით ათვალთვრებს კედლებზე დაკიდებულ ნახატებს, ერთხანს ჩერდება ფანჯარასთან და დედაქალაქის ხედს ყურადღებით დააკვირდება, შემდეგ მიუჯდება მაგიდას და შეეცდება ნანახი სურათი ფურცელზე ფანქრით დახატოს.

შვილიშვილი: ბაბუ, თბილისი დიდი ქალაქია?

ბაბუა: დიდი ქალაქია, კი.

შვილიშვილი: ყველაზე დიდი ქალაქი მაინც რომელია?

ბაბუა: მთელს მსოფლიოში?

შვილიშვილი: ჰო.

ბაბუა: საერთოდ, ყველაზე დიდი ქალაქები დიდ ქვეყნებშია.

შვილიშვილი: მერე, დიდი ქვეყანა რომელია?

ბაბუა: ის ქვეყანა, სადაც ძალიან ბევრი ხალხი ცხოვრობს.

შვილიშვილი: მაინც?

ბაბუა: მაგალითად, ჩინეთი, ინდოეთი...

შვილიშვილი: კიდევ?

ბაბუა: კიდევ ამერიკა და რუსეთი.

შვილიშვილი: (ხანმოკლე პაუზის შემდეგ) თბილისი მე ძალიან მიყვარს. რა მოხდა მერე თუ ყველაზე დიდი ქალაქი არ არის?!

ბაბუა: რა მოხდა და არც არაფერი.

დუმილი.

შვილიშვილი: ბაბუ, მითხარი, მე ხომ თბილისელი ვარ?

ბაბუა: (ხანმოკლე პაუზის შემდეგ) შენ თბილისში დაიბადე.

შვილიშვილი: ესეიგი, თბილისელი ვარ!

ბაბუა: ჰო, თბილისელი ხარ.

შვილიშვილი: შენ სად დაიბადე?

ბაბუა: მე... სოხუმში.

შვილიშვილი: დედიკო და მამიკოც?

ბაბუა: კი, დედიკო და მამიკოც.

პაუზა.

შვილიშვილი: სოხუმში სად არის, ბაბუ?

ბაბუა: (ხატვას თავს ანებებს და გაკვირვებული შვილიშვილის მიაჩერდება) დედამინაზე უამრავი ქალაქია, ძალიან ბევრი ქალაქი... მათ შორის არის ერთი პატარა ქალაქი, იმას სოხუმში ჰქვია და იგი ჩვენი ქალაქია.

შვილიშვილი: მართლა ჩვენია?

ბაბუა: ჰო.

შვილიშვილი: რატომ არის ჩვენი?

ბაბუა: იმიტომ, რომ ჩვენ იქ დიდი სახლი გვაქვს. ჩვენი სახლი.

შვილიშვილი: მეტი კიდევ რა გვაქვს?

ბაბუა: კობტა ეზო, ცივი წყარო და რკინის ქიშკარი.

შვილიშვილი: ვერავინ რო ვერ შემოვა ისეთი?

ბაბუა: სტუმარი შემოვა, ბაბუ, ქიშკარს გააღებს და შემოვა.

შვილიშვილი: ქურდი არ შემოვა?

ბაბუა: ქურდი არა, ვერ გაბედავს.

შვილიშვილი: რატომ, დიდი ძალისცვა გვყავს?



ბაბუა: კი, დიდი ძალი გყავს, ქურდს არ შემოუშვებს.

შვილიშვილი: ე, ჩვენს ძალს რა ჰქვია?

ბაბუა: რა ჰქვია და ჯ ე კ ა.

შვილიშვილი: (იცინის) ჯეკა!... ბაბუ, იცი, ძალიან მინდა მყავდეს ლეკვი, ვგიჟდები ისე მიყვარს. ხომ მიყიდი?

ბაბუა: გიყიდი, აბა არ გიყიდი? აუცილებლად გიყიდი.

პაუზა. ბაბუა განაგრძობს ხატვას.

შვილიშვილი: ბაბუ, მამიკოს რა დაემართა?

ბაბუა: ძველმა ნატყვიარმა შეანუხა... არაფერია, გაუვლის.

შვილიშვილი: საავადმყოფოდან მალე გამოუშვებენ?

ბაბუა: კი, მალე გამოუშვებენ.

დუმილი.

შვილიშვილი: ეჰ, დედიკო ძალიან იღლება, არა?

ბაბუა: ჰო, ბევრს მუშაობს და ძალიან იღლება, მამიკოს უვლის, ჩვენც, მთელს ოჯახს...

შვილიშვილი: მე და შენ მამიკო როდის ვნახოთ?

ბაბუა: ხვალ, გენაცვლე, ხვალ ვნახოთ.

დუმილი.

შვილიშვილი: დედიკომ მითხრა ფერად ფანქრებს მოგიტანო.

ბაბუა: მაშინ მოგიტანს.

შვილიშვილი: (იცინის) გახსოვს, მამიკომ ერთხელ გასაფერადებელი ნახატები რომ მომიტანა, იქ ბაყაყს თავზე გვირგვინი ედგა... აუ, რა სასაცილო იყო!

ბაბუა: რას ვიზამთ, გვირგვინს, სამწუხაროდ, ბაყაყებიც იდგამენ.

შვილიშვილი: ბაბუ, ფული რო გექნება, ბურთს ხო მიყიდი?

ბაბუა: კი, ბატონო, გიყიდი.

შვილიშვილი: ბოტასებს?

ბაბუა: მაგასაც გიყიდი.

შვილიშვილი: დედიკოს როგორ გაუხარდება! რო მქონდა ის ბოტასები, სულ დაიხა.

ბაბუა: ჰოდა, ახალს ვიყიდი.

შვილიშვილი: ფეხბურთზე როდის შემიყვანთ?

ბაბუა: ცოტაც გვაცალე და მალე...

გახარებული შვილიშვილი წამოდგება, ბაბუას მიუახლოვდება და მხარზე ხელს გადახვევს.

შვილიშვილი: კიდევ რა არის სოხუმში? აუ, მიდი რა, მითხარი!

ბაბუას თბილად ეღიმება, ხატვას თავს ანებებს და შვილიშვილს კალთაში ჩაისვამს.

ბაბუა: ცა არის, ბაბუ, იმოდენა, საითაც გაიხედავ, ცქერით ვეღარ გაძლები. ზღვა არის ვეებერთელა, ღრმა და საოცარი. ზაფხული იცის ისეთი, გულს რომ სიხარულით აგივსებს. ბევრი, ბევრი ადამიანი ჩამოდის ჩვენთან ზაფხულობით.

შვილიშვილი: რატომ?

ბაბუა: სოხუმი ზღვისპირა ქალაქია და ადამიანები იქ დასასვენებლად ჩადიან.

შვილიშვილი: ზღვაში რომ იცურაონ?

ბაბუა: ჰო, რომ იცურაონ, დაისვენონ და სიცოცხლე გაიხანგრძლივონ.

შვილიშვილი: უხარიათ მერე?

ბაბუა: როგორ არა! გაცეხული ადამიანები ყველაფერს ათვალეობენ.

შვილიშვილი: რას ათვალეობენ?

ბაბუა: ზღვას, გემებს, კოპნია სახლებს, ლამაზ სასტუმროებს, შადრევნებს, მალალ მთებს, პალმებს...

შვილიშვილი: კიდევ?

ბაბუა: ზღვაზე თოლიები დაფრინავენ, ქალაქის მოედნებზე უამრავი მტრედი ღულუნებს... დამსვენებლები თოლიებს აპურებენ, მტრედებს მზესუმზირით უმასპინძლებიან, ბოტანიკურ ბაღში შედიან... ზოგი ნავზე ან წყლის ველოსიპედზე ჯდება და შუა ზღვაში გადის... ადამიანები სანაპიროზე ფოტოებს იღებენ, მერე კაფეებსა და ბარებში სხდებიან, გემრიელ ნაყინს მიირთმევენ, ყავას სვამენ და ცივი კოქტილით გრილდებიან.

შვილიშვილი: აუ, ნაყინი მე ძალიან მიყვარს. აი ის, ხო იცი, მარწყვის გემო რო აქვს და კიდევ შოკოლადის.

ბაბუა: ვიცი, ვიცი.

შვილიშვილი: ბაბუ, სოხუმში მტრედებს არავინ იჭერს?

ბაბუა: ოჰ, არა, მტრედს იქ არავინ იჭერს!

შვილიშვილი: არც თოლიას?

ბაბუა: არა, არც თოლიას.

შვილიშვილი: მანანალა ძალღებს?

ბაბუა: არიან ადამიანები, რომლებიც მანანალა ძალღებს უვლიან. ვის როგორ შეუძლია, ხან რას აჭმევენ და ხან რას.

შვილიშვილი: ისინი ცოდონი არიან, ხო?

ბაბუა: სახლი მაგათ არა აქვთ და პატრონიც არ ჰყავთ... ცოდონი როგორ არ არიან.

პაუზა.

შვილიშვილი: ბაბუ, ჩვენს ძალს სოხუმში ვინ უვლის?

ბაბუა: ჩვენი ჯეკა ისეთი ყოჩაღია, თავს არ დაიკარგავს.

შვილიშვილი: წვიმა როცა წამოვა, სად უნდა დაიმალოს?

ბაბუა: თავის სახლში.

შვილიშვილი: მაგარი სახლი აქვს?

ბაბუა: კი, ხის სახლი აქვს, მაგარი, პატარა მწვანე სახლი... ჩემი ხელით აფუშენე.

შვილიშვილი: ნეტა ახლა სოხუმში თუ წვიმს?

ბაბუა: შეიძლება წვიმს კიდევც.

შვილიშვილი: ვითომ ცოტას იწვიმებს თუ ბევრს?

ბაბუა: შენ ნუ ღელავ, იქ ხშირად წვიმს ხოლმე, მაგრამ ისე ლამაზად წვიმს, თავი ზღაპარში გეგონება... წვიმა თავს კი არ გაბეზრებს, გეთამაშება, შენთან განშორება ეძნელება, გეალერსება... გამოიდარებს და მოგენატრება.

შვილიშვილი: კიდევ, ბაბუ, კიდევ რა არის სოხუმში?

ბაბუა: ულამაზესი ტბები, ზღაპრული გამოქვაბულები და უძველესი ეკლესიები, ქვები, საუკუნეები რომ გამოუვლიათ... კიდევ ჯადოსნური მაგნოლიები და ზღვაში მოცურავე იალქნიანი ნავეები...

შვილიშვილი: მაგნოლია რა არის?

ბაბუა: დიდრონი ხეა, თეთრი და სურნელოვანი ყვავილის ხე... ამ ყვავილს ჯადოსნური ძალა აქვს, ბაბუ.

შვილიშვილი: როგორ ჯადოსნური?

ბაბუა: მაგნოლიები ამბებს ჰყვებიან.

შვილიშვილი: ე, რა ამბებს?

ბაბუა: ამბებს ჩაძირულ ქალაქზე და ზღვის ასულებზე, რომლებიც ტალღებზე დარბიან და ცეკვავენ... კიდევ გემებზე და კაპიტნებზე... ამბებს ქვიშის სასახლეებზე და ჯარისკაცებზე, ოდესღაც ზღვისპირა ქალაქს გმირულად რომ იცავდნენ...

შვილიშვილი: მაგნოლიები ამბებს როგორ ჰყვებიან, განა ლაპარაკი იციან?

ბაბუა: თუ გულით მოუსმენ, მაშინ მაგნოლიების ხმაც გაიგებ... ნიავეით მოგიახლოვდება, ცხვირზე მოგილიტინებს, თმაზე ხელს გადაგისვამს, სახეზე სულს შეგიბერავს და, თუ მოენონე, თუ დარწმუნდა, რომ შენც მოიხიბლე, ამბებსაც მერე მოგიყვება.

შვილიშვილი: მითხარი, ბაბუ, შენ რა ამბავი მოგიყვა მაგნოლიამ, გეხვენები რა.

ბაბუა: იყო და არა იყო რა. ზღვისპირა ქალაქში ერთი პატარა, ცელქი ბიჭუნა ცხოვრობდა. ერთხელ, ზაფხულში, მამამ ეს ბიჭუნა ზღვაზე წაიყვანა, უნდოდა შვილისთვის ცურვა ესწავლებინა. სანაპიროზე ძალიან ბევრი ხალხი იყო, ზოგი ზღვაში ცურავდა, ზოგიც ქვიშაზე მშვიდად იწვა და ირუჯებოდა. ბავშვები კენჭებსა და ნიჟარებს აგროვებდნენ, ქვიშის სასახლეებს აშენებდნენ... მოზრდილები ხელბურთს თამაშობდნენ... ადამიანები ერთმანეთს ეძახდნენ, ხუმრობდნენ და მხიარულობდნენ... ბიჭუნა, რომელიც ძალიან ცელქი იყო, ახლა ჩუმად იჯდა კენჭებზე და გაფართოებული თვალებით ზღვას გაჰყურებდა. მზე ისე ლალად ანათებდა, რომ ზღვა აღტაცებას ვეღარ მალავდა, ძალიან ბრწყინავდა... ზოგჯერ ჯადოსნურ ნაპერწკლებსაც ისროდა მალლა, ჰაერში, იქ, სადაც თოლიები თავისუფლად დაფრინავდნენ. ბიჭუნას მოეჩვენა, თითქოს ზღვიდან ოქროს თევზები ხტოდნენ, თევზები და დელფინები... ისინი თოლიებთან ერთად ცაში კამარას კრავდნენ, ბრჭყვიალა ხაზებს ავლებდნენ, ფერად სახლებს ხატავდნენ, დედოფლებს და მეფეებს, დათუნიებსა და ბაჭიებს, სპილოებსა და ლომებს, უფლისწულებსაც ხატავდნენ და ჭირვეულ პრინცესებსაც... იცინოდნენ და ხატავდნენ... ირგვლივ სულ, სულ ჯადოსნური ნაპერწკლები ცვიოდა... კალიასავით მოხტუნავე ნაპერწკლები ბიჭუნას თავზე დატრიალდნენ, პანია ხელისგულებზე ჩამოუსხდნენ და ტკბილად და ნაზად ამღერდნენ... ბიჭუნა გაოცებისგან ხმას ვეღარ იღებდა. რატომღაც ძალიან მოუნდა ეს ყველაფერი დედიკოსთვის ეჩვენებინა, დედიკოსთვის და მეგობრებისთვის. შინ მოუნდა. იქვე გადანყვიტა რამდენიმე ნაპერწკალი დაეჭირა, მაგრამ როგორც კი ეს დააპირა, ნაპერწკლები ბიჭუნას უმალ გამოდნენ. პატარა ბიჭს ცრემლები მოაწვა; ტუჩები აუკანკალდა; ძალიან გაბრაზდა: თოლიები, ოქროს თევზები და დელფინები სადღაც შორს გაუჩინარ-

დნენ... ბიჭუნამ კარგად დაინახა, რომ ზღვა უზარმაზარი და სამიში გახდა, თითქოს ურჩხულს დაემსგავსა; ძალიან შეშინდა და, როცა მამამ ხელი ჩაჰკიდა რომ ზღვისკენ წაეყვანა, ხმამალა ატირდა. იმ დღეს მამას აღარ შეუყვანია შვილი ზღვაში... როცა გაიზარდა, ბიჭუნამ ცურვა თავისით ისწავლა და ბოლოს სახელოვანი მეზღვაურიც გახდა.

შვილიშვილი: (ხელებს შემოხვევს ბაბუას და თავს მკერდზე მიადებს)

ნეტა მაგნოლიები ამბებს მეც მომიყვებიან?

ბაბუა: თუ მთელი გულით მოუსმენ, მოგიყვებიან.

შვილიშვილი: რას მომიყვებიან, როგორ მაინტერესებს!

ბაბუა: ბევრ საოცარ ამბავს.

პაუზა. შვილიშვილი წამოდგება, ავანცენაზე გამოდის და შორს სივრცეს გახედავს.

შვილიშვილი: ბაბუ, სოხუმი საით არის?

ბაბუა: იქით, დასავლეთისკენ.

შვილიშვილი: შორსაა დასავლეთი?

ბაბუა: არა, აქვეა, ახლოს.

შვილიშვილი: ძალიან მინდა სოხუმში, ჯეკასთან მინდა, ჩვენს სახლში... მაგნოლიებთან მინდა, ზღვაც მინდა ძალიან, სულ ძალიან. (დუმბილი; ბაბუას თვალებზე ცრემლი მოადგება) მე ცურვასაც ვისწავლი, ბაბუ!

ბაბუა: მჯერა შენი.

შვილიშვილი: (იცი რა, დედიკო და მამიკო სახლში რო არ არიან, მეშინია შენც არ დამტოვო. მარტო ყოფნა არ მინდა. უჩემოდ ხომ არსად წახვალ?)

ბაბუა: (წამოდგება და შვილიშვილს მიუახლოვდება) ეგ რამ გაფიქრებინა, უშენოდ სად უნდა წავიდე... (ჩაიკრავს გულში) შენ ჩემი ვაჟკაცი ხარ, ბაბუ, გვარის გამგრძელებელი...

შვილიშვილი: მაგნოლიების ამბებს კიდევ მომიყვები?

ბაბუა: მოგიყვები, შენ თავს გეფიცები, ყოველდღე მოგიყვები...

2005



მხატვარი ნინო ხურცილავა



არის ამ ლექსებში ის ეფექტი, რაც შეიძლება დღეს არამოდურიც კი იყოს, მაგრამ მნიშვნელობას არასოდეს კარგავს.

ეს არის ზომიერების გრძნობა და აქედან გამომდინარე, თანმიმდევრულობა, სტაბილურობა, სანდოობა.

ამიტომ აღარ გიკვირს, თუ როგორ ხდება, რომ საგნებს შენარჩუნებული აქვთ ბუნებრიობა და სიტყვა არ შორდება თავის შინაარსს.

კითხულობ და გრძნობ, ეს არის ეპიზოდი ბელა ჩეკურიშვილის პოეტური სულის ბიოგრაფიიდან. მას აქვს სათქმელი და ამბობს.

მას სურს იყოს ჩვენთვის და შეგვახსენოს, თუ როგორ ვჭირდებით ერთმანეთს, იმისათვის, რათა გავძლოთ და გავაძლებინოთ სიცოცხლის იდეას.

იდეას, არა მარტო როგორც განყენებულ ცნებას, არამედ არსებობის ფორმას, სიცოცხლეში ყოფნის ხელოვნებას, უბრალოდ, სიყვარულს.

ბელა ჩეკურიშვილი

ჯერ ქვა მოძებნე,
და ვიდრე სურვილს ჩაუთქვამდე,
კარგად დაფიქრდი,
კიდევ გინდა დაბრუნება ამ ქვეყნად,
სადაც
ქვებიც კი ამდენს მოსთქვამენ?

სიზიფუს

ჯერ ქვა მოძებნე
და მტკიცე კვანძის შეკვრა ისწავლე,
თორემ იქ, ხელი ხავსისკენ გაგექცევა
და შერცხვები.

ეს ინსტინქტია,
ბოლო წუთებში ყველას უჭირს,
და ხანდახან ისეც ხდება, რომ
ხავსი მაშველ რგოლად იქცევა
და შენ, გალუმპულს,
ნახევარი ქალაქის თვალწინ
მადლობასაც გათქმევენებენ.

ჯერ ქვა მოძებნე
და ჩუქურთმის გათლა ისწავლე,
თორემ კედლებს ისე სწრაფად ამოიყვანენ,
ჯერ მუხლამდე,
მერე ყელამდე,
დაყვირებასაც ვერ მოასწრებ,
ბეტონის ყორეში აღმოჩნდები ჩაშენებული
და შენს ადგილას, ტაძრის ნაცვლად,
უსახური გალავანი იდგება ბოლოს.

ჯერ ქვა მოძებნე
და ფერები გადაარჩიე,
ვიდრე ოსტატს ოქროს ბეჭედს შეუკვეთავდე,
იკითხე მათი წარმომავლობა და პოვნის ფაზები:
ზოგი ქვა სმენას ამახვილებს,
ზოგი აბრმავებს,
ზოგი გულს ამსხვრევს,
ზოგი ნალველს შლის და
ზოგიც, სულაც, უმიზეზო ოცნებებს ინვევს...

ჯერ ქვა მოძებნე,
და ზომები კარგად გათვალე,
ვიდრე შვილის გაჩენას გადაწყვეტდე,
თორემ ვინ იცის,
მამამ ახალშობილის გადაყლაპვა მოიგუნებოს.
თუ მზად გექნება შეფუთული, დაღებულ ხახას რომ შეაგებო,
იქნებ შეძლო და გადაარჩინო,
თორემ ღმერთები, ხომ იცი რომ
საკუთარსაც არ ინდობდნენ
და მუდამ ძლიერის მხარეზე იდგნენ.

ალფა და ომეგა

...მე შენი დუმილის მცველი ვარ
და ხსოვნის წამშლელი.
დავდივარ, ვითვლი და ვანანილებ
სიტყვებს — ხერხედიდან გველის ამოსაყვანად,
ცრემლებს — ფეხების დასაბანად,
ნაცარს — საქეჭად...
ვითვლი და ვგრძნობ,
თვითონ ვხდები გველიც და სიტყვაც,
განბანილი ფეხიც და ცრემლიც,
ნაცარიც და ბროლის ქოშებიც...

მე შენი შიშის უფლება ვარ
და ვნების ნიშანი.
დავდივარ, ვკრებ და ვაბათილებ
ვაშლს — საიდუმლოს გასამხელად,
ქვას — სასროლად,
ვერცხლს — გასაბნევად...
ვაბათილებ და თვითონ ვხდები
ვაშლიც და ცოდვაც,
გასროლილი ქვაც და სამიზნეც,
30 ვერცხლის მონეტაც...

მე შენი არყოფნის გამართლება ვარ
და დასასრულის გამოცდილება.
დავდივარ, ვზრდი და ვამთლიანებ
ჩარჩოს — ქალაქად,
კვამლს — ბუხრის ცეცხლად,
ცარცის ხაზებს — საფრენ ბილიკად...
ვამთლიანებ და თვითონ ვხდები
ქალაქის ფოტოც და
მყუდრო სახლის თბილი ბუხარიც,
ცისა და მინის ბილიკებიც და
კედელზე გასმული ხაზიც...

(შენ ტახზე ნევეხარ და ამბობ,
რომ მგელს,

რომელსაც ჯერ არ შეუჭამია წითელქუდა
და მგელს,
რომელსაც მუცელი უკვე გაუჭრეს,
ერთნაირი ბიოგრაფია აქვთ...)

მზარკელი ანგელოზის დღე

...ჯანდაბას,
მოვიხსნი ნიშბსა და ყელსაბამს,
ამ ფრთებსაც დავეკეცავ,
გადმოვალ კედლიდან,
დავტოვებ ლაჟვარდს და
შენი ქალაქის ნაცროსფერს მოვირგებ,
რადგანაც მეძახი,
დამლაღე,
მაგრამ ამ ძახილსაც შეგინდობ,
ჯანდაბას,
ვიცი, რომ
ნაგებულ ომში ხარ,
რომ მხარი აქციე სამი გზის არჩევანს,
რომ თავის წესი აქვს ომსაც და თამაშსაც —
ვერასდროს მიხვდები საიდან იწყება
და როდის მთავრდება...

...ჯანდაბას,
გადმოვალ,
და სათადარიგო გასასვლელს გაგიღებ,
გაჩვენებ კარებსაც,
ჯავშანს და
ბედნიერ ბილეთებს მოგიტან,
იღბლიან რიცხვებსაც,
ქვას აგატანიანებ ამ მთაზე,
ბოლომდე,
და მერე გასწავლი დუღაბის ჩასხმასაც...
...ჯანდაბას,
გადმოვალ,
სიცხიან სახეზე ცივ ტილოს დაგაფენ,
მოგიქსოვ წინდებსაც...

* * *

— ლეიტენანტ, სიგარეტი არა გაქვს?
ფსიქიატრიულის ფანჯრიდან

ვენეოდით სიგარეტს,
ერთმანეთს – წარსულიდან,
ავტობუსს.
გვიხაროდა:
გვაქვს სიგარეტი,
წარსული,
ერთმანეთზე მოგონებები,
ქალაქი,
სადაც ვილაც მარტოა
უსიგარეტოდ,
უნარსულოდ,
და ჩვენ ვჭირდებით,
სიგარეტით,

ერთმანეთით,
მოგონებებით...
...
გისოსებიდან დანახული სამყარო დატეხილია
და მახინჯი,
გისოსებიდან დანახული ადამიანები — წახნაგოვანი
და ხეიბარნი,
და სულ ერთია,
შიგნიდან გარეთ ვიყურებით,
თუ გარედან შიგნით,
თვალეებში შემოფრქვეული უცხო ნატეხები თავზარს
გვცემენ
და გავრბივართ,
სიღრმისკენ,
ჩვეულ ყოფაში,
საიდანაც არ გამოჩნდება გისოსები,
არც გარე სამყაროს ნატეხები
დანანევრებული ადამიანებით,
არაფერი შეგვახსენებს,
რომ არსებობს გარე—ხეიბარი—მახინჯი—უცხო...
...
ლეიტენანტო,
მომიკიდე სიგარეტს...

შეყვარებულია მიწა

ეჟენ იონესკოს და სხვებს...

შეყვარებულები არ ითმენენ,
რომ მიწას, სადაც ისინი დააბიჯებენ,
სხვადასხვა ქვეყანა ერქვას.
ჩვენ კი ისიც გვანუგეშებს,
როცა ფეხქვეშ ვგრძნობთ,
მიწას,
რომელიც არასოდეს არ გვაყვედრის
სქესს და ნაბიჯებს
სხვადასხვა ქვეყნად სახელდებული
ქალაქების ქვაფენილებზე
და თანახმაა, დაყონ, აზომონ,
გაყიდონ და გაასაჩუქრონ,
იფერებს სახელს,
საზღვრებს და დროშებს,
რაც შეყვარებულებს არ ადარდებთ,
მაგრამ ჩვენ ამ საზღვრებში,
დროშისა და სახელის გასწვრივ,
ვპოვებთ სიმშვიდეს, სიმყარეს და თავდაჯერებას...
შეყვარებულები არ ითმენენ,
რომ პაემანზე ძველი კაბით გაისეირნონ,
დღეგამოშვებით იცვლიან თმის ფერს
და წვიმაში თავდავინწყებით ილუმპუბიან.
ჩვენ კი მივყვებით სეზონების მონაცვლეობას
და ხანგამოშვებით აღვნიშნავთ, რომ
რაც დრო გადის,
თითქოს უფრო სწრაფად ტრიალებს
მიწა,
რომელსაც ვგრძნობთ ფეხქვეშ და გვემინია,
ხელიდან არ გამოგვეცალოს...

სხვა ნაპირი

გადახუნებულ მდელოებსაც,
აშმორებულ ჭაობებს და
ნალვლიან წყვილებს
გადავუფრინე.
ოქროს მტვერით
ბრჭყვიალებდნენ
ცხვირნინ ბურნები,-
მზეს უმადლოდნენ.
ის კი-მლეგივით ხელგაშლილი-
წვებოდა მთაზე,-
ეფინებოდა "ვარდთა და ნეხეთა".

ნუციკო დეკანოზიშვილი



ნინო სოზაშვილი

ნაპირი —
თავშესაფრად

□

ნუციკო დეკანოზიშვილის
ერთი ლექსის გამო

იდგა მკათათვე. ცხელოდა და მუხლები მტეხდა.

მოზლაცუნებდნენ ძროხები და დონდლო ცურებით
დაატარებდნენ რძეს და სევდას-სამყაროს სევდას.
ქალები თივას უმატებდნენ კაცებს ურმებზე,
და ორი მხარეც აღარ ჰქონდა რადგანაც მედალს,

თავი მინაზე ამოვყავი.

ხეები-გზებზე.
ტოტები-ფრთები.
ფრთები-ხელები.
რამდენიც გინდა, აქნიე
და ასავსავე,-
ფაქტია,-ხმები.

და დილაობით, როცა ჩიტები
მილეთის ამბავს გაიმბობენ,
ისმენ უბრალოდ, ჩაის წრუპავ და არც გინდება

წერილი გახსნა. ნაიკითხო. მერე დახურო.
ან უპასუხო. ან იფიქრო კარგზე ან ცუდზე.
გინდა, გადახდა დაუკვეთო სახლის სახურავს,
და გაუნძრევლად დაელოდო წვეთების ურდოს.

ჰოოპლა!
რა უცხო ნაპირია,-
ტბის პირას დგები.
ზურგს უკან-ღია თვალებივით-დაგრჩნენ ცოცხლები;
მტრები, მოყვრები, გამვლელები, ძმები და დები.
სარკეში-წყალში აკვირდები წამხდარ ოცნებას.

სარკეში-წყალში.
შენ-ნარცისი.
ნარცისი-ფერი.
ფერი პრიმატის,
და წყალწყალა ხაზები თვალში.
ფეხებქვეშ-მინა შემღვრეული,
და ნაწილ-ნაწილ,
სვენებ-სვენებით,
ზოგჯერ ხმაურით, ზოგჯერ ჭენებით,
ფეხაკრეფით და უჩუმრად, ზოგჯერ,
გადაწყვეტ,-რჩები.

და გამართლებად დახავსებულ სიტყვებს
იგონებ,-
წყალდიდობისას სათქმელად და
მოსაჭიდებლად.

თანამედროვე ქართული პოეზიის მოყვარულთათვის უკვე ნაცნობია ნუციკო დეკანოზიშვილის სახელი. იგი საკუთარი ხმის მქონე, თამამი და მადიებული პოეტი. ნუციკო მუდმივად გვთავაზობს ლექსის ახალ ვერსიფიკაციას, ახალ თემებს, არაორდინარულ მიდგომას მოვლენებისადმი, მისი პოეტური ესთეტიკა დახვეწილი და, ამავედროულად, ლაღია. მუდმივ ძიებებში არასოდეს იკარგება მისი სულისკვეთება და მკვეთრად დამახასიათებელი ხიბლი, რომელსაც ფრაზის სისადავე და, ამავე დროს, სიძლიერე ავსებს. ახალმა ლექსმა – „სხვა ნაპირი“ თავისებური ეშხი და ლაზათი შესძინა მის პოეზიას.

ესაა პოლიმეტრიული ლექსის მეტად საინტერესო ნიმუში. ლექსი იწყება რითმიანი ვერლიბრით, რომელსაც ორიგინალურად ცვლის გამყოფი ტაეპი: „იდგა მკათათვე, ცხელოდა და მუხლები მტეხდა.“ აღსანიშნავია, რომ გამყოფი ტაეპი შემდეგი კონვენციური სტროფის რიტმისა და ხასიათის მარეგულირებელია.

**მოზლაცუნებდნენ ძროხები და
დონდლო ცურებით
დაატარებდნენ რძეს და სევდას – სამყაროს სევდას.
ქალები თივას უმატებდნენ კაცებს ურმებზე,
და ორი მხარეც აღარ ჰქონდა
რადგანაც მედალს,
თავი მინაზე ამოვყავი.**

ტაეპი ალეგორიული ხასიათისაა. აქ შეფარვით, მაგრამ დაფიქრებული მკითხველისათვის აშკარაა სახის-მეტყველება ნუთისოფლისა და ახლოა ხალხურ ფილოსოფიურ ლექსთან. „თავი მინაზე ამოვყავი“ კვლავ გამყოფი ტიხარის როლს ასრულებს და კვლავ იცვლება ლექსის საზომი — კონვენციურიდან ვერლიბრისკენ.

აღსანიშნავია, რომ ლექსის ყოველი ვერლიბრის ყიდის სტროფი ინდივიდუალურობით ხასიათდება და არ იმეორებს თავისთავს, კონვენციური სტროფები კი ერთსა და იმავე რიტმულ საზომზეა აწყობილი და ქმნის ერთიანობისა და ჰარმონიის შეგრძნებას. ამასთან, თითოეული „ტიხარი“ მომდევნო კონვენციური ტაეპის განმსაზღვრელი და მარეგულირებელია.

ლექსში განსაკუთრებით ორიგინალურია ბგერების გათამაშება, რომელიც ნაცრისფერის ასოციაციას ქმნის

თი ხატი. ასევე საინტერესო და მიმზიდველია „ვეფხისტყაოსნის“ ალუზია: „ეფინებოდა „ვარდთა და ნახვთა“.

ლექსი აღვსილია უფლისადმი მადლიერების გრძობით, რამეთუ უღიმღამო ბურნებიც კი მზის შუქზე ოქროსმიერ ბრწყინვალეობას იძენენ.

სტრუქტურული ტიხარი — „იდგა მკათათვე, ცხელოდა და მუხლები მტებდა“ — ლირიკული გადასვლა მომდევნო, პასტორალურ სურათ-ხატებზე. პირველი კონვენციური ტაეპი მდიდარია ცხოვრებისეული, ხელშესახები ნიუანსებით, ზუსტი მეტაფორებით, პოეტი არ ერიდება ისეთი ეპითეტების წერას, როგორცაა „დონდლო“, „მოზლაყუნებდნენ“ და ა.შ.

პასტორალური ტაეპი, რომელიც, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ალეგორიულია, დატვირთულია ორაზროვნებითა და ქვეტექსტებით. ლირიკული გმირი მას ზემოდან გადაუფრენს და განხილული სათვის „მედალს მეორე მხარე“ უკვე აღარა აქვს. აქ პოეტი იდიომის მზა კონსტრუქციის დაშლას მიმართავს და ახალ — ინდივიდუალურ სტრუქტურას გვთავაზობს — „და ორი მხარე აღარ ჰქონდა რადგანაც მედალს“. სწორედ ამიტომ ლირიკული გმირი კვლავ მინაზე ეშვება, მაგრამ უკვე „სხვა ნაპირზე“.

მომდევნო, ვერლიბრის ფორმის ტაეპში შედარებების სამყარო იშლება. აქ თითქმის არაა გამოყენებული ზმნა, როგორც მეტყველების ნაწილი, და ამ მხრივაც მეტად საინტერესოა სტროფის სტილისტური მხარე:

„ხეები — გზებზე“ — ანუ ადამიანები და მათი სავალი გზები.

„ტოტები — ფრთები“ — ანუ ადამიანებს უნდათ ფრენა.

„ფრთები — ხელები“ — ანუ ადამიანური ბუნება.

„ფაქტია — ხმები“. — ანუ ადამიანები უძღურნი არიან ბუნების კანონზომიერების წინაშე, ისინი ბერდებიან.

და დილაობით, როცა ჩიტები მიღეთის ამბავს გაიმბობენ, ისმენ უბრალოდ, ჩაის წრუპავ და არც გინდება...

ეს ტაეპი ლექსს მეტ ექსპრესიულობას სძენს. აქ სრული ინდიფერენტულობის განცდა ისადაგრებს. ლირიკულ გმირს უკვე აღარ აინტერესებს „მიღეთის ამბები“ და ცხოვრების ელემენტარული ნიუანსებით ტკბება. აქვე ისმის მკაცრი თვითირონია სრული უმოქმედობის მიმართ. ლირიკული გმირი ჩაფლულია ღრმა სევდაში, რომელსაც არც დასაწყისი აქვს და არც დასასრული. სახლის სახურავის გადახდა გამოსავალია, რათა წვიმამ მაინც შეძლოს მისი გამოფხიზლება. მსუბუქი იუმორი, თვითირონია ზოგადად დამახასი-

ათებელია ნუციკო დეკანოზიშვილის შემოქმედებისათვის, ისევე როგორც ფრაზის სიმსუბუქე და გამჭვირვალობა.

„სხვა ნაპირზე“ აღმოჩენის შემდეგ ლირიკული გმირი ცოცხლებში აღარ თვლის თავს, იგი სხვა განზომილებაში იმყოფება. ესაა მისი პოეზიის ნაპირი და მისი თავშესაფარიც.

ჰოპოლა!
რა უცხო ნაპირია, —
ტბის პირას დგები,
ზურგს უკან — ღია თვალებივით —
დაგრჩენ ცოცხლები;
მტრები, მოყვრები, გამვლელი, ძმები და დები,
სარკვეში-წყალში აკვირდები წამხდარ ოცნებას.

ფინალისკენ მიმავალი სტრიქონები (რომელიც ლირიკული გმირის აშკარა ეგოცენტრიზმითაა დატვირთული და ამას მითოლოგიური ნარცისის გამოყენებით მშვენივრად აღწერს) აურზაურით მიაქანებენ მკითხველს პოეტის იდეალური სამყაროსაკენ. იგი რჩება ამ „სხვა ნაპირზე“ — გადანყვეტილება უცვლელია.

ფეხებქვეშ-მინა შემღვრეული,
და ნაწილ-ნაწილ,
სვენებ-სვენებით,
ზოგჯერ ხმაურით, ზოგჯერ ქვებით,
ფეხაკრეფით და უჩუმრად, ზოგჯერ,
გადანყვეტ-რჩები.

დაბოლოს, ფინალში, ხალხური ანდაზის „წყალნაღებული ხავსს ეჭიდებოდაო“ პოეტისეული ინტერპრეტაცია გვხვდება, რომელიც კრავს და კომპოზიციურად ასრულებს ლექსს. ხავსი მოსდებია სიტყვებსაც და, მიუხედავად მოსალოდნელი წყალდიდობისა, ლირიკული გმირი მაინც სიტყვას ეჭიდება, რამეთუ „პირველად იყო სიტყვა...“

და გამართლებად დახავსებულ სიტყვებს
იგონებ, —
წყალდიდობისას სათქმელად და მოსაჭიდებლად.

ლექსი „სხვა ნაპირი“ საინტერესო და აღსანიშნავია როგორც ვერსიფიკაციული თვალსაზრისით, ასევე შინაარსობრივი პლანით და ქვეცნობიერში ექსპრესიული ნიაღვრებით.

ნუციკო დეკანოზიშვილის ხელწერა — გამოკვეთილი და უცხო, როდესაც პოეტი მხოლოდ თავის „სხვა ნაპირზე“ გვაჩერებს და გვზიბლავს.



ჯონ ადამსი

ბუნებითი არისტოკრატის ბაგო

ეს წერილი ჯონ ადამსმა კაროლინელ ჯონ ტეილორს მისწერა 1814 წლის 15 აპრილს.

საერთოდ, ბუნებით არისტოკრატიაში უნდა ვიგულისხმოთ საზოგადოებაზე მოხდენილი ის უპირატესობანი, რაც ადამიანური ბუნების კონსტიტუციიდან ამოიზრდება. „ხელოვნურ არისტოკრატიაში“ კი იგულისხმება ის უთანასწორობანი წონისა და უპირატესობანი გავლენისა, რაც შექმნილი და დაფუძნებულია სამოქალაქო კანონებით. ტერმინები მანამდე უნდა განვსაზღვროთ, სანამ მსჯელობას დავიწყებთ. არისტოკრატიაში ვგულისხმობთ იმ ადამიანებს, ვისაც შეუძლია გასცეს ბრძანება, მოახდინოს გავლენა ან მოიპოვოს ხმათა უმეტესობა; არისტოკრატს ვუნოდებთ ადამიანს, ვისაც შეუძლია ხმის მიცემა ჩააგონოს თუნდაც ერთ კაცს. ცოტა თუ ვინმე უარყოფს, რომ არსებობს ღირსებითა და ნიჭით დაჯილდოებული ბუნებითი არისტოკრატია ყოველ ერსა თუ პარტიაში, ყოველ ქალაქსა თუ სოფელში. უთანასწორობა ნაწილია ადამიანის ბუნებრივი ისტორიისა.

მგონი ჰელვეციუსის გარდა არავინ ამტკიცებს, ბავშვები თანაბრად გენიალურები იბადებიანო.

ვერავინ აიხირებს, რომ ყველანი ერთი და იგივე წონისა, ხასიათისა, სიგრძისა და ძალისა იბადებიან; დაბადებისას ერთნაირი ნერვული სისტემა, კუნთების ერთნაირი მოქნილობა, ერთნაირი აგებულება, სხეულის მოხდენილობა და სილამაზე აქვთ.

მინახავს პარიზში, მიტოვებულ ყრმათა ჰოსპიტალში („Enfants Trouves“) ორმოცდაათი ბავშვი ერთ ოთახში; ყოველი მათგანი ოთხი დღისა იყო; ყველანი ერთნაირ აკვნებში ინვენენ; ყველას ერთნაირად უვლიდნენ; ყველას ერთნაირად ეცვა; ყველა ერთნაირად იყო გახვეულ-მონესრიგებული. მწკრივში ჩავიარე თავიდან ბოლომდე და ყურადღებით დავაკვირდი მათ გამოიმეტყველებას. და არასოდეს მინახავს უფრო დიდი სხვადასხვაობა, ან გამოკვეთილი უთანასწორობა პარიზისა და ლონდონის ქუჩებში. ზოგს მწუხარება, სევდა და იმედგაცრუება, ზოგსაც ხალისი და სიხარული ენერა სახეზე. ზოგიერთი სიკვდილის ბრწყყალეებში ფართხალებდა; ზოგი ისე გამოიყურებოდა, თითქოს ოთხ სიცოცხლეს გაიფლავებდა. ზოგი ისეთი შეუხედავი იყო და ზოგიც ისეთი ლამაზი, როგორც ბავშვები და უფროსები არიან; ნაწილი ბრიყვი ჩანდა, ნაწილი ნიჭიერი. ესენი თანაბარი უფლებებით დაიბადნენ, მაგრამ განსხვავებული ბედისწერით; განსხვავებულ წარმატებას მიაღწევნ და შესაფერის გავლენასაც მოიპოვებენ ცხოვრებაში.

მსოფლიო წიგნებს ველარ დაიტევედა, თუკი ვინმე გამოსცემდა ყველა მარგალიტს, რისი მონოდებაც კითხვასა და გამოცდილებას შეუძლია. ნება მიბოძე ორიოდე მაგალითი მოვიტანო.

შეუძლია ვინმეს, თუნდაც ჰელვეციუსს, განაცხადოს, ყოველი კაცი თანაბარი ძალ-ღონით იბადებო? განა ჰერკულესი უფრო ღონიერი არ იყო, ვიდრე მისი მეზობლები? რამდენ ერს მართავდნენ და თანაც რამდენი საუკუნის მანძილზე მისი ძალ-ღონითა თუ მისი რეპუტაციის განახლებით შთამომავლობის წინაშე? ბოლო დროს ჰიუმი, რობერტსონი ან სკოტლენდელი ბელადები თუ ნავიკითხავთ, ნება მიბოძეთ გკითხოთ, სერ უილიამ ჟოლესი სკოტლენდელთა უმრავლესობას ღონით არ სჯობდა? და განა უოლესი შეძლებდა იმდენის მიღწევას, განსაკუთრებული ძალ-ღონე რომ არ ჰქონოდა?

შეუძლიათ ჰელვეციუსსა და რუსოს თქვან, კაცი და ქალი ერთნაირად ლამაზები იბადებიანო? რომელი ფილოსოფოსი იტყვის, რომ სილამაზე გავლენას არ ახდენს საზოგადოებაზე? და თუ იტყვის, ნაიკითხოს ევას, ივდი-თის, ელენეს, მშვენიერი გაბრიელას, დიანა პუატიეს, პომპადურის, დიუ ბარის, სიუზანა აბიგაილის, ლედი ჰამილტონის, მისის კლარკისა და მილიონი სხვა ამბავი. განა დესპოტები, მონარქები, არისტოკრატები და დემოკრატები ერთგვარად არ ემორჩილებიან ცდუნებას სილამაზისა, როცა არჩევნებისას საითმე გადახრა უწევთ?

სოკრატე სილამაზეს ხანმოკლე ტირანიას უწოდებდა; პლატონი — ბუნების პრივილეგიას; თეოფრასტე — მუნჯ მჭევრმეტყველებას; დიოგენე — საუკეთესო სარეკომენდაციო წერილს; კარნეადე — დედოფალს, ჯარისკაცების გარეშე; თეოკრიტე — ყვავილებით დაფარულ გველს; ბიონი — სიკეთეს, რომელიც მფლობელს არ ეკუთვნის, რადგან შეუძლებელია გავცეთ ან შევიწახოთ სილამაზე. მადამ დიუ ბარიმ კარნეადეს ფილოსოფია უფრო ლაკონური ენით გამოხატა, როცა თქვა, „La veritable royauté, c'est beauté“, ჭეშმარიტად, სილამაზე მეფობს. და ასეთივე სიმართლე იქნებოდა, თუ იტყოდა, რომ ესაა ჭეშმარიტი არისტოკრატია; რადგან მას ისეთივე გავლენა აქვს ერთი სახის მთავრობაში, როგორც ყველა სხვაში; და წარმოიშობა არისტოკრატია ყველაზე უფრო ღრმა დემოკრატიაში, რაც კი არსებობს, და შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ ისევე შეურყვნელად, როგორც მთავრობის ნებისმიერ სხვა ფორმაში. რა შეიძლება ვუთხრათ ყოველ ამ ფილოსოფოსს, კაცი იქნება თუ ქალი? განა სილამაზე ბუნების მიერ ნაბოძები უპირატესობა არ არის, როგორც პლატონი სამართლიანად ამბობს, და ხშირად კანონებსა და მთავრობაზე უფრო მაღლა არა დგას და უფრო გავლენიანიც არ არის საზოგადოებაში, ვიდრე ვარსკვლავები, წვივის ორდენები, ჯვრები, არწივები, ოქროს საწმისები თუ შთამომავლობითი ტიტულები ან სხვა განსხ-



ვაგებანი? ბრძენი მოხუცები ვერაფერს გახდნენ სუსანას მომხიბვლელობის წინაშე. ბრძენი ბრძენკაცებს აღარ გაჰკვირვებიათ ტროას ომი, როცა ელენე იხილეს. ივდითის დანახვაზე ოლოფერნეს დარაჯებმა თქვეს: „ერთი ასეთი ქალი მთელ დედამიწას აცდუნებს“.

და თქვენ გჯერათ, მრ. ტელიორ, რომ ამგვარი ქალის ძმას, ამგვარი ქალის მამას, ამგვარი ცოლის ქმარს ან ამგვარი ქალბატონის თავყვანისმცემელს მხოლოდ ერთი ხმა ექნება თქვენს ზნეობრივ რესპუბლიკაში? არა ისტორიაში, ფილოსოფიასა ან პოლიტიკაში, მაგრამ მაინც გენიალურად, განათლებულად, კლასიკურად, პოეტურად ბარლო?! მე ვგლოვობ შენს ცხოვრებასა და სიკვდილს. პოპულარობისა და პარტიულობის ნაცვლად ჭეშმარიტება რომ ყოფილიყო შენი მიზანი, შენი პამფლეტი პრივილეგიური წესრიგის გამო სრულიად სხვა რამ იქნებოდა!

მართალია ყველა ადამიანი თანაბარი უფლებებისათვის იბადება. ყოველ არსებას თავისი უფლება აქვს და ისეთივე ნათელი, ზნეობრივი, წმინდა, როგორც ყველა სხვა არსებას. ეს ისეთივე ეჭვშეუვალია, როგორც ზნეობრივი მთავრობა სამყაროში. მაგრამ იმის სწავლება, რომ ყველა კაცი თანაბარი ძალითა და უნარით იბადება, თანაბარი გავლენა ექნება საზოგადოებაში, თანაბარი ქონება და უპირატესობა — ცხოვრებაში, ისეთივე დიდი სიყალბეა, როგორც ადამი-

ნის მიამიტობით ბოროტად სარგებლობა, რასაც მიმართავდნენ ხოლმე ბერები, დრუიდები, ბრამინები, უკვდავი ლამას მსახურები, თვითნასწავლი ფილოსოფოსები საფრანგეთის რევოლუციისა. ღირსების გულისათვის, მრ. ტელიორ, სიმართლისა და სიქველის გულისათვის, მოდი, ამერიკელმა ფილოსოფოსებმა უკუვაგდოთ ასეთი რამ.

მრ. ადამსი მიმართავს ჰომეროსსა და ვერგილიუსს, ტაციტუსსა და კვინტილიანეს, მუჰამედსა და კალვინს, ედვარდსა და პრისტლის, ან თუ გნებავთ მილტონის ანგელოზებს, იქ, ზევით, პანდემონიუმში განსაჯონ თავიანთი ზუსტი განაზრებებით ბედი ილბალი, სრული წინასწარცოდნა, საჭიროება და წინასწარგანსაზღვრულობა. პრობლემატურად ეჩვენება იმის შესაძლებლობა, რომ თუ ვინმე გამოჩნდება, ერთის გარდა, ვისაც შეეძლება გაიზაროს ეს უვრცესი საკითხი თავის საკანონმდებლო პრინციპებში, მას არაფერი ესაქმება ამ უსაზღვროდ წინააღმდეგობრივ სფეროსთან. იგი ადამიანებს აღიარებს თავისუფალ, ზნეობრივ და ანგარიშგებელ პირებად; და მიიღებს ისეთად, როგორც ღმერთმა შექმნა, და განა მრ. ტელიორი შეძლებს უარჰყოს, რომ ღმერთმა ზოგი კაცი ყრუ გააჩინა, ზოგი ბრმა, და ნუთუ იგი შეძლებს დაამტკიცოს, რომ მათაც იგივე გავლენა აქვთ საზოგადოებაში და იმდენი ხმის მოპოვებას შეძლებენ, რამდენსაც ის, ვინც ხედავს და ესმის?

ტომას ბებინგტონ მაკოლეი

ცურვა უღუგოდ

1857 წელს მოხუცმა ლორდმა მაკოლეიმ რადენიმე წერილი გაცვალა ჰენრი ს. რანდოლთან, ტომას ჯეფერსონის ამერიკელ ბიოგრაფოსთან. ისტორიკოს რანდოლს გაუკვირდა, რომ მაკოლეი არც ჯეფერსონზე იყო დიდი აზრისა და არც ამერიკის კონსტიტუციაზე.

I.

სერ,

გთხოვთ მიიღოთ ჩემი მადლობა წერილისა და, ამასთან, ვაშინგტონის ავტობიოგრაფიისათვის, რამაც ჩემამდე სამი კვირის წინათ მოაღწია; აგრეთვე „ნიუ-იორკის შტატის ისტორიისათვის“, რაც გუშინწინ მივიღე.

ცნობისმოყვარეობით ველოდები თქვენი წიგნის, „ცხოვრება ჯეფერსონისა“, გამოჩენას. ვერ ვიტყვოდი, რომ ჯეფერსონი ერთ-ერთი გამირთავანია, მაგრამ შესაძლოა დამარწმუნოთ, რომ მცდარად ვაფასებ მის ხასიათს.

ჩემი მცირეოდენი გაოცება გამოიწვია თქვენგან შეტყობილმა ამბავმა, რომ თურმე ამერიკელები მას ვაშინგტონის საპირისპირო პოლიტიკოსად მიიჩნევენ, როგორც არიმანი უპირისპირდებოდა ჰორმუზდს. ვშოშობ, უეჭველია, რომ თქვენი ინსტიტუტები, მთელი XIX საუკუნის განმავლობაში, სულ უფრო ჯეფერსონული და ნაკლებად ვაშინგტონური ხდებოდა. ეს, რა თქმა უნდა, უცნაურია, რად-

გან ვიდრე ეს პროცესი მიმდინარეობდა, ვაშინგტონი ღმერთს მიეახლებოდა და ჯეფერსონი სატანასთან დაეშვებოდა.

რაიმე შანსი რომ მქონდეს ჩემი სიცოცხლის დარჩენილ დღეებში თქვენი რევოლუციის აღწერისა, დიდი მოწადინებითა და მადლიერებით მივიღებდი თქვენს დახმარებას. მაგრამ ახლა ჩემს უპირველეს ამოცანად მიმაჩნია ჰანოვერთა სახლის ზეასვლის გამოკვლევა...



II.

ძვირფასო სერ,

„ნიუ-იორკის კოლონიური ისტორიის ოთხმა ტომმა მშვიდობიანად მოაღწია ჩემამდე. გარწმუნებთ, დიდად ვაფასებ ამ საჩუქარს. ისინი შეიცავენ საინტერესოს არა მარტო ამერიკელი, არამედ ინგლისელი მკითხველისთვისაც. გთხოვთ მიიღოთ ჩემი მადლობა და გადასცეთ უნივერსიტეტის რეგენტებს.

თქვენი გაკვირვება გამოუწვევია, მაღალი აზრისა რომ არ გახლავართ მრ. ჯეფერსონზე და ოდნავ მაოცებს თქვენი გაკვირვება. დარწმუნებული ვარ, არასოდეს ერთი სტრიქონიც არ დამინერია და პარლამენტში იქნებოდა, საუბრისას თუ საარჩევნო მიმართვის დროს — როცა აუცილებელია მო-

ეფერო მოსახლეობას — სიტყვაც კი არ წამომცდენია იმის მიმანიშნებელი, რომ უმაღლესი ხელისუფლება სახელმწიფოში უნდა ჩაბარდეს მოქალაქეთა უმრავლესობას, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, საზოგადოების უღარიბეს და ყველაზე უვიც ნაწილს. დიდი ხანია დავრწმუნდი, რომ პირნიშნადად დემოკრატიული ინსტიტუტები, ადრე თუ გვიან, მოსპობენ თავისუფლებას ან ცივილიზაციას, ანდა ორივეს ერთად. მჭიდროდ დასახლებულ ევროპაში ამგვარ ინსტიტუტთა შედეგი თითქმის მყისიერია. ამის ნიმუშია ის, რაც ამ ბოლო ხანს საფრანგეთში მოხდა. 1848 წელს იქ დამყარდა პირნიშნადად დემოკრატია. მოკლე ხნის მანძილზე სრული საფუძველი არსებობდა დაწყებულიყო საერთო ძარცვა, ეროვნული ბანკროტობა, ახალი გადასახადთა დამანგრეველი ტვირთი მდიდრებს დასწოლოდა კისერზე ლარიბთა შესახება და უქნარობის გასაადვილებლად. ასეთი სისტემა ოციოდე წელიწადში საფრანგეთს ისე გააღატაკებდა და გააველურებდა, როგორც კარლოვინგური საფრანგეთი გახლდათ. საბედნიეროდ, ხიფათი აიცილეს; და ესხა იქ დესპოტიზმია, ტრიბუნა დადუმებულა, პრესა დამონებულა. თავისუფლება გაჭირა, ხოლო ცივილიზაცია გადარჩა. ეჭვიც არ მეპარება, აქ რომ გექონოდა პირნიშნადად დემოკრატიული მთავრობა, შედეგად იმავეს მივიღებდით. ან ლარიბები გაძარცვავდნენ მდიდრებს და ცივილიზაცია დაიღუპებოდა, ან წესრიგი და საკუთრება გადაარჩებოდა მძლავრი სამხედრო მთავრობის შემწეობით და თავისუფლება დაიღუპებოდა. თქვენ გგონიათ, რომ თქვენი ქვეყანა საბედნიერო გამოჩაქვითა და ეს უბედურება არ შეეხება. გულწრფელად მოგახსენებთ, რომ მე სულ სხვა აზრისა გახლავართ. მჯერა, თქვენი ბედი გადაწყვეტილია, თუმცა ის განსხვავებულია მატერიალურ მიზეზთა გამო. მანამდე, სანამ ფლობთ უსახლვრო სივრცეებს ნაყოფიერი და ხელუხლებელი მიწისა, თქვენი მშრომელი მოსახლეობა გაცილებით უკეთ იცხოვრებს, ვიდრე ძველი მსოფლიოს მშრომელი მოსახლეობა; და ვიდრე ასე ხდება, ჯეფერსონული პოლიტიკა იარსებებს და არავითარ უბედურებას არ მოიტანს. მაგრამ დადგება დრო, როცა ახალი ინგლისი ისეთი მჭიდროდ დასახლებული გახდება, როგორც ძველი ინგლისია. ჯამაგირები ისევე შემცირდება და იმერყევებს თქვენთან, როგორც ჩვენთანაა. გაგიჩნდებათ თქვენი მანჩესტერები და ბირმინგემები, ასეული ათასობით მუშა დროდადრო უთუოდ უმუშევარი დარჩება. და მაშინ თქვენს ინსტიტუტებს ნამდვილი გამოცდა ელის. გაჭირდება ყველგან ააჯანყებს, ამირისხანებს მშრომელებს და განაწყობს საიმისოდ, რომ ხარბად უსმინონ აგიტატორებს, ვინც ჩააგონებენ, ჯოჯოხეთური უსამართლობაა, როცა ერთს მილიონი აქვს მაშინ, როცა მეორეს ლუკმა-პური არ გააჩნიაო. ცუდი წლები-სას ჩვენთანაც იყო უკმაყოფილება და ხანდახან მცირე ამბოხებანიც, მაგრამ დიდში არ გადაზრდილა. მაგრამ ჩვენში ლატაკნი არ მართავენ. უმაღლესი ძალაუფლება იმ კლასის ხელშია, რომელიც მართლაც მრავალრიცხოვანია, მაგრამ რჩეული; ეს გახლავთ განათლებული კლასი, რომელიც არის და იცის, რომ უნდა იყოს სიღრმისეულად დაინტერესებული საკუთრების ხელშეუხებლობასა და წესრიგის შენარჩუნებაში. ამრიგად, უკმაყოფილებანი მტკიცედ, მაგრამ მაინც დაყვავებითაა ჩახშობილი. ცუდი დრო ისე ჩათავდება ხოლმე, რომ აღმფოთებული ამბოხებულები საკუთრებას არ იტაცებ-

ენ. კვლავ გადმოსჩქეფს სახელმწიფოს სიუხვე და ბარაქა; განდებდა სამუშაო; ხელფასები გაიზრდება; ყველგან კმაყოფილება და მხიარულება დაისადგურებს. მე მოვესწარი თუ როგორ გაიარა ინგლისმა, სამჯერ თუ ოთხჯერ ასეთი კრიტიკული სეზონი, როგორიც აღვწერე. ასეთი დრო დაუდგება ამერიკის შეერთებულ შტატებსაც, თუ ამ საუკუნეში არა, მომავალ საუკუნეში მაინც. როგორ გადაიტანთ ამ კრიზისებს? გულით გისურვებთ, კეთილად გადაიტანოთ. მაგრამ ჩემი გონება და სურვილები განგაშს შეუპყრია და არ შემოძლია უარესი არ წარმოვიდგინო. ცხადზე უცხადესია, რომ თქვენი მთავრობა ვერ შეძლებს დააოკოს შეჭირვებული და მღელვარე უმრავლესობა. რადგან თქვენთან უმრავლესობა თვითონ მთავრობაა, და მდიდრები — ვინც მუდამ უმცირესობაში არიან — მთლიანად მის წყალობაზე არიან დამოკიდებულნი. დადგება დღე, როცა ნიუ-იორკის შტატში ხალხის დიდი ჯგუფი, ვისაც ნახევარი პურიც არ გააჩნია და მეტის იმედი არცა აქვს, აირჩევს კანონმდებელს. ნუთუ საეჭვოა, თუ როგორ კანონმდებელს აირჩევენ? ერთ მხარეს იქნება სახელმწიფო მოღვაწე, რომელიც ქადაგებს მოთმინებას, არსებული წესრიგის პატივისცემას, ხალხის მოთხოვნების ფრთხილ აწონ-დაწონას; მეორე მხარეს კი დემაგოგია, რომელიც გაჰკვივის კაპიტალისტთა და ექსპლოატატორთა წინააღმდეგ და კითხულობს, რატომ უნდა სვამდეს ვინმე შამპანურს და სეირნობდეს კარეტი, მაშინ, როდესაც ათასობით პატიოსანი ადამიანი გაჭირვებაში ცხოვრობსო. რომელ კანდიდატს აირჩევენ, მეტი პური გვინდაო, შვილების ტირილით დაყრუებული მუშები? სერიოზულად ვშიშობ, რომ ამგვარი დაპირისპირებისას, როგორც აღვწერე, თქვენ ვერ შეძლებთ ისე მოიქცეთ, რომ კეთილდღეობის დაკარგვა აიცილოთ; ისე მოიქცევით, რომ სამიშ წელს ხორბლის მთელ მარაგს შეჭამთ და მომდევნო წელი, შიშისა კი არა, შიმშილისა იქნება. ვშიშობ, აუცილებლად მოიშლება მართვა, რაც გაზრდის გაჭირვებას და ეს კიდევ უფრო ნახდენს ყველაფერს. ვერაფერი შეგაჩერებთ. თქვენი კონსტიტუცია არის ცურვა უღუზოდ. როგორც აღვწიშნე, როცა საზოგადოება ამ დღამა პროგრესს დაუყვება, ან ცივილიზაცია დაიღუპება, ან თავისუფლება. ან რომელიმე კეისარი თუ ნაპოლეონი ჩაიგდებს მძლავრ ხელეობში ხელისუფლების სადავეებს, ან თქვენს რესპუბლიკას ისეთივე ძარცვა და გაცამტყერება უწერია XX საუკუნის ბარბაროსთა მიერ, როგორც რომის იმპერიამ იწვნია V საუკუნეში; განსხვავება ის იქნება, რომ ჰუნები და ვანდალები, რომის იმპერია რომ დააქციეს, გარედან მოვიდნენ, ხოლო თქვენი ჰუნები და ვანდალები თქვენსავე ქვეყანაში იქნებიან ჩანერგილები თქვენივე ინსტიტუტთა მიერ.

ასე რომ, რალა თქმა უნდა, ვფიქრობ, ჯეფერსონი არ უნდა მოიაზრებოდეს კაცობრიობის კეთილისმყოფელთა შორის. მზად ვარ აღვნიშნო, რომ სურვილები კეთილი ჰქონდა და შესაძლებლობანი — საკმარისი. მისი პირადი ცხოვრების შესახებ უსიამოვნო ამბებს ჰყვებიან, მაგრამ არ ვიცი, რა სამხილებს ეფუძნება ეს ამბები და ამიტომ, ვფიქრობ, ან შეთითხნილია, ანდა უზომოდ გადაჭარბებული. ეჭვი არ მეპარება, თქვენეული ანალიზი ყოველივე ამაზე ინფორმაციასაც მომანვდის და კმაყოფილებასაც მომგვრის.

ინგლისურიდან თარგმნეს
პაატა და როსტომ ჩხეიძეებმა

საიდუმლოდ — გულში მნიშვნელოვან მარცვლები



თამარ შაიშვილასთვის ესაუბრება ირმა შიოლაშვილი

— ირმა, „ფოთლების ხიდი“ შენი მეოთხე პოეტური კრებულია. როგორ დაიბადა ეს წიგნი და რით გამოირჩევა წინა სამი კრებულისგან?

— დიდი ხანია მინდოდა ძველი და ახალი ლექსები ერთ გამოცემად შემეკრა და ასე ახალ ლექსებთან ერთად ბავშვობისდროინდელი ნაწერებიც „გადამერჩინა.“ მსგავსი სურვილი ალბათ ბევრ შემოქმედს უჩნდება; ასეთი წიგნის დაბადების შემდეგ გრძნობ, როგორ დაემშვიდობე წარსულ შინაგან გზებს, როგორ ლამაზად გათავისუფლდი ადრეული ასაკის ლექსებისგან და, ამავდროულად, როგორ შეადულაბე შენი ძველი სამყარო ახალთან...

იმის მიუხედავად, რომ კრებული მშვენიერი გამოვიდა, ვფიქრობ, შედგენისას ცოტა არ იყოს, ვიჩქარე — ასეთი წიგნი დიდხანს უნდა ძერწო, მე კი საქართველოში ყოფნისას ორ კვირაში შევკრიბე ნაწერები, ზოგიერთ გამოუქვეყნებელ ლექსს ჩემს ძველ არქივში ვეღარ მივაგენი, თანაც ვეცადე წიგნი ნაკლებსევედიანი ყოფილიყო და რამდენიმე საყვარელი სევედიანი ლექსი განზე გადავდე, რაც დღევანდელი გადასახედიდან ასევე ნაჩქარევ გადაწყვეტილებად მეჩვენება, რადგან ჩემი ვერც ერთი წიგნი რამდენიმე ლექსის გადამალვით სევდას ვერ გაექცევა...

— რატომ უნოდე ამ კრებულს მაინცდამაინც „ფოთლების ხიდი“?

— წიგნის სათაური ერთ-ერთი ძველი ლექსიდან ავიღე. ორი წლის წინათ დიუსელდორფში ჩატარებული ხელოვნების ფესტივალის ფარგლებში მქონდა ორენოვანი შემოქმედებითი საღამო ამ სახელწოდებით. მაშინ ვიფიქრე, რომ ახალ წიგნს „ფოთლების ხიდი“ დავარქმევდი...

— „ლექსი თვითონ მწერს“ — როგორ აღიქვამს პოეტი ირმა შიოლაშვილი ამ სიტყვებს.

— როცა ძალიან ახალგაზრდა ვიყავი, ვფიქრობდი, რომ ლექსი თვითონ მწერდა. მაშინ ჩემი შემოქმედება ემოციების ნაკადი იყო, ლექსზე თითქმის არ ვმუშაობდი — როგორც „მოდიოდა“, ისე ვტოვებდი. ახლა ვფიქრობ, რომ ლექსი და პოეტი ერთმანეთს წერს. ლექსზე მუშაობის მოთხოვნილება ალბათ ასაკთან ერთად მოდის...

— შენ პირველი წიგნი ძალზე ახალგაზრდად — 17 წლისამ გამოეცი. რას ფიქრობ, რამდენად გონივრულია ადრეულ ასაკში წიგნების გამოცემა და ნაადრევი აღიარება?

— ვფიქრობ, ნაადრევი ნახალისება არავის აწყენს. გონიერ აღამიანს წარმატება არ გაათამამებს და საკუთარ თავზე მუდმივად იმუშავებს. ჩემთვის ის პირველი წიგნი — „არარსებული სიტყვა“, — ბავშვურად ლაღი გრძნობების გადარჩენაა, და სწორედ ბავშვური გულწრფელობის გამო დღემდე უსაყვარლეს კრებულად რჩება...

— „ალარაფერი აღარ შემეძლო სიყვარულის და ტკივილის გარდა“- ეს სტრიქონები შენი ძველი ლექსიდანაა. რას ნიშნავს შენთვის სიყვარული და ტკივილი?

— ჩემთვის ორივეს ერთი და იგივე დატვირთვა აქვს. როცა მარტო ვიყავი -მტკიოდა. როცა ვიპოვე — სხვა ფორმით, მაგრამ მაინც მტკიოდა...ალბათ ვერც ერთის გარეშე ვერ ვიცოცხლებთ ვერც მე და ვერც ჩემი პოეზია...

— „თუ მიუხვდება იდუმალ სევდას ძვირფასი ცოლის ბაგეს და თითებს“...შენ გერმანელი მეუღლე გყავს. რამდენად ესმის ქართველი პოეტი ქალის?

— ვფიქრობ, ერთ დროს ჩემი სულის ნაწილი საინტერესოდ წაიკითხა, რადგან, ეროვნების მიუხედავად, ერთ ენაზე ვსაუბრობდით. ხანდახან კი მაინც ასეთ სტრიქონებს ვწერ: „...შვილების მამა უცხოელია. ვუყვარვარ, მაგრამ ჩემი მაინც ნახევრად ესმის. მეც საიდუმლოდ ვიტოვებ, რომ გულში მწიფე ბრონეულის მარცვლებს ვინახავ.“

— რას ნიშნავს შენთვის, იყო პოეტი, დედა და ქალი?

— სამივე უდიდესი ტვირთი და პასუხისმგებლობაა ჩემთვის.

— „არის წუთები, როცა ლაპარაკი არ შეიძლება“ — ამბობდა მარინა ცვეტაევა. შენთვის ასეთი რომელი წუთებია?

— როცა მძინარე შვილებს დავყურებ.

— „...შეხედე, ცხოვრების უჯრაში თოვლია და შენი ლამაზი შვილები ხარობენ, რომ ზამთარს ფიფქები ნატვრად მოჰყოლია...“ სხვა რა ჩანს „ცხოვრების უჯრაში“?

— ჩემი ორად გაყოფილი ცხოვრების საინტერესო, ყოფის გასამართლებელი დღეები და ღამეები, რომელთაც თოვლსა და მზესთან ერთად შემოქმედებითი მუხტი მოაქვთ.

— „და დღეს გაზრდილმა მეგობრებმა უხმოდ დამტოვეს მარადიული ბავშვობის და სინათლის გამო...“ როგორ ფიქრობ, პოეტი დიდი ბავშვია?

— ჩემი აზრით, რაც უფრო ბავშვია პოეტი, მით დიდი და ძლიერია ფურცელთან. მთავარია, შემოქმედმა ადამიანმა ისე ცხოვრება მოახერხოს, რომ ცნობისმოყვარე და სუფთა ბავშვი გადაარჩინოს შინაგან სამყაროში, ეს თუ შეძლო, მისი ნაწერებიც ბევრად მიმზიდველი იქნება.

— ფოლკნერი ამბობდა: „სანამ პანანინა თვლები ნიკნიკებს, დრო მკვდარია, გაჩერდება საათი და დროც მაშინვე ცოცხლდება“... რას ნიშნავს შენთვის დრო?

— დრო ჩემთვის დაუნდობელი რამაა, რომელთანაც დიალოგს ვერ გააბამ, ვერ დაუმეგობრდები. შეიძლება ნაბიჯი აუწყო ან გაასწრო, მაგრამ ბოლოს მაინც გიღალატებს — წარსულად გაქცევს.

— „ჩემს მინა-სხეულს ვილაცა ფატრავს და ცრემლი მახრბობს...“ შენს ლექსებში სიმძაფრითაა დახატული სამშობლოს განცდა. მახსოვს, აგვისტოს ომსაც ძალიან ტკივილიანი ლექსით — „ბარათი საქართველოს“ — გამოეხმაურე. როგორია დღეს შენი თვალთ დანახული სამშობლო?

— ისეთი, როგორც ამ ლექსში „ნამომცდა“: ავადმყოფი და მაინც მშვენიერი, ჩემთვის განუყოფელი და ძვირფასი....

— შენ 10 წელზე მეტია, გერმანიაში ცხოვრობ და, როგორც ვიცი, ქალაქ ბონის რეგიონალურ რადიოს ეთერში უძღვები გადაცემას ქართულ კულტურაზე. როგორც ჩანს, ლექსების წერას ნაყოფიერ ჟურნალისტურ საქმიანობასაც უთავსებ...

— ჩემი პროფესია — ტელერადიო ჟურნალისტიკა — ძალიან მიყვარს. მიყვარს მიკროფონთან მუშაობა. მართალია, ჟურნალისტს უცხო მხარეში ფრთები ისე ვერასდროს ექნება გაშლილი, როგორც საკუთარ ქვეყანაში, მაგრამ მაინც ბედნიერი ვარ, რომ უცხოეთში ჩემი საქმის კეთების შესაძლებლობა მომეცა. ჩემს ნახევარსაათიან გადაცემებში ვცდილობ გერმანიაში მოღვაწე საინტერესო ქართველებისა და საქართველოზე შეყვარებულ გერმანელთა პორტრეტები დავხატო, ეს არაჩვეულებრივი ადამიანები გავხსნა, მათი ხმები და გრძნობები შევაგროვო და მერე ჩემს არქივში შევიინახო...



ირმა შილაშვილი

— შენს ლექსებს გამოხმაურება მოჰყვა უცხოეთში. დიდი ხნის წინათ ითარგმნა გერმანულ ენაზე. ხარ ევროპულ მწერალთა გაერთიანება „კოგეს“ წევრი, ეს ყველაფერი მათიქრებინებს, რომ შენი წილი აღიარება უცხოეთშიც არ გაკლია.

— როცა გერმანიაში პირველად ითარგმნა ჩემი ლექსები და მოგვიანებით ნიგნადაც გამზადდა, აქაურ ლიტერატურულ წრეებში შესასვლელი გზა გამეხსნა და სტიმული მომეცა. რაც „კოგეს“ წევრი ვარ, რამდენიმე საინტერესო დასავლეთ ევროპული ავტორი გავიცანი და შინაგანი სამყაროც უფრო გამომდიდრდა, მაგრამ მაინც ყველგან ქართველ პოეტად ვრჩები. ისევ ქართულად ვწერ და რაც უცხოელ მკითხველამდე აღწევს, ყველაფერი თარგმნილია.

— იქნებ ორიოდ სიტყვით „კოგეზე“ მოგვითხრო?

— მწერალთა ეს გაერთიანება გასული საუკუნის 20-იან წლებში ჩამოყალიბდა გერმანიაში. დამფუძნებელი იყო ვილჰელმ შარელმანი, რომელმაც მიზნად თავიდანვე ევროპულ მწერლებს შორის შემოქმედებითი და ადამიანური ხიდის გადგება დაისახა. ამჟამად „კოგე“ 17 ეროვნების 170-მდე მწერალს აერთიანებს. გერმანიის ქალაქ მინდენში იკრიბებიან. წელიწადში ერთხელ გამოიცემა „კოგეს ანთოლოგია.“

ამის გარდა, ეწყობა შემოქმედებითი სემინარები, რომელსაც ორგანიზებას გერმანიაში მცხოვრები ერთი

არაჩვეულებრივი პოლონელი მწერალი ქალი-მათგორცა-ტა პტოსცენსკა უკეთებს. უცხოელ კოლეგებთან ურთიერთობა ჩვენთვის, ყველასთვის, დიდი შენაძენია...

— პირადი ურთიერთობები უცხოელ კოლეგებთან, ალბათ, გეხმარება, რომ გერმანულ და ქართულ თანამედროვე პოეზიასთან პარალელები გაავლო. რითაა საგულისხმო ორივე ერის თანამედროვე პოეტური სამყარო?

— გერმანულ თანამედროვე პოეზიაში თვალმისაცემია ძიების პროცესები და ჯერ ვერმიგნებული მთავარი სათქმელი. აქ თანამედროვე პოეზია ერამდე, ხალხამდე ვერ აღწევს და, ალბათ, ამიტომ ეპატიება იყოს გაუგებარი და მხოლოდ გარკვეული წრისთვის განკუთვნილი.

ქართველებს სხვანაირი პოეტური კულტურა გვაქვს, ჩვენთან ხალხს სჭირდება პოეზია და გაუგებარი პოეტი დიდხანს ვერ ისულდგმულვებს. საბედნიეროდ, ინტერნეტის საშუალებით თვალს ვადევნებ ქართულ პოეტურ სამყაროს და ძალიან მიხარია, რომ რამდენიმე ნიჭიერი ახალი სახელი გამოიკვეთა.

— შენს დისერტაციაში, რომელიც მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ პოლიტიკურ ლირიკას მიუძღვნე, საკმაოდ საინტერესოდ გადმოეცი 40-იანი წლების გერმანული პოეტური სამყარო, რამდენიმე საინტერესო გერმანელი ავტორიც თარგმნე...

— ვფიქრობ, მაშინ სხვა დრო იყო გერმანიაში — ხალხი ლიტერატურას ენაფებოდა და პოეტის ენა სწორედ

ამიტომ გასაგები და ლამაზი უნდა ყოფილიყო. თარგმანებმა, რომლებზეც მაშინ ვიმუშავე, ჩემი სამყარო ძალიან გაამდიდრა. მაშინ აღმოვაჩინე ნელი ზაქსი და გიუნტერ აიხი, ბახმანი და ენცენსბერგერი...

— „ვინ შემიბრალებს უცხო მინაზე ბელურასავით მცივანს და ამტანს...“ სევდიანი სტრიქონებია, რას დაუმატებდი?

— ალბათ იმას, რომ მართალია, შეგნებული მაქვს, რამხელა სიმდიდრეა ორ კულტურას შორის ცხოვრება, — უცხო ქვეყანაში თავს მაინც ნახევარ ადამიანად ვგრძნობ; რომ წლების მერეც ვერ შევიცვალე, ისევ ძალიან ქართველი დავრჩი და ამიტომ მიჭირს უცხო მინაზე გაძლება...

— რას ინატრებდი?

— ვინატრებდი, რომ პოეტურმა ენერგიამ არ მიმატოვოს და ჩემს ერთსა და ჩემს მკითხველთან ის სულიერი ძაფები არ გამინწყდეს, რამაც საქართველოში თქვენს ნაწილად უნდა დამაბრუნოს.

— რომ გითხრან, გაუგზავნე ბარათი საქართველოსო, რას მისწერდი?

— ალბათ ასე მივწერდი: „...დიდი ხანია გამოუგზავნელ ბარათებს გწერ, დიდი ხანია ხმამალა არ მითქვამს შენთვის, რომ ძალიან მიყვარხარ. შვილებს უცხო ერს ვუზრდი, გულიც უცხო ტომის კაცს ვაჩუქე, მაგრამ ჩემი

უმანგი ჩხეიძე

კოტეს რუსთაველის თეატრიდან წასვლა

1926 წელს, რუსთაველის თეატრიდან მარჯანიშვილის წასვლის ერთი და თვალსაჩინო მიზეზი არ არსებობდა. დღეს ყველაფერი წარსულს ეკუთვნის, რადგან ზოგიერთი მთავარი მოქმედი პირი უკვე ასპარეზს ჩამოსცილდა. ამ საკითხებს სრულიად ობიექტურად მინდა მივუდგე, რამდენადაც შეეძლებოდა ვცადო სიმართლის გარკვევა, რადგან მარჯანიშვილის რუსთაველის თეატრიდან წასვლის ნამდვილი მიზეზები ჯერაც გამოურკვეველია ან არადა დამახინჯებული.

1925 წელს, „ჰამლეტის“ დადგმით, მარჯანიშვილის მუშაობაში ახალი პერიოდი დაიწყო, რასაც რუსთაველის თეატრი უდიდესი ინტერესით შეხვდა. მომავალშიც თეატრი ბევრ საინტერესო დადგმას ელოდა, რადგან კოტეს მთელი რიგი კლასიკოსების განხორციელება ჰქონდა განზრახული, როგორც იყო „ორი“, „რიჩარდ III“, „ყაჩაღები“ და სხვა. აქტიორებს დიდი და მეტად საინტერესო მუშაობა ელოდათ, თანაც ისეთ ოსტატთან, როგორც კოტე იყო. ასე რომ, იმ ხანებში კოტესადმი რწმენა და სიყვარული კიდევ უფრო გაიზარდა.

საზოგადოებამაც, რომელიც „დურუჯმა“ გააჯავრა და ექსპრესიონისტული პიესებით დააფრთხო, „ჰამლეტის“ შემდეგ, თეატრისკენ პირი ისევ იბრუნა.

მაშ რაში იყო საქმე?... რატომ შეიქმნა ისეთი მდგომარეობა, რომ ბოლოს კოტე იძულებული გახდა თეატრიდან წასულიყო? ერთი თვალსაჩინო მიზეზთაგანი კოტეს ავადმყოფობა იყო, რამაც თეატრიდან მისი დროებითი ჩამოცილება გამოიწვია. ამ დროებითი მოშორებით, იმ ერთმა თუ ორმა პირმა ისარგებლა, რომელთაც კოტე არ უყვარდათ და ახმეტელს ნაქეზება, მის თავმოყვარეობაზე მოქმედება დაუწყეს – რომ ყველაფერს კოტეს სახელი აქვს, ხოლო მის მუშაობას არავინ აფასებს, რომ კოტე დაბერდა, ავადმყოფია და ახლა, თეატრის ხელმძღვანელობა მან (ე.ი. ახმეტელმა) უნდა აიღოს.

ამ შემთხვევაში „დურუჯელებს“ ვგულისხმობ, რადგან მარჯანიშვილს შეტაკება მათთან მოუწია და თეატრში განწყობასაც „დურუჯი“ ქმნიდა. კონფლიქტის დასაწყისში „დურუჯელებში“ კოტეს წინააღმდეგი, როგორც ზემოთ აღვნიშნე, ერთი ან ორი კაცის გარდა, არავინ ყოფილა. პირიქით, კოტეს წასვლის წინ, მოგზაურობის დროს, ახმეტელის წინააღმდეგ დიდი უკმაყოფილება იყო.

კოტეს წინააღმდეგი მხოლოდ ა... იყო. ჩემთვის დღესაც გაურკვეველია მას კოტე ასე საშინლად რისთვის სძულდა. ეს ყველას შეეძლო გაეგო და შეემჩნია, რადგან მის გამოსვლებში კოტეს მძულვარება მკაფიოდ მოსჩანდა. ამ მძულვარების მიზეზს რაიმე საზოგადო ხასიათის საქმის ინტერესებიდან გამოწვეულს, ვერც მაშინ ვხედავდი და ვერც შემდგომში აღმოვაჩინე. ცხადია, ეს მხოლოდ პირადი დამოკიდებულებით, პირადი წყენითა და შურაცხყოფით იყო გამოწვეული. ასეა თუ ისე, ამ ისტორიაში მან თვალსაჩინო როლი ითამაშა.

ის ცდილობდა კოტეს ადგილი ახმეტელს დაეკავებინა და ამ მხრივ ახმეტელზე ზეგავლენის მოსახდენად ყოველგვარ საშუალებას იყენებდა. ახმეტელი მანაც ხანგრძლივად იმაგ-

რებდა თავს, რადგან კოტესგან როგორც სცენაზე, აგრეთვე კერძო ცხოვრებაშიც დიდად დავალებული იყო.

მაგრამ კაცნი ვართ... ალბათ მისი ადგილის დაკავებაზეც ფიქრობდა. მით უმეტეს, როდესაც მარჯანიშვილი ყოველი ახალი დადგმის შემდეგ მას ლოცავდა და ჩვენც გვარნამუხნებდა – თვითონ დაბერდა, ხოლო ახმეტელი იმდენად გაიზარდა, რომ თეატრის გაძლოლა თავისუფლად შეეძლო და იმედიც ჰქონდა – თეატრს საიმედო ხელში დატოვებდა.

ასე რომ ახმეტელი, ეჭვს გარეშეა, კოტეს ადგილის დაკავებაზე აუცილებლად იფიქრებდა და ეს სრულიად ბუნებრივი იყო.

1926 წლის იანვარში, მარჯანიშვილი ოპერაციის გასაკეთებლად საავადმყოფოში დაწვა. ახმეტელი, ფაქტიურად, თეატრის ხელმძღვანელად დარჩა. ამ დრომდე მარჯანიშვილსა და ახმეტელს შორის, აგრეთვე მარჯანიშვილსა და კორპორაციას შორის მშვენიერი დამოკიდებულება იყო. მე და ახმეტელი, მარჯანიშვილთან ოპერაციის წინა დღეს, 28 იანვარს ვიყავით. მეორე დღეს „დურუჯის“ დღე იყო. მიდიოდა „ლამარა“. თეატრის გარშემო დიდხანს გველაპარაკა და მის დამოკიდებულებაში ახმეტელისა და „დურუჯისადმი“ მხოლოდ სიყვარული მოსჩანდა.

აი, სწორედ ამ დროს, როდესაც მარჯანიშვილი და ახმეტელი ერთმანეთს უშუალოდ აღარ ხვდებიან, კოტე თეატრს მოცილებულია, მათ შორის თანდათანობითი დაშორება იწყება. ამას ზოგიერთმა პირმა შეუნყო ხელი, რომელთაც მარჯანიშვილთან ენები მიჰქონდათ – ახმეტელს ამუშავებდნენ, ლანძღავდნენ, ყოველგვარ ზომებს იღებდნენ მის შესაძლებლად. ეს ის პირები იყვნენ, რომლებსაც ახმეტელი ეჯავრებოდათ და მის თეატრიდან მოშორებასაც ცდილობდნენ. ამ განზრახვის სისრულეში მოყვანა თვითონ არ შეეძლოთ, რისთვისაც მარჯანიშვილი სჭირდებოდათ. მხოლოდ მას ჰქონდა თეატრიდან ახმეტელის გაძევების ძალაცა და უფლებაც. ეს ხალხი თავს არ ზოგავდა – ყოველ მოხერხებულ მომენტში ისინი ცდილობდნენ მარჯანიშვილისათვის შთაეგონებინათ, რომ ახმეტელი გათავხედდა და ძალაუფლების ხელში ჩასაგდებად ყოველგვარ საშუალებას მიმართავდა.

ახმეტელი მათ ყველას სძულდა. მაგალითად, ორი წლით ადრე, ვიდრე ეს ამბები მოხდებოდა, ახმეტელთან დიდი ჩხუბი და დავა „დურუჯშიც“ ირჩეოდა და მომხდარი უსიამოვნების ნიადაგზე ახმეტელი თეატრიდან წასულიც კი იყო. აღსანიშნავია ისიც, რომ მაშინვე დაიწყო მუშაობა ძველ აქტიორებთან, რაც „დურუჯის“ პრინციპების უკან დახევას მოასწავებდა.

ამ დროს, კოტე ოპერაციის შემდეგ, ავადმყოფობისგან ისე იყო დასუსტებული, რომ მასზე ყველაფერი გადაჭარბებულად მოქმედებდა. სეზონის დასასრული ახლოვებოდა. კოტე საავადმყოფოდან გამოვიდა, მაგრამ თეატრში სიარული კიდევ არ შეეძლო.

სეზონი დასრულდა. თეატრის დასი დასავლეთ საქართველოში გაემგზავრა. მოგზაურობაში ვერიკო ანჯაფარიძე

არ მონანილებოდა, რადგან ოპერაცია გაიკეთა და წამოსვლა არ შეეძლო. როდესაც გამოკეთდა, მოვიდა კოტესთან, რომელიც ამ დროს ტფილისში იმყოფებოდა და „ჰამლეტში“ მონანილებობის ნებართვა სთხოვა.

კოტემ ნება დართო, მაგრამ როდესაც ვერიკო ქუთაისში ჩავიდა, ამხანაგების თხოვნის მიუხედავად, ახმეტელმა წარმოდგენაში არ დაუშვა. რასაკვირველია, ეს გამონეუული იყო ვერიკოსადმი ახმეტელის პირადი დამოკიდებულებით.

ახმეტელიც ოფიციალურად თავს იმართლებდა – ანჯაფარიძე, თუ ნებას დავრთავ, ჯერ ერთი, უკვე მოგზაურობის მონანილე ხდება და იძულებული ვიქნებით მოგზაურობის ფული მივცეთ. თანხას მიიღებს არა ერთი, არამედ განსაკუთრებული გამოსვლისთვისო.

ალსანიშნავია, ვინც მოგზაურობაში არ იმყოფებოდა, ის მხოლოდ ჯამაგირს, მოგზაურობის მონანილე კი გადიდებულ ჯამაგირს (ახლა აღარ მახსოვს რამდენს) იღებდა, რაც მოგზაურობაში მყოფთ დააკლდებოდა. ახმეტელმა განაცხადა: ჩვენს თეატრში არ მინდა ვინმე „გასტროლიორი“ იყოს, რადგან ანჯაფარიძეს მხოლოდ ქუთაისში სურს გამოსვლაო.

ერთი სიტყვით, წარმოდგენაში ვერიკო არ დაუშვეს. ეს, რასაკვირველია, კოტეს სულ სხვა სარჩულით გადასცეს: თითქოს ახმეტელმა ეს მხოლოდ და მხოლოდ იმიტომ ჩაიდინა, რომ კოტეს განკარგულებას არ დამორჩილებოდა. ადვილი წარმოსადგენია, მაშინ ეს კოტეზედ როგორ იმოქმედებდა.

გარდა ამისა, მოგზაურობაში, ყოველ ახალ ადგილას ახმეტელი სიტყვით გამოდიოდა და ლაპარაკობდა რეპერტუარზე, ხელისუფლებაზე, თეატრის სახესა და „დურუჯის“ როლზე. როგორც შემდგომში გავიგეთ, კოტეს ატყობინებდნენ, რომ ახმეტელი ცდილობს არსად ახსენოს არც შენი სახელი და არც შენი წამოღვანარი ქართულ თეატრშიო. მას ასე თანდათანობით აძულდებდნენ ახმეტელს.

ბათუმში ყოფნისას მარჯანიშვილი ჩამოვიდა. ამის წინ ახმეტელის მიმართ „დურუჯელებში“ ძალიან ცუდი განწყობა შეიქმნა. ასე რომ, კოტეს ჩამოსვლას ბევრი დიდი სიხარულით მოელოდა. სწორედ ამ ჩამოსვლის წინ ბათუმში „დურუჯის“ კრება შედგა, სადაც ახმეტელის წინააღმდეგ აშკარა უკმაყოფილებამ იჩინა თავი და ახმეტელს ბევრი ბრალდება წაუყენეს. უმთავრესად ისინი შეეხებოდნენ უხემ დამოკიდებულებასა და მის პირად ინტიმურ ცხოვრებას. ბევრის აზრით, კოტეს ჩამოსვლა ახმეტელის თვითნებობასა და თავგასულობას ბოლოს მოუღებდა.

მახსოვს, ერთ საღამოს ბათუმის თეატრთან რამდენიმე კაცი ვიდექით. ვასაძე გამწარებით იძახდა კოტესთან მივალ და ყველაფერს ვეტყვი, რასაც ახმეტელი სჩადისო. ახმეტელის საქმე ცუდად წავიდოდა, რომ „დურუჯელები“ კოტეს საქციელს არ შეეჩერებინა და მათთვის ახმეტელის

საკითხი სრულიად არ დავეინყებინა. საქმე იმაში მდგომარეობდა, რომ კოტე ბათუმში ჩამოსვლამდე ჩვენზე გაჯავრებული იყო. ესე იგი, „დურუჯელებზე“ და ახმეტელზეც, რადგან, როგორც ზემოთ აღვნიშნე, მოგზაურობიდან ათასგვარ ჭორებს აწვდიდნენ.

ბათუმში მატარებელი ადრე ჩამოდიოდა და მას მხოლოდ ორიოდე კაცი შეხვდა, რამაც კოტე კიდევ უფრო გააჯავრა. აქედან ალბათ ის დაასკვნა, რომ დასი აღარავითარ პატივს აღარ სცემდა. მასზე ყოველი წვრილმანი გადიდებული მოქმედებდა. ამიტომ თეატრში მოსვლისას ძალზე აღელვებული იყო და თავისი სიტყვა ლანძღვა-მუქარით დაიწყო და დაასრულა. ასე რომ, თუ წინა დღით „დურუჯელები“ მისი, როგორც მხსნელის, ჩამოსვლას აღფრთოვანებული მოელოდნენ, რომელიც ყველაფერს გამოასწორებდა, ამ სიტყვის შემდეგ სახტად დარჩნენ და საგონებელში ჩავარდნენ. სურათი სრულიად შეიცვალა. მარჯანიშვილმა მაშინდელ ჩვენს განწყობას ალლო ვერ აუღო, რადგან ჭორების წყალობით სულ სხვა წარმოდგენა ჰქონდა, სიმართლე კი არავინ აცნობა.

ერთი სიტყვით, მისმა გამოსვლამ ჩვენზე ძალიან ცუდი შთაბეჭდილება დატოვა – სრულიად დაუმსახურებლად გავილანძღეთ, რადგან მის მიმართ არავითარი დანაშაული არ მიგვიძლოდა და ასეთი საქციელიც ჩვენთვის გაუგებარი იყო. ახმეტელის მიმართაც უკმაყოფილება შენელდა. ახმეტელიც ჩვენ მდგომარეობაში ჩავარდა, რადგან ლანძღვა მასაც ეკუთვნოდა.

კოტე მარჯანიშვილი



დაიწყო „დურუჯის“ კრებები, სადაც კოტესთან დამოკიდებულებამ ცენტრალური მდგომარეობა დაიკავა და სხვა საკითხები მიიჩქმალა, ზოგი კი სრულიად მოიხსნა. მარჯანიშვილმა „ლამარას“ ნახვა აქვე მოისურვა, მაგრამ ვინაიდან დეკორაციები უკვე დატვირთული იყო, ეს სურვილი ვერ აუსრულეს, რაც ისე გაიგო, თითქოს მისთვის პიესის ჩვენება არ უნდოდათ. ამან კიდევ უფრო გააჯავრა. ამას კიდევ ზედ დაერთო უსიამოვნება იმის გამო, რომ წასვლისას მხოლოდ ორმა თუ სამმა კაცმა გააცილა. აქ უკვე შეგნებულად არ გავედით გასაცილებლად, რადგან აღარ ვიყავით დარწმუნებულნი, რომ სადგურზე ჩვენი მისვლა მისთვის საწყენად არ დარჩებოდა. ეს უკვე პირდაპირ აჯანყებდა ჩავვეთვალა და კოტეც ბათუმიდან ძალიან გაჯავრებული წავიდა.

ბათუმში მან სცენარი „სამანიშვილის დედინაცვალი“ ჩამოიტანა, რომლის გადაღებასაც ზაფხულში აპირებდა. მიუხედავად იმისა, რომ ძალზე გაჯავრებული იყო, მსახიობებს სცენარი მაინც წავგიკითხა, ვინაიდან სურათში ვჭირდებოდით.

ასე რომ, კოტეს უკვე მაშინ ჰქონდა მოფიქრებული კინოში მუშაობა, რაც მან კრებაზედაც ახსენა და თანაც ირონიით დასძინა: თქვენ მე აღარ გჭირდებით, რადგან უკვე

დამოუკიდებლად შეგიძლიათ მუშაობაო. რასაკვირველია, მაშინ თეატრიდან სავსებით ნასვლას არ ფიქრობდა. ეს სიტყვები ჩვენ დასაბუთებლად ნარმოსთქვა და ისინი მხოლოდ შემდგომში შექმნილმა მდგომარეობამ გაამართლა.

ამის შემდეგ კოტე ზესტაფონში ჩავიდა, სადაც დასი ბათუმიდან მიემგზავრებოდა. იქაც მოინდომა „ლამარას“ ნახვა, მაგრამ ახმეტელმა უთხრა: აქ ნუ ნახავ, ახლა სცენაზე ცუდ ტექნიკურ პირობებში მოგვიხდება თამაში. კარგ შთაბეჭდილებას ვერ დავტოვებთ და სჯობს ისევ ტფილისში, ჩვენს თეატრში ინახულოო. აღსანიშნავია, რომ „ლამარაში“ ახმეტელმა კოტეს ნამუშევარი გააგრძელა. მესამე და მეოთხე აქტები უკვე კოტეს ავადმყოფობის შემდეგ გაკეთდა და ერიდებოდა, რომ მის მიერ ჩატარებული მუშაობა კოტეს არ დაენუნებინა.

შემდგომში ეს პიესა ახმეტელმა სრულიად უსამართლოდ მისაკუთრა, თითქოს მის დადგმაში კოტეს მონაწილეობა არ მიეღოს. სინამდვილეში ასეთი ამბავი იყო: პიესა კოტემ დაიწყო. I და II აქტები მოამზადა. აქტიორებთან თითქმის ყველა სახეზე მუშაობა მან ჩაატარა, რადგან ყველა მთავარი პირის ხასიათი I და II აქტების სურათებში ირკვეოდა. ზემოთ როგორც აღვნიშნე, III და IV აქტები ახმეტელმა გააკეთა. ასე რომ, პიესა ორივეს ნამუშევარი იყო.

„ლამარას“ დადგმაში მარჯანიშვილს მეტი თუ არა, ნაკლები შრომა არ მიუძღოდა. მეტი იმიტომ შეიძლება ითქვას, რომ მთავარ გმირთა ხასიათების გახსნა, პიესის დანყება, მისი ტონისა და სტილის გამოხატვა, მუსიკისა და დეკორაციების გამორკვევა – ეს თითქმის მთელი პიესის მომზადებას უდრის. ამას ისიც მიუმატეთ, რომ მარჯანიშვილმა არამც თუ დაიწყო, არამედ ორი აქტი სრულიად მომზადებული დატოვა.

პიესის დასასრულებლად ახმეტელმაც, რასაკვირველია, დიდი შრომა ჩაატარა, მაგრამ ეს არავითარ უფლებას არ აძლევდა, რომ დადგმა საკუთრად მას მიეთვისებინა, რასაც შემდგომში ჰქონდა ადგილი, როდესაც მარჯანიშვილი რუსთაველის თეატრიდან წავიდა. და რასაც ახმეტელს ზოგიერთი აქტიორი ისე ურცხვად უდასტურებდა, რომ მათ მაგიერ მე ვგრძნობდი ხოლმე თავს უხერხულად. ისე არასასიამოვნო შთაბეჭდილებას ტოვებდა ეს ცრუმონმეობა.

აღსანიშნავია ისიც, რომ როგორც კი მაგიდას მოვეშორდით და მარჯანიშვილმა მიზანსცენებზე გადავიყვანა, პიესას თავიდანვე უკვე ის რიტმი ჰქონდა, რომელსაც შემდგომში „ეროვნული რიტმი“ ეწოდა, რომლითაც ახმეტელი და რუსთაველის თეატრი ამოყობდა, თითქოს ეს მათ აღმოეჩინათ. ასეთი რიტმი მარჯანიშვილის უმეტეს სპექტაკლს ჰქონდა. ამაში ნაწარმოებმაც შეუწყო ხელი. ასე რომ, ახმეტელმა მხოლოდ ბოლომდე შეინარჩუნა პიესის ის რიტმი, რომელიც მარჯანიშვილმა და მსახიობებმა პიესის დასაწყისშივე დაისახეს. ახმეტელმა ეს რიტმი შეიძლება კიდევ უფრო გაამახვილა.

ახმეტელს სამართლიანად სურდა, რომ კოტეს პიესა კარგ პირობებში ენახა და შაბეჭდილებაც კარგი დარჩენოდა, მაგრამ კოტე ამ საქციელს სულ სხვანაირად ხსნიდა. თანდათანობით მარჯანიშვილსა და ახმეტელს შორის ის იდეალური დამოკიდებულება ფუჭდებოდა, რომელიც მათ შორის არსებობდა.

მოგზაურობის დასრულების შემდეგ, ტფილისში ჩამოსვლისას თეატრმა წარმოდგენა გაუმართა ფუტბოლისტების

გუნდს, რომელიც „დურუჯის“ სახელს ატარებდა და რომლის შეფებიც ჩვენ ვიყავით. შემოსავალი გუნდის სასარგებლოდ იყო გათვალისწინებული. დასადგმელად „ლამარა“ ავირჩიეთ და კოტეც, რასაკვირველია, საგანგებოდ მოვიწვიეთ.

ალარ მახსოვს, რომელი აქტის შემდეგ, ყველა მონაწილე (მგონი ფუტბოლისტებიც ჩვენთან ერთად იყვნენ) ფარდის წინ გამოვედით და ახმეტელმა კოტეს სიტყვით მიმართა – განკურნება და თეატრში დაბრუნება მოულოცა.

ახმეტელს სიტყვის თქმა ეზარებოდა და რამდენჯერმე ვთხოვე უარი არ ეთქვა. ეზარებოდა იმიტომ, რომ არ იცოდა მარჯანიშვილი ამ სიტყვას როგორ შეხვედებოდა და უხერხულ მდგომარეობაში ჩავარდნის ეშინოდა. ეს შიში მაინც გაამართლდა. მარჯანიშვილი ლოჟიდან ისე გავარდა, სიტყვა ბოლომდე არც კი მოისმინა, რითაც ახმეტელი ძალიან ცუდ მდგომარეობაში ჩააყენა.

მეორე დღეს, მარჯანიშვილთან მთელი კორპორაცია მივედით. ვთხოვეთ აეხსნა, თუ რისთვის იყო ჩვენზე ასე გაჯავრებული. კოტემ თავისი გულმოსვლის ნამდვილი მიზეზი არ გამოამჟღავნა და მეტად აღელვებული ისევ ლანძლვას მოჰყვა. გვითხრა, რომ თეატრიდან მიდის – სახალხო სახლში გადავა და დავგვანახებ, თუ როგორ უნდა მუშაობა: „Я буду с Народного дома хлестать Вас по спине“. გვლანძლავდა, რომ დავკარგეთ დისციპლინა, თავს გაგვივიდა, გავაფუჭეთ ისეთი პიესა, როგორც „ლამარა“. ეს რასაკვირველია, განსაკუთრებით ახმეტელს ეკუთვნოდა. კერძოდ, შემსრულებელთა შორის ხორავა გალანძლა.

ერთი სიტყვით, მისი სახლიდან მეტად ცუდ ხასიათზე გამოვედით – რომ ვერაფრით დავამშვიდეთ მარჯანიშვილი, ვეღარ მოვიპოვეთ დაკარგული ნდობა და ასეთი დიდი რეჟისორი ჩვენგან გაქცევას აპირებდა. თანაც, მარჯანიშვილის ეს დაუმსახურებელი ახირება უკვე მის წინააღმდეგ იმ ხალხს ამხედრებდა, რომლებიც სრულიად უდანაშაულონი იყვნენ. მარჯანიშვილს რამდენადაც თანდათანობით ვცილდებოდით, იმდენად ახმეტელს ვუახლოვდებოდით. რადგანაც ის უკვე თეატრის ფაქტიური მეთაური ხდებოდა და მარჯანიშვილთან დამოკიდებულებაში, ისიც ჩვენი ბედის მოზიარე იყო.

მარჯანიშვილის გაჯავრების ერთადერთი ნამდვილი მიზეზი ის იყო, რომ მის წარმოდგენაში ახმეტელი მეტად გათავხედდა და თანდათანობით მას თეატრს აცილიდა – ასე აიწმინებდა მას, ზოგიერთი კეთილისმსურველი. რასაკვირველია, ახმეტელის ნამქეზებლებსაც არ ეძინათ და უსისინებდნენ, რომ ტყუილუბრალოდ ითმენდა მოხუცი და გამოსულელებული ადამიანის კაპრიზებს.

მარჯანიშვილი, ერთი მხრივ, ზემოაღნიშნული მდგომარეობით იყო გაჯავრებული, მეორე მხრივ, ის გარემოებაც ემატებოდა, რომ თეატრში „დურუჯი“ მეტად ძლიერდებოდა და თითქმის მთელ ძალაუფლებასაც ხელში იგდებდა. რამდენადაც ახმეტელი „დურუჯის“ იდეოლოგი და სულისჩამდგმელი იყო, იმდენად კოტეს ეჭვებიც სულ უსაფუძვლოდ არ გამოიყურებოდა.

მარჯანიშვილს „დურუჯმა“ თითქმის რამდენჯერმე წართვა ხელმძღვანელის უფლებები. მაგალითად, „დურუჯს“ შეეძლო კორპორაციიდან მსახიობი დაეთხოვა და ხელმძღვანელობაც ვალდებული იყო, ის თეატრიდან გაეგდო. სხვას კი თავის კორპორანტებს არავის შეამცირებინებდა, თუ კორპორაციის დასტური არ იქნებოდა. ბოლო ხანებში კორ-

პორაცია აღძრავდა ხოლმე საკითხს ამა თუ იმ მომუშავეისთვის ხელფასის მომატებაზე, სწყვეტდა მთელ რიგ ორგანიზაციულ საკითხებს, რომლებიც არა მარტო „დურუჯს“, არამედ მთელ თეატრს შეეხებოდა და თითქმის ყოველგვარი საკითხის მოგვარებაში აქტიურ მონაწილეობას იღებდა.

მარჯანიშვილი ხედავდა, რომ „დურუჯი“ თეატრის ხელმძღვანელი ორგანო ხდებოდა. ამიტომაც იყო ჩვენზე გაჯავრებული. მარჯანიშვილს არ შეეძლო „დურუჯისთვის“ ერთი დაკვრით ბოლო მოელო.

დასაწყისში მან „დურუჯი“ არამცთუ თავის ნებაზე მიუშვა, კიდევაც ეხმარებოდა და ახლა თეატრის ცოცხალ ძალას, მის ბირთვისა და ხერხემალს „დურუჯელები“ წარმოადგენდნენ. ამას გარდა, თეატრის თითქმის მთელი ახალგაზრდობა „დურუჯის“ კანდიდატი იყო.

„დურუჯთან“ შებრძოლება არცთუ ისე ადვილი იყო. მისი კედლები შეუვალი და მტკიცე გახლდათ, რადგან 1925-26 წლის სეზონის დასასრულს კორპორანტებს შორის რღვევა და უთანხმოება არ იყო დაწყებული. მარჯანიშვილმა გედევანიშვილთან ერთად (რომელიც ოპერის დირექტორი იყო და რუსთაველის თეატრიც ფინანსურად მას ემორჩილებოდა) დასი შეამცირა და რუსთაველის თეატრის სულ მცირე ნაწილი, არ მახსოვს რამდენი, მაგრამ არა უმეტეს 15 აქტიორისა, დატოვა. ეს მარჯანიშვილმა იმისთვის ჩაიდინა, რომ თეატრში შემდეგ ვინც უნდოდა ის მოენვია – როგორც შემოკრებილ, ისე თეატრის გარეშე მყოფ მსახიობებიდან. მარჯანიშვილმა ასეთი ხერხი იმიტომ გამოიყენა, რომ უნდოდა „დურუჯისთვის“ წაერთვა აქტიორთა მიღებისა და დათხოვნის საკითხებში ჩარევის უფლება, ამავე დროს, თეატრში მისი გავლენა საერთოდ მოესპო.

გედევანიშვილი იმდენად აქეზებდა მარჯანიშვილს, რამდენადაც გედევანიშვილი „დურუჯს“ მტრობდა და ამ ორგანიზაციის დაშლას ცდილობდა. თანაც გედევანიშვილს ძველი მსახიობები ანუხებდნენ, რომლებსაც თეატრში მოსვლა სურდათ. ისიც უნდა ითქვას, რომ გედევანიშვილს არცთუ მაინცდამაინც უყვარდა მარჯანიშვილი, რადგან სწორედ ის მიაჩნდა „დურუჯის“ მხატვრულ იდეოლოგიად.

ზემოთხსენებული ღონისძიებით „დურუჯი“ და მარჯანიშვილი ერთმანეთს უსათუოდ შეეტაკებოდა. მათ შორის, რომელი მხარეც არ უნდა დაზარალებულიყო, გედევანიშვილი მაინც მოგებული რჩებოდა. სპარსელი პოეტის, საადის ლექსისა არ იყოს, „ან გველი დაილუპებოდა ანდა მტერი“. სარგებლობა ორივე შემთხვევაში უეჭველი იყო. მართლაც, ისეთი შეტაკება მოხდა, რავგარსაც ალბათ არც გედევანიშვილი ელოდა. შემცირებაში ვანიკო აბაშიძე და პავლე კანდელია მოჰყვნენ, რომლებიც „დურუჯში“ იმ წელს ჩაირიცხნენ. თეატრისთვის ისინი შეიძლება დიდ მხატვრულ ძალას არ წარმოადგენდნენ, მაგრამ მათი მოხსნა კორპორაციის გარეშე არავის შეეძლო.

კორპორაციის წესდების ერთ-ერთ მუხლში ნათქვამი იყო, რომ თუკი რომელიმე კორპორანტი თეატრში არ იქნებოდა მოწვეული ადმინისტრაციის მიერ, მაშინ მუშაობაზე ყველა დანარჩენი კორპორანტი უარს აცხადებდა. ასე რომ, კორპორაციას არ შეეძლო თავისი ორი წევრი დაეთმო, რაც მისი სურვილის გარეშე ხდებოდა.

გარდა იმისა, რომ მარჯანიშვილი ზემოხსენებულ კორპორანტებს ამცირებდა, დასში ინვევდა ძველ მსახიობებს: იმედაშვილს, ზარდალიშვილსა და გელოვანს. კორპორაცია

მარჯანიშვილს არავითარ შემთხვევაში არ დაეთანხმებოდა, ვინაიდან ეს მსახიობები, ზარდალიშვილის გარდა, კორპორაციის მოწინააღმდეგე ბანაკიდან იყვნენ. ასე რომ, კორპორაციასა და მარჯანიშვილს შორის უკვე აშკარა კონფლიქტი შეიქმნა.

თუკი კორპორაცია ყველაფერს დათმობდა, ეს მის განიარაღებას ნიშნავდა. რასაკვირველია, კორპორაციაც ყოველივეს გრძნობდა და ითვალისწინებდა. კორპორაციას ახლად მოსანვევი მსახიობების არ ემიწოდა, რადგან უკვე საკმაოდ ძლიერი მსახიობები ჰყავდა, მაგრამ მოსანვევი მსახიობები სულ სხვა თეატრალური სკოლისა და ტრადიციების აქტიორები, სულ სხვა მსოფლმხედველობის ადამიანები იყვნენ.

გარდა ამისა, მარჯანიშვილს განზრახული ჰქონდა ისინი კორპორანტებისთვის დაეპირისპირებინა და რადგანაც მარჯანიშვილი კორპორაციაზე გაჯავრებული იყო, კორპორაციასაც აღარ სწამდა, რომ მის მიმართ ის სამართლიანი იქნებოდა. აშკარა იყო ისიც, რომ კორპორაცია, რომელიც თანდათან „დურუჯებდა“ (თუ შეიძლება ასე ითქვას) მთელ თეატრს, თავის მოწინააღმდეგეებს თეატრში არ შემოუშვებდა.

ერთი სიტყვით, მარჯანიშვილსა და კორპორაციას შორის სარდლის უფლებებით იყო აღჭურვილი, მაგრამ რაღა იგი სარდალი, რომელსაც ჯარი აუჯანყდებოდა. ჯარი კი კორპორაცია და მთელი ახალგაზრდობა იყო. თეატრის დანარჩენი წევრები უმცირესობაში იყვნენ. აქტიორთა ბრძოლაში ვერ მონაწილეობდნენ და მთელი კონფლიქტის პერიოდში პასიურ როლს თამაშობდნენ.

თეატრში კორპორაციის ყოველდღიური კრებები დაიწყო და კორპორაცია იმ გადაწყვეტილებამდე მივიდა, რომ თუ მარჯანიშვილი კორპორანტების შემცირებას და ახალი პირების მოყვანას არ უარყოფდა, კორპორაცია უკანასკნელ ღონისძიებამდე მიდიოდა და მარჯანიშვილსაც დასთმობდა.

მარჯანიშვილსა და კორპორაციას შორის ყოველგვარი ურთიერთობა შეწყდა. მხოლოდ ჭორიკანა ხალხს ორივე მხარისთვის მიჰქონდა გაჯავრების დროს წამოსროლილი სიტყვები, რითაც ხელს უწყობდნენ უთანხმოების გაღრმავებას. მაგალითად, ჩემზე ვილაც კეთილისმსურველს გადაეცა, თითქოს მეთქვას: ჰამლეტი დამოუკიდებლად მოვამზადე და მარჯანიშვილს არავითარი დახმარება არ გაუწევიაო. როგორ შეიძლებაოდა ამისთანა აბსურდი მეთქვა. ამის მსგავსი არსად წამომცდენია. პირიქით, ლაპარაკში შეიძლება მეტსაც ვანერდი ხოლმე მარჯანიშვილს, ვიდრე ის სინამდვილეში დამეხმარა. ჩემით გაკეთებულ ადგილებსაც კი, სადაც მარჯანიშვილი არ დამხმარებია – იმ ხანებში ყოველთვის კოტეს ვანერდი ჩემს ნამუშევარს, მეტი დამაჯერებლობა, მეტი წონა რომ ჰქონოდა. ასეთი სიცრუე როგორიც მე მომიგონეს, სხვებზედაც ასეთ ჭორებს თხზავდნენ.

მარჯანიშვილმა შეხედა, რომ კორპორაცია არავითარ დათმობაზე არ მიდიოდა. ისიც ესმოდა, რომ თეატრში ყოველდღიური კრებები ტარდებოდა და სხვა ტაქტიკას დაადაგა – მსახიობების სათითაოდ დაბარება დაიწყო. მეც დაამბარა. მკითხა, მსურს თუ არა მასთან მუშაობა. რასაკვირველია, თანხმობა სიამოვნებით განუცხადე. შემდეგ მითხრა, შექსპირის ტრაგედიიდან რომელიმე როლი ამომერჩია, ზაფხულის პერიოდში ამ როლზედ მეფიქრა და მეშუშავა. თანაც მკითხა, რომელი როლი მაინტერესებდა. ამაზე

უარი განუცხადა – ჰამლეტის შემდეგ ასე უცბად ვერცერთ დიდ როლს ვერ ავარჩევ და ჯერჯერობით თავს შევიკავებ-მეთქი. კოტემ მაინც მითხრა, რომელიმე როლზე უსათუოდ მეფიქრა.

შემდეგ ვასაძე გამოიძახა, როგორც თვითონ გადმოგვცა, კოტემ რეჟისორობა შესთავაზა და თან დასძინა: საჭიროა ახმეტელს ფრთები შეეკვეცოსო (нужно ему подрезать крылья). ვასაძეს რეჟისორობაზე უარი განუცხადებია, მაგრამ სრული თანხმობა უთქვამს მარჯანიშვილთან მუშაობაზე. შემდეგ მარჯანიშვილმა ხორავა გამოიძახა. მეშინოდა ხორავას რაიმე შეურაცხყოფა არ მიეყენებინა, ისე იყო გაჯავრებული კოტეზე, მაგრამ ხორავამ ძალიან ზრდილობიან ფორმებში სრული თანხმობა განუცხადა. მართალია, სათითაოდ პრინციპულად უარს არ ვეუბნებოდით, მაგრამ კორპორაცია მარჯანიშვილთან მუშაობაზე უარს აცხადებდა, ვიდრე შემცირებულ კორპორანტებს არ აღადგენდა და არ უკუაგდებდა აზრს, თეატრში ძველი მსახიობების მოყვანის შესახებ. ასე რომ, ეს ჩვენი საერთო აზრი მარჯანიშვილმა იცოდა.

მარჯანიშვილი ახალგაზრდა მსახიობების ცალკე გამოცხებას შეუდგა. ჩვენ წინასწარ მივიღეთ ზომები. რადგან თითქმის ყველა ახალგაზრდა აქტიური კორპორაციის კანდიდატი იყო, გადაწყვიტეთ მათთან დ. ანთაძე და ალ. გველესიანი გაგვეგზავნა, რომლებიც დააჯერებდნენ კორპორაციისთვის დაეჭირათ მხარი და მარჯანიშვილთან მუშაობაზე უარი განუცხადებინათ, რადგან კორპორაციის საერთო ინტერესები არ შეზღუდულიყო. მართლაც, კანდიდატთა უმრავლესობამ მარჯანიშვილს უარი განუცხადა. ასე რომ, კორპორანტები მარჯანიშვილს თუ სათითაოდ მაინც თანხმობას უცხადებდნენ, კანდიდატებმა ჩვენ გადაგვაჭარბეს. ადვილი წარმოსადგენია, ყოველივე როგორ იმოქმედებდა, თან რა დაემართებოდა მარჯანიშვილს. თეატრში ის ძალიან ალელვებული მოვიდა და ადმინისტრატორ ცელმს (რომელიც ამ დროს თეატრთან შემთხვევით შეეფეთა) მოსთხოვა მისთვის ახლავე გაესწორებინათ ანგარიში. ამის შემდეგ მარჯანიშვილი თეატრში აღარ მინახავს.

„ჰამლეტის“ შემდეგ, ჩემთვის ერთი თვის დასვენება მაინც იყო აუცილებელი. მე უარი განუცხადა „სამანიშვილის დედინაცვალში“ გადაღებაზე და ოცი დღით საირმეში წავედი. ამ დროს მომხდარი ამბები დანერვილებით აღარ ვიცი, უბრალოდ არ დავსწრებოვარ. მხოლოდ ვიცი, რომ მარჯანიშვილი სოფელ რიონში წავიდა, სადაც სურათში გადასაღებად მსახიობებიც წაიყვანა. სოფელ რიონში თანდათან კიდევ უარესდებოდა დამოკიდებულება მარჯანიშვილსა და კორპორაციას შორის. აქვე მოხდა მარჯანიშვილისა და ახმეტელის მოლაპარაკება, სადაც მარჯანიშვილი ისევ დაბეჯითებით მოითხოვდა აბაშიძისა და კანდელაკის დათხოვნას, მათ ნაცვლად ძველი მსახიობების შემოყვანას.

ახმეტელი კორპორაციის პოზიციას იცავდა და მარჯანიშვილს არწმუნებდა, რომ ეს თეატრის მხატვრული სახის აღრევას გამოიწვევდა. თავის მხრივ, მარჯანიშვილი ამტკიცებდა, რომ მისი საქმეა თეატრის მთლიანობის შენარჩუნება, რასაც შესძლებდა კიდევაც. ერთი სიტყვით, მარჯანიშვილი და ახმეტელი ვერ შეთანხმდნენ და ახმეტელი გამობრუნდა ტფილისს.

1926 წლის აგვისტოში საირმიდან ზესტაფონში ჩამოვედი, რათა რამდენიმე დღე მშობლებთან დამეყო. არ გასულა

ერთი კვირა, რომ ტფილისიდან კუკური პატარო ჩამოვიდა, რომელიც იმ ხანებში კორპორაციის მორიგე მამასახლისი იყო. მე და დოლო ანთაძეს (რომელიც აგრეთვე ზესტაფონში იყო) გვთხოვა მასთან ერთად სოფელ რიონში ავსულიყავით, სადაც კოტე და მსახიობები „სამანიშვილს“ იღებდნენ.

მეორე დილას ქუთაისში ჩავედით და ნასადილევს ეტლით სოფელ რიონში გავემგზავრეთ. რატომღაც არასწორი გზით (ახლა არ მახსოვს რატომ, მგონია გზა არ ვიცოდით) წავედით, რის გამოც საჭირო შეიქნა რიონზე გადასვლა. მდინარეზე გადასასვლელ ადგილას მისვლისას მენავე არ დაგვხვდა. ერთხანს ვიცადეთ და როდესაც მენავეს ლოდინში იმედოვნებდა გადაგვინყდა, გაღმა მომავალ პატარა ბიჭს დავეუწყეთ ძახილი, რათა სოფელში მყოფ ვასაძისთვის ეთქვა, რომ ჩვენთან ჩამოსულიყო. ვიფიქრეთ, ვასაძეს ეცოდინებოდა გადასვლა როგორ შეიძლებოდა, ან მენავე სად იშოვებოდა, ვასაძე დავასახელებთ არა რაიმე განზრახვით, არამედ იმიტომ, რომ მასთან სამივე კარგ განწყობაში ვიყავით და მეორეც, სულ ერთი იყო ვინც არ უნდა ჩამოსულიყო და გადასვლაში დაგვემარებოდა.

ამ ამბავს ძალიან არასასიამოვნო შედეგი მოჰყვა. პატარა ბიჭი დაგვიპირდა, რომ ჩვენს თხოვნას სოფელში მყოფ მსახიობებს გადასცემდა. ეს ბიჭი გზაში შემთხვევით შეხვდა ქუთაისში ეტლით მიმავალ მარჯანიშვილს, რომელსაც თან ახლდნენ: მისი ცოლი დონაური, ცოლის ბიძაშვილი, რეჟისორი ბერიშვილი და კიდევ სხვები, რომლებიც ახლა აღარ მახსოვს. პატარა ბიჭმა მათ მიმართა, თუ რომელი იყო ვასაძე. როდესაც კითხეს, რად გინდა ვასაძეო, ბიჭმა უპასუხა – გაღმა სამი კაცი იცდის და მითხრეს ვასაძე მოგვიყვანეო. მარჯანიშვილმა და მისმა მხლებლებმა მისწავლეს, რომ ვასაძე სოფელში იმყოფებოდა და ქუთაისისკენ გზა განაგრძეს. მხოლოდ ძალიან დააინტერესათ, თუ ვინ იყო ეს სამი კაცი, რომლებიც სოფელში არ მიდიოდნენ და ვასაძეს იბარებდნენ.

ამასობაში მენავეც მოვიდა. მეორე მხარეს გადავედით და სწორედ იმ დროს ამოვძვერეთ გზაზე რიონის ნაპირიდან, როდესაც მარჯანიშვილის ეტლიც მოგვიახლოვდა. კოტეს დანახვა ძალიან გაგვიხარდა, ყოველ შემთხვევაში მე მაინც მხიარულად მივესალმე. გამიკვირდა, რომ კოტეც და მისი ოჯახიც გულცივად შეგვხვდა, თითქმის არაფერი არ გვითხრა და გზა მალე განაგრძო.

კოტეს ასეთი საქციელი ძალიან გამიკვირდა. მხოლოდ შემდგომში გამოირკვა, რომ კოტემ მიგვილო, როგორც საიდუმლოდ მისული პირები, რომლებიც სოფელში არ უნდა გამოჩენილიყვნენ და ვასაძესთან რაღაც მოლაპარაკება უნდა ეწარმოებინათ. სანინალმდეგო აზრში კოტე შემდგომშიც არ რწმუნდებოდა, როდესაც რუსთაველის თეატრიდან წამოვედი და მასთან ვმუშაობდი.

კოტეს მაშინ თურმე მომავალი დასის სია მიჰქონდა და ტფილისში მომავალი სეზონის საქმეების მოსაგვარებლად მიემგზავრებოდა. ჩვენი, და განსაკუთრებით კი ჩემი, დანახვის შემდეგ უთქვამს, რომ მუშაობა აღარ ღირდა და გადაწყვიტა თეატრის ხელმძღვანელობაზე უარი განუცხადებინა. ქუთაისში მიმა ლორთქიფანიძესაც უთხრა, რომ საქმეს თქვენ თვითონ უნდა მოუაროთ და სავსებით ვანებებ თავს თეატრსო. იმ ხანებში კოტეს განსაკუთრებით ვუყვარდი და როდესაც დაინახა, რომ მეც მის წინააღმდეგ შეთქმულებაში ვმონაწილეობდი (რასაკვირველია, მისი აზრით) ძალიან ეწყინა.

მოგონებათა სკიპრი

სინამდვილეში კი მსგავსი არაფერი იყო. პირიქით, ნას-ვლისას დიდი სურვილი მქონდა საქმე კარგად დაბოლოებულიყო. სიმართლე და საქმის ნამდვილი მდგომარეობა გამეგო და კოტე თეატრიდან არ წასულიყო. კოტეს ყველგან ლალატი ეჩვენებოდა და მეტისმეტი სიფიცხის გამო, ამბის გამორკვევასაც აღარ ელოდებოდა ხოლმე.

მისი ახლობლები არამცთუ არ იფარავდნენ ასეთი შეცდომებისგან, არამედ ისედაც ფიცხსა და ეჭვიან ადამიანს სანინალმდეგო ქმედებებში უწყობდნენ ხელს. მისი ოჯახი გადაგვარებული ქალებისგან შედგებოდა, რომელთაც არც უყვარდათ და არც აინტერესებდათ, რო-

გორც ქართული თეატრი, ისე საერთოდ ქართული კულტურა. მათ მხოლოდ პატარა, წვრილმანი, ყოველდღიური ადამიანური ინტერესები ამოძრავებდათ და ასეთი ხალხი კარგს არაფერს გააგონებდა და ვერც რაიმე გონიერს ურჩევდა.

კოტე ჩავიდა თუ არა ტფილისში, ცეკაში გამოცხადდა, სადაც ახმეტელიც გამოიძახეს. როგორც დამსწრენი ამბობენ, იქ კოტემ უარი განაცხადა, მაგრამ მაინცდამაინც მგონი ახმეტელმაც არ მოინდომა. მას უსათუოდ აცდუნებდა და იზიდავდა ის პერსპექტივები, რომლებიც მარჯანიშვილის თეატრიდან წასვლით, მის წინ იშლებოდა.

მინაწერის მაგიერ

უშანგი ჩხეიძის სენსაციური მოგონება

უშანგი ჩხეიძის დღემდე გამოუქვეყნებელი მოგონება „კოტეს რუსთაველის თეატრიდან წასვლა“ (საქ. თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახ. მუზეუმი. უშ. ჩხეიძის ფონდი. ფ. 1. საქმე №570. ხ—16888. საქალაქო №9) მრავალმხრივია საინტერესო. მასში ასახულია რუსთაველის თეატრში არსებული ფარული, თუ აშკარა დაპირისპირებები, რამაც მოგვიანებით კოტე მარჯანიშვილის თეატრიდან წასვლა განაპირობა.

მოგონებაში მოცემულია რუსთაველის თეატრის 1924-26 წლების შემოქმედებითი ანალიზი, აგრეთვე კ. მარჯანიშვილისა და ს. ახმეტელს შორის თავიდანვე კარგი ურთიერთობის თანდათანობითი დაძაბვა და უკიდურესად გამწვავება, თუ რა ვითარებებმა განაპირობეს კონფლიქტური სიტუაციის შექმნა, რაშიც გვარების დაუსახელებლად მსახიობთა გარკვეულ ჯგუფსაც მოიხსენიებს.

უშ. ჩხეიძე გაბედულად ასახელებს იმ მიზეზებს, რამაც დასი კ. მარჯანიშვილის წინააღმდეგ განაწყობა და ახმეტელის მხარეს გადავიდა. ასევე თამამად არის მოცემული კ. მარჯანიშვილის მიერ დაშვებული შეცდომები და დასის მოთხოვნების გაუთვალისწინებლობა. ესენია: კოტეს ავადმყოფობა, მისი ბათუმში ჩასვლა და დასთან ლანძღვა-მუქარით საუბარი, დასის შემცირების მცდელობა, კორპორაციასა და მარჯანიშვილს შორის კონფლიქტის გაღრმავება. უშ. ჩხეიძე პირდაპირ წერს, რომ მასწავლებელს თავისი აღზრდილები დაუპირისპირდნენ და ბრძოლა გაუმართეს: „ამ საკითხს ახლა, სრულიად ობიექტურად მინდა მივუდგე, რამდენადაც შევძლებ ვცადო სიმართლის გარკვევა, რადგან მარჯანიშვილის რუსთაველის თეატრიდან წასვლის ნამდვილი მიზეზი ჯერაც გამოურკვეველია, ან არადა დამახინჯებული“.

ამ მოგონებიდან ის ვითარებაც კარგად ჩანს, რომ ორ დიდ ხელოვანს შორის ურთიერთობის დაძაბვა მხოლოდ „ლამარას“ დადგმამ არ განაპირობა, რასაც წინ უძღოდა მარჯანიშვილისა და „დურუჯის“ შორის კონფლიქტური ვითარების შექმნა.

მნიშვნელოვანია ის ფაქტიც, თუ როდის ნახა მარჯანიშვილმა პირველად სპექტაკლი „ლამარა“, ვინაიდან ამის შესახებ არსებობს თამარ წულუკიძის, მიხეილ ყვარელაშვილის, აკაკი ვასაძისა და დოდო ანთაძის წინააღმდეგობრივი მოგონებები.

უშ. ჩხეიძე არ არის მართალი, როდესაც წერს — თითქოსდა ახმეტელმა „ლამარას“ დადგმა უსამართლოდ მიისაკუთრა. ამ შემთხვევაში უშ. ჩხეიძე ვერ ასხვავებს 1926 წლის მარჯანიშვილ-ახმეტელის დადგმას 1930 წელს ახმეტელის მიერ დადგმულ სრულიად დამოუკიდებელი სპექტაკლისგან. ორივე წარ-

მოდგენა ერთმანეთისგან რადიკალურად განსხვავდებოდა და ყოველად შეუძლებელია ახმეტელს მიმთვისებელი ეწოდოს. მითუმეტეს, როდესაც სპექტაკლი მარჯანიშვილის თეატრიდან წასვლის შემდეგ მოიხსნა. ამაზე მეტყველებს ორივე სპექტაკლზე არსებული რეცენზიები, თეატრალურ მოღვაწეთა შეშურებები და არაერთი სამეცნიერო გამოკვლევა.

უნდა აღინიშნოს, რომ უშ. ჩხეიძე ისეთ დეტალებს იხსენებს, რაც სხვათა მოგონებებში არ გვხვდება და უკეთ წარმოაჩენს პირად ურთიერთობათა სირთულეებსა თუ ინტრიგებს, რომლებიც თეატრალურ ცხოვრებაზე ზეგავლენას ახდენდნენ. ნათლადაა წარმოაჩენილი კ. მარჯანიშვილისა და „დურუჯის“ შორის არსებულ ბრძოლის მიზეზებს. იგი დაუფარავად საუბრობს უკომპრომისო დაპირისპირებასა და არსებულ ინტრიგებზე.

აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ უშ. ჩხეიძის, აკ. ხორავას, აკ. ვასაძის და დ. ანთაძის მოგონებებში ერთიანი აზრი იკვეთება კ. მარჯანიშვილის ხასიათის სიფიცხის, დასზე განწყობების, თეატრიდან წასვლის შესახებ, რაშიც მნიშვნელოვან როლს ობიექტურ გარემოებათა გარდა, თამაშობდა მთარული ჭორები, მარჯანიშვილისა თუ ახმეტელის მხრიდან ენის მიმტანები. ყურადღებაამისაქცევია ისიც, რომ უშ. ჩხეიძე ზოგ ეპიზოდში დაუფარავად ადანაშაულებს კ. მარჯანიშვილის გარემოცვასა და ოჯახის წევრებს, როგორც კონფლიქტის წამქეზებლებს.

უშ. ჩხეიძის ამ მოგონების ფრაგმენტი შესულია ს. ახმეტელის კრებულის პირველ ტომში, (კრ. „სანდრო ახმეტელი“ (დოკუმენტები და ნარკვევები), სოს, 1978, გვ. 454.) სადაც აღნიშნულია, რომ დედანი თითქოს დაკარგულად ითვლება. სინამდვილეში იგი დაცულია საქ. თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახ. მუზეუმის ფონდში.

ფიქრობთ, რომ ამ მოგონების გამოქვეყნება ზოგ პირს ხელს არ აძლევდა, ვინაიდან უშ. ჩხეიძე დაუფარავად საუბრობს კ. მარჯანიშვილის გარშემო შექმნილ ვითარებებზე, მის პიროვნულ ნაკლსა, თუ ღირსებებზე, კორპორაცია „დურუჯის“ პოზიციებზე. ჩანს, რომ უშ. ჩხეიძე გარკვეულ საკითხებში კ. მარჯანიშვილს არ ეთანხმება და ხშირად გამართლებულია ს. ახმეტელის გადაწყვეტილებები. ეს მოგონება იმ გარემოებასაც ცხადყოფს, რომ კოტეს რუსთაველის თეატრიდან წასვლაში ის მსახიობები მონაწილეობდნენ, რომლებმაც თავიანთი მასწავლებელი აიძულეს ერთად შექმნილი თეატრიდანაც წასულიყო, მაგრამ შექმნეს ლეგენდა — თითქოსდა სიცოცხლის ბოლომდე მის ერთგულ მონაფეხბად დარჩნენ (კომენტარი უფრო ვრცლად იხ. „სახელოვნებო მეცნიერებათა ძიებანი“, შ. რუსთაველის თეატრისა და კინოს უნივერსიტეტი, 2008, №4, გვ. 94-100).

გუპაზ მებრელიძე

ნოშრევან არაბული

სიტყვა, ენა, მწერალი

პირველთაგან ყოფილა სიტყვა...
იქნებოდა კიდევ!

ღვთის ნებას წინ ვინ და სად და როდის აღდგომია.

ოლონდ ახლა ბიბლიურ ქვემარატივბათა ლაბორინთში შეღწევას აღარ შევეცდები, სათუთა, ეგებ ვერც შევალწიო, ანაც, მერმედ, იქიდან გამოღწევა გამიჭირდეს.

მწერალი რომ ხმარობს, ჩვეულებრივი ან არაჩვეულებრივი მოკვდავი რომ ხმარობს, იმ სიტყვაზე მინდა მოგახსენოთ, ისიც ხომ ღვთიურია, ოლონდ უფრო ხელმისაწვდომი, ანუ ვისთვის და როგორ და რამდენად.

გააზრებულ ბგერათა კარგად, ლამაზად დალაგებული ერთობლიობა, ანუ ფრაზეოლოგია, ჯერჯერობით მხოლოდ ადამიანთათვისაა დამახასიათებელი, მხოლოდ ადამიანები ფლობენ ბგერათა წერილობით გადაცემის საშუალებასაც.

მწერალი თავისი „სოფლის“, ანუ „ქვეყნის“ მშენებლობას ასოს მოხაზვით იწყებს. სულხან-საბას იგავში სხვანაირად ხდება, ყოველდღიურ ცხოვრებაში — სხვანაირად, იქ, ხელოვნებაში კიდევ სულ სხვანაირად, ანუ „ქვეყნის“ შენების მეთოდი ყველას თავისებური აქვს.

და მწერალი ჯერ ასოს ჩააგდებს ბალავერში, ბგერას, მწერლების მეტყველებაში ხომ ბგერები ასობის დულაბია, სიტყვათა და ფრაზათა დულაბია, პოეტებისათვის — მითოფრო!

მერმედ იმ ასოზე სიტყვას შემოდგამს, სიტყვაზე — წინადადებას და ასე და ასე შემდეგ და შემდეგ და შენდება ის, რასაც ვერა კაცი ვერ მოიმოქმედებს ისევ და ისევ ღვთიური ხელდასხმის გარეშე.

და ეს გახლავთ ურთულესი პროცესი, ნეტარების ყველასათვის მიუწვდომელი განცდა...

აი, ცხოვრებული გიორგი შატბერაშვილი...

როგორც მისდევს თითოეული სიტყვის ფესვს, მისდევს და მიჰყვება და ჩაბლაუჭებია და მიარღვევს საუკუნეების სიღრმეში გათანგულ წყვილად, რომ მიაგნოს და დარწყულდეს და ჩვენც დაგვარწყულოს თავანკარა ქართლურის პირველყოფილი ხიბლით.

სტილი — ყველაფერი, უთქვამთ, და რაზე შენდება სტილი? ენაზე. სტილი ხომ მწერლის აზროვნების სამოსელიცაა.

მდიდრული ზიზილპიპილა ვერც სამოსელსა და ვერც მის მფლობელს ვერაფერს შემატებს, პირიქით კი შეიძლება რომ მოხდეს. ვერც გაცვეთილი და უგემოვნო სამოსელი გამოდგება ღირსების წარმოსაჩენად.

როგორი სადა და ბუნებრივია გიორგი შატბერაშვილის ენა, როგორ ესათუება სიტყვას, ეფერება, ელოლიავება, ზელს, ჰქმნის და ზუსტად იმ ადგილზე სვამს თავისი „ქვეყნის“ კედელში, სადაც ყველაზე უფრო უპრიანია. ისეთი განცდა გაქვს, ყვაილივით უჭირავსო ხელში სიტყვა, ანაც ანთებული სანთელივით. არის ვინმე კიდევ ჩვენს მწერლობაში, შემოქმედებითი პროცესის თანადროულად რომ დასდო ამდენი ღვანლი სიტყვის ძიებას, აღდგენას, შენახვას და ლამის,

უხეშად რომ ვთქვათ, ფიზიოლოგიურ კვლევას? რამდენი „თვალადია“ საქართველოში, მაგრამ მან ერთმა მოგვცა ერთი სოფლის ისეთი ლექსიკონი, რომელმაც შეავსო ცნობილ ლექსიკოლოგთა გამოცემები და გაამდიდრა სალიტერატურო ენა იმ ლექსიკით, რომლითაც მეტყველებენ და მეტყველებდნენ ქართველი გლეხები — ჩვენი სამწერლობის ძარღვი და სისხლი და ხორცი.

მამული, ენა, სარწმუნოება, თუ ენა, მამული, სარწმუნოება, ან — სარწმუნოება, მამული, ენა?

ესეც კადნიერთათვის მიუწვდომელი სფეროა, არც იქ შეღწევას შევეცდები, ოლონდ — ფაქტია: ნახევარი მამული, როგორც ახლა იტყვიან — გავასხვისეთ, თანაც, ზოგიერთი პროვინცია ისედაც, რომ ქართული სისხლი წვეთიც არ დაღვრილა.

სარწმუნოების ციტადელსაც ეჯავგურებიან ათასი ჯურის რწმენაშერყეულნი და მედროვნი.

აი, ენაზე კი — იერიში იერიშზე მიაქვთ. ირყევა და ზანზარებს და კვნესის და ტორტმანებს მშობლიური ენის გოდოლი; უცხოენოვან ფაკულტეტებს შეესია ფეხის ხმას აყოლილი ახალგაზრდობა. თვალადური ქართულით ყელს სად მოიღერებენ!.. გამეფდა ქართულისათვის არაბუნებრივი ინტონაციები, ტელევიზიიდან ხო...

აბა, ერთ დღეს, ერთ ნებისმიერ სატელევიზიო არხს, ერთი-ორი საათით ყურადღებით მოუსმინეთ ხელში კალმითა და ფურცლით და აღწუხებთ გრამატიკული ლაფსუსები; მერმედ ის ნუსხა გადაამრავლეთ ყველა არხზე და, წელიწადი მეტისმეტი მოგვივა, თვის ოცდაათ დღეზეც. თმა ყალყზე დაგიდგებათ! ქვემდებარესა და შემასმენელს რომ ვერ შეათანხმებს რიცხვში ზოგიერთი მეცნიერი თუ პარლამენტარი თუ მინისტრი...

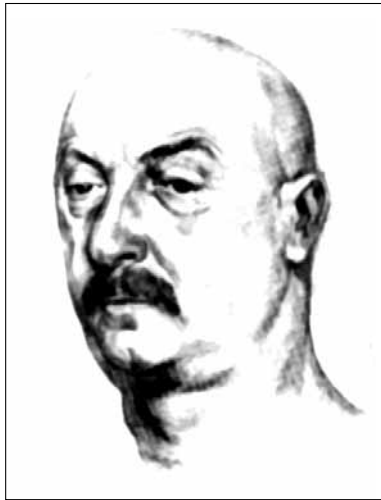
მადლი უფალს, რომ ერთმანეთს მაინც როგორღაც ვაგებინებთ!

და უსამართლოდ გავროზგეთ ჩვენი სიამაყე — რჩეულ თოთხმეტთაგანი ენა.

და შეშინებული ცახცახებს უძლიერეს იმპერიათა რისხვაში გამოტარებული ჩვენი მშობლიური ქართული.

იქნებ გაუძლოს, იქნებ ერთ რისხვასა და იმპერიასაც გაუძლოს, თორემ თუ ერთბაშად მძლავრად შეძობინდა და თავზე ჩამოგვემხო ჩვენი ენის რუდუნებით ნაგები გოდოლი თუ ტაძარი თუ დედა ციხე, ეს იქნება საბედისწერო დგაფუნი გლობალიზაციის მღვრიე მორევში ჩვენი ეროვნული სხეულის დანთქმისა.

მაგრამ რომ გვყვანან?



„თვალადური ქართულის ჭაშნიკიც“ რომ გვაქვს? ძველი და ახალი ლექსიკონები? ტკბილმოქართულე ბუმბერაზი მწერლები და მეცნიერები? კარგი ქართველი ქალები? — ძუძუსთან ერთად მშობ-ლიურ ქართულსაც რომ „ანოვებენ“ პანია ბაიებს.

არა!

გვატორტმანებდნენ, მაგრამ ვერ გავგვსრისეს!

გვარყევენ, მაგრამ ვერ დაგვანარცხებენ!

საქართველოში ყოველ კუთხეს, ხეობას და სოფელს რამდენადმე განსხვავებული ლექსიკა აქვს, მაგრამ, სამწუ-ხაროდ, ყველგან არ მოიპოვება იქაური ქართულის დამ-ჭაშნიკებელი. დამჭაშნიკებელი თუ გამოუჩნდა, მარცვალ-მარცვალ შემკრებ-შემგროვებელი და ამკინძავ-დამკაბა-დონებელი უსათუოდ მოესაკლისება.

არა და როგორ ნაადგებოდა ჩვენს მაღლიან ქართულს, ყოველ სოფელს თუ არა, ხეობასა და კუთხეს მაინც თავისი შატბერაშვილი რომ ჰყოლოდა.

არა და დახეთ, რას გვეუბნები მოკრძალებული მწერა-ლი, ხედვის რა ვრცელი თვალსაწიერი აქვს და პასუხისმ-გებლობის როგორი გრძნობა:

„ჩემი ჩანაწერები თვალადური მეტყველების ამომწუ-რავი აღნუსხვის პრეტენზიითაც კი არ გამოდის; მითუმე-

ტეს, ქართულს როდის გადასწვდება. თვალადური ქართ-ლურის ერთი კოლორიტული შენაკადია, ისევე, როგორც პატარა კავთურა დედა მტკვრისა“.

რაც უფრო შორს და ღრმად წვდება მწერლის მზერა, მით უფრო მტკივნეულია მისთვის ყოველდღიური ყოფა, და რაც უფრო შემალონებელია ტკივილი, მით უფრო მძაფ-რია განცდილის გადმოცემის წყურვილი. ყოველდღიურო-ბის მიღმიერ განცდათა გადმოცემა ხომ რთული და რთუ-ლია და სწორედ მაშინაა საჭირო მრავალფეროვან სიტყვა-თა ლაშქარი.

სტილი თუ ყველაფერია, ენა უნდა იყოს გრძნობადი სამყაროს აღქმის გადაცემის საშუალება. აღქმის სიღრმეს მზერის სიმახვილე განაპირობებს, ხოლო მისი გადაცემის ხარისხს — სიტყვიერი მასალის ელასტიკა და სიზუსტე.

რამდენმა მესიტყვემ შეაფშვნა ამოდ დრო და ენერგია განცდილის სრულყოფილად გადმოცემას, რამდენ კალმო-სანს ნაართვა თავი გაჭენებულმა სიტყვამ, ანაც განა ყვე-ლას ამოუზიდავს მარგალიტი, ვისაც ზღვაში ჩაუყვინ-თავს?!

არა!

სიტყვა იყო, არის და იქნება საჭირო.

ისეთი სიტყვა, რომელიც იქნებოდა ღმერთი.

იზარდა, მწვანე ჯაჯილო

ნინო ჩხიკვიშვილი

ვინ აიხედავს ცაში?

გასული წლის ბოლოს შვედების მიერ საქართველოში გა-მართულ საბავშვო ლიტერატურის სემინარს დავესწარი და კი-დევე ერთხელ დავრწმუნდი, რომ მსგავსი თავყრილობები ჩემი საქმე არ არის, რადგან არც დიდი ორატორი ვარ და არც ამბი-ცია გამაჩნია იმისა, მაევანთ და მაევანთ ჩემი უპირატესობა და-ვუმტკიცო. თუმცა კი... არც იმისთვის ვარ მონოდებული, სი-ყალბესა და თვალთმაქცობას მშვიდად შევცქეროდე და ვით-მენდე, როცა უცხოელთა წინაშე თავგამოდებით უგულუბელ-ყოფენ ეროვნულ, მართლმადიდებლურ ფასეულობებს...

მკითხველს ალბათ აინტერესებს, ეს სემინარი რად ვახ-სენე? ამიტომაც ვეტყვი: ამ სემინარზე ორიოდ წინადადება მეც წარმოვთქვი, როცა ერთ-ერთმა შვედმა მკვლევარმა მკითხა: რაზე არ შეიძლება წეროს საბავშვო მწერალმა?!

არ შეიძლება საბავშვო მწერალმა დააკნინოს ეროვნული და სულიერი ფასეულობები-მეთქი, ვიპასუხე. და როცა სული-ერი ფასეულობანი ვახსენე, ბუნებრივია, მართლმადიდებლუ-რი მენტალიტეტი ვიგულისხმე. ატყდა, მაგრამ რა ამბავი ატყ-და... შეიქმნა დიდი ვნებათაღელვა. ჩემდა გასაოცრად, ამ მო-საზრებამ ჩემი ქართველი კოლეგები უფრო გააღიზიანა, ვიდ-რე განსხვავებული აღმსარებლობის მქონე უცხოელები...

იმის მტკიცება დაინყეს ქართველებმა, რომ ჩვენში რე-ლიგიური უფლებები დაცულია და არცერთს არ გასჩენია

სურვილი აეხსნა, რა განსხვავებაა საერთოდ რელიგიურსა და მართლმადიდებლურ მენტალიტეტს შორის.

ამ ამბავმა ცოტა არ იყოს გამაკვირვა... მაგრამ კიდევ ერთხელ დავრწმუნდი: ეს ის სამწუხარო რეალობაა, რო-მელშიც გვინევს ცხოვრება. და თანამოაზრეთა თუ გულშე-მატკივართა რიგები ნელ-ნელა ცოტავდება... როგორ უნდა მოიქცეს ამ დროს ადამიანი?

უნდა შეებრძოლოს არსებულს!

ჩვენმა თანამედროვე მკვლევარებმა და საყმანვილო მწერლებმა უნდა დაარწმუნოს საზოგადოება, რომ ყმან-ვილთა მართლმადიდებლური მორალით აღზრდა სამარცხ-ვინო და დრომოჭმული არ არის!.. ეს რომ ასეთი აუცილებე-ლი და სასიცოცხლო მნიშვნელობისა არ ყოფილიყო, არც იაკობ გოგებაშვილი არ აირჩევდა ამ გზას და მომავალ თა-ობათა აღზრდა-განათლებლას არ წარმართავდა მართლმა-დიდებლური მსოფლმხედველობით!..

შეიძლება ვინმეს გაუკვირდეს: XX1 საუკუნეში გოგე-ბაშვილი რამ გაახსენაო, მაგრამ... ამგვარად მოაზროვნეთ შევახსენებ: ამ დიდი წინაპრის იდეათა, მისი, როგორც სა-ზოგადო მოღვაწის, როგორც პედაგოგის, უგულუბელყო-ფა, კარგს არაფერს მოგვიტანს, და თუ გვინდა ეროვნული სულისკვეთებით აღვზარდოთ მომავალი ქართველები, ისევ იაკობ გოგებაშვილს უნდა დავეუდოთ ყური!..

ისე ერთიცაა: ეპოქათა ცვლა მხოლოდ მართლმადი-დებლობისადმი ბრძოლის ხერხსა ცვლის და არა არსს... ეს ბრძოლა დღემდე გრძელდება. დრო და დრო სიმწვავესაც იძენს, მაგრამ ამან არ უნდა ჩავგავდოს საგონებელში, ბო-როტებას ისევ და ისევ უფლის ძალითა და სიყვარულით უნდა დავუპირისპირდეთ... ვისაც როგორ შეგვიძლია, თუნ-დაც ვიყოთ ბოლო უამის მუშაკნი, უფალი ხომ ამასაც მიი-ლებს და დაინახავს. მცირე ღვანლსაც შეინყნარებს...

ამ კეთილ საქმეში თავისი მოკრძალებული წვლილი შეაქვს მანანა წერეთლის საბავშვო წიგნსაც, რომელსაც **„ცისა, ლექსო და ეს სამყარო“** ეწოდება.

ვიდრე უშალოდ ამ წიგნზე ვისაუბრებდეთ, მინდა გამოცემლობა **„შემეცნებაზე“** მოგახსენოთ: კარგა ხანია ამ გამოცემლობის საქმიანობას თვალს ვადევნებ და მიხარია, რომ იგი, ჩვენში ასერიგად პოპულარულ ზოგიერთ გამოცემლობასავით, მოდას ნაკლებად ასდევს და როცა ხელს ჰკიდებს საყმანვილო ლიტერატურის გამოცემას, მისთვის მთავარია არა საზოგადოებაში, სნობთა მიერ გაფეტიშებული, ხშირად ძალდატანებითაც კი თავსმოხვეული სახელები, არამედ ის ავტორები, რომლებიც მართლაც ღირებულ ტექსტებს ქმნიან პატარებისთვის. „შემეცნებას“ დასტაბული აქვს რამდენიმე საინტერესო სამეცნიერო-პოპულარული წიგნი და მხატვრული ტექსტი. შემიძლია ზოგიერთი ავტორი ვახსენო კიდევ: **გუგული ტოგონიძე** („ლაშა მიდის სკოლაში“), **მანანა ჯოხარიძე** („მხიარული ზღაპრების კალათა“), **ამირან ჭიჭინაძე** („მოთხრობები პირველ სიყვარულზე“), **შოთა ხოდაშენი** („სახალისო ლექსები, გამოცანები და ენის გასატყეხები“), ასევე გამოცემული აქვს: მსოფლიოს ხალხთა იგავ-არაკები და ქართული ხალხური შედევრები, რომლებიც ყმანვილთათვის იქმნებოდა. ეს სია არასრულია. ყველას ვერ ჩამოვთვლი, მხოლოდ ერთს ვიტყვი: გამოცემლობა „შემეცნება“ (გამომცემელი **ლია შალვაშვილი**) საყმანვილო ლიტერატურის გამოცემას სრული სერიოზულობით ეკიდება.

ახლა ისევ მანანა წერეთლის წიგნს დავუბრუნდეთ: ეს ტექსტი თამამად შეიძლება შევიტანოთ სასწავლო-სახელმძღვანელოთა დამატებით სიაში, როგორც სავალდებულო საკითხავი წიგნი, რადგან ის სამყარო, რომელსაც მისი მეშვეობით შეიცნობს პატარა, მართლაც საგულისხმოა. ყმანვილისთვის ეს ყოველივე ახლობელი და ნაცნობი, თანაც უცხოცაა და შორეულიც, მიუწვდომლის იდუმალებით შემკული...

მანაც რა არის ასეთი, ერთდროულად მახლობელიცა და უცხოც რომ გამხდარა პატარასთვის?

ეს არის ცხოვრება, ყოველდღიურობა და ამ ცხოვრების წარმმართველი — უფალი. მამაზეციერი ხომ მართმადიდებლური წესით მონათლულ ადამიანს იმ ანგელოზს მოუფლეს, რომელიც მთელი ცხოვრება თან სდევს, იფარავს და მის სიხარულსა და ტანჯვას იზიარებს.

ჩვენი დროის დიდი ბერი, ფეხით მოსიარულე **მამა გიორგი (ბასილაძე)** ამბობს: უფალს ამ ქვეყნად ყოველი კენჭი, თითოეული ქიანჭველაც კი დათვლილი ჰყავსო... და რაკი ასეა, მაშინ მით უფრო უნდა გავმხნევედეთ. განა უფალი ადამიანებს დაგვტოვებდა უნუგემოდ?! — ეს მოკვდავთათვის სრულიად ამოუცნობი, დაფარული მისტიკაა. მის არსში წვდომა, თუკი ნამდვილი წმინდანი არა ხარ, შეუძლებელია... მაგრამ ის ხომაა შესაძლებელი, წმინდანთა ცხოვრების მაგალითზე, უფალთან სიახლოვის სურვილითა და ნდობით აღვზარდოთ ჩვენი პატარები?!

სწორედ ამას გულისხმობდა დიდი მამა, **ღირსი პაისი**, როცა ამბობდა: „თუკი ბავშვობის წლებიდან ბავშვები მშობლების დახმარებით მოიპოვებენ ქრისტეს, ისინი მის სიახლოვეს სამუდამოდ დარჩებიან. მოზრდილობაში გარკვეულწილად გზასაც რომ აცდნენ, — ასაკიდან გამომდინარე, ან ცუდ წრეში მოხვედრის გამო, — ბოლოს მაინც გონს მოეგებიან. ღვთის შიში და ღვთისმოსაობა, რომლითაც

სიყმანვილეში მათი გულები იყო სავსე, მათი არსებიდან სრულიად არასოდეს გაქრებაო.“

მამა პაისის ეს დარიგება ნუგეშით აღიქმება და ამ ფონზე ლოგიკურად იკითხება წინასიტყვაობაში გამოთქმული კეთილშობილური სურვილი წიგნის ავტორისა, ნატვრა იმისა, რომ მისი წიგნის მომავალმა პატარა მკითხველმა, მთავარი პერსონაჟის — ლექსოს — ერთი თვისება მაინც რომ მიიღოს და გაითავისოს, მაშინ მის შრომას ფუჭი აღარ ეთქმის.

ეს წიგნი, ყოველდღიურ აურზაურსა და ყოფითობაში, ბედის ანაბარად მიგდებულ პატარას დახმარებასა და ნუგეშს ჰპირდება. იგი თითქოს ის მორალური საყრდენიცაა, რომლის დახმარებითაც ყმანვილმა საკუთარ არსებაში უნდა აღმოაჩინოს (აღზარდოს) ყველა ის თვისება, რომელიც ცხოვრების სწორ გზაზე გაიყვანს...

საგულისხმოა, რომ წიგნი ეპოქის ნიშანსაც ატარებს: სულიერებისგან დაცლილმა ყოველდღიურობამ, მშობლების გაუცხოებამ შვილებთან და შვილების განმარტოებამ სავალალო შედეგი მოგვიტანა. საკუთარ ფესვებს, ქართულ სოფელს მონყვეტილმა პატარებმა უკვე აღარ იციან რა გზას დაადგინდნ და როგორ იცხოვრონ. ამიტომაცაა, რომ მათი სულიერი სამყარო ლამის სულ გაღატაკდეს და გაიციროს...

ახლა მკაცრად ვახსენებ კარგა ხნის წინათ, 1985 წელს დაწერილი წერილი „კენჭი და კლდე“, მომაგონდა (ჯერ კიდევ როდის გრძნობდა მწერლური ალლოთი ჩვენი ყმანვილები-სა თუ საქართველოს სავალალო მომავალს). განიხილავს რა ქართული საბავშვო მწერლობის პრობლემებს, ბავშვის მარტოობის თემასაც ეხება და იმ მწერლებს, რომლებიც ყმანვილთათვის წერენ, ტკივილით შეახსენებს: „უმთავრესი პრობლემა გახლავთ ქალაქში გაზრდილი ბავშვის პრობლემა. ასეთი ბავშვის ფსიქოლოგია საერთოდ სრულიად ახალი და შეუსწავლელი პრობლემაა ჩვენი საბავშვო მწერლობისათვის. იგი, სამწუხაროდ, ჯერ არ ქცეულა მხატვრული კვლევისა და შემეცნების საგნად...“

არადა, ამ მწირპეიზაჟიან, გისოსებში ჩასმული აივნების მზერას მიჩვეული პატარებისა და მოზარდების ცხოვრება თავის მოჭრანახულეს, თანაგანმცდელს, თანამოაზრეს მოეღის. უნდა გამოჩნდეს მწერალი, რომელიც მათთან ერთად აუჯანყდება იმ დღეს, როცა ცისკენ ვერ გაიხედავს პატარა...“

სწორედ ამ აჯანყებულ მწერალთა რიცხვს მივაკუთვნებდი მანანა წერეთელს, რაკი მისი წიგნის მთავარი პერსონაჟი — ლექსო — მეგობრებთან ერთად ცდილობს ცისკენ გახედვას.

ცისკენ გახედვა სულაც არ გახლავთ მხოლოდ ფიგურალური გამოთქმა. ამ წიგნის მთავარი პერსონაჟი მართლაც იცქირება ცისკენ და ცდილობს დაინახოს ყველაზე მთავარი — უფლის ანგელოზი.

კვლავ მამა პაისის დავიმონებ: „პატარები დაკავშირებულნი არიან ღმერთთან და მფარველ ანგელოზთან, რომელიც გამუდმებით მათ გვერდით იმყოფება.“ — ამბობს და ამის დასტურად ასეთ მაგალითს იხსენებს: „ერთხელ ორი ბავშვი თამაშობდა ქუჩაში. ერთს უნდოდა, რომ მეორესთვის ქვა დაერტყა თავში და უკვე უშიზნებდა კიდევ. მეორე ბავშვი ამ საფრთხეს ვერ ხედავდა. და აი, მფარველმა ანგელოზმა ისე მოაწყო, რომ ამ ბიჭუნამ უცებ რაღაც შენიშნა, მისკენ ისკუბა და ქვა აცდა.“

ეს რომ დაინახო დიდი სულიერი ხედვაა საჭირო. ჩვენი ერში დარჩენილები, მართალია ასეთ სულიერ ხედვას მოკ-

ლებულნი ვართ, მაგრამ სულიერი ნუგეში და სიხარული დიდი მამების მეშვეობით გვეძლევა. ვფიქრობ, სწორედ ამგვარი სულიერი ნუგეშისა და სიხარულის ერთგვარ ექოდაც შეიძლება აღვიქვათ მანანა წერეთლის ეს საყმანვილო წიგნი, სადაც უმეტესად ისეა აღწერილი ყოველდღიურობა, რომ ხანდახან ეჭვიც კი გეპარება, პატარებისთვის განკუთვნილ ტექსტს რომ ეცნობი. ხშირად ისეთი განცდა გრჩება, რომ ესა თუ ის აბზაცი რომელიღაცა საგაზეთო პუბლიკაციის ამონარიდია და სტილიურადაც ყურს გჭირს, მაგრამ ესეც იქნებ მწერლის ჩანაფიქრია, საგანგებოდ იმეტყველოს მისმა პერსონაჟებმა ასეთი მწირი ლექსიკით, რათა ჩვენ, უფროსები კიდევ ერთხელ დავფიქრდეთ უმთავრესზე: რაკი ასე დაკინდა და დაემცრო არსებული რეალობა, ამან პირდაპირ „დაარტყა“ სამეტყველო ლექსიკასაც, იოლად დავთმეთ მშობლიური ენის მაღლი და დიდი წინაპრის ანდერძიც დავარღვიეთ. მამ წულა გაგვაკვირვებს ის სიავე, რასაც ვიმკით, მაგრამ თუკი ასეა გზა აღარ დავგრჩენია, შევეფუთოთ არსებულს? იქნებ ასეც მოვიქცეთ?! და... მაშინ როცა, ნებით თუ უნებურად, ამ მწარე რეალობას ეგუები, ტექსტის ავტორი უცებ სულ სხვა სამყაროს გიხსნის. თითქოს ჯადოსნურ ჭოგრიტს აწვდის პატარა მკითხველს და მარტობისა და სასოწარკვეთისაგან უფლის ანგელოზის გამოჩენით იფარავს...

მგონი, მშვენიერი მიგნებაა, არა?!

მინდა კიდევ ერთი რამ შეგახსენოთ: წინასიტყვაობაში ეს წიგნი ამერიკელ და ევროპელ თანატოლთა საინტერესო სათავგადასავლო ტექსტთა ერთგვარ ანალოგადაა მიჩნეული. და ამ ანალოგიაში საგანგებო მინიშნებაა უმთავრესზე — უცხოელ თანატოლთაგან განსხვავებით ჩვენს პატარებს, რაკი მართლმადიდებლები არიან, ერთი უპირატესობა გააჩნიათ — მათ სულ სხვა დაფარული საუნჯე ეხსნებათ...

წიგნი პანანინა სათავგადასავლო ამბებისგან შედგება. ეს ამბები შეიძლება დამოუკიდებელ სუჟეტებადაც აღვიქვათ, რომ არა ერთი მთავარი პერსონაჟი — ლექსო, რომლის მეშვობითაც ეს სიუჟეტები ერთმანეთს უკავშირდება. და რაც აუცილებლადაა აღსანიშნავი და არ მინდა გამომჩივს: ყოველ თავს ბოლოში ერთგვარი კითხვარი ახლავს. წიგნის წაკითხვისა და გააზრების ამგვარმა მეთოდმა თავდაპირველად ცოტა არ იყოს გამაკვირვა, მაგრამ შემდეგ ავტორს ჩანაფიქრს მივუხვდი და ჩემეული ახსნაც მოვუძებნე: მანანა წერეთელს მიაჩნია, რომ თუკი პატარა მკითხველი თვითეულ ამ კითხვაზე გასცემს პასუხს, არა მხოლოდ სიუჟეტს დაიმასხვრებს, არამედ ჩანვდება მთავარს — მწერლის იდეას. იდეა და მიზანი კი მართლაც შესანიშნავია: მიიყვანოს ყმანვილი უფლის სახლამდე ანუ ეკლესიამდე... და ეს რაც შეიძლება უმტკივნეულოდ, შეუმჩნეველად, თანდათან მოხდეს.

ნანარმოებში უფლის ანგელოზს ცისა ჰქვია. ეს სახელი ერთდროულად მოგვაგონებს ჩვენში ასერიგად გავრცელებული ქალის სახელს ცირასა და ამავე დროს ყმანვილისთვის მისაღებ და გასაგებ ენაზე ასოცირდება უფალთან, ციდან გამოგზავნილ პატარა არსებასთან — ფერიასთან. ფერიები კი, მოგეხსენებათ, როგორ უყვართ პატარებს.

უფლის ანგელოზი პატარა გოგონას სახით ეცხადება ლექსოს. ავტორმა ეს ასე გადაწყვიტა და, ვფიქრობ, ლოგი-



კურადაც, რადგან ანგელოზი როგორც უსქესო არსება ისე რომ წარმოედგინა, მაშინ ეს დიდი საიდუმლო — კავშირი მინიერსა და ზეციურს შორის — პატარასთვის გაუგებარი და აბსურდული დარჩებოდა. შეიძლება მიუღებელიც კი ყოფილიყო. ამიტომაც ამ შემთხვევაში მარტივად აღსაქმელმა სახე-სიმბოლომ აჯობა სხვა, გაცილებით უფრო რთულ სახე-სიმბოლოს.

ცისას დანახვისას ყმანვილი გაოგნებულია მისი სილამაზით. „ლექსოს ასეთი სინათლე და სილამაზე ჯერ არ ენახაო“, — წერს მწერალი და იქვე რამდენიმე სიმბოლურ, საჭირო მინიშნებასაც გვთავაზობს. აი, თუნდაც ასეთს:

„მე ყველაფერს ვხედავ, ხილულსა და უხილავს, ფიქრებიც მესმის“... „მე შენი უხილავი სამყაროდან ვარ. სულ შენთან ვიყავი და მომავალშიც ერთად ვიქნებით, ამიერიდან მე და შენ ერთად ვიმოგზაურებთ ამ სამყაროში, ბევრ საინტერესოს გაიგებ და დაინახავ...“ შეპირდება პატარა ფერია ლექსოს და ეს არ არის მხოლოდ ზღაპრული, ირეალური, გამოგონილ სამყაროში მოგზაურობის დასაწყისი. ამ შემთხვევაში ავტორი ამ მოგზაურობის დახმარებით წარმოაჩენს და ერთმანეთს უპირისპირებს ორ სამყაროს — ორ რეალობას. ამქვეყნიურსა და მიღმურს, იმქვეყნიურს, სადაც წმინდა სამება, დედა ღვთისმშობელი განაგებს ყოველივეს — ადამიანებს გადარჩენასა და ზედნიერების მოპოვებში ეხმარება.

ავტორი უხსნის თავის მკითხველს, რომ მიღმურ სამყაროში არსებობს ბოროტიც. იგი საშინელი ურჩხულია და მხოლოდ ერთადერთი ვერაგული განზრახვა ამოძრავებს — წაართვას ლექსოს (და არამარტო მას) უფლისგან მინიჭებული სიკეთის, სიყვარულის ნიჭი, კეთილშობილი გრძნობები, და ამით დაამარცხოს იგი, მაგრამ ბოროტი, როგორც მოსალოდნელია, ნადგურდება და მარცხდება... ბოლოს კი ლოცვის ძალით, სრულებით ქრება, მით უფრო ძლიერია ლოცვა, თუ ლოცვისას დედა ღვთისმშობელს მოუხმობს ადამიანი! — ეს ჭეშმარიტება მართებულად, საჭირო ადგილასაა მოხმობილი, ისეა ტექსტთან შერწყმული, რომ არ ტოვებს დიდაქტიკის ან ზედმეტობის განცდას.

თან, ამავე დროს, არც იმის გამო გინდებდა პროტესტი, რომ ამდენი საშინელება და სიავე ერთბაშად, ზუსტად ისევე გამოკვეთა და დაანახა ტექსტის ავტორმა, როგორც ჩვენ, უფროსები შევცქერით ყოველდღიურად. არადა, თითქოს პატარა ამ ყოველივეს აღსაქმელად ფსიქოლოგიურად სულაც არ არის მომზადებული. არ გვემეტებიან ისინი საშინელი რეალობისთვის, მაგრამ ამ შემთხვევაში მანანა წერეთელმა კეთილისა და ბოროტის შეპირისპირებით დახატა სამყარო, რომლის მკვიდრნიც ვართ — პატარებიცა და დიდებიც, რაც, იმედია, არ გამოიწვევს პატარაში აპათიასა და სინამდვილისგან გაქცევის სურვილს.

ამ წიგნით ავტორმა კიდევ ერთხელ შეგახსენა, რაც ყველამ ისედაც ძალიან კარგად ვიცით, მაგრამ, სამწუხაროდ, ხშირად გვაგინდება: პატარებს არ უნდა ველაპარაკოთ ენის მოჩუქებით... და არც არასდროს მოვატყუოთ, თუნდაც იმიტომ, რომ ისინი ახლოს დგანან უფალთან და შეუმცდარი ალღოთი გრძნობენ, როდის ვცრუობთ უფროსები და როდის ვამბობთ სიმართლეს...

კობა იმედაშვილი

ნამდვილობის საიდუმლო

ანუ
ჩანაწერები ესმა ონიანის
სიტყვითხელოვნებაზე

თქვენ მე ვერ მიპოვით ბზარს
ესმა ონიანი

ეს წიგნი – ესმა ონიანის „ლექსები, ესსეები, წერილები“ (2000) – დიდი ხანია დევს ჩემს წიგნის თაროზე, განგებხისად პირით ჩემკენ, როგორც ყოველდღიური შესხენება ძნელად შესასრულებელი ჩანაფიქრისა – გავანალიზო (თუნდაც მხოლოდ ჩემთვის) ამ დიდი შემოქმედის სიტყვითხელოვნება, დიდი ქალბატონის დიდი შემოქმედება, ღვთით ბოძებული ნიჭით, ცოდნითა და შრომით სიტყვასა თუ ფერში შექმნილი სამყარო.

ესმა ონიანმა შეძლო და კომუნისტური ეპოქის გაორებული რეალობაში ღრმადმორწმუნე თავისუფალ შემოქმედად დარჩა, ღვთისკენ მუდმივად მავალ, სიყვარულით სავსე პიროვნებად.

„ყველაფერში, ყველაფერში ერთსა ვხედავ, ერთს! ერთს! ერთს!

თანდათან მცვივა ფოთლები ფიქრთა, სახეთა, სიტყვათა, დასახელებათა, შიშვლდება ერთადერთი, ერთადერთი, ერთადერთი თუ ჩამოვეშვები თანდათან იბარდება, იტოტება, იფოთლება – ასვლისას მცვივა, მეცლება ერთში შესასვლელად, იფიქვება, მეცლება და ვრთულდება, და გართულებით ვმარტივდები“. (ესმა ონიანი, პირველი რვეულებიდან. „ერთი“).

ყველგან და ყველაფერში მასთან ღმერთია – ყველაფრის სანყისი და ყველაფრის სასრული – ამიტომ ყველაფერს შვება მოაქვს, სიკვდილსაც, ტკივილსაც, დაბადებასა და სიხარულს ხომ მით უფრო. ყველგან და ყველაფერში სიყვარულია, როგორც ღვთის გამოვლენა და „ვისაც აქვს მარადიულის, მთავრის, უმაღლესის, უკეთესის ხსოვნა-სარჩული, ამით შინაგანი სისავსე-სიმაძღრე – ის აქაურობაში არ კარგავს ღირსებას, გონებას, არ ხარბდება, არ წვრილმანდება, არ გამოედევნება და არ გააფთრდება აქაურ ფასეულობებზე“.

აი, ესაა ესმა ონიანის შემოქმედების სანყისიც და არსიც და ახლა ისლა დაგვრჩენია გავიგოთ, ვიგრძნოთ და გავიაზროთ, როგორ ხდება ამ „დიადი ერთის“ გამოვლენა იმ ყველაფერში, რასაც ესმა ონიანის სიტყვითხელოვნება ჰქვია. ეს კი ძნელია და მეტად რთული არა მხოლოდ ესმას ტექსტების სირთულისა და სიღრმის გამო, არამედ დროის ცვალებადობისა და თავად ჩვენი ცვალებადობის გამოც. მოგესხენებათ, მხატვრული ტექსტის ადეკვატურ აღქმას თავად აღმქმელის (რეციპიენტის) არამართო მზაობა უნდა, არამედ ცოდნის, ემოციის და ფანტაზიის შესაბამისობაც. მოკლედ, მზად უნდა იყო იმ სიმდიდრის დასანახავად

და დასათვლელად, რომელიც შემოქმედის ცხრა კარის იქითაა დაგმანული და შეგეძლოს კიდეც ამ კართა გაღება.

ესმას სული, მისი ბგერები, მისი ხატები, მისი განწყობები და ყველაფერი ის, რასაც გრძნობდა და განიცდიდა აქ არის, ამ ტექსტებში და ჩვენი ხელის შეხებას ელოდება.

ეს „მე“ ვარ თქვენს წინ,
ამოდრეკილი, ამოძალული ჩემს სიტყვებში
ჩემი სულია დადასტურებულ, ურყევ-თანმხლები
ასე იქნება – თუკი ოდესმე
ვინმე ჩემს სიტყვებს მიეკარება,
გალიმებულს, თვალმიბჯენილს, ურყევ თანმხლებს
მას, შეუბოჭავს, ჩემს სულს იხილავს.

(„ესმა“)

* * *

60-იან წლებში, როდესაც ჩვენი აზროვნება თვისობრივად იცვლებოდა, ესმას დამ, ირინამ, გამაცნო ესმა-ოზემა. ეს სახელიც – ოზემა – განასხვავებდა მას სხვათაგან – მშვენიერი ქალიშვილი გახლდათ, გონიერი, ნაკითხი, ნიჭიერი, მომხიბვლელი. მისმა ნახატებმა და ლექსებმა დიდი შთაბეჭდილება მოახდინეს ჩემზე. ყველაფერი ახალი და განსხვავებული იყო, განსაკუთრებით თავისუფალი ლექსები... მაშინვე მიუტანე ყველაფერი გაზეთ „ლიტერატურული საქართველოს“ მთავარ რედაქტორს, კარგ პოეტს... რალაც უნდოდ ჩახედა ტექსტებს... საკმაოდ ცივი და შინაგანად დაძაბული იყო ჩვენი საუბარი. არ ველოდი ასეთ უნდობლობასა და გაუცხოებას. ეტყობა, იგრძნო ჩემი გაკვირვება და შემრიგებლურად მითხრა – „რედკოლეგიის რომელიმე წევრმა მისცეს რეკომენდაცია, რომ დაბეჭდო“. მიუტანე „რედკოლეგიის რომელიმე წევრს“, მართლაც კარგ პოეტსა და ინტელექტუალს, რომელმაც შინაურულად, მაგრამ მოურიდებლად მითხრა – „არაფერი არაა ეს“.

მაგრამ „ნამდვილი“ (ესმას ტერმინია) მაინც ნახულობს თავის გზას. მალე „ლიტერატურული საქართველოს“ რედაქტორად ახალი კაცი მოვიდა, შესანიშნავი ლიტერატორი და დაკვირვებული კრიტიკოსი, რეზი თვარაძე, მასაც მიუტანეს ეს ლექსები და 1968 წლის 19 იანვარს დაბეჭდა კიდეც ესმას ხუთი ლექსი, რასაც მაშინვე მოჰყვა მძაფრი კრიტიკა (იქვე, მასთან ერთად, „დაარტყეს“ ოთარ იოსელიანსა და ტერენტი გრანელსაც). სხვათა შორის, ეს არ იყო ესმა ონიანის ლექსების პირველი პუბლიკაცია, მანამდე მან საყვარელი ჟურნალში „დილა“ დაბეჭდა საბავშვო ლექსები, რომელიც მოინონეს და ასეთი მიღებით ნახალი-სებულმა ერთ ცნობილ ჟურნალში მიიტანა თავისი „სხვა“ ლექსებიც. იქ ერთი წელი უქმად იდო. მერე, ათი წლის მერე, ძლივს გამოიცა მისი პატარა კრებული „ლექსები“ (1978), კიდეც ხუთი წლის შემდეგ – ასევე პატარა კრებული „ჩუმი დაჰქრიათ ფრინველები“ (1982) და კიდეც ორი პატარა კრებული – „თეთრი სტუმრები“ (1986) და „რა არ მავინყებს“ (1988), მაგრამ სანამ მისმა დამ ირინა ონიანამ არ გამოცა 2000 წელს ესმა ონიანის „ლექსები, ესსეები, წერილები“ და 2003 წელს მისივე დიდი ალბომი „ნახატებით, ლექსებით, ესსეებითა და წერილებით“, მანამდე ესმა ონიანი, ნამდვილად დიდი და მთლიანი ხელოვანი – დიდი მხატვარი და დიდი მწერალი – ასე სრულად და ასეთი სი-

სავსით ჩვენ წინ არ იყო წარმოჩენილი (მადლობა მის დას ასეთი სამაგალითო ერთგულებისთვის ვან გოგის ძმის თეოს ერთგულებას რომ გვაგონებს).

მოგვიანებით (2002 წელს), რეზი თვარაძემ ზუსტად შენიშნა: „ესმა ონიანი, უბრწყინვალესი პოეტი, დღემდე დარჩენილია სალონების და ცალკეული ოჯახური წრეების კუთვნილებად“. მართალიც იყო იგი ამ თავის ნათქვამში, ისევე, როგორც სხვაშიც: „ესმა არ შეიძლება იყოს მასობრივი პოეტი, ეს არის ღვთით ბოძებული საჩუქარი, რომლის ბადალი საუკუნეში მხოლოდ რამდენჯერმე გაიელვებს ხოლმე. ჩვენ ზეცას უნდა ვუთხრათ მადლობა, რომ ამ რანგის ადამიანები, ამ რანგის სულნი ჩამოგვებებიან ხოლმე სწორედ ჩვენს სამშობლოში, საქართველოში. და თუ ქვეყანას საუკუნეების მანძილზე ჰყავს ასეთი აღმატებული სული, ეს ქვეყანა გამორჩეულია საკაცობრიო მასშტაბით“.

ეტყობა, ჩვენი საზოგადოება არ იყო მზად ასეთი პოეტისა და ასეთი პოეზიის შესაბამისად აღსაქმელად და თავისუფალი ლექსის მოძალების დროსაც კი, ესმას პოეზია ვერ იქცა საზოგადოების გემოვნების განმსაზღვრელ მოვლენად. აქაც დაახლოებით ისეთი რამ მოხდა, როგორც ნიკო სამადაშვილის პოეზიასთან მიმართებაში, როდესაც ჩვენმა ინტელექტუალებმა ვერ გაიგეს და ვერ მიიღეს მისი პოეზია. ისიც სათქმელია, რომ ესმა არ იყო დაახლოებული რომელიმე ლიტერატურულ ჯგუფთან (ხელოსნულუბასთან დაახლოებულთან მით უფრო), რომლის წევრები მუდამ აქებენ ერთმანეთს, ერთმანეთს უქმნიან სახელს დამსახურებულსა თუ დაუმსახურებელს.

განა ახლაც ასე არაა?

თავად ესმა ონიანი ირონიით ხვდებოდა ამ „ვერმილებს“:

**არ მეკადრება ესმას
სიბრაზით ენის ლესვა –
არ მიბეჭდავენ?! გადავწერ,
მომირთმევია ესა;
ნაკლები ბიჭები იყვნენ
ხელით რომ წერდნენ ლექსსა?!**

თავი გავანებოთ წარსულს.

ესმას პოეზია მართლაც რთული ტექსტია, რადგან მისი სრული აღქმა განცდათა მთელი სისრულით ხდება და საკმარისია, რომელიმე „გაგეთიშოს“, რომ ამ რთულ ტექსტს ადეკვატურად ვეღარ აღიქვამ. თანაც ამ პროცესში აღმქმელის მიერ ტექსტის ადეკვატური სამყაროს შექმნის პროცესში „რა“ და „როგორ“ ისე მჭიდროდ არის ერთმანეთთან შებოჭილი, რომ მათი გამხოლოების მხოლოდ მცდელობაც კი ყველაფერს ანგრევს.

ამ მხრივ სირთულე უდავოდ არის.

მაგრამ დრო მაინც თავისას აკეთებს და ნელ-ნელა ხსნის იმ ცხრა კარს, რომელთაც ამ პოეზიის საგანძურთან მივყავართ. „რაც უნდა რთული იყოს პოეზია, გარკვეული დროის მომენტისათვის ძნელად მისაწვდომი, თუკი იგი ჭეშმარიტია, გაუცნობიერებელი გზებით მაინც ატანს მკითხველის ქსოვილში“ (ესმა).

* * *

გასული საუკუნის 60-იანი წლებიდან ქართულ პოეზიაში დიდ და შესანიშნავ ნაკადად შემოიჭრა თავისუფალი ლექსი (ვერლიბრი) მნიშვნელოვანი თუ ნაკლებმნიშვნელოვანი ტექსტებით. არაა გასაკვირი, რომ თვითდამკვიდრების პროცესში მაშინ იმის არაერთგზისი მცდელობაც იყო, რომ დაეპირისპირებინათ ვერლიბრი კონვენციური ანუ ტრადიციული – რითმიანი და რიტმული – ლექსისთვის. ესმა ამ კონტექსტში „კონსერვატორი რეფორმატორი“ გახლდათ. აკაკის, ვაჟას, გალაკტიონის, ტერენტი გრანელის შესანიშნავი მცოდნე და თავყვანისმცემელი და, ამავდროულად, შესანიშნავი თავისუფალი ლექსების ავტორი თავის წერილებში იმ ჭეშმარიტებას ამტკიცებდა (რაკილა სანინა აღმდგომ აზრიც ცდილობდა დამკვიდრებას), რომ ორივე ლექსი ორგანული გამოვლენა იყო ქართული პოეტური აზროვნებისა და მათი დაპირისპირება პრინციპულად გაუმართლებელი იყო. დრომ დაამტკიცა



ესმა ონიანი

მათი სიმართლე, ვინც ამ აზრს იზიარებდა.

1979 წელს კრებულმა „ზეკარმა“ მას მიმართა შეკითხვით – „რატომ წერთ, რა სარგებლობა მოაქვს თქვენს შემოქმედებას“. ნებისმიერ სერიოზულ შემოქმედს ამ კითხვაზე თავისი პასუხი აქვს და ამ პასუხის მიხედვით შეიძლება ვიმსჯელოთ თავად მასზე. ესმას პასუხი ასეთი იყო: „უშეტესობა ასაკის მატებასთან ერთად შორდება მარადიულ ჭეშმარიტს, იძირება შემოგროვილ ჩენჩოში; მათი სული ძველდება იმ მნიშვნელობით, რომ უიმედოდ შორდება მარადიულ-ძველს; ყველაზე ადამიანური სულის ადამიანები ყველა ასაკში ინარჩუნებენ პირველადი ბავშვური ალქმის სიმძაფრეს. ადამიანური დრო მათთვის დაბერების, დაძველების, სვლის მნიშვნელობას არ იძენს. მათში არასოდეს არ ქრება მარადისობიდან გამოყოფილი თვისებები, „შთაბეჭდილებები“. არაფრით არ ნელდება მარადიულობის მშობლიური გრძნობა. ადამიანური დრო სასაცილოდ უძღვრია დაამოროს ისინი ძირითად შთაბეჭდილება-საწყისს. ისინი უწყვეტლად ატარებენ მშობლის სიყვარულს და უბრუნდებიან მას. ჩემი შემოქმედებით სწორედ ამას მინდა შევახსენებდე ადამიანს, შევახსენებდე რალაც მივინყებულს, ძირეულს, ძალიან ნაცნობ-ჩვეულებრივს; არ ვაძლევდე მის სულს პირველადის, ბედნიერის, კეთილის დავინწყების საშუალებას“. (კრებული „ზეკარი“, 1979)

ამაზე სრულად, ამაზე ღრმად და არსობრივად ესმა ონიანის სიტყვითხელოვნებას ვერ დაახასიათებ.

სწორედ ასეთმა კონცეპტუალურმა სანყისმა განაპირობა ის, რომ ესმამ ტრიადის (ღმერთი-ოჯახი-სამშობლო) ერთი წევრი – ოჯახი აქცია თავისი პოეზიის მთავარ თემად, ოჯახი – სამყაროს მოდელი, ოჯახი – სამოთხე, ბავშვობა – როგორც უმანკობის სივრცე, ღვთიური სამყარო, რომელთანაც დაშორება, დაცილება ან რომლის დავინყება ადამიანის ტრაგიკული შეცდომაა.

შემოქმედი ცნობიერი თუ არაცნობიერი მახსოვრობის თუ დავინყების ბურუსიდან გამოიხმობს („რასაც შევხეებ უნდა დაიწყოს და გამოვიდეს ბურუსიდან“ – ესმა) ხატებს, ფერებს, ბგერებს, სურნელებს და როგორც თავისთვის, ისე ჩვენთვის ქმნის „ესმას სამყაროს“, რომელიც აღქმისას ჩვენი სამყაროს ნაწილიც ხდება მთელი თავისი სისრულითა და მშვენიერებით. ასე ავსებს ჩვენს არსებობას „ნამდვილი სიმშვენიერის გრძობა“ (ესმა) და ხდები ოდნავ სხვა, ოდნავ უკეთესი და ოდნავ „ნამდვილი“.

ხოლო „ვისაც აქვს მარადიულის, მთავრის, უმაღლესის, უკეთესის ხსოვნა – სარჩული, ამით შინაგანი სისავსესიმიძღვრე, – ის აქაურობაში არ კარგავს ღირსებას, გონებას, არ ხარბდება, არ წვრილმანდება, არ გამოედევნება და არ გააფთრდება აქაურ ფასეულობებზე“ (ესმა).

აი, ხელოვნების ერთი ნამდვილი ფუნქციაც – არა მხოლოდ შემოქმედის თვითგამოხატვა, არამედ „სხვის“ თვითგანმნედაც. ესმამ შესანიშნავად იცის ეს და გამიზნულად „მუშაობს“ ჩვენს ცნობიერსა და არაცნობიერზე, მით უფრო მაშინ, როდესაც სხვადასხვა ანტაგონისტური ნაკადი და ყველა ცრუ, იბრძვის ადგილის დასაკავებლად, არის გადანონვა-გადმონონვა, ჭეშმარიტება კი დაძინებული ოდისევსივით ჩრდილში გამდგარი უცქერის ამ პაექრობას და დავიმშვიდოთ თავი და ვიფიქროთ, რომ ის თავის წუთს მოესწრება“ (ესმა).

„გადახედეთ, დაინახეთ – ყველაფერი გადაშლილია, ყველაფერი ჩვენს წინაა, ყველაფერი იკითხება, დანებდით, მიხვდით, ნაიკითხეთ, მოუსმინეთ – ყველაფერს გეუბნებათ თვითონ“ (ესმა). სწორედ ამიტომ (ვიმეორებ სხვის ნათქვამს) ამ ყოველივესთან შეხებისას ჩვენ ერთდროულად ვიქცევით იმად, რაც ვართ და იმად, რაც ვიყავით. ეს კი წარსულის ანმყოფ ქცევის გზაცაა.

ფორმალური თვალსაზრისით ესმა ონიანის ძიებანი და მიღწევანი, გარკვეულწილად, განპირობებული იყო, მისი, როგორც ფერმწერის აზროვნების წესით – სიტყვითხელოვნებაში მან ფერწერული ხედვა ტოტალურად დაამკვიდრა. შემოიტანა და დიდი წარმატებითაც. ძნელია ზუსტად აღწერო, ესმა ამას როგორ აკეთებს, მაგრამ შედეგი განცვიფრებს – მკითხველი ცხადად ხედავს ფერებს, მათ რიტმულ მოძრაობას, მზის შუქით გასხივოსნებულს, ხედავს შუქ-ჩრდილებს და ეს ვიზუალური რიტმი ჩაენაცვლება ბგერათ და მახვილთა რიტმს, რაც კონვენციური ლექსის ხერხემალს წარმოადგენს. ამავედროულად, იგი ტოტალურად და ერთდროულად მოქმედებს ჩვენს შეგრძნებებზე, მზერაზე, სმენაზე, ემოციებზე, გონებაზე, მახსოვრობაზე...

ნაიკითხეთ ლექსის – „მოკლე ფიქრები სამი კონკრეტული გადახვევით“ – ნაწყვეტი:

და აჰა! იძრა საძირკველი თვითონ ძირკველთა,
მოუცურებელ, უძრავბადებულ ძირკველთა ძირი,
გამაყრუებელ სიყვარულით ყველაფერი

გადაიკვეთა.

სადარბაზოს ვარდისფერი ბათქაში მზეში,
ნიკელის ძველი საწოლის სინათლე;
შუშაბანდში ხილის ვაზაზე ზოლება ტილო,
„ელვარებს ვაშლი სისხლივით წითელი“,
მობერილი შუბლს ზემოთა გაშლილ ფანჯრებში
გაღვიძებული ძველი სიგრილე;
ფოთლების ფარღალა ჭუჭრუტანებში
უცებ სიმჩატი ატაცებული ჩიტი იჭყვივლებს.
ანთებულ აგურის კედლებს,
კაშკაშა ცისკენ საცხობიდან ამონადენ

ვანილიან სუნს,

ვინრო ქუჩის რულსა და თვლემას
შეერია ტკბილი სურნელი, გულის მიმღევი, –
განჯინის თავზე ყვითელ ფქვილად ცვენილ მიმოზას
ნაზ-უილაჯოდ გადმოშლია მიზეზიანი ღეროები
ჩამოყრილებით

აქეთ ეზოში, რძისფერ ბუსუსით
ამოყვავილდა, ხე ამოჩნდა, ასცდა სახურავს.
როგორ ინთება! – მოჩანს ფანჯრებში,
დედა ტკბილი ჩაით გვაპურებს“.

დააკვირდით, მკითხველის რამდენ რეცეპტორს აღიზიანებს ეს ტექსტი, გონებისა და გრძნობის რა მისამართებს მიმართავს: ჯერ გონებას, სიყვარულის აპოლოგიით, შემდეგ მხედველობას, რომელშიც მზის შუქი და ამ შუქით განათებული ფერებია ასახული, შემდეგ შეგრძნებას, სიგრილეს რომ აფიქსირებს, შემდეგ სმენას, შემდეგ ყნოსვას, შემდეგ ის სურათიც უნდა აღიქვას ყვითლად რომ ღუის ფქვილად ცვენილი მიმოზით, აყვავილებული ხით და ფანჯრის მინაზე არეკლილი ოჯახური იდილიით – დედა ოჯახს რომ აპურებს. ამ მრავალფერ და მრავალხმიერ სურათს ისევე ოჯახი კრავს და ეს ყველაფერი ამ ოჯახის ნაწილია.

ეს ხერხი, პოეტის ერთდროული და ტოტალური შეტევა მკითხველზე შთამბეჭდავია, მაგრამ ფორმალური თვალსაზრისით, ჯერ კიდევ არაა გარანტია იმისა, რომ შედეგი წარმატებული იქნება (ამ კონკრეტულ შემთხვევაში შედეგი ბრწყინვალეა), ხოლო ერთი გრძნობის გენერალიზებით მკითხველზე ზემოქმედება – ნაკლებად წარმატებული. ერთი გრძნობის გამძაფრებითაც შეიძლება დაინეროს ბრწყინვალე ტექსტი და დანერვილა კიდევ. მე, უბრალოდ, ვცდილობ, გავერკვე იმ „ნამდვილობაში“, რასაც ესმა ონიანის თავისუფალი ლექსი ჰქვია.

ასევე შთამბეჭდავად ვლინდება ესმა ონიანის თავისუფალი ლექსის ნოვაციები მხატვრულ ტექსტში იდენტური ხატების გამიზნული გამოკრებით, სწორედ იმ რიტმული ნახაზის შექმნით, რომელზეც ზემოთ ვწერდი (თვალსმიერი მაგალითია ასეთი ტექსტისა „მე“, ციკლიდან „ისევე გადახვევები ოთხ ნაწილად“).

ესმა ონიანი წარმატებით მიმართავს მოტივებისა თუ ხატების გაჭოლვის ხერხს და ამით სხვადასხვა ტექსტს ერთმანეთთან აკავშირებს. შეადარეთ:

ჩემ ოთახში როცა მზე ჩადის,
როცა ჩვენები – დედა, მამა და ჩემი და იქით არიან, –
დედა ქსოვს, მამას ისევ აკაკი დროდადრო
კანკალშერეული ხელით უჭირავს,
ჩემს ოთახში იატაკზე აბრიალდება ერთი ბილიკი,
კომპისფრად ლუის,
ლამე მშვიდობის, ლამე მშვიდობის!
მზე მიდის შინა.

(„ტერენტი გრანელი“)

ჩემს ოთახში, როცა მზე ჩადის,
იატაკზე აბრიალდება ერთი ბილიკი
და ბოლოს ლუის,
მზე მიდის შინა.

(„მოკლე ფიქრები სამი კონკრეტული გადახვევით“)

როგორც ხედავთ, ორი სხვადასხვა ტექსტი ერთმანეთს კონტრაპუნქტულად ეხმიანება ერთნაირი სურათებით, მაგრამ არა მხოლოდ სურათებით, არამედ კონცეპტუალური ერთობითაც – ოჯახის თემა, მამა, დედა ძირითად მოტივად გასდევს არა მხოლოდ ამა თუ იმ ლექსს, არამედ ფაქტიურად მთელ მის შემოქმედებას.

სახეთა გამეორებისა და მათი გადაძახების პრინციპზეა აგებული (ამაზეც ზემოთ უკვე ითქვა), ლექსთა საკმაოდ დიდი ციკლი – „ისევ გადახვევები ოთხ ნაწილად“, ოღონდ აქ უფრო რთულად და მრავალგვარადაა ეს პრინციპი გამოვლენილი. ადამიანად მოსვლის მოტივი (ღმერთი „ჩვენთვის (ჩვენს სიბრტყეში) სწორედ ჩვენი ადამიანად განხორციელებით გამოვლინდება“ – ესმა), ადამიანის სიდიადის მოტივი, ფარულისა და დიადის მოტივი, ყველასი და ყველაფრის დამტევი სიყვარულის მოტივი ერთმანეთში გადადის, ერთმანეთს კონტრაპუნქტულად ეხმიანება და ერთდება ღვთისადმი – ბუნებისადმი – მზისადმი აღვლენილ ხობაში, სადაც ხმათა, თემათა, სახეთა პოლიფონიური აპოთეოზი მშვიდი და სიჩუმესთან დანყვილებული ნოტიო მთავრდება:

ამოვა მთვარე,
ამოგრვინდება მთვარის შუქში შავად კუნელი,
ასე მიჰგალობს ჩემი გული,
უსოდველი და უშურნელი.

(„მე“)

ასეთივე სტრუქტურისაა ლექსი „ოპერაციის დროს“, რომელიც ავტორის რეალური, ფიზიკური ტკივილის ანარეკლია, მაგრამ ამ გაუსაძლის ფონზეც სიყვარულის აპოლოგიით ავლენს ავტორის ამალღებულ სულს (ეხმიანება და ორგანულად აგრძელებს „გადახვევების“ ციკლს), როდესაც კლინიკური სიკვდილის დროს, გონების დაკარგვის მიუხედავად, გრძნობს თუ რა დიდი სიყვარულითაა გარემოცული და თვითონაც რა დიდ სიყვარულს ასხივებს:

დავსცქერი ტკბილად, დაამებული უსასრულოდ,
„მე“-ს გარშემო ნათელ ციმციმით,
ჩემსკენ მომართულ სიყვარულის კუნძულებად
იშლება ხმელი,
ადამიანთა ჯგუფებია –

მე თქვენ შევიგრძნობთ თითო-თითოდ
ერთად შეკონილთ,
მოსიყვარულე თქვენი გულების თაიგული
ჩემს გულში ტკბილად შემოვსებულა.

იქვე:

და ასე იყო:
როცა შევიგრძენ, ჩემს ღია გულში თქვენი გულები
თითო-თითოდ რომ თაიგულობს.

ახლა, როცა კიდევ ერთხელ მოვიხმე ესმას ციტატები მისი ლექსის ფორმალური თავისებურებების ნათელსაყოფად, ორი ეჭვი ნამომიტივტივდა – ასეთი ოპერირების დროს ხომ არ დავაზიანე მისი პოეტური სიტყვის ძნელად დასაჭერი მთლიანობა და ოდნავ მაინც თუ მივუახლოვდი მისი „გადახვევების“ „ორკესტრიების მთლიანობაში აღქმას“... ეს ეჭვები გამიმძაფრა მისმა მინანქრმა „გადახვევებზე“: „ჩემს „გადახვევებზე“ ვფიქრობდი, მინდოდა წარმომედგინა რამდენად შეძლებს ესა თუ ის მკითხველი მისი ორკესტრიების მთლიანობაში აღქმას; არადა იმ ერთიანობის შეუმჩნეველად, რაც მას გასჭოლავს, ორგანულ მთლად კრავს, მას ბევრი აკლდება, აკლდება კი არა უფასურდება“.

რა უნდა ვთქვა. მართალია ესმა, თუმცა ეგეცაა:

ორკესტრი თავის მთლიანობაშია მოსასმენი, მაგრამ ამ მთლიანობას ხომ ცალკეული ინსტრუმენტების ჟღერადობა ქმნის, მათი შეთანხმება, კონტრაპუნქტული შეხმიანება, ამა თუ იმ თემის წინ წამოწევა თუ მიჩუმება და თუ გვსურს გავიგოთ, რა ქმნის ორკესტრის მრავალხმიანობას, ცალკეული ინსტრუმენტების ფუნქციასაც უნდა მივაქციოთ ყურადღება და გავაანალიზოთ – ეს კი ყოველთვის მთელის დაშლას იწვევს, რა თქმა უნდა, მისდა საზიანოდ. მაგრამ თუ არ დაშლი, ვერ გაიგებ სათამაშო როგორაა გაკეთებული.

„გადახვევები“ საუკეთესო ლექსებია ესმას შემოქმედებაში და მისი „ამოხსნა“, „დაშლა“, ვფიქრობ, აუცილებელია ამ შემოქმედების სრულად გასაანალიზებლად. გულწრფელად რომ ვთქვა, „ჩემი“ ლექსები უფრო ესენია თავისი არაორდინარულობის, სტრუქტურული სირთულის – კონცეპტუალურობისა და კონტრაპუნქტულობის – ზემოქმედებითა და ზესიყვარულის, ფერადოვნებისა და კიდევ იმ გამოუცნობი ხიბლის გამო, რომელიც ნამდვილ ტექსტს ქმნის „ნამდვილად“. სხვა ალბათ სხვას დაითავისებს. აქ არჩევანი დიდია და ნამდვილი მხატვრული ტექსტის საიდუმლოც ხომ სწორედ ესაა, მასში ყველა თავისას ნახულობს და აღქმისას თავისი შეძლების შესაბამისად ამთავრებს.

ეს დაწვრე და ახლა სხვა ლექსებმა მიმახედეს მათკენ, თავისი საგანძურისკენ, ბრწყინვალე ლექსებმა, და გული დამწყდა, რომ მონოგრაფიას არ ვნერ (ასე მე ამ წერილს ვერ დავამთავრებ) და მშურს მისი, ვინც ასეთ წიგნს შექმნის ესმას სიტყვითხელოვნებაზე.

ესმა ონიანის შემოქმედება რთულია და ღრმა არამარტო ფორმალური თვალსაზრისით, არამედ სააზროვნო მნიშვნელობითაც, ზემოთ უკვე ვთქვი, ესაა სერიოზული, ღრმადგანათლებული ინტელექტუალის, დაკვირვებული თვალის, ფაქიზი და ამალღებული სულის მქონე, ღვთითობოძებული ნიჭით დაჯილდოებული შემოქმედის ტექსტე-

ბი... მისი სათქმელი ხშირად ვერ ეტევა სიტყვათა ჩვეულ შეთანხმებებში, სიტყვათა სალექსიკონო მნიშვნელობებში და ენის შინაგანი კანონებისა და შინაგანი, გარე თვალისთვის უხილავი პოტენციის საფუძველზე, ენის საოცარი გრძობის მეშვეობით მას თანამედროვე ენაში ბევრი სიახლე შემოაქვს, სიტყვათა ტრადიციულ მნიშვნელობებს ამდიდრებს ახალი ნიუანსებით, ფერებით, მოულოდნელ კონტექსტებში მათი ახლებურად ამეტყველებით: „წელვა-დობა“, „დანყება თავისთავში“, „სასრულ-შედეგი“, „არასრული ორსიბრტყოვანება“, „არსული ორაზროვნება“, „ჩაფიქრებულ-გადანყვეტილი“, „წელვადი ფორმები“, „გემოსდამაამებელი“, „ალვტაც-ცრემლდებით“, „ცრემლ-გალიმებელი“, „ჭეშმარიტიანობა“, „ყოყორ-სიბნელე“, „საყვარელ-მომხიბლავია“, „სამუდამოდ დამპყრობი“, „ერთნაირ-ერთ მარადიულში“, „გაუხსენებლობა“, „დაუკარგობა“, „მოუხელთებლობა“ და ა.შ. და სხვა მრავალი (საყოველთაო ენობრივი სიყრუის, ენობრივი უვიცობის, ენობრივი სიმახინჯის, ენობრივი სიბილნის, ენობრივი პროვინციალიზმისა და უპასუხისმგებლობის ფონზე, რაშიც ჩვენი საზოგადოების დღევანდელი ინტელექტუალური და სულიერი დეგრადირება ვლინდება, ეს ნოვაციები ბევრს ნიშნავს. ნამდვილი მწერალი და ნამდვილი მკითხველი ხომ ყოველთვის უპირისპირდებიან ენის გაღატაკების ამ დამანგრეველ პროცესს როგორც თავისი ტექსტებით, ისე ამ ტექსტების თავისი ნაკითხვით).

ყოველ ნაბიჯზეა ასეთი სიახლეები ესმა ონიანის ტექსტებში. მას თითქოს არ ყოფნის სიტყვის ტრადიციული სივრცე და არა მხოლოდ იმიტომ, რომ მხატვრულ ტექსტში პოეტის სიტყვა ყოველთვის გარკვეულ ჩარჩოშია მოქცეული, არამედ უფრო იმიტომ, რომ ესმას ნაფიქრ-განცდილი მკვეთრად განსხვავებულია სხვათა მიერ ნაფიქრ-განცდილისაგან. განსხვავებული სათქმელი კი ითხოვს განსხვავებულ ფორმებს. „ძველი რვეულების“ ჩანაწერებში ესმა შენიშნავს: „ყველა დარგს თავისი ენა გააჩნია, არსებობს შინაარსის ენა, შინაარსი ერთია – ყოფიერება. არსებობს დარგის ენა, გზა, საშუალება და შემოქმედი თავისი დარგის ენაზე სრულყოფილად უნდა გეუბნებოდეს სათქმელს“. ეს მისწრაფება სრულყოფილებისაკენ კარნახობს მას ნოვაციებს ენაშიც – ცალკეულ სიტყვათა მნიშვნელობისა და ნაირკითხვაობის გაფართოებაში, ახალ სიტყვათ-შეთანხმებასა და სიტყვათზღვარზე (როგორც ფერწერაში ხდება ფერთაზღვარზე) ახალი მნიშვნელობებისა და ფერების დანახვაში.

მწერლის ერთი დანიშნულება და თვისება ხომ ესეცაა – გაამდიდროს ენა, დაიცვას და სრულყოს იგი იმ გლობალურ სამყაროში, სადაც მცირერიცხოვან ერთა ენები ითქვიფებიან სხვა ენებში, ღარიბდებიან, უფუნქციოდ რჩებიან, ეს პროცესი დიდ საფრთხეებს მოიცავს და მწერლის ფუნქცია აქ ბევრს ნიშნავს.

ესმა ონიანი ამდიდრებს ქართულ ენას და მისი შემოქმედების საგანგებო შესწავლა ბევრს მოგვცემს როგორც მეცნიერული, ისე პრაქტიკული თვალსაზრისით.

ესმა ონიანის პოეზია სისხლსავსე ადამიანის პოეზიაა, მას, შესანიშნავ მხატვარს, სრულად ესმის ლამაზი სხეუ-

ლის სილამაზის საიდუმლო და მომხიბველობა, იგი თავის პოეზიაშიც მხატვრად რჩება, ლამაზი სხეულის, დიდი ვნებების, დიდი სიყვარულის სრულად განმცდელ და აღმქმელ პიროვნებად.

იგი ორგანულად აგრძელებს ქართული ხალხური პოეზიისა და ქართული კლასიკური პოეზიის იმ ეროტიკულ შენაკადს, რომელიც მშვენივრად იჩენს თავს ჯერ შოთა რუსთაველთან, შემდეგ ცოტა სკაბრეზულად დავით გურამიშვილთან, უფრო ფაქიზად ვაჟა-ფშაველასთან და უფრო ვნებიანად გიორგი ლეონიძესთან (რისი დასტურიც თუნდაც „მოლაღატე ცოლის ამბავი“ და „დანახული ანდა-ზებია“).

ამ პოეტმა კარგად იცის სიყვარულის თავბრუდამხვევი სტიქიის ამბავი და შესანიშნავად გვაგრძობინებს კიდევ მას ისეთ ლექსებში, როგორცაა – უსათაურო („სამსახურში“), უსათაურო („ჩემი ოთახი“), „ჩემი გონება გაუთიშავი“, „ია რჩეულიშვილი უკრავს თელავში“ და სხვა მრავალი.

ჯერ კიდევ კომუნისტთა ზეობის დროს, 1970 წელს, ესმა ონიანმა თარგმნა გავრილ დერჟავინის პროგრამული ნაწარმოები – „ღმერთი“. ეს მხოლოდ მის პიროვნულ გამბედაობასა და სულიერ სიმაღლეზე კი არ მეტყველებდა, არამედ იმაზეც, თუ რა სიმაღლიდან და კუთხიდან ხედავდა ეს შემოქმედი სამყაროსა და პიროვნებას:

**თვითვე თვითონ ხარ თვით შენით ავსილი,
შენიდან შენით შუქი ხარ გზახსნილი,
შენ ხარ ნათელი სით სხივი დენილა,
სიტყვით ყოველის მშობი,
ახალ განფენით მყოფი,
იყავი, ხარ, სამარადისოდ შთენილხარ!**

და იქვე:

**შენ ჩემში ანთიხარ
დიდი სიკვითით შენით:
როგორც წყლის წვეთში მზე ელავს და ბრწყინავს,
შენა ხარ ჩემში მჩენი.**

ეს კონცეპტუალური სანყისი განსაზღვრავდა ესმა ონიანის შემოქმედებასა და ცხოვრებას, ამ ლექსის თარგმნამდე და მერეც, ეს იყო მისი არამხოლოდ შემოქმედებითი, არამედ ცხოვრებისეული არჩევანი, მისთვის ერთადერთი და უეჭვო, მისი დროისა და გარემოსთვის ვერ გასაგები და ამიტომაც მიუღებელი. ეტყობა, ამანაც განაპირობა მისი შემოქმედების ძნელად აღქმაც იმ დროს, როცა ღმერთის სიდიადე მხოლოდ ერთეულებისთვის იყო მისაწვდომი, ხოლო გაცხადება ღვთისკენ სწრაფვისა – ტაბუდადებული.

ესმას ფერწერასა და პოეზიას ერთი საერთო სანყისი აქვთ – ის, ღმერთი, ერთი და ერთადერთი. ყველა და ყველაფერი, ყველგან, ყოველთვის და ყველაფერში მისი გამოვლენაა, მისით პირობადებული და მისით აღმატებული.

ეს საერთო სანყისი განაპირობებს ესმას ხედვასაც და აზროვნებასაც, იმას, რომ მის პოეზიასა და ფერწერას ერ-

თი საერთო ჰყავთ, მინიერი შემოქმედი, რომელიც ადამიანში, ოჯახში, დედ-მამაში, ახლობლებში ხედავს ყოველივე ღვთიურის გამოვლენას, ოღონდ სიტყვა, თავისი შესაძლებლობის ფარგლებში სხვა სიღრმეებს წარმოგვიჩენს, ხოლო ფერი და ხაზი – სხვას. მაგრამ საერთო როგორც არსობრივად, ისე ფორმალურად მინც არის, ეს ღვთიური საწყისია. სწორედ ამიტომ მისი სიტყვითხელოვნება და მისი ფერწერა „ნამდვილია“, ფერგაუხუნავი და აქტუალური დღესაც, იგი, როგორც შემოქმედი „მხოლოდ ერთის და ერთადერთის“ გამომხატველი იყო იმ გაორებულ და ტრაგიკულ სამყაროში, სადაც ბევრი ტალანტის სულიცა და შემოქმედებაც გაორდა და დაინგრა.

ესმა ონიანი თავის ამა თუ იმ არსებობაში მთლიანი, მრავალფერი და მრავალგვარია – თავისუფალ ლექსშიც, კონვენციურშიც, საბავშვოშიც, ესეებშიც, თეორიულ წერილებშიც, ჩანაწერებშიც, ბიოგრაფიაშიც, მხატვრობაშიც და ჩვენს დღევანდელ წარმოსახვაშიც – ერთი მთლიანი რენესანსული პიროვნება და შემოქმედი. ამიტომაცაა ალბათ, რომ ბანალური ყოფითი ფაქტები, იქნებ სულაც მემუარული დეტალები, წარსულის მოზაიკური ნამსხვრევები მასთან იქცევა შთამბეჭდავ პოეტურ სახეებად, დიდ ხელოვნებად, „ნამდვილობად“.

მისი ლირიკული ლექსებიდან ხშირად ნამდვილი ეპოსი იცქირება.

ეს საერთოობა – მსოფლმხედველობითი – რეალობის ერთგვარი ხედვა და გაანალიზება, ეტყობა განაპირობებს ფორმალურ დონეზე მისი მხატვრული ტექსტების პრინციპულ მსგავსებას, რაც იძლევა მათი შინაგანი სტრუქტურის განსაზღვრის შესაძლებლობასაც. თავად ესმას სიტყვებით რომ ვთქვათ (რომლითაც იგი დავით კაკაბაძის ფერწერას ახასიათებდა): „რიტმული წესრიგი, ყოველი გამოსახავი დეტალის მნიშვნელოვნად გამოცხადება და მონონება, საერთო მთელში მათ შორის ერთნაირად როლების განაწილება, მთელს დამორჩილება და მთელით განპირობებული მათი არსებობა, ორნამენტული ნაბეჭდობა, სათქმელის რიტმულ-დეკორატიულ ლერძზე დაყრდნობა – აი, რა უნდა ვისწავლოთ მისგან“. ვფიქრობ, თავად ესმა მისწრაფოდა ამ ყველაფრისკენ. მის სიტყვითხელოვნებაში ეს მისწრაფება შესანიშნავი შედეგით მთავრდებოდა და ვფიქრობ – ფერწერაშიც.

ამ ფორმალურ ძიებებშიც კი სრულად ვლინდებოდა ამ საოცარი ქალბატონის სული – მშვენიერი, ნათელი, ამაღლებული, სიყვარულით და თანალმობით სავსე. თუმცა ამ ყოველივესთან მისვლა საჭირო, გონებრივი და ემოციური გარჯა ამ ტექსტების აღსაქმელად. მისი თავისუფალი ლექსი არაა მეტროში, დროის გასაყვანად წასაკითხი ტექსტი, არც სერიალებისაგან გაზარმაცებულ ტვინის აღსაქმელი. მაგრამ თუ მიყვებით მის სიტყვას, იქ ფერსაც დაინახავთ, ბგერასაც მოისმენთ, სურნელსაც იგრძნობთ, სევდა და ტკივილიც შეგძრავთ და აივნის რიკულეებში რიტმულად დაშლილი მზის სხივიც მოგახუჭინებთ თვალს.

ნაიკითხეთ მისი „მოკლე ფიქრები სამი კონკრეტული გადახვევით“, რომელშიც სამი ლექსი შედის – „ველასკე-სი“, „ფიროსმანი“, „ტერენტი გრანელი“ და „ისევ გადახვევა ოთხ ნაწილით: ლექსებით: „მე“, „ოპერაციის დროს“, „არაფერი“, „ქართული“, „მარგალიტა“, „მიაშიტად აქ იმ-ზირება“, „ია რჩეულიშვილი უკრავს თელავში“, „ბენვის

ხიდი“, „ყვითელი“, „მზე“, „ლუი არმსტრონგი“, „შავი“, „მანანა“, „ნითელი“, „ძალისხმევა“, „ნითელი ჟიგულის გახსენება ფეხნაღობზე“, „ვარდები“, „ვარდისფერი“, „გალი-ნა დეიდას ნაქარგი“, „ქოლგანი ქალი“, „სიმღერა სუფრასთან“, „სომეხი ბიჭი გიქორი“, „მ-ს“, „გარდამოსხნა“ (ვან დერ ვეიდენის ბრწყინვალე ტილოს მეშვეობით ქრისტეს ტანჯვისა და ნეტარების წვდომა, ისევე, როგორც ლექსებში „ჯვარცმის პატარა ლექსი“ ან „შენ უმაღლესო“), „ვან დერ ვეიდენი“, „სრულყოფის ხმას“, „სუნი“, „თეთრი სტუმრები“, „სვიმონ ბაბუა“, „მოულოდნელი გაგრძელება – მამა“) და დამეთანხმებით, რომ თუნდაც მათი სათაურები უკვე მიგვანიშნებს ესმა ონიანის პოეზიის რელიგიურობაზე, ფერადოვნებაზე, ყოფითი დეტალების პოეზიის თემად აყვანის დიდ ნიჭზე.

არის კიდევ ერთი დიდი პრობლემა, რომელიც სიტყვითხელოვნებასა და ფერწერაში სხვადასხვაგვარად გამოიხატება, დროის პრობლემა მაქვს მხედველობაში, და საინტერესოა, როგორ იჩენს თავს ეს პრობლემა ესმა ონიანის, ფერმწერისა და სიტყვითხელოვნის, შემოქმედებაში.

აქვე, მკითხველს ერთი ჭეშმარიტება უნდა შევახსენო – დრო და სივრცე მხატვრულ ტექსტში სხვაა, ყოველდღიურ რეალობაში – სხვა.

ნებისმიერი მხატვრული ტექსტი შექმნისთანავე წარსულის ფაქტად იქცევა, მას ანმყო ფაქტიურად არა აქვს, მაგრამ როგორც დაუსრულებელი სტრუქტურა, იგი უნდა დასრულდეს მომავალში, მისი მომავალი აღმქმელის წარმოსახვაში; სწორედ მომავალმა აღმქმელმა უკვე ახალ ანმყოში უნდა ამოიკითხოს ტექსტში არსებული სახეები, სიმბოლოები, მინიშნებები, ალუზიები და ხელახლა აქციოს ისინი ანმყოს ფაქტად... ეს პროცესი უსასრულოდ მრავალჯერადია და ყოველთვის ახლებურად განმეორებადი... წარსულში არსებული მხატვრული ტექსტი მომავალი აღმქმელის ცნობიერსა თუ გრძნობად სამყაროში იწყებს ხელახალ ცხოვრებას – ესაა ჭეშმარიტი, „ნამდვილი“ მხატვრული ტექსტის თვისება და ამით განსხვავდება იგი წარსულში ჩარჩენილ ბანალურ საგანთა თვისებისგან – დარჩეს მხოლოდ იქ, სადაც იყო.

ჩვენს ყოველდღიურ ყოფაში სამი დრო კი არსებობს, მაგრამ რეალურად ეს დროები ერთმანეთის თანაბარი არაა, რადგან ანმყო, როგორც კი დაფიქსირდება, მაშინვე იქცევა წარსულად (თუნდაც ეს ფრაზა, რომელსაც ვწერ, დამთავრებისთანავე უკვე წარსულია). სწრაფედინ დროში რეალურად, დროში განელილად, მხოლოდ ორი დროა, წარსული და მომავალი. თავად წარსულიც მარტივი წარსული არაა, მას წინარეწარსულიც აქვს, ისევე, როგორც მომავალს შორეული თუ ახლო მომავალი (ხოლო ზოგ ენაში გაგრძელებული ანმყო, თითქოს იმ სურვილითაა, რომ გახანგრძლივდეს ანმყოს ანმყოობა).

ფერწერაში ეს ყველაფერი სხვაგვარადაა, აქ მარად მედინი დრო წარსულიდან ანმყოსკენ მოდის... მწერლობაში ანმყო აღქმის მომენტშივე წარსულად იქცევა, ფერწერაში – არა.

ფერწერაში დრო ყოველთვის ანმყოა, სიტყვითხელოვნებაში – წარსული, ხშირად – წინარეწარსულიც.

როგორც ითქვა, სწრაფმედინ დროს ფერწერა ანმყოში აფიქსირებს და აღქმის დროს იგი ანმყოდან მომავლისკენ იკითხება – ფერები და საგნები სიღრმიდან ამოდის და რეციპიენტის აღქმაში ქმნის ანმყოს განცდას (ორი ფერის შერწყმის ადგილზე მესამე ფერი სწორედ აღქმელის აღქმაში წარმოიქმნება).

პოეზიასა და პროზაში რასაც კითხულობ, უკვე მომხდარია, დასრულებული.

ფერწერაში განცდა ელის მომავალს.

სიტყვითხელოვნებაში – განიცდის წარსულს.

ყოველთვის მეგონა, რომ ანმყოს შეჩერება (უფრო სწორად, დაფიქსირება) შეუძლებელია, თურმე ვცდებოდი. მხატვარი აჩერებს ანმყოს და მუდმივ ანმყოდ აქცევს მას. იგი აჩერებს წამს, აკეთებს თითქოს შეუძლებელს.

„ფერწერული ნაწარმოები აღქმისას ადამიანური დროის გაქრობის მეტ გემოს იძლევა“ (ესმა).

„რაც შეეხება აღქმას, ერთბაში აღქმა – მოსმენის ყველაზე პირდაპირი, ბუნებრივი რეალობა ამ დარგებიდან ფერწერას აქვს. მუსიკა, პოეზია ადამიანური დრო-სივრცის განუყოფლობაში დროიდან გამოდის – დროში ჰქმნიან სივრცეს; ფერწერა კი სივრცეში ჰქმნის დროს“ (ესმა – „მუსიკა, პოეზია, ფერწერა“).

ნახატის აღქმისას მზერა მარცხნიდან მარჯვნივ მიემართება, და, სურათის სიღრმიდან ზედაპირისკენაც ამავდროულად, მაყურებლისკენ... ხდება ამოკითხვა და შეერთება ხატვის დროს დადებული ფერების და ფერთა შეხვედრის საზღვარზე წარმოქმნილი ახალი ფერების... ახალ-ახალი ფენა ამოდის აღსაქმელად და იქმნება მუდმივი ანმყო... წარსულიდან იქმნება ანმყო... როგორც ვთქვი, სიტყვითხელოვნებაში სხვაგვარადაა ეს პროცესი, ანმყო წაკითხვისთანავე, დაბადებისთანავე იქცევა წარსულად (თუმცა არა ყოველთვის!).

ესმა ონიანის ვერლიბრის კითხვისას ისეთი განცდა მაქვს, რომ იგი ცდილობს ფერწერისა და სიტყვითხელოვნების ეს ორი განსხვავებული თვისება ერთმანეთით გადაფაროს, მათ შორის ზღვარი მოშალოს. მიზეზი ამისა ეტყობა ისიცაა, რომ თავად იგი ბრწყინვალე ფერმწერიცაა და ბრწყინვალე ლექსთმწერიც ამავდროულად. ერთი მაგალითი მისი პროგრამული ციკლიდან („ისევ გადახვევები ოთხ ნაწილად“):

**აგერ მოდიან ჩითის ჩანთებით,
მოეფარნენ ბავშვები თვალს,
შემოდგომის ცა ყვითლად ღუის**
**ნათელ გადმოღვრიით
სულმთლად ველებზე ვენახების ოქროსფერი ჩხვერიით,
შრიალით**

**ვენახისპირა თხილის ბუჩქებში
სალამოს ნიავს მოაქვს სევდა სოფლურ სიჩუმის, –
ჯერაც სინათლე აუნთები ოთახების,
ჩირისსუნთან ტახტის
კუნჭულის ბინდში ჩაძირვის,
აღარ ირჩევა ასოები – გარეთ გამოსვლით.**

**„პოლსა და ვირჟინს“
ჩუქურთმიანი აივანი ბოლო სხივს აფენს,
ჩუმად დაქრიან ფრინველები
უცებ და უცებ,**

**მღვივარ ცაზე შავად ელავენ,
ყვითელ ფურცლებს დაჩერებულ ქუთუთოებში
გვერდით ხედვას
მალი-მალ იშვიათი დაჭყვივლებით გადასერავენ,
სიღრმე-სრიალით გამკვიანი ცა კაშკაშებს...**

აქ ყველაფერი შენ თვალწინ ხდება, ანმყოში, რომელიც თავისი დაუსრულებლობით მომავლისკენ არის მზერამიქცეული. ავტორი შენთან ერთად ხატავს და შენთან ერთად ხედავს იმ სურათებს, რომელთა შექმნის თანამონაწილედ თავად შენ ხარ – მკითხველი. მოძრაობა, ხმა, ხაზები, ფერები, ბგერები, სუნიც კი, რომელსაც გრძნობ, შენს თვალწინ იქმნება და კი არ მთავრდება, წარსულად კი არ იქცევა, წარსულისკენ კი არაა მზერამიქცეული, არამედ – მომავლისკენ. ამ წუთში დანახული და გაგონილი მომავალი ხატისა და განწყობის წინარე საფუძველი ხდება: ანმყო მომავლისკენ მოძრაობს და არა წარსულისკენ.

მის ამ ლექსში მისივე ფერწერის კანონები მოქმედებს.

კიდევ მიბრუნება რომ არ მოგვიხდეს ზემოთმოხმობილ ტექსტთან (არადა, რამდენჯერ მივუბრუნდით ამ ციკლს!), აქვე თავად ესმას სიტყვებით მინდა დავახასიათო იგი: „ამ ლექსის ფორმალური მხარე ემსახურება პოეტის სულში ჩატვიფრული ცხოვრების უნახეს დეტალთა, ბგერათა, სურნელთა ამოტანა-ამოხმინანებას. ყოველი სიტყვა – თანმიმდევრობა, მათი ზუსტ-რაოდენობა – ამორჩევა, ყოველი ამოსუნთქვა – პაუზა, სიტყვათა გადაძახილი, დაბოლოება – დასაწყისთა ერთმანეთთან გაფრთხილება – ნიავი, გართმევა, ალიტერაცია – მეტაფორები, სიტყვათა ნონა – სიმკვრივე, ინტონაციური შეფერვალობები ისეთი ცხოველი ძალით, ისეთი „მე“-სმიერი განულორებლობით დაღვას ამ დეტალებს, რომ ლექსის „სათქმელი აღმოჩნდება – თბილ ინტიმური პულსაციით მუდმივის, წარუვალის ფრთხილი, რაციონალურად შეუმჩნეველი ამოჟონვა-შეგრძენინება“.

ამაზე ამომწურავად ვერ იტყვი.

თანაც ეს ყველაფერი იმ სევდას განგვაცდევინებს, გალაკტიონის „მამულში“ რომ იღვრება, ნოსტალგიის ნისლში გაგვხვევს და გაგვახსენებს იმ ყოველივეს, რაც ოდესღაც იყო და რაც დღესაც არის (გალაკტიონთანაც წარსულის ფაქტი იქცევა ანმყოს ფაქტად).

ესმა ონიანთან დროსთან ასეთი მიმართება მისსავე ფერწერასა და სიტყვაში ცალ-ცალკეა წარმოდგენილი (და ორივეგან „ნამდვილობით“), ორივე კი ერთად ქმნის სამყაროს მრავალფერ, მრავალსახოვან და მრავალხმიან სურათს, პოლიფონიურსა და კონტრაპუნქტულს. ეს რენესანსული მთლიანობაა, რენესანსული სისავსით და „დაუსრულებლობით“.

ასეთივე ნოსტალგიური განწყობისაა ერთ დროს დანაშაულებრივად იგნორირებული მეოცე საუკუნის დიდი ქართველი პოეტის ტერენტი გრანელის ერთი პატარა ლექსი-შედევი: „გაზაფხულის სალამოა მშვიდი“. ესმას უყვარდა ტერენტი გრანელი, ზუსტად აფასებდა და აანალიზებდა მის პოეზიას იმ ბრწყინვალე სისადავის, ტრავაზიმისა და შორეულისა და მიუნვდომლისაკენ მუდმივი სწრაფვის გამო, რომლითაც მართლაც გზიბლავთ ეს დიდი შემოქმედი.

ტერენტი გრანელის ამ ლექსში თითქოს არაფერია „ისეთი“, მაგრამ ამ მოჩვენებითი „არაფრობისა“ და „უბ-

რალოების“ იქით იმ ადამიანური გრძნობის გენერალიზება ხდება, რომელიც სულიერ სიმშვიდეს, მიუწვდომლობისკენ მუდმივ სწრაფვას, ადამიანად არსებობის დიდი სიხარულის შეგრძნებას და მასთან ერთად ამ არსებობით დაღლასაც უკავშირდება. აქ თითქოს მონყენაა სულის, მაგრამ დიდი სიმშვიდეც – ხიდან ხეზე გადაფრენილი ჩიტის მოძრაობით მოფენილი. აქ ვიზუალური ხატიც უბრალოა. სიტყვათა მარაგიც განსაზღვრული, მაგრამ სწორედ ეს სისადავე და ერთი განწყობის გენერალიზება ქმნის იმ საოცრებას, რომელიც მკითხველს (გინდა მსმენელს) იპყრობს.

ეს უპრეტენზიო ლექსი დიდი პოეზიის ნიმუშია. მაგრამ მაინც რა ხდება აქ? დააკვირდით დროის კატეგორიას:

**გაზაფხულის საღამოა მშვიდი, (ანმყო)
ხიდან ხეზე გადაფრინდა ჩიტი. (ნარსული)**

**სული საზღვარს გადასცილდა ფრენით, (ნარსული)
ახლაც მახსოვს მისამართი შენი. (ანმყო)**

**ცამდე წვდება ღამეების სიგრძე, (ანმყო)
რალაც დიდი სიხარული ვიგრძენ. (ნარსული)**

**წინ მემღება სხვა ოცნების არე, (ანმყო)
მინის ცქერით დაიღალა მთვარე. (ნარსული)**

**გაზაფხულის საღამოა მშვიდი, (ანმყო)
ხიდან ხეზე გადაფრინდა ჩიტი. (ნარსული)**

ამ ლექსში გრამატიკული დრო – ანმყო და ნარსული ერთ პოეტურ დროშია მოქცეული, პოეტურ ანმყოში, რადგან მათი დაფიქსირება პოეტის მიერ და აღქმა რეციპიენტის მიერ ანმყოდ აფიქსირებს მათ, ერთ მთლიანობად, ანმყოში არსებულ მთლიანობად. იქნებ ამ ორი დროის გაერთიანებაშიც არის ამ თითქოს მარტივი ტექსტის შთაბეჭდილობის საიდუმლოც: პოეტი „იშინაურებს“ დროს (გრამატიკულ ნარსულს აქცევს პოეტურ ანმყოდ. ანმყო არ კვდება, არ იქცევა ნარსულად, პირიქით, ნარსული და ანმყო ერთდროულად ქმნიან შეუქცევად ანმყოს).

დროის კატეგორიის შედარებითი კვლევა ქართულ პოეზიაში ბევრ საინტერესო აღმოჩენას გვპირდება და ამ მიმართულებით დიდი მუშაობა ჯერ კიდევ წინ არის.

ახლა რაც შეეხება აკაკი წერეთელს, ტერენტი გრანელს, გალაკტიონ ტაბიძეს, ნიკო ფიროსმანს, დავით კაკაბაძეს, მატისს, ველასკესს, ვაჟას, ვან დერ ვეიდენს, გურამ რჩეულიშვილს, ერლომ ახვლედიანს, შოთა ჩანტლაძეს – ესმა ონიანის გემოვნების საწყაოს, მის სააზროვნო სივრცეს, მისი, როგორც შემოქმედისა და თეორეტიკოსის ათვის წერტილს. აქ მთავარი მხოლოდ ის კი არაა, ვინაა მისი რჩეული და რას ხედავს მასში, არამედ ისიც, რომ ეს ყოველივე თავად მისი სულის ნაწილად იქცევა, მისი გემოვნების და მსოფლხედვის განმსაზღვრელად. სწორედ ეს არჩევანი და მათთან დამოკიდებულება ქმნის შემოქმედის განუმეორებელ დამლას.

ესმას აზრით – „გალაკტიონმა ქართული თანამედროვე პოეზიისთვის გააკეთა რამდენიმე პიროვნების გასაკეთებელ-მოსასწრები, გააკეთა ის, რასაც სხვა ქვეყანაში რამდენიმე პოეტი ქმნიდა და ამ ერთობლიობით ყალიბდებოდა მათი პოეზიის სახე, ეყრებოდა საფუძველი მომავალს; გალაკტიონმა მოასწრო სხვადასხვა არხის მიშვება, მოასწრო არ დავრჩენილიყავით ახალი პოეზიის რაიმე ელფერ-დაკლებულნი. დიდი წინაპრების შემდეგ ჩვენი ენის ახალი ცხრაკლიტული გახსნა, დაგვიტოვა უზგ-დუშად-ლებლად მისი სიმდიდრე, მასში შესაძლებელ მოძრაობათა სითავისუფლე შეგვაგრძნობინა, უშურველად დაღვარა ოფლი წინა დარბაზთა გახსნაზე და მეცხრესთან დაგვაპირისპირა. გალაკტიონის წყალობით ჩვენ გვაქვს საშუალება ვინებივროთ, ისე აღარ გავწვალდეთ ქართული ენის ზმნის თავისებურებათა ძიებაში“.

ტერენტი გრანელი „გამუდმებული ხლეჩვის ზღვარზეა: უმძაფრესი მონატრება – სიყვარული და ადამიანური ფეხმოუკიდებლობა; ვერ შეძლება, ველარ გაძლება, ადამიანად არსებობის ვერ ცოდნა, ვერ შეთვისება, და თანაც მისკენ უდიდესი სიყვარულითა და ცრემლით ლტოლვა. პოეზია – მისი უტყუილო, ნამდვილი ბუნების შედეგია. ჭეშმარიტი პოეტი მხოლოდ თავისი სულის გამოცდილების ნამდვილობას მიეღწევის პატიოსნად, სულის „ბიოგრაფიას“, სულის აქ ყოფნის „ისტორიას“ ტოვებს“.

(ტერენტი გრანელი ხომ თითქოს ერთი გენერალიზებული განცდის პოეტია, მაგრამ მას ესმა ასევე „ნამდვილად“ აღიქვამს და აფასებს. თვითონ ესმაც ხომ ასეთია ზოგ თავის ლექსში, ოღონდ არა „მთავარში“).

„არ სჭირდება ტერენტის შეღავათები! ის დიდი პოეტია, საერთოდ, დიდი რა არის? არსებობს ერთადერთი განსაზღვრება (ამისთვის) – ნამდვილი!“

ისევ ესმა: „რატომაა დიდი ფიროსმანი?“

საქმე ის არ არი, რომ ის მხატვარია, ფერმწერი – უბრალოდ ეს მისი გამოხატვის ნილხვედრი გზაა. ფიროსმანი – უზადოდ, აბსოლუტურად მთლიანია (აი, შესანიშნავი მაგალითი – მძიმე ცხოვრება და მაინც შეუზარავი პიროვნება – მთლიანობა)“. „ჭეშმარიტი, დიდი ტალანტი თავისთავად გულისხმობს ნებისყოფას, გემოვნებას, ზუსტ ნარმმართველობას და დანიშნულებრივ მიზანსაუცდენლობას“ (ესმა).

აკაკი – „ჭეშმარიტი ტალანტისთვის დამახასიათებელი – შეუმცდარი ზომიერების, შერჩევითობის, კლება-მატების უტყუარი გრძნობის წყალობით უბრალოებამდე, სრულქმნის ნაზ სუნთქვამდე მისული სტილი აკაკისა, მისი პოეზიის სიღრმე, აი, რას მალავს: „თორემ რა მოჰკლავს უფსკრულსა, პოეტის გულის წყურვილსა“. ამ სიტყვებს რომ წავადექი აკაკის კითხვისას, უეცარი შეგრძნება მქონდა – ნაზ ლივლივში მკვრივად შენივთულ ელვარებისა; „რა მოჰკლავს უფსკრულსა“ – რა მკვრივი, სხეულებრივი პოეზიის ნიმუშია“.

„რა წყურვილს, რა უფსკრულს აქვს თავი გადაკრული ყოველ ჭეშმარიტ შემოქმედებაში“.

ისევ ესმა: „შოთა ჩანტლაძე რომ გარდაიცვალა მაშინ დაბეჭდეს („ცისკარს ვიღებ“)“... „ჟურნალშივე წავიკითხე მისივე „სქოლიო“!!! – აღტაცებაში მოვდივ, შედეგურია სათქმელ-ფორმის ის „დაუხსნელი“ გაუთიშაობა („დაუხსნელად დამტკიცებულსა“ – გახსოვთ ნიკოლოზ ბარა-

თაშვილი!!!?), ურომლისოდაც ნანარმოებად წოდებული რამე ჩემთვის არარსებულა; რა მოხდენილი, რა ელეგანტური „თამაშია“! რა სრულყოფილად მიიღვრ-მოიღვრება სათქმელ-ფორმა. რა შესანიშნავი მწერალია“.

ესმა ონიანი მარტოობის ფამსაც (როდესაც იქმნება ყველაზე და ყველაფერზე ღირებული რამ) არა და ვერაა მარტო, იგი სავსეა „სხვებით“, დროსა და სივრცეში დაცილებული, მაგრამ ერთად მყოფი „ნამდვილებით“:

„გულს რომ მივმართავ და ჩავიხედავ – იქ უანგარო, ერთგული სიყვარულია, დაუკარგაობა, ტკბობა და დაფასება სხვისი და მაშინ დაბეჯითებით ვიცი, რომ ნამდვილი ნანარმოებები ერთმანეთში ცხოვრობენ და ის ვინც თავდავინყებულ ქმნის პროცესშია, ამავე დროს „მარტო“ დარჩენილებსაც ატარებს მუცლით“.

თავი გავანებოთ ლექსებს, ფერწერასაც თავი გავანებოთ, დამეთანხმებით ესმა ონიანის ეს და სხვა ჩანაწერებიც მას გამორჩეულ შემოქმედად, მწერლობაში, მხატვრობასა და მუსიკაში, თეორიულ ლიტერატურაში ღრმად ჩახედულ პიროვნებად, ფაქიზი გემოვნების, დაკვირვებული თვალისა და სიყვარულით სავსე ადამიანად წარმოგვიდგენს – „ნამდვილად“.

არადა, რა არის ეს „ნამდვილი“ წერილის სათაურიდან აქამდე რომ ხშირად მივმართავ როგორც ამაღლებულის, მთლიანის, მშვენიერის აღმნიშვნელს და რა არის ის, რაც ამ სიტყვის ქვეშ ლამის წმინდა ორდენის ნიშნით აერთიანებს სხვადასხვა დროისა და სხვადასხვა ქვეყნის შემოქმედთ?

სიტყვა „ნამდვილი“ ესმა ონიანის ტერმინია, რა თქმა უნდა, ბევრად აღმატებული არა მარტო თავად ამ სიტყვის, არამედ თითქოს მისი მონაცვლე სიტყვების (ამაღლებული, მთლიანი, მშვენიერი) ცალკეულ სალექსიკონო მნიშვნელობებზე. იგი მათზე ბევრად მეტია, ამაღლებული და მდიდარი, მოვლენის გარე თუ შინაგანი არსის სრულად და უნაკლოდ გამომხატველი, დროსა და სივრცეში ერთდებოდა, მაგრამ აღქმისას ახალი სინამდვილის საწყისი, შემოქმედის მიერ აღმქმელისთვის შეთავაზებული საჩუქარი, რომელიც თავად აღმქმელს გადააქცევს შემოქმედად, თუკი იგი ამისთვის მზადაა.

სიტყვას „ნამდვილი“ ესმა სხვადასხვა დანყვილებაში და სხვადასხვა კონტექსტში მიმართავს („ნამდვილობა“, „ნამდვილი ხელოვნება“, „ნამდვილი თავისთავადობით აღბეჭდილი ნანარმოები“, „ნამდვილი, სრული სიყვარული“, „ნამდვილი მხატვარი“, „ნამდვილი შემოქმედი“, „ნამდვილი პოეზია“, „ნამდვილი ნიჭი“, „ნამდვილი აღმქმელი“ და ა.შ.). ყველა ეს ესმასთან ღვთითურთხეული ხელოვნების და ღვთითურთხეული ხელოვანის, სრულყოფილი და ამაღლებული ღვთისმოსავი ადამიანის სულითა და ხელის ნაყოფია, რომელიც თავად აღმქმელს ამაღლებს და შემოქმედების სასწაულს აზიარებს. ნამდვილობა სრულყოფილი ხელოვნების, სრულყოფილი ადამიანის უცილობელი თვისებაა. აქ ამ სიტყვის ყველა კონტექსტში განმარტება შორს წაგვიყვანს, ხოლო ზოგ აუცილებელ შემთხვევაში მისი გამოყენება მაინც უნდა განვმარტოთ:

„ნამდვილი (ხელოვნება) (შემოქმედება) ეს არის ქმედება უმაღლეს შემეცნებაში და ცხადია ტალანტი შეიმეცნება თავის როლს, თავის ხარისხს სრულად; ეს არ ნიშნავს, რომ იგი მთლიანად კმაყოფილდება თავისი ნამოქმედარით; არა, – სრულყოფილება უსასრულოა და მასაც (ტა-

ლანტს) გარკვეულ საფეხურზე ყოფნის, მუდმივად რალაციის მისაღწევად ლტოლვის შეგრძნება აქვს“ (ესმა).

„ნამდვილ ნანარმოებში სრულად არის განხორციელებული მისი (ავტორის – კ.ი.) სათქმელი, ამიტომაც არის ნამდვილი“ (ესმა).

„ნამდვილ პოეზიაში სიტყვების პირდაპირი, საკომუნიკაციო დანიშნულება უკან გადადის, ნაკლებმნიშვნელოვანია. მთავარია სიტყვებმა თავიანთი ნამდვილი „სახე“, არსი დაგვანახონ“ (ესმა).

„ნამდვილობა სტილურ განუმეორებლობასაც ნიშნავს“ (ესმა).

სიტყვა ნამდვილის გამრავალფეროვნება და გამდიდრება (რისი მაგალითები სხვაც ბევრია) იმ ნოვაციათა რიგშია, სადაც ბევრი ქართული სიტყვა გამდიდრდა ბუნებრივად და, ფაქტიურად, შეუმჩნევლად, იმდენად ორგანული იყო ესმას შემოთავაზებანი.

ასეა თუ ისე, იგი უმაღლესი სინჯის აღმნიშვნელი სიტყვაა, ზემალაღის, ღვთითურთან მიახლოებულის, ძნელად მისაწვდომი იდეალის.

ესმა ონიანის სიტყვითხელოვნება, როგორც ზემოთ აღვნიშნე, მრავალგვარია და მრავალფერი ჟანრული თუ სტილური თვალსაზრისით – აქაა ინტელექტუალური პოეზია, ესეისტიკა, სატრფიალო ლექსი, სალალობოც, პოლემიკაც, თეორიული განსჯანიც... ახლა დავამატებ, ანდაზების პოეტური ვარიაციებიც...

ერთხელ, დიდი ხნის წინათ, მაშინ, როდესაც ახალგაჯნობილები ვიყავით, სულაც არა მეგობარს და სულაც არა-ახლობელს მკითხა: „ანდაზებზე მინდა დავწერო, რას იტყვი?“ მაშინ რა უნდა მეთქვა, საინტერესო იქნება-მეთქი. მეურ ნავიკითხე სწორედ ის შესანიშნავი ლექსები – „დანახული ანდაზები“ („სიძე თუ მოდის, მოვიდეს, თუ არა და მეძინება“, „მორცხვი ქალი – ერთ ქალაქად, მორცხვი კაცი ერთ ქალამნად“, „ბრიყვს ტაძარში არ უშვებდნენ, შეუშვეს და ისე გათამამდა, ხატებს ფურთხება დაუნყო“, „კაცმა ჩიტს თოფი დააცილა და ჩემი ხელიდან ხომ მკვდარი ხარო“ და ა.შ.). ეს ციკლი შესანიშნავი სამკაულების ნაკრებია, ძვირფასი თვლებითა და კეთილშობილი მეტალით.

მე მსიამოვნებს, რომ თავისი ეს ჩანაფიქრი მეც გამოიზიარა და ნეტა ახლა ამ წერილის ნაკითხვა შეეძლოს, იმ კითხვის პასუხს ამ წერილით დავუბრუნებდი – დიდი ხელოვანის ხელში ყველაფერი ანათებს.

ამ სიტყვების დასტურად ნავიკითხეთ თუნდაც ამ ციკლის პირველი ლექსი – „სიძე თუ მოდის, მოვიდეს, თუ არა და მეძინება“ და თავად დარწმუნდებით, თუ ამ ჩვეულებრივი ანდაზიდან ხელოვანმა რა ტექსტი შექმნა, როგორ ამოსწია მის პოტენციაში არსებული ტრაგედია:

**პატარძალი ფშვინავს,
– სასთუმალთან ვერცხლის თასში წყალია
აბობოქრების პირას.**

**გადაბრუნდება – ღონიერ ბარძაყებს
ტახტი ვერ უძლებს, ძაგძაგებს.
თაფლით განებულ ძილში
პატარძალი შეკრთება, ითროთლებს –
თბილი ტუჩებით დაენაფა სიძე**

**ხორციფრად კოცნის, ველარ იშორებს.
სიძე კი წევს მშვენიერ ბილიკზე ტყეში,
არც აპირებს ადგომას,
მთვარე გვერდს უვლის –
შინ ნაქსოვ პერანგის თვალ-ბუდა ხვრელებში
ჭრილობა მოყონავს, მნიფე ლეღვივით
ძუძუს თავზე გადამთხვლეული.**

კარგი პროზაიკოსი ესმას ამ ფაბულიდან ერთი შეხედვით, ამ ბანალური ლამიდან, რა სულის შემძვრელი ტრაგედია იბადება ტექსტის მოულოდნელი შეტრიალებითა და მოულოდნელი სიუჟეტური სვლებით რთულ, დახლართულ ტექსტს შექმნიდა, კინორეჟისორი – რასიომონის ცნობილი ფილმის ტოლფარდ ფილმს, ნიჭიერ აღმქმელს კი თავად, თავის წარმოსახვაში შეუძლია შექმნას სავარაუდო სინამდვილე და დიდი შემოქმედის წყალობით ეზიაროს შემოქმედების სიხარულს.

არადა, ეს ყოველივე, პატარძლის ირონიული ხასიათით, ესმამ სულ ოცდახუთ სალექსო პნკარში ჩატია (თუნდაც ეს ხასიათი როგორაა დახატული ფუნჯის ერთი მოსმით: „ხაჭაპურის ჭიპივით მოკუმა პირი, თვალები ატრიალა მძივებად: „საქმეა გასაკვირი, თუ მოდის, მოვიდეს, თუ არა და მეძინება“).

ამ კონტექსტში ანდაზების ციკლის მეორე ლექსიც უნდა შეგახსენოთ – „მამამთილო იისაო, დედამთილო ბიისაო“... ასეთივე, მძაფრი ტრაგიზმით და ფერწერული ფერადოვნებით:

**გაღებულ კარში მოსალამოვდა,
ნუშისგულისფრად შესვა შვილი კალთაზე.
მამამთილი იჯდა იისფერ-ლურჯად.
გვერდით დედამთილს სახე-ხელები
ბიისფერ-ყვითლად უჩანდა.
მოვიდა მაზლი, იაგუნდისფრად გადატკეცია
სანვერ-ულვაშე,
ბრე მოსცვივა თმიდან ყვითლად.**

ტრაგედიის გაცხადება სწორედ ამ ფერადი სურათის მერე იწყება, როდესაც ლექსში ლირიკული გმირის თვალთ დანახული პერსონაჟი – ცენზორი გამოჩნდება შესაბამისი ფერით: „სად გამოჩნდი, მულო, ასე ფხიზელი და ავი! შავად აგდის თავს გარშემო თმა – შავი ცეცხლის ალი“. ემოციური დამოკიდებულებანი შვილთან, მამამთილთან, დედამთილთან, მულთან ვლინდება ფერებში, ემოციურ გამას ფერადოვანი გამა გადმოსცემს. ესაა ფერწერული სიტყვითხელოვნების შესანიშნავი ნიმუში სადაც სისტემური ფერადოვნება მეტად შთამბეჭდავად და ფერწერულად არის წარმოჩენილი.

ახლა, როდესაც ესმა ონიანის ამქვეყნიური სიცოცხლე დასრულებულია, შეიძლება მეტ-ნაკლები სისრულით და მეტ-ნაკლები სიღრმით შეფასდეს მისი შემოქმედება, განისაზღვროს მისი ადგილი XX საუკუნის ქართულ პოეზიაში და თავმოწონების პრეტენზიით გავიტანოთ მისი სიტყვა (ფერწერა უკვე გასულია) უცხოეთში.

სიტყვამ მოიტანა და უნდა ვთქვა, რომ ჩვენ ბევრ რამეს და ბევრ ვინმეს უნდა შევხედოთ სხვაგვარ-ახლებურად. საბჭოთა სინამდვილეში არა მარტო ცხოვრება იყო სხვაგ-

ვარი, არამედ ფიქრიც, შემოქმედებაც, მკითხველიც და ლიტერატურის ისტორიკოსიც. ახლა ყველაფერი სხვაგვარია და მე კიდევ ველი ახალი გვარებისა და ახალი შემოქმედებითი სამყაროების წარმოჩენასა და უკვე ცნობილთა გადალაგებ-გადმოლაგებას.

ჩემს მაგიდაზე დევს ესმა ონიანის „ლექსები, ესსეები, წერილები“ (2000), მისივე „ფერწერა, გრაფიკა, პოეზია“ (2003) და სულ ახლა გამოცემული ესმას „ასი ლექსი“ (ინტელექტი“), რომელთაც დაიტიეს ესმა ონიანის დედამიწაზე არსებობის სამოცდაერთი წელი (1938-1999), მათში ყველაფერი ირეკლება, რასაც ესმა ჰქვია, ჩვილისა და ბავშვის შთაბეჭდილებანიც კი, მაგრამ ერთი ფერითაც და ერთი ბგერითაც კი არ შეგახსენებთ თავს საბჭოთა სინამდვილის ანარეკლი, თუნდაც არაპოლიტიკური, ბანალური ოჯახის ტკბილი, ნებვადი სივრცე.

მისი სიტყვა (და ცხოვრებაც) არაა გაორებული, რაც არის ეს არის – „ნამდვილი“, ამქვეყნად ადამიანად მოსვლის სიდიადითა და ღვთის ნათელით სავსე. მისივე სიტყვებით რომ ვთქვა, მას „ვერ უპოვით ბზარს“, რადგან მისი სიტყვა „არავითარი (ადამიანური) მიზნით არ არის ნათქვამი, გარდა იმისა, რომ ემსახუროს თავის თავს, თავის გარდაუვალ ობიექტურ ჭეშმარიტიანობას“.

ესმა ონიანის სიტყვითხელოვნებაზე XXI საუკუნეში რამდენიმე საყურადღებო წერილი დაიბეჭდა: ახლახან გარდაცვლილი შესანიშნავი პოეტის, იზა ორჯონიკიძის, ასევე განსვენებულ ჯუმბერ თითმერიასი, ნოდარ ნათაძის, დოდო კვიციანიას, ემზარ კვიციანიას, რევე კაულანდიას, მაკა ჯოხაძის და ნინო დარბაისელის – კარგი პროფესიონალების კარგი წერილები... მათ იციან ნამდვილი სიტყვის ფასი. მე ვფიქრობ, ეს კარგი დასაწყისია ამ დიდი შემოქმედის მემკვიდრეობის შესწავლის გზაზე.

მხატვრულ ტექსტში ყველა იმას ხედავს, რაც შეუძლია რომ დაინახოს ან, ხშირად, რაც უნდა რომ დაინახოს... მე ვეცადე ამომეხსნა ესმა ონიანის შემოქმედების, მისი სიტყვითხელოვნების „ნამდვილობის“ საიდუმლო, მაგრამ დამეთანხმებით, ერთ წერილში ყველაფერზე ყველაფრის თქმა შეუძლებელია, მოვა დრო, ესმას ტექსტებს თარგმნიან უცხო ენებზე და ჩვენ უცხოეთით თავს მოვიწონებთ მისი სიტყვით, ისევე, როგორც დღეს მისი ფერწერით მოგვწონს თავი, მოვა დრო სხვებიც დაწერენ წერილებს, მონოგრაფიებს, დისერტაციებს, მაგრამ ბოლომდე მაინც ვერ ამოვხსნით მისი „ნამდვილობის“ საიდუმლოს, რადგან ეს შეუძლებელია: ახალ დროს ბევრი რამ ახალი მოაქვს, ახალი დრო თავად ჩვენც გვცვლის, ამ ტექსტების აღმქმელებს, თავად ჩვენც ვმდიდრდებით ან ვღარიბდებით.

გარეთ უკვე XXI საუკუნეა, სხვაგვარი განათებითა და სხვაგვარი აკუსტიკით.

ბევრი რამ და ბევრი ვინმე ჩვენს ისტორიაში ახლა და ამ გადასახედიდან სხვაგვარად მოჩანს, რჩება მხოლოდ ნამდვილი.

ესმა ნამდვილი იყო და ნამდვილებთან წავიდა. „ნამდვილები ზემოთ აღმავალ ხაზს კი არ ჰქმნიან, არამედ ხეივანს. ნამდვილობის ხეივანში დრო მკვდარი და მუდმივი სიცოცხლე სუფევს“ (ესმა).

ეკა ბუჯიაშვილი

ოცნება რომ არა

□

რიტუალი ელიზბარ ერისთავის ქაბლთან

– ნეტა რა ამბავია, რას შეუკრებია აქ ამდენი ხალხი?! – ასეც ფიქრობდნენ ალბათ გამგელელ-გამომგელენი, უფრო სწორად, ისინი, ვისაც ამ ტრადიციად ქცეული თავყრილობისა ჯერ არაფერი სმენოდა, არც შარშან ამ დროს შესწრებიან ასეთ შეკრებას, არც იმის წინათ და, საერთოდ, არც ბოლო წლების მაძილზე. აი, ის ქალბატონიც ამიტომ შეჩერებულა – რა ხდება შვილოო, – უკითხავს და რომ აუხსნიათ, დარჩენილა და აგერ უკვე რახანია ჩვენთან ერთად დგას, უსმენს და აკვირდება აქ დატრიალებულ ამბებს. მერე კი:

– სულ ამ გზაზე დავდივარ და ყოველთვის მაინტერესებდა ამ კაცის ვინაობა და ასავალდასავალი, ახლა ყველაფერი გასაგებია, გაგახაროთ ღმერთ-მაო, – იტყვის.

აგერ ეს პატრულის მანქანაც ამიტომ გვიახლოვდება ალბათ – აი, შეჩერდნენ კიდეც, რა ხდებაო? – დაინტერესდნენ, რომ აუხსნიან: ესა და ეს ლონისძიებაო, ხომ არაფრით დაგეხმაროთო, – ამასაც გვეკითხებიან, ერთხანს შეყოვნდებიან და პირნათელნი და გულდამშვიდებულნი აგრძელებენ გზას.

ეს მხოლოდ ისინი, ვინც არც შარშან შესწრებია ასეთ შეკრებას, არც იმის წინათ და, საერთოდ, არც ამ ბოლო წლების მაძილზე, თორემ გორის განათლებულმა საზოგადოებამ უკვე რახანია კარგად იცის, რომ ყოველ ნაახალწლევს, ქალაქის უნივერსიტეტის მიმდებარე სკვერში, ელიზბარ ერისთავის ძეგლთან იკრიბებიან ალექსანდრე ორბელიანის საზოგადოების წევრები და გორის ინტელიგენციასა და სტუდენტებთან ერთად პატივს მიაგებენ 1832 წლის შეთქმულების ერთ-ერთი თაოსნის, იმპერიის წინააღმდეგ დაგეგმილი ამბოხის მთავარსარდლის ხსოვნას.



ახლაც სწორედ ნაახალწლევია.

ელიზბარ ერისთავის ხსენების დღეა.

და შეკრებილები, იანვრის სუსხის მიუხედავად, არ იშურებენ არც დროსა და არც სიტყვას ამ დიდი მოღვაწის – პოლიტიკოსისა და ბიზნესმენის – გასახსენებლად.

– მანამდე არ ნავალ ცხოვრების ასპარეზიდან, ვიდრე რუსეთ-საქართველოს შემაერთებელი უკანასკნელი ძაფიც არ განყდებაო, – დაეჩემებინა ელიზბარ ერისთავს, და ახლა, წლების შემდეგ უკვე ეროვნულ გმირად და ქართველთათვის ერთ-ერთ სანუკვარ სახელად ქცეული მოღვაწის ძეგლთან ასე დაიწყებს თავის გამოსვლას **როსტომ ჩხეიძე**:

– როცა დადგება დღე კავკასიური მთლიანობის აღდგენისა, ერთ-ერთი უდიდესი სახელი ჩვენი ქვეყნის და, საერთოდ, კავკასიის ერთიანობისა და თავისუფლებისათვის მებრძოლ ეროვნულ გმირთა შორის ელიზბარ ერისთავიც იქნება. ასე თავის თავში ასიმბოლოვებს საქართველოს წარსულს, მის მფეთქავ ძარღვს, იმ პიროვნებებს, რომელთაც მოამზადეს ელიზბარის გამოსვლა ასპარეზზე და რომლებიც მზად იყვნენ თუნდაც ოთხად განკვეთილიყვნენ ქვეყნის თავისუფლებისათვისო.

ოთხად განკვეთის საშიშროება კი არა მხოლოდ ცხოვრებაში, სიცოცხლის შემდეგაც თან სდევდათ ასეთ მოღვაწეებს. აკი ამიტომაც არქიტექტორი **გია სოსანიძე** – ერთ-ერთი დიდი მოამაგე **გენო ზაქარაიას** მიერ შექმნილი და ბიზნესმენისა და ქველმოქმედის **ზაზა ოქუაშვილის** წყალობით დადგმული შთამბეჭდავი ძეგლისა, როსტომ ჩხეიძის თქმით,

რომის დიდებული ქანდაკებების გვერდითაც რომ იპოვნოდა თავის ადგილს – იმ ქართველებსაც გაიხსენებს, ძეგლის დადგმას რომ გადახდა თავს და იმ ერთობასაც, რომელიც გამოიჩინეს ელიზბარ ერისთავის ღვაწლის მცოდნეთ.

– მაშინ იმასაც ამბობდნენ, ელიზბარი როსტომ ჩხეიძის პაპაა და მისთვის ძეგლის დადგმაც ამიტომ დაუჩემებიაო, – სიტყვას გააგრძელებს მეცნიერი და მთარგმნელი **პაატა ჩხეიძე**, – საბოლოოდ ძეგლმა აქ დაიკვიდრა ადგილი, უნივერსიტეტის წინ. მიხარია, რომ გორის უნივერსიტეტი ასე შენდება და მშვენდება მისი ხელმძღვანელობის ძალისხმევით. ვფიქრობ, ეს იქნება ერთ-ერთი შესანიშნავი ადგილი ამ ქალაქში... და თუ სადმე უნდა ყოფილიყო ელიზბარ ერისთავის ძეგლი, სწორედ აქ, ამ შენო-

ბის წინ უნდა მდგარიყო და შემთხვევითი არ არის, რომ განგებამ სწორედ ასე იწვია.

გორის უნივერსიტეტის რექტორის **ზაზა ცოტნიაშვილის თქმით**, ეს ყველაფერი ძალზე მნიშვნელოვანია უწინარესად მათი სასწავლებლისთვის, სტუდენტებისთვის, პროფესორ-მასწავლებლებისთვის.

– უკვე თითოეული ჩვენგანია ვალდებული შევინარჩუნოთ და გავაგრძელოთ ეს ტრადიცია, მითუმეტეს დღეს, როცა სახელმწიფოებრივი მშენებლობის გზაზე არაერთი სირთულე და მტერი გველოდება და ასერივად გვჭირდება ელიზბარ ერისთავის მსგავსი გმირების მაგალითი.

მტერს აუფორიაქებია პოეტ **ჯემალ ინჯიას** გული და მტრის მიერ ელიზბარ ერისთავის ძეგლისათვის ნასროლ ტყვიას და აგერ უკვე რახანია მის მაგიდაზე დევს დაუმთავრებელი ლექსი, მიძღვნილი ამ ეროვნული გმირისადმი. გარდა ამისა, ბატონი **ჯემალის თქმით**, გამოსაცემად მზადდება გორის ალბომი, მისი რედაქტორობით, და იქ ელიზბარ ერისთავის ძეგლის ფოტოც იქნება, ასე რომ, ელიზბარ ერისთავი, როგორც ეროვნული სულის გამღვიძებელი ქართველობაში, დღესაც ჩვენ გვერდითაა და კვლავ აგრძელებს სიცოცხლეს.

სწორედ ეს ახარებს **ზაურ ნაქაძეს**, ვინც შესანიშნავი ბელეტრისტულ-დოკუმენტური ნაშრომი („შორია ოთარწმინდამდე, ოთარ!“) მიუძღვნა გორის საზოგადოებრივ-კულტურულ ცხოვრებას და მნიშვნელოვან ტენდენციად მიიჩნევს იმას, რომ ყოველწლიურად იზრდება ამ ძეგლთან შეკრებილთა რიცხვი.

– მადლობა ღმერთს, რომ ეს ტრადიცია გვაქვს, – ამას გორის უნივერსიტეტის პროფესორი, ისტორიკოსი **ელდარ მამისთვალისძე** აღნიშნავს, – ერთ-ერთი მათ შორის, ვისაც დიდი ღვაწლი მიუძღვის ელიზბარ ერისთავის სახელის დამკვიდრებაში, – ეს ის მოღვაწეა, რომელიც ყველაფერს აკეთებდა ჩვენი ქვეყნის ჩასადგომად ცივილიზებულ სახელმწიფოთა რიგში.

სწორედ ამიტომ არა მხოლოდ ელიზბარ ერისთავის, ალექსანდრე ორბელიანის საზოგადოების ღვაწლზეც გაამახვილებენ ყურადღებას სოხუმის უნივერსიტეტის პროფესორები: **სალომე კაპანაძე** და **ნინო ვახანია**.

– ალექსანდრე ორბელიანის საზოგადოება დღეს სათავეში უდგას საქმეს, რომელსაც ერის მეხსიერება ჰქვია და ამ მეხსიერების შენარჩუნება საჭიროა იმისათვის, რომ ერად ვინოდებოდეთ, – იტყვის შეკრებაზე ქალბატონი **სალომე, ნინო ვახანია კი**:

– საუკუნეების მანძილზე თუ ბოლო წლებში თავსდამტყდარი არაერთი უბედურების მიუხედავად ჩვენ მაინც ბედნიერი ერი ვართ (არა ილიასეული გაგებით, ცხადია), თუნდაც იმიტომ, რომ ასეთი ტრადიცია გვაქვს, მართალია ერთი პიროვნების – როსტომ ჩხეიძის მიერ დამკვიდრებული, მაგრამ ასეთი ფართო საზოგადოებრივი მნიშვნელობა რომ ჰპოვა თანამოზრებებში, და ვიდრე ჩვენს მომავალ თაობებს წარსული ემასხოვრებათ, ქართველებს, როგორც ერს, გადაშენება არ უწერიან.

სწორედ მომავალი თაობის სახელით ემადლიერება ალექსანდრე ორბელიანის საზოგადოებას ეროვნული სახელების ასეთი მოამაგობისათვის გორის უნივერსიტე-

ტის სტუდენტი, ოთარ ჩხეიძის სტიპენდიანტი **თეონა ქურთაული** და ამბობს:

– ეს ყველაფერი ახალგაზრდებსაც ბევრწილად ავალდებულებს, რომ ასეთი დიდი სახელები აღარასოდეს მიეცეს დავინყებას.

მოგვიანებით, გორის ხარების ეკლესიაში რომ გადავინაცვლებთ ელიზბარ ერისთავის სულის მოსახსენიებლად, **მამა იოანე (ცეცხლაძე)**, სწორედ იმაზე ისაუბრებს, თუ რამხელა მნიშვნელობა აქვს წინარების ხსოვნასა და ეროვნული ფესვების შენარჩუნებას ქვეყნისათვის.

– მე ბევრგან ვარ ნამყოფი და უკვე თვალნათლივია ის, თუ რით და როგორ ცდილობენ ცივილიზებული ქვეყნები გადარჩენას მოახლოებული ბოლო ჟამისას – ისინი კბილებით ინარჩუნებენ ტრადიციულს და უწინარესად საკუთარს მიაგებენ პატივსო, – იტყვის მამა იოანე და სტიქაროსნებთან (ნიკოლოზ რევაზიშვილი, უშანგი ენუქიძე, გაბრიელ მაზმიშვილი და გიორგი კლიმაშვილი) ერთად ელიზბარ ერისთავის სულის მოსახსენიებელ პარაკლისს გადაიხდის.

ესეც მერე იქნება, ჯერ კი...

ჯერ ისევ ძეგლთან ვდგავართ, აღარავინ კითხულობს რა ხდებაო, ისე გვემატება ხალხი, აღარც პატრული ღელავს და, მგონი, აღარც ისე ძალიან გვცვივა. გორის უნივერსიტეტის პროფესორი **მარინა გიგაშვილი** კი – ერთ-ერთი საყრდენი ალექსანდრე ორბელიანის საზოგადოების მოღვაწეობისა ამ ქალაქში – თავის გულისტკივილს გვიზიარებს:

– ერთ-ერთი ტელეგადაცემის ნამყვანმა თავის შოუში გასული წლის სიკეთეები რომ ჩამოთვალა, თბილისი-გორის ტრასაც ახსენა, ახალი გზის წყალობით ოც წუთში გორში იქნებით, მაგრამ... იქ რა უნდა აკეთოთ? – იკითხა, ზურგი შეგვაქცია და უპასუხოდ დატოვა კითხვა. სიმართლე გითხრათ, ძალიან მეწყინა და ახლა მინდა ვუპასუხო მას:

რა უნდა გააკეთო და თუნდაც ის, რასაც ალექსანდრე ორბელიანის საზოგადოება ადგამს თავს საქართველოს სხვადასხვა რაიონში და მათ შორის გორშიც – სწორი-ენტირებს განუსაზღვრავს ახალგაზრდობას, მომავალ თაობაში წარსულის ხსოვნას აღვიძებს, ერში იმ ცნობიერებას განამტკიცებს, რომელმაც აქამდე მოგვიყვანა, და ასპარეზზე აბრუნებს სახელებს, რომელთაც ბევრწილად განსაზღვრეს ჩვენი ერად დარჩენის ბედი...

ეს ყველაფერი ახალი ათასწლეულის დასაწყისში ხდება, წლების, ათეული წლების წინათ კი:

– მანამ არ წავალ ცხოვრების ასპარეზიდან, ვიდრე რუსეთ-საქართველოს შემაერთებელი უკანასკნელი ძაფიც არ განწყდებაო, – თავის ერს და ქვეყანას ჰპირდებოდა ელიზბარ ერისთავი.

– ოცნება იმის ოცნებაა, ადრე თუ გვიან რომ უნდა ახდეს და ღმერთმა ქნას თითოეული ჩვენგანი მონაწილე იყოს იმ გარდამტეხი მოვლენებისა, რომელიც გარდუვალია ჩვენი ქვეყნის ცხოვრებაშიო, – ახლა როსტომ ჩხეიძე ინატრებს თავისას.

ოცნება იმის ოცნებაა, ადრე თუ გვიან რომ უნდა ახდეს.

ასე რომ არ იყოს, ხომ არც ამ შეკრებას ექნებოდა აზრი.

ივანე ამირხანაშვილი

ცხოვრება, იდეა, ბრძნობა

ქრესტომათიული — ეს არის სიტყვა, რომელიც, ჩემი აზრით, ყველაზე ზუსტად განსაზღვრავს ამ წიგნის რაობას: მაკა ჯოხაძე, „სამოთხე უსიყვარულოდ“. ესეები, ლიტერატურული წერილები. გამომცემლობა „ინტელექტი“, თბილისი, 2009.

ბავშვობისდროინდელი, ვალდებულებისა და აუცილებლობის გამომხატველი, მინიერად მჟღერი სიტყვა; სიტბოს, სიკეთის, სიღრმის გადმომცემი საგანი. თანაც რა ახლოა მაცხოვრის სახელთან. „ქრესტო“, „ქრესტოს“, „ხრესტოს“ — კარგი, სასარგებლო, შესანიშნავი; „მათია“ — სწავლა თუ სწავლება და ესეც სახელი, ჩვენებური, ლიტერატურული, შორეული და ახლობელი, სინამდვილეთან დაკავშირებული.

ქრესტომათიული ესეისტიკა ანუ როგორ ვწეროთ ლიტერატურაზე — პირველი შთაბეჭდილება წიგნის ნაკითხვის შემდეგ.

დიახ, ხმამაღალი განცხადებაა, უდავოდ პათეტიკური და ემოციურიც, მაგრამ არა ნაჩქარევი, ვინაიდან ეს არ არის პირველი შეხვედრა გამორჩეული ხელნერის მქონე მწერალთან. ვიცნობთ, ნაგვიკითხავს, ვიცით.

ესე, ესე, ესეი, თუნდაც ესაი... როგორც გნებავთ, — „ცდა“, „ნარკვევი“, თავისუფალი ჟანრი, უფრო სწორად, თავისუფალი პროზა, რომელიც მწერალს საშუალებას აძლევს გამოხატოს შთაბეჭდილება, თვალსაზრისი, განწყობილება. ამოთქვას ის, რასაც სხვაგვარად, სხვა ფორმით, სხვა მანერით ვერ ამოთქვამს, ვერ გამოხატავს.

რთული ჟანრია. მიახლოებისთანავე ხვდები, თუ რა ძნელია თავისუფალბა. ძნელია, როცა შენვე ხარ შენი თავის ბატონ-პატრონი და არ იცი, როგორ გამოიყენო ლიბერალიზმის სულისგან ბოძებული შესაძლებლობა.

ერთადერთი საშველი, გზამკვლევი თუ გამოსავალი იქნებოდა გემოვნება, მაგრამ მას, როგორც ცნობილია, სავალდებულო არსებობის წესი არ გააჩნია, ან არსებობს, ან არ არსებობს, ან არის, ან არ არის იქაც კი, სადაც ყოველმხრივ მოსალოდნელია, რომ იყოს.

მაკა ჯოხაძის ესეისტიკური აზროვნების ტიპი, ხედვის ესთეტიკური პლანი, აზროვნების განსჯითი ხასიათი, ფასეულობათა მაღალი სკალა, საგანთა და მოვლენათა სიღრმისეული განცდა გაპირობებულია ლიტერატურული ტალანტის თავისებურებით, რასაც ზურგს უმაგრებს დახვეწილი, უტყუარი გემოვნება.

აქედან ჩნდება დიდი მასშტაბები — აზროვნების, თვალთახედვის, მგრძობელობის.

ყველა სათაური პირობითობაა, მაგრამ პირობითობის ჩარჩოებშიც შეიძლება გამოჩნდეს ლიტერატურული გემოვნება, მსოფლმხედველობა, პოზიცია, განწყობილება. „სამოთხე უსიყვარულოდ“ — ეს არ არის შემთხვევით, ჰა-

ერიდან მოსული სიტყვათშეთანხმება, რადგან მასში იკითხება მკვეთრად გამოხატული აქცენტი, მინიშნება, კონცეფცია.

თითოეული ესეისა და სტატიის არქიტექტონიკას ქმნის მხატვრული კონცეფცია, სინამდვილის ბელეტრისტული აღქმა, იდეური შინაარსი, ცხოვრების სისავსის შეგრძნება.

საინტერესოა, თუ რა ვირტუოზულად ფლობს მაკა ჯოხაძე ტექსტის აგების ტექნიკას. გამოხატვის საშუალებათა ფლობა, რიტმის გრძნობა, მსჯელობის გაშლა, დასაბუთება, გააზრების სიზუსტე და ლოგიკური თანმიმდევრულობა, ინდუქციის წესის გამოყენება, კონკრეტულში ზოგადის, შემთხვევითში კანონზომიერის, ნამიერში მარადიულის განჭვრეტა.

გარდა ამისა, აღსანიშნავია ტექსტის პოლიფონიური სტრუქტურა, საგნობრივი ასოციაციები და თემატური გადახვევები.

მისთვის არ არსებობს პირველხარისხოვანი და მეორეხარისხოვანი თემები, ყველაფერს ერთნაირი პასუხისმგებლობით ეკიდება, ერთნაირი სიღრმითა და პროფესიონალიზმით აკეთებს.

გამოკვეთილად სუბიექტური, ცენტრიდანული ენერჯიის მეშვეობით იქმნება სიტყვის ასოციაციური ველი. ჯაჭვური რეაქციასავით იშლება აზრობრივი ოპოზიციები. წერის რიტმულ სტრუქტურაში კონვეიერით შემოდის მრავალი ფაქტი და დეტალი, მაგრამ ზედმეტი არააფერია, ყველაზე უმნიშვნელო ეპიზოდსაც კი თავისი ადეგილი აქვს მიჩენილი. შეიძლება ითქვას, რომ ყოველი ესეი არის ერთი დიდი წინადადება აზრის გაშლა-განვითარების თავისი, თვითკმარი, ორიგინალური დრამატურგიით.

ცალკე საუბრის თემაა ემოციური მხარე, უაღრესად დრამატული პათოსი, რომელიც, როგორც წესი, სახისმეტყველების ენაზეა გადმოცემული.

მაკა ჯოხაძის ესეებისთვის ემოცია ის უანგბაღია, რომელიც წვის პროცესს არეგულირებს.

ამ მხრივ საგულისხმოა შესავლის მაგიერ დაწერილი ლირიკული ინტერმეცო „სისხლიანი მეტაფორა“, რომელიც სხვა არაფერია, თუ არა ერთი კარგი ლექსი, ვერლიბრი, თავისი რიტმით, ინტონაციით, ტონალობითა და კომპოზიციით:

„მოდი, სიყვარულზე ვილაპარაკოთ და შევეშვათ სადუქველებზე, ფარისევლებზე ფიქრს და ფორიაქს. რა ხანია თავი აიშვეს შავმა აფრებმა. მათი საქმეები ისე გაცხადდა, როგორც ჭრილობები მაცხოვრის ტანზე ცრემლად რომ ღვრიან სისხლის წვეთებს, მზეს ჭორფლავენ და აბნელებენ.

მოდი, სინათლეზე ვილაპარაკოთ. სინათლის პანია ნაპერწკლებზე, ასე შთაგონებით რომ ისვრიან იმედის შხეფებს, შუშუნა იმედებს. დიდგულა სანთლის თავგანწირვაზე, ასე ჯიუტად რომ მიიწევეს მღვიმეებისკენ, ვეშაპის ფაშეში, ბნელ წიაღში და შთანთქავენ წყვდიადს.

მოდი, წყურვილზე ვილაპარაკოთ, გაპარულ ზღვებზე, დამშრალ ჭებზე, შეურაცხყოფილ მდინარეებზე და მწარე სინამდვილეზე, რომ — ნაკადულები აუშლვრეველად მხოლოდ სიმღერებში კვდებიან“.

აქვე ვლინდება მაკა ჯოხაძის ესეისტიკური ნააზრევის მთავარი თემები: სიყვარული, სიცოცხლე, სინათლე, ნატ-

ვრა, სინანული, სიზმარი, ცხადი, იმედი, სსოვნა, ნოსტალგია.

მაკა ჯოხაძის ლიტერატურული აზროვნების საინტერესო თავისებურებად მიმაჩნია მსჯელობის განვითარება სამმაგ — ჰორიზონტალურ, ვერტიკალურ და სივრცით — მიმართულებად.

ჰორიზონტალი — ეს არის ცხოვრება, ვერტიკალი — იდეა, სივრცე — გრძნობა.

ჰორიზონტალის ჭრილში ყველაფერი მოძრაობს, მიმდინარეობს, მიედინება მდინარესავით, როგორც ვირჯინია ვულფის რომანებში. ყველაფერი ორთქლდება, დნება, ქრება, არყოფნასა და წარმავლობაში გადადის, გადაედინება;

ვერტიკალი ჰორიზონტალის გადაკვეთაზე იწყება, ალივით ავარდება როგორც ალტაცება, როგორც გადარჩენის, ადამიანურობის დაცვისა და სულიერ ფასეულობათა შენახვის გზა;

ემოცია, როგორც სივრცული გარემოს შემქმნელი ელემენტი, ყველგან არის, ყველაფერს მსჭვალავს, ყველაფერს წარმართავს, აშინაარსებს და აყალიბებს.

ასე იქმნება მაკა ჯოხაძის სტილი, მთლიანი, მდგრადი, დინამიკური. სამერთიანობის პრინციპი არასოდეს ირღვევა, არცერთ მასშტაბში არ კარგავს ფორმისწარმოქმნელ თვისებებს, ერთნაირად ეფექტურია როგორც ვრცელი ესეის ფარგლებში, ისე რეცენზიის ტიპის წერილში და თვით ინტერვიუშიც კი.

მიუხედავად იმისა, რომ მაკა ჯოხაძე განსაკუთრებულ ყურადღებას იჩენს ესთეტიკური პრინციპების მიმართ, მისთვის მაინც უცხოა ხელოვნების იდეალიზების ტენდენცია, მკაცრად იცავს წონასწორობას იდეალისტურ და პოზიტივისტურ, არტისტულ და პრაქტიკულ სივრცეებს შორის. როგორც ჭეშმარიტი შემოქმედი, ორი ცხოვრებით ცხოვრობს, ხელოვნებაში ხედავს სინამდვილეს და სინამდვილეში — ხელოვნებას. საგულისხმოა ერთი პასაჟი რეზო ინანიშვილისადმი მიძღვნილი ესეიდან „თავისიანების“ მონატრება“:

„ორი ცხოვრება — ხელოვნება და სინამდვილე — ეს პარალელი სამყაროსავით ძველია. ორი რეალობა — მხატვრული და ემპირიული — იმთავითვე სხვადასხვა ღირებულებებზე იყო ორიენტირებული, მაგრამ არცერთ საუკუნეში შემოქმედებას ისეთი ზენოლა არ განუცდია, როგორც ჩვენსაში. არცერთი საუკუნე ისეთი მძლავრი, მასობრივი, ყოვლისმშთანთქმელი ენერგეტიკით არ ჩართულა სულიერსა თუ მხატვრულ სამყაროში, როგორც ეს მეოცე საუკუნეში მოხდა. ამ თვალსაზრისით, ხელოვანისა და მასზე შეყვარებული ადამიანის ბედი, მწერლისა და მკითხველის ბედი არც არასოდეს დამსგავსებია ისე ერთმანეთს, როგორც დღეს. სისასტიკის პროგრესი არა მხოლოდ ხელოვნებას ებრძვის, არამედ მის ჭეშმარიტ მცოდნესა და დამფასებელსაც, რადგან მწერალიც და მკითხველიც სწორედ ღვთაებრივი სინათლის მონატრებისა და სიყვარულის უნარის გამო ჰგვანან, პირველ ყოვლისა, ერთმანეთს. მწერლობა ხომ ორმხრივი სიყვარულია!“

როგორც ითქვა, კრებულში შესულ ყველა სტატიას შესრულების მაღალი დონე ახასიათებს, მაგრამ ზოგი-



ერთს მაინც გამოვარჩევდი. მაგალითად, ქრესტომათიული კრიტიკის ნიმუშებად შეიძლება ჩაითვალოს „ო, ეს ბებერი კათარზისი“ (გენო კალანდიას პოეტური კრებული), „გენიალური სიჯანსაღე“ (ესმა ონიანის პოეტური პროფილი), „გედის სიმღერა“ (ლია რუსიაშვილის ლექსები), „ჩემი ბრძოლის ველი“ (როსტომ ჩხეიძის ლიტერატურულ-რელიგიური ცდა „ხანი უნდობარი“), „ბედნიერი თვალი“ (ლალი ავალიანის კრიტიკული კვლევები), „XXI საუკუნის მადონები“ (მარიანა ნანობაშვილის მოთხრობები), „სამოთხე უსიყვარულოდ“ (ჰერმან ჰესეს ზღაპარი), „დემონები და მფარველი ანგელოზები (ირმა

რატიანის „ასი უძველესი იაპონური ლექსი“), „გამეორება“ (მანანა კვაჭანტირაძის ესეები და წერილები); ზომიერების იშვიათი გრძნობით არის დაწერილი ესეები ხელოვნების თემებზე: „ტანჯვით — რწმენისაკენ!“ (თემო ჯაფარიძის პეიზაჟები), „მთვლემარე ვულკანები“ (ირინა აბუხანდაძის ფოტოგრაფიები), „მშვიდობიანი დაშვება“ (ნოდარ ანდლულაძე); ყურადღებას იპყრობს აგრეთვე „უცნობი მწერლის სილუეტი“, ლევან ბოლქვაძის, ამ მეტად უცნაური და საინტერესო ბიოგრაფიის მქონე ადამიანის პიროვნული და შემოქმედებითი პორტრეტი. სხვათა შორის, ეს ის კაცია, სიკვდილს რომ გადაარჩინა ალექსანდრე სოლჟენიცინი, რომელთან ერთად საკანში იჯდა პოლიტპატიმრობის დროს.

მაკა ჯოხაძე, როგორც პროზაიკოსი, შესანიშნავად იყენებს ბელეტრისტულ გამოცდილებას და ესეისტურ კომპოზიციას ისეთი დეტალებით ავსებს, რომ მათი დავინწყება შეუძლებელია. ერთ-ერთი ეფექტური დეტალია მარადონას პორტრეტი „სსოვნის ფირფიტებიდან“:

„მარადონა — ტელეკამერა მსხვილი ხედით გვაახლოვებს მის ჰაბიტუსს. მარადონა — ტანმორჩილი, მზემოკიდებული, ასე რომ ჩამოჰგავს აღმოსავლეთ საქართველოს პერიფერიებში გაზრდილ ბიჭებს. მარადონა — არგენტინის მზით მოხალული ყავის მარცვალი, რომელსაც დაებნა თავისი თავი, თავგზაბნეული გადაიხალა და ისე განიავდა, ვეღარ შესძლო, გალენვისას შეენარჩუნებინა საკუთარი სიმაგრე; დაეფქვა, გამოეხადა მუქი ზეთის არომატი, მაგიური შავი სითხე მოდუღებული მიერთმია საკუთარი გულშემატკივრისათვის, დაეთრო, დაეტკბო მაყურებელი. ეს უნდა მომხდარიყო, თუ არა ზურგშექცევა გარდუვალი იყო და აი, მიატოვეს კიდევც...“

მაკა ჯოხაძე — ესეისტის პორტრეტი სრულყოფილი ვერ იქნება, თუ არ გავითვალისწინებთ კიდევ ერთი პოეტიკური შტრიხი, კერძოდ ის, თუ როგორ გარდაიქმნება მისი პიროვნული ხასიათი თვითგამოხატვის ცნობილ პრინციპად, რომელსაც სტილს ვუნოდებთ.

სტილი — ეს ადამიანიაო, ტყუილად არ ვიმეორებთ ხოლმე ამ ტრივიალურ ფრაზას. ვინც კარგად იცნობს მაკა ჯოხაძეს, მის ხასიათს, მის დამოკიდებულებას საგნებისა და მოვლენებისადმი, მისთვის გასაგები იქნება, რას ნიშნავს და რა ფასი აქვს სიტყვებს, რომელსაც მღელვარების გარეშე ვერ წაიკითხავ:

„ფრთხილად, ძვირფასებო! ისედაც წელში გადატეხილ და ნეკნებადღენილ საქართველოს რა ახალი არტა-

ხები მოუჭირეთ აკვანში ჩანოლილი ჩვილივით. სხვა პრობლემებს ველარ ხედავთ? ნირვებზე ალესილი გუმანით მაინც ვერ გრძნობთ, დალოცვილებო, ახლა ეკლესიას, საქართველოს უკანასკნელ ციტადელს რომ მისდგომია მტერი და მრევლსაც, ერისა არ იყოს, დაშლა-დაქუცმაცებას და დამხობას უპირებს... სხვა მანკი და ზადი ვერაფერი ნახეთ საპატრიარქო-საეპისკოპოსო სანახებში, უძველეს ქართულ საგალობლებს ზოგიერთებმა მოძულეულ მოხუც მამასავით რომ მიუხურეთ კარი. და მერე რა დროს, და მერე როდის, როცა ამდენი ხნის დათრგუნვისა და მალვის მერე, როგორც იქნა, გაიმართა წელში,

როცა ღია ცისქვეშ დარჩენილი ხატივით ტაძარში იპოვა თავისი ადგილი ქართულმა საგალობელმა, როცა მისი სალბუნო და სამკურნალო უღერადობა საკმეველივით მოეფონა ტაძრისა თუ დახეთქილი გულის კედლებს“.

ასეთია ამ წიგნის ავტორი, ასეთია ეს წიგნი, ნიჭიერი ქართველი მწერლის ფიქრის, განსჯისა და გრძნობის დაერთარი, რომელიც შედგება ეროვნულ-ინტელექტუალური არქეტიპებისა და მემკვიდრეობითი ტკივილებისაგან შექმნილი ტექსტებისაგან და ამიტომაც არის მრავალმხრივ საინტერესო, საგულისხმო, სანდო, ქრესტომათიულად ზუსტი და სიღრმისეული.

დაუპინყარი სახელეპი

იოსებ ჭუმბურიძე

აშკარად ბანსაკუთრებული

□

ოთარ ჭილაძე, როგორც პუბლიცისტი

არსებობს მადლიერება ზოგადად. ალბათ, მწერლური მადლიერებაც არსებობს.

ეს, უთუოდ, ის გრძნობაა, **ოთარ ჭილაძის** მიმართ **ზვიად კვარაცხელია** რომ განიცდიდა.

გვახსოვს, როგორ მიესალმა გამორჩენილი მწერალი „ულმობელ დროში მოსულ ბაღს“, რა უშურველად დაულოცა გზა ცხრამეტი წლის პროზაიკოსს.

მწერლის სიდიდე უშურველობის ხარისხითაც იზომება.

ზვიად კვარაცხელია შეუძლებელია, მადლიერი არ იყოს.

მადლიერება კი ბევრის შემძლეა.

მას ძალუძს, ახალგაზრდა მწერალს ფრთები შეასხას და ენთუზიაზმით აღავსოს.

ასე რომ არ იყოს, ორმოც დღეში ორი წიგნის გამოსაცემად მომზადებას ვერ შეძლებდა.

ერთში ოთარ ჭილაძის ასი ლექსია, მეორეში – მისი პუბლიცისტიკა (სტატიები, ესეები, ინტერვიუები).

ორივე „ინტელექტმა“ გამოსცა.

გამომცემლობის ოპერატიულობა ისევე შესაშური, როგორც ახალგაზრდა მწერლის თავგამოდება.

სრულიად კანონზომიერი, რომ „ინტელექტის“ ხელმძღვანელმა **კახმეგ კუდავამ** პრემია „გალა“ დაიმსახურა. დიას, დაიმსახურა და ისე მიიღო.

„გალა“ მის პროექტს „ნობელის პრემიის ლაურეატებს“ ერგო. ის რომ არ ყოფილიყო, მაშინ არანაკლები მნიშვნელობის სხვა პროექტს – „ას ლექსს“ უნდა მიეღო.

ილიას შემდეგ საქართველოში დაბადებული ყველა დიდი მწერალი მისი ბუნებრივი გაგრძელებაა. ისევე, როგორც ღმერთმა შექმნა ადამიანი ხატად და მსგავსად თვისისა, ყველა ჭეშმარიტ ქართველ მწერალს ილია ქმნის.

ეს ეტყობა ყოველი მათგანის ლექსს, მოთხრობას, რომანს, პიესას...

ეს ეტყობა ყოველი მათგანის პუბლიცისტიკას, რომელიც ზოგს, რატომღაც, ლიტერატურის გერი ჰგონია (ალბათ, ამიტომაც გააუქმეს ლიტერატურის ინსტიტუტში ჟურნალისტიკის განყოფილება, რაც, რბილად რომ ვთქვათ, სერიოზული შეცდომაა).

არადა, მისი სრულყოფილებიანი შვილია და, იქნებ, დღეს ყველა სხვა „შვილზე“ უფრო გამოსადეგიც (ისევე, როგორც მეცხრამეტე საუკუნეში).

რა თქმა უნდა, იგულისხმება ნამდვილი პუბლიცისტიკა, ისეთი, მარკესი რომ ლიტერატურას მიაკუთვნებს, მაგალითად, ისეთი, ოთარ ჭილაძე რომ ქმნიდა.

დასტურად, ზემოხსენებული ახალი წიგნიდან („წინ მარადისობა“) ერთ სტატიას მოვიყვან – 2004 წელს აშშ-ში გამომავალ გაზეთ „ივერიამი“ (84) გამოქვეყნებულს („ერთხელ კიდე“).

ამ სტატიას რომ წაიკითხავ, თითქოს, თავიდან აღმოაჩენ ქართველი მწერლის ვალს და გაისიგრძეგანებ ნამდვილი პუბლიცისტიკის საჭიროებას. ისეთი პუბლიცისტიკისას, სწორედ ილიასეულ პრინციპს რომ მისდევს: „მოყვარეს პირში უზრახე“...

ოღონდ ზრახვის უფლება შემოქმედებასა და ყოფაში ზნეობრივი პრინციპების ერთგულებით უნდა გქონდეს მოპოვებული.

სწორედ ზნეობრივი უფლება უნდა გქონდეს, ეს რომ თქვა და დაწერო:

„მართალია, რუსთაველის, გურამიშვილის, ბარათაშვილის, ილია ჭავჭავაძის, აკაკი წერეთლის, ვაჟა-ფშაველას, გალაკტიონ ტაბიძის ლექვები ვართ, მაგრამ ბოლოს, ეტყობა, მაინც ვაგტყვით. ჩვენც დავეწინდით, დავწერილბანდით და, როგორც მოსალოდნელი იყო, ერთმანეთს დავერიეთ, მტრების გულის გასახარად. ახლა აზრიც არა აქვს იმის გარკვევას, ვინ არის ჩვენს შორის ნამდვილი მწერალი და ვინ ცრუ; ვინ განანესა ღმერთმა ქართული სიტყვის მსახურად და ვინ შექმნა „კაგებემ“

ციხის შიგნიდან გასატყვანად. ციხე რა ხანია გატყდა, ქვეყნის გასაბჭოებისთანავე, მაგრამ ნამდვილი, ასე ვთქვათ, ღვთით მოვლენილი მწერლები მაინც ჯიუტად ისხდნენ ყოველთვის ქართული მწერლობის სანგარში, რათა ენაშერყვნოდა, ეკლესიაშებილწულ, არისტოკრატიადახვრეტილ და მეურნეობამოშლილ ქვეყანას იმედიც არ დაეკარგა. ჩვენ კი დღეს იმ სანგარის მიწით ამოვსებას ვცდილობთ“.

რატომ იყო საქართველოში წერა ძნელი ბოლო ორი საუკუნის მანძილზე და რატომ არის დღეს ადვილი? – ამ კითხვაზე სხენებულ სტატიაში ტკივილამდე გულწრფელ პასუხს იპოვით: „ადვილია იმიტომ, ორსაუკუნოვან ომში დაღუპული (შეშლილი, დახვრეტილი, ნანამეხობი, თვითმკვლეელი) მწერლების შთამომავალმა განთავისუფლებისთანავე რომ თქვა უარი მწერლობის ტრადიციულ დანიშნულებაზე. ანუ ჩვენი ისტორიული პრობლემა გადაწყვეტილად მიიჩნია და უცხოელი ექსპერიმენტალისტების მიბაძვით, უაღრესად „თანამედროვე“ და „აქტუალური“ თემებით დაინტერესდა, როგორცაა, თუნდაც ჰომოსექსუალიზმი, კოსმოპოლიტიზმი თუ გლობალიზაცია, ანუ მშობლიური ისტორიის კრიტიკა და მშობლიური კულტურის უარყოფა“.

ამ სტატიას რომ კითხულობ, ისეთი გრძნობა გეუფლება, თითქოს, მწერალი ღია ჭრილობაზე მარილს გაყრის, ოღონდ, პრინციპული მნიშვნელობა აქვს იმის შეგრძნებას, რომ საკუთარ თავსაც ასე ექცევა:

„ქართული მწერლობა მონობაშია შექმნილი, ოღონდ, თავისუფალი ადამიანისათვის. დღეს კი მეტნაკლებად თავისუფალ საქართველოში, ძირითადად მონებისთვის განკუთვნილი ლიტერატურა იწერება და, რაც კიდევ უფრო სამწუხაროა, ყაზბეგისა და ჯავახიშვილის ნიგნებზე უკეთ სალდება“.

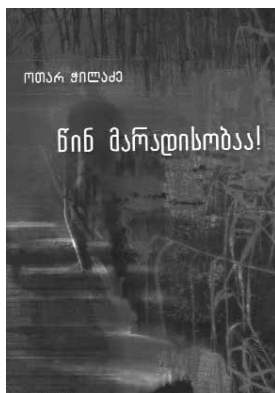
ოთარ ჭილაძემ, ცხადია, კარგად იცოდა, რომ ბოლო წლებში ღირსეული ლიტერატურაც იქმნებოდა, მაგრამ სამომ ტენდენციებზე საუბრობდა და სატკივარს ასე მძაფრად ამიტომ ამოშვებდა.

რა აქტუალურად ჟღერს ოთარ ჭილაძის ზემოთ მოყვანილი სიტყვები დღეს, როცა ერთ-ერთი გამორჩეული ქართველი პოეტი (ვისგანაც ამას არა და არ ელოდები!) საჯაროდ აცხადებს, არ ვიცი, რას ნიშნავს ხალხის გვერდით დგომა. მე ჩემი ხალხის გვერდით მხოლოდ ნავთის და პურის რიგში ვდგავარო.

უკვე ვთქვით, რომ ოთარ ჭილაძის ზემოხსენებული სტატია აშშ-შია გამოქვეყნებული და, ბუნებრივია, ქართული ემიგრაციის პრობლემასაც ეხება.

მწერალი ამ „უაღრესად რთულ, უაღრესად სათუთ“ (მისივე სიტყვებია) თემაზეც უშეღავათოდ საუბრობს.

თავდაპირველად, იმას აღნიშნავს, რომ „ჩვენი ემიგრაცია, როგორც ყველაფერი ქართული, აშკარად განსაკუთრებულია და, ალბათ, მხოლოდ მიახლოებით თუ ჰგავს ემიგრაციის კლასიკურ მოდელს“.



ამის შემდეგ, მწერალს მოჰყავს სხვა ერის მაგალითი, რითაც სათქმელს კიდევ უფრო ამძაფრებს:

„ქართველმა ებრაელებმა, როგორც კი ამის შესაძლებლობა მიეცათ, გენი დაუბრუნეს სამშობლოს, ჩვენ კი სამშობლოდან, უპირველეს ყოვლისა, გენი გაგვაქვს... ეროვნებაც სიქალწულესავითაა – თუ დაკარგავ, ველარასოდეს დაიბრუნებ. თანაც, სიქალწულისაგან განსხვავებით, მისი დაკარგვა სრულებითაც არ არის სასურველი“.

და მთავარი, ანუ შედეგი, რაც მწერალს ანუხებს და მთელ ერს უნდა აშფოთებდეს:

„მშობლების, ბებია-ბაბუების პატივმოყვარეობის დასაკმაყოფილებლად, მშობლიურ გარემოს ძალით მონყვეტილი ბავშვი ქვეყნის ქომაგად ვერ გამოდგება“.

და იქვე, მწერლის მართლაც თავზარდამცემი, ძნელზე ძნელად მოსასმენი დიაგნოზი:

„განგებ შეგვყარეს, თუ ჩვენ თვითონ დავიმართეთ შეგნებულად, აშკარად ავი სენი გვჭირს. ამ სენს სამშობლოზე გულის აცრუება ჰქვია და ძნელი სათქმელია, რატომ უნდა შეგვყროდა მაინცდამაინც ჩვენ, როცა ყველა ჯურის გადამთიელს მაინცდამაინც ჩვენს სამშობლოზე რჩება თვალი“.

მაგრამ დიდმა მწერალმა მხოლოდ დიაგნოზი კი არ უნდა დასვას, ერს ნამალიც უნდა გამოუწეროს. და აი, ნამალიც:

„ერი, როგორც მთლიანი ორგანიზმის, სულიერი სიჯანსაღე რომ დავიბრუნოთ, ხელახლა უნდა მოვიწინათლოთ ყველანი ქართველებად. და ხელახლა უნდა შევისწავლოთ ანი და ბანი“.

იმედიც ნამალია და დიდი მწერლისგან ერი, უპირველეს ყოვლისა, ამ ნამალს ელის.

აი, ეს ნამალიც:

„დღეს გაცილებით უკეთ ვართ, ვიდრე გუშინ ვიყავით, რადგან დღეს უფრო მეტმა ვიცით, რატომ ვართ ცუდად“.

აქ შეუძლებელია, არ გაგახსენდეს მუხრან მაჭავარიანი: „საქმე იმიტომ უფროა ცუდად, ცუდად რომ არის, არ იცის ბევრმა“...

ოთარ ჭილაძემ, რა თქმა უნდა, კარგად იცის, რომ ემიგრაციაში ყველა ერთი მიზეზით არ მიდის. „ვინ იძულებით მიდის, ვინ საკუთარი ნებით, ვინ ფეხის ხმასაა აყოლილი, ვინ ახლობლების რჩევასა თუ მოთხოვნას. მოკლედ, რაც ერთისთვის ტანჯვაა, მეორისთვის ნეტარებაა. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ერთს დაბრუნება უნდა, მაგრამ არ შეუძლია, მეორეს შეუძლია, მაგრამ არ სურს. ასე რომ, ვერავინ იტყვის დაბეჯითებით, ლუკმა-პურის მაძიებელი სჭარბობს მათ შორის, თუ ტკბილი ცხოვრებისა. ერთი ცხადია, ემიგრანტობა ცხოვრების წესად თუ არა, მოდად ნამდვილად იქცა ჩვენში, რასაც, თავის დროზე, თავად ხელისუფლებამაც შეუნყო ხელი“.

ოთარ ჭილაძის რანგის მწერალმა ისიც კარგად იცის, რომ „ასეთი ლაპარაკი, არა მარტო მტერს, მოყ-

ვარესაც აღიზიანებს“, მაგრამ სათქმელს მაინც ბოლომდე ამბობს.

რუსეთში ემიგრირებულთ ცალკე გამოჰყოფს, რადგან, მისი აზრით, ეს უპრეცედენტო შემთხვევაა მსოფლიო ისტორიაში: „თავს აფარებ იმას, ვინც თავშესაფარი მოგიპალა“.

* * *

აქ – მცირე გადახვევა:

ოთარ ჭილაძის გარდაცვალებას „ლიტერატურნაია გაზეტაც“ გამოეხმაურა. გამოსათხოვარ წერილში აღნიშნული იყო, რომ ის მთაწმინდაზე, გრიბოედოვის სიახლოვეს დაკრძალეს.

არადა ბატონ თამაზ ჭილაძეს დიდ მწუხარებას ის უქარვებს, რომ მის სათაყვანებელ ძმას სამუდამო განსასვენებელი ვაჟა-ფშაველას სიახლოვეს ერგო (აკაკიც ხომ იქვეა და შორს არც ილია).

გრიბოედოვთან სიახლოვის ხაზგასმა ისეთივე ბედის ირონიაა, როგორც თვითონ ეს ფაქტი – მთაწმინდაზე რუსი მწერლის საფლავის არსებობა, ანდა, ქორწინების სასახლესთან მდგარი მისივე ძეგლი – ერთ-ერთი ყველაზე უიღბლო ქორწინების სიმბოლო მაინცდამაინც ქორწინების სასახლის ახლოს და პირდაპირ.

ეს კიდევ ერთი სიმბოლური გამოხატულებაა იმისა, რომ რუსეთი ავ ბედისწერად გვექცა.

* * *

დავუბრუნდეთ წიგნს.

ამ პატარა წიგნში დიდი სათქმელით დახუნძლულ არაერთ სტატიას, ესეს თუ ინტერვიუს შეხვდებით.

კიდევ ორს გამოვყოფ.

ერთი გამოსათხოვარია, მეორე – მისალმება.

ანა კალანდაძის გარდაცვალებას ოთარ ჭილაძე ასე გამოეხმაურა:

„ამ სამწუხარო ცნობამ... სიცარიელის გრძნობა კი არ გააჩინა, არამედ სისავისა, განწირულობისა კი არა – რწმენისა და იმედისა... ეს ანომალიური სიკვდილია. ძველს კი არ ამთავრებს, ახალს იწყებს. დიახ, დღეს დაიწყო ანა კალანდაძის უკვდავება – ჩვენს სამშობლოს კიდევ ერთი დიდებული, დიადი, საამაყო შვილი შეემატა; საქართველოს ციხე-გალავანს – კიდევ ერთი ურყევი, შეუვალი ბურჯი“.

ზვიად კვარაცხელიას გამოჩენას ოთარ ჭილაძე ასე მიესალმა:

„როცა ცხრამეტი წლის ბიჭი ასე საღად ფიქრობს, ასე მძაფრად გრძნობს და ასე მტკივნეულად განიცდის საკუთარი ქვეყნის, მშობელი ხალხის ბედსა და უბედობას... ეს ხომ, უპირველეს ყოვლისა, მწერლობის და, ამ შემთხვევაში, კერძოდ, ჩვენი ეროვნული მწერლობის სიცოცხლისუნარიანობას ადასტურებს, ადასტურებს, ამ მწერლობის ბებერ ფესვებს კვლავაც რომ შეუძლიათ ახალი სიცოცხლის აღმოცენება, გამოტანა ახალი ყლორტისა“.

იქ, სადაც მიმავალს (უკვდავებაში!) ასე ეთხოვებიან და მომავალს ასე ეგებებიან, არც მწერლობას უწერია სიკვდილი და არც ქვეყანას...

დედაქალაქის კულუარებიდან დანახული ქართული სოფელი

ჟურნალ „ჩვენი მწერლობის“ მე-8 ნომერში დაიბეჭდა ლელა კოდალაშვილის წერილი „რა არის საჭირო იმისათვის, რომ „საბას“ ლაურეატი გახდე“.

წერილი თავისთავად საკმაოდ საგულისხმოა ლიტერატურული პროცესებით დაინტერესებული მკითხველისათვის, მაგრამ ნამდვილად არ ვაპირებ საუბარს მასში წამოჭრილ პრობლემებსა და აღნიშნული კონკურსის დადებით და უარყოფით მხარეებზე.

ჩემთვის განსაკუთრებით მოულოდნელი იყო წერილის ავტორის დამოკიდებულება ქართული სოფლისადმი. გთავაზობთ ციტატას: „ეს არის საქართველოში ყველაზე პრესტიჟული კონკურსის უოფიციალურესი ნაწილი (საუბარია „საბას“ გამარჯვებულთა დაჯილდოების ცერემონიაზე — ე.ბ.), რომელიც ტარდება დედაქალაქში და არა სადმე, სოფელ კაჭრეთში ან ყარაჯალაში, სადაც რამდენიმე ბირჟაზე მდგომი მოცლილი, სამი ნაბახუსევი ლოთი, მალაზიის ერთი ნოქარი და ოთხიოდე ტიტლიკანა ბავშვია მსმენელი და სულერთია, რას გამოაცხადებ“.

კომენტარი თქვენთვის მომინდვია, ძვირფასო მკითხველო.

„საბას“ მესვეურებს კი შეუძლიათ ამის შემდეგ მართლაც გადაწყვიტონ პრობლემა. აირჩიონ ნებისმიერი (სადმე!) სოფელი საქართველოში და იქ ჩაატარონ ნომინანტთა დაჯილდოება თავიანთი სურვილისამებრ. ვერავენ ვერაფერს მიხვდება და არც არავინ არაფერში მოედავება.

გულდასაწყვეტია, რომ წერილის ავტორისთვის საქილიკოა ყველაფერი, რაც სოფელს უკავშირდება: „შუა საუკუნეების სოფელში ავადმყოფის გადასარჩენად ცხენით მოჩაქჩაქებული ექიმი“ და „სოფელში (ალბათ, უკვე თანამედროვე? — ე.ბ.) მეგობრის ბებია, რომელიც სიმინდის ტაროების გასარჩევ-გასაფურჩქნად (!) მეზობლებს მოისხამდა ხოლმე გარშემო“.

დაინტერესებულ მკითხველს შეუძლია თვითონვე მოიძიოს, რა კონტექსტში მოიხმობს ავტორი ამ შედარებებს.

ვერ გავიგე, ან ექიმს რას ერჩის, ან მეგობრის ბებიას და მის მეზობლებს და საერთოდ, ასეთი რა დაუშავა სოფელმა ქალბატონ ლელას?

P.S. ჟურნალის იმავე ნომერში ქალბატონი ნანა დემეტრაშვილი გულთბილად საუბრობს საქართველოს ყველა კუთხის მაცურებელზე, რომელსაც უყვარს ქართული სიტყვა და ქართული თეატრი.

კიდევ ამ ბოლო დროს წაკითხული, ოლესია თავაძის მშვენიერი ჩანაწერები გამახსენდა...

ეთერ ბერიძე
წერილი

პასუხისმგებლობა და მოვალეობა

გუგაზ ლათოლიანი

(ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ქართული ფილოლოგიის მიმართულების IV კურსის სტუდენტი)

მოვალეობა, პასუხისმგებლობა. ამას ავალდებულებს ექიმებს ჰიპოკრატეს ფიცი.

ექიმი ჰაუსი — ერთი მხრივ, ნაკლებად დამაჯერებელი პერსონაჟი, რომელიც არასდროს ცდება დიაგნოზის დასმასა და მკურნალობის წარმატებით დასრულებაში. თუმცა, ჩემი აზრით, დასაშვებია ასეთი გმირის არსებობა, — სიცოცხლეზე სარკასტულად შეყვარებული. მისთვის მთავარი- პაციენტის სიცოცხლის გადარჩენაა. და მიუხედავად იმისა, რომ პაციენტმა უარი თქვა რეანიმაციაზე, ექიმი არ ღალატობს საკუთარ მოვალეობას, მოქმედებს კანონის წინააღმდეგ (პაციენტის უფლებაა, უარი თქვას მკურნალობაზე, ექიმი კი უნდა დაემორჩილოს მის ნებას!). ამასთან, ჰაუსს არ ღალატობს ალლო, სჯერა (თან საფუძვლიანადაც), რომ პაციენტის გადარჩენა შესაძლებელია.

ამ შემთხვევაში, ექიმის მოვალეობაში არ შედიოდა პაციენტის გადარჩენა, პირიქით, ის უნდა “გაეთავისუფლებინათ” სიცოცხლისგან. გამოდის, რომ ექიმმა ჰაუსმა მოვალეობას უღალატა. ლოგიკურად მართლაც, ასეა. ჩანს, ჰაუსს ლოგიკაზე უარი უთქვამს, მაგრამ არა მოვალეობასა და პასუხისმგებლობაზე. ის ექიმია და მისთვის ვალა სიცოცხლის გადარჩენა. ამიტომაც არ ემორჩილება არაფერს და არავის, გარდა პასუხისმგებლობის გრძნობისა.

პაციენტი, რომელმაც უარი თქვა რეანიმაციაზე, მიმართავს ჰაუსს: “მე ერთადერთი რაც გამაჩნდა, მუსიკოსად ყოფნა იყო. ახლა დაკვრა აღარ შემიძლია და ჩემთვის ყველაფერი დამთავრდა. ეს ის ერთი იყო, რის გამოც სიცოცხლე მიღირდა, ისევე როგორც თქვენ გაგაჩნიათ ის ერთი, რასაც ადამიანის გადარჩენა ჰქვია...” (შეიძლება სიტყვები ზუსტად ვერ ვთარგმნე, მაგრამ, იმედია, აზრი სწორად გავიგე). ჰოდა, ექიმმაც ის გააკეთა, რისთვისაც ცოცხლობდა, გადაარჩინა პაციენტი...

მე მგონი, შეცდომა არ იქნება, რომ ზემოთ მოყვანილი ფრაზა მოკლედ ასე გავიაზროთ — ყველა ადამიანისთვის არის რაღაც ნიშნული, რის გამოც უღირს სიცოცხლე. ვფიქრობ, ეს უნდა აერთიანებდეს შექმნილ პერსონაჟს (ჰაუსს ვგულისხმობ) და ორ ისტორიულ პიროვნებას, გურჯი-ხათუნს და ილია ჭავჭავაძეს.

ალბათ, როცა ადამიანი ნებით თუ უნებლიედ „რაღაცას“ აკეთებს, ეს ცოტაოდენ სიამოვნებას მაინც უნდა ჰგვრიდეს. ეს შეიძლება ერთგვარი შეგუება, ადაპტაცია იყოს. რუსუდან დედოფლის ასულს არ გააჩნდა ნება, — აერჩია საკუთარი მომავალი. ეს დაბადებიდან მოვალეობის მსხვერპლი იყო. ცამეტი წლისა გაათხოვეს რუმის სულთანზე, დედისა და არა საკუთარი ნებით (ავტორისა არ იყოს, მეც მენანება ასეთი ახალგაზრდა ქალი...). გახდა მეუღლე ქაიხუსევისა და დედოფალი რუმის სასულთანოსი. ამის შემდეგ ეკისრება მას პასუხისმგებლობა და მოვალეობა, როგორც მეუღლესა და დედოფალს. ის აღმოჩნდა უცხო სოციალურ და კულტურულ გარემოში. შეუძლებელია, მას არ გასჩენოდა მარტოობის განცდა, თუმცა

გაუმართლა, რომ ქალაქ კონიაში მოღვაწეობდა ჯალალ ად-დინ რუმი (მეველინა), სუფი — დერვიშების ორდენის დამაარსებელი. იგი შემდგომში გურჯი-ხათუნის სულიერი მოძღვარი და მეგობარი გახდა. მისი გარდაცვალების შემდეგ კი დედოფალმა აუგო თურბე, რომელიც ჰგავს ქართული ტაძრის გუმბათის ყელს. ეს ფაქტი მინიშნებს გურჯი-ხათუნის მიერ სამშობლოს მონატრებას. გარდა ამისა, მისი სახელი დაკავშირებულია იხლარას ხეობაში გამოკვეთილ წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესიასთანაც. აქ ყურადღებას იპყრობენ ფრესკები, რომლებზეც ქრისტიანი და მუსლიმი წმინდანები ერთად არიან გამოსახულნი. ეს გარემოება მეტყველებს, რომ ქართველ დედოფალს არ დაუკარგავს თვითმყოფადობა და მასში ერთმანეთს ერთგვარად შეერწყა ქრისტიანული და მუსლიმური კულტურა.

შესაძლოა, შეუსაბამოდ ჟღერდეს, მაგრამ გურჯი-ხათუნის „მოვალეობა“ სწორედ ეს იყო, — უცხო ქვეყანაში, უცხო გარემოში შეენარჩუნებინა საკუთარი თავი, დამახსოვრებოდა ხალხს, ისტორიას, როგორც ერთადერთი ქალი-დედოფალი, რომელიც გამოსახეს მონეტაზე, რომელმაც ააშენებინა ეკლესია და გააიაფებინა პური („პური ჩვენი არსობისა“).

ლეგენდის მიხედვით, გურჯი-ხათუნს ველარ გაუძლია შორს საკუთარი ქვეყნისგან და გამოპარულა. თუმცა ალბათ უფრო ლოგიკური იქნებოდა, რომ მას თავი მოეკლა. ამას ორი მიზეზი შეიძლება ჰქონოდა: სამშობლოს მონატრება და მარტოობა (ამ დროს მისი სულიერი მოძღვარი უკვე გარდაცვლილი იყო), — თითქოს მოიხადა ვალი და სხვა აღარაფერი დარჩენოდა... პირადად მე ლეგენდა უფრო მომწონს.

გურჯი-ხათუნისგან განსხვავებით, არჩევანი ჰქონდა ილია ჭავჭავაძეს. არაფერი შეუშლიდა ხელს ეცხოვრა თავისთვის, საკუთარი სიამოვნებისთვის, მაგრამ მან სხვა გზა აირჩია. ცხრამეტი წლისამ უკვე იცოდა რისთვის მიდიოდა სასწავლებლად და რა უნდა ჩამოეტანა თავის ქვეყანაში. თუკი ამ ასაკისამ ამდენი იცოდა, ისიც ეცოდინებოდა, რა ელოდა წინამორთავს!

არსებობს მოსაზრება, — ადამიანს სჭირდება გარკვეული სახის განტვირთვა, ფიქრებისაგან, საქმისაგან „გათავისუფლება“ და ა.შ. ასეთი განტვირთვა ილიასათვის ბანქოს თამაში იყო. მისი ცხოვრების დანარჩენი ნაწილი კი იმ მოვალეობისა და პასუხისმგებლობის აღსრულებას მოხმარდა, რომელიც თვითონვე იტვირთა.

„ბედს ვერავინ წასვლიაო“, — ეუბნება ილია იაკობ ბითარიშვილს. „იქნებ, ერთი-ორი დღე მაინც მოგვეცადა, ერთი-ორი დღე არაფერს შეცვლისო“, — სთხოვს იაკობი. „...ეგ, არაფერი, მეც ცუდს მიგრძობს გულიო“, — ასეთია ილიას პასუხი. მან იცოდა, რა მოხდებოდა წინამორთავს, მაგრამ არ უცდია თავის გადარჩენა. მახსენდება ჯეკ ლონ-



დონის მარტინ იდენი. იგი თავს იკლავს, რადგან მიაჩნია, რომ რაც შეეძლო გააკეთა, მისცა ქვეყანას და, აბა, სხვა რაღა დარჩენია, თუ არა სიკვდილი? ილია თავს იკლავს? არა, ამის სათქმელად არ გამოიკეთებია ასეთი შედარება. მაშ რა არის ილიას საქციელი — თავი არ აარიდოს გარდაუვალ სიკვდილს?

მე ვიტყვოდი — პასუხისმგებლობა, თავგანწირვა. ის არ გაურბის სიკვდილს, პასუხისმგებლობას. ეს ერთი მხრივ, ჰავიოგრაფიის გმირის თავდადებას ჰგავს, მეორეს მხრივ, კი — ილიასას (ერთი კაცის, რომელიც არასდროს უღალატებდა იდეას). როგორც მწერალმა, საზოგადო მოღვაწემ აღასრულა ის, რაც ცოცხალ ადამიანს შეეძლო. ახლა მისი

სიკვდილის დრო დამდგარიყო, — „შევეწირები და შევეწინებები“. როსტომ ჩხეიძის ნაშრომის ერთ-ერთ თავში „გრიგოლ რობაქიძე“ ჩანს, რომ ილიას სიკვდილის იდეა — „ნოე ჟორდანიამ... რეალობად აქცია ილიას ოცნება საქართველოს სახელმწიფოს ფენიქსისებური აღდგენით“ (თითქოს აღდგომა ილიასი). ფენიქსი ისე ვერ აღდგება, თუ არ დაიფერფლა...

თუკი ცოცხლობ, ესე იგი ცხოვრებაც გადაგინწყვტია, — „Vivere est militare“ („ცხოვრება ბრძოლაა“)! სამივე იბრძოდა რალაციისთვის, რაც მათ არსებობას საზრისს ანიჭებდა, — ეს იყო მოვალეობა, პასუხისმგებლობა და მიზანიც!

მედა რამიშვილი

(ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ქართული ფილოლოგიის მიმართულების IV კურსის სტუდენტი)

1.

ექიმობა ყველაზე რთული პროფესიაა, ექიმი პასუხისმგებელია ადამიანის სიცოცხლეზე. ერთი გაუთვალისწინებელი ან წინდაუხედავი ნაბიჯი და შეიძლება პაციენტის სიცოცხლე შეინირო.

ქართულ ტელევიზორცეში დიდი პოპულარობით სარგებლობს სერიალი „ექიმი ჰაუსი“. ჩემი მეგობრებისგან მსმენია, რომ ძალიან საინტერესოა, ბევრს საუბრობენ სერიალის მთავარი გმირის ექიმი ჰაუსის შესახებ. მათმა გაუთვალისწინებელმა საუბარმა, მიმზიდველმა რეკლამებმაც კი ვერ გადაამწყვეტინეს სერიალის ყურება, ერთი უბრალო მიზეზის გამო, საშინლად მეშინია საავადმყოფოს და ექიმების. თეთრი კედლები, ღია ფერის ფერის სამოსში გამონყობილი პერსონალი უსიამოვნო გრძნობას აღვიძებს ჩემში, ამიტომ გადავწყვიტე უბრალოდ თვალი ამერიდებინა სერიალისთვის, მაგრამ ჩემი ეს გადაწყვეტილება არ გამოირიცხავს, ზოგჯერ თვალი მოეკრა ცისფერ ეკრანზე მიმდინარე „ექიმ ჰაუსს“ რამდენიმე კადრი შემთხვევით ვნახე (სხვადასხვა დროს, სხვადასხვა სერიიდან) და ყოველთვის უცნაურ, აქამდე ჩემთვის უცნობ დაავადებას შევხვდი. ყველა პაციენტი განიკურნა. მიმაჩნია, რომ მედიცინაში ასეთი რამ არ ხდება და სერიალში გადაჭარბებულია. ჩემი ეს მოსაზრება შეიძლება მცდარია.

თავიდან ბოლომდე ვნახე სერია „უარი რეანიმაციაზე“. მუსიკოსი, ჯონ ჰენრი, რომელსაც აქვს მწვავე პნევმონია და სიარულიც კი არ შეუძლია, უარს ამბობს რეანიმაციაში მკურნალობაზე. მაგრამ, როდესაც მისი მდგომარეობა გაუარესდა, ექიმი ჰაუსი საკუთარ თავზე იღებს პასუხისმგებლობას და დახმარებას უწევს პაციენტს. ამის გამო მას სასამართლოშიც უჩივლებენ, თუმცა ექიმი ჰაუსის მეშვეობით მუსიკოსი განიკურნება და ინვალიდის ეტილიდან წამოდგომასაც შეძლებს. ცხადია, პაციენტი მაღლიერი რჩება ექიმი ჰაუსის.

ექიმი ჰაუსის ეს ნაბიჯი, არ მიეცია ყურადღება პაციენტის უარისათვის და გაენია დახმარება ჩემი აზრით სწორია, როცა ადამიანი უარს აცხადებს მკურნალობაზე ეს სხვადასხვა მიზეზით შეიძლება იყოს გამონვეული. ვფიქრობ, აუცილებლად უნდა გაენიათ მისთვის დახმარება. თუ ადამიანი მაინც კვდება, იქნებ დახმარებამ გამოიღოს სასი-

კეთო შედეგი, როგორც ეს ამ შემთხვევაში მოხდა.

2.

ტელემოთხრობის — როგორც ჟანრის — არსებობა ძალიან მნიშვნელოვანია. განსაკუთრებით ჩვენი თაობის წარმომადგენლებისთვის, რომლებიც იშვიათად თუ მივაკითხავთ ნიგნის თაროებს და კიდევ უფრო იშვიათად თუ ვინტერესდებით ჩვენი ქვეყნის ისტორიით.



დათო ტურაშვილის ტელემოთხრობა „გურჯი-ხათუნი“, ვფიქრობ, ძალიან საინტერესოა. დღეს ძალიან ცოტას თუ ეცოდინება რუმის სულთანზე გათხოვილი ქალის, თამარ მეფის შვილიშვილსა და რუსუდან მეფის ულამაზესი ქალიშვილის გურჯი-ხათუნის შესახებ. ცამეტი წლის ასაკში გათხოვილმა გურჯი-ხათუნმა შეძლო „ქვეყნიერების დედოფლის“ სახელი დაემკვიდრებინა სელჩუკებში.

დათო ტურაშვილი მიჰყვება და დეტალურად აღწერს იმ გზას, რომელიც შვიდი საუკუნის წინათ განვლო გურჯი-ხათუნმა და მისმა ამაღამ ქორწილის დღეს. ულამაზესმა გურჯი-ხათუნმა მალევე მოახერხა სელჩუკთა სიყვარულის მოპოვება. ტელემოთხრობაში მოცემულია ცნობა, რომ მისმა ქმარმა ქაიხოსრევმა მოაჭრევინა მონეტა, გურჯი-ხათუნის პატივსაცემად. გარდა ამისა, უამრავი სხვა სურათია, რომელიც ბევრ ცნობას გვანდის გურჯი-ხათუნისა და დიდი პოეტისა და მოაზროვნის ჯალალ ედინ რუმის ურთიერთობაზე.

ჯალალ ედინ რუმი ანუ მევლანა გახლდათ გურჯი-ხათუნის მოძღვარი, რომელსაც გარდაცვალების შემდეგ დედოფალმა უკანასკნელი საჩუქარი მიუძღვნა და მის საფლავზე ააგებინა ულამაზესი მწვანე თურბე, რომელიც ძალიან ჰგავს ქართული ეკლესიის გუმბათს.

ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ სელჩუკთა სასახლის ნანგრევებზე აღმოჩენილია ბოლნური ჯვარი.

ნიგდეს ვილაიეთში, სოფელ ბელისირმასთან არის წმინდა გიორგის ეკლესია, რომელიც გურჯი-ხათუნის სახელს უკავშირდება. სამწუხაროდ, აღარ არსებობს წარწერა, რომელიც დაადასტურებს, რომ გურჯი-ხათუნის მიერაა აგე-

ბული. ამ ეკლესიის ნანგრევების ხილვის საშუალებაც ეძლევა მათს. წმინდა გიორგის ეს ეკლესია იმით გამოირჩევა, რომ აქ ვხვდებით როგორც ქრისტიანულ, ისე მუსლიმანურ ფრესკებს. გასაოცარია, რომ აქ შეედლოთ ერთად ელოცათ ქრისტიანებსა და მუსლიმანებს.

ტელემოთხრობას არაჩვეულებრივ ხიბლს ანიჭებს მელოდია, რომელიც თან სდევს ამბის თხრობას და უფრო სასიამოვნოს ხდის ისტორიის მოსმენას.

ძალიან საინტერესოა ტელემოთხრობის ბოლოს ნაამბობი ლეგენდა გურჯი-ხათუნის გაუჩინარების შესახებ. მისი დაკრძალვის ადგილი უცნობია. არსებობს ლეგენდა, რომლის თანახმადაც, გურჯი-ხათუნი ვაჭართა ქარავანს გამოჰყოლია მონატრებული გურჯისტანისკენ.

უკანასკნელად გურჯი-ხათუნი სასახლის აივანზე უნახავთ, საიდანაც მევლანას თურბეს გაჰყურებდა. თურქმა ასტროლოგმა ბიბი უნაჯიბემ აღმოაჩინა ვარსკვლავი, რომელსაც გურჯი-ხათუნის სახელი უწოდა. ამბობენ, რომ ეს ვარსკვლავი დღესაც ციმციმებს და არასოდეს ჩაქრება, ისე როგორც გურჯი-ხათუნის ლამაზი და სევდიანი თავგადასავალი. გურჯი-ხათუნის სახელი რომ ისევ ცოცხლობს, ამას მონუმბს გურჯი-ხათუნის ქუჩა სელჩუკთა ქვეყანაში.

ტელემოთხრობა მათს სიამაყის გრძობას უღვიძებს, ძალიან სასიამოვნოა, რომ ეს სევდიანი ამბავი ქართველ ქალს ეხება, რომელმაც სილამაზითა და სათნოებით მოხიბლა სელჩუკები.

ტელემოთხრობაში ლამაზად არის გადაღებული ის ადგილები და ნანგრევები, სადაც ცხოვრობდა გურჯი-ხათუნი. იმდენად კარგად, რომ შემშურდა იმ ადამიანების, რომლებმაც გაიარეს ეს გზა. თექვსმეტ-წუთიანი ფირის ნახვის შემდეგ ჩნდება სურვილი მეტი გაიგო მის შესახებ და ამ სურვილს უფრო ამძაფრებს ტელემოთხრობის ბოლოს მიწერილი სიტყვები „დანარჩენი წიგნი“...

იმედია, ამ ტელემოთხრობის ნახვის შემდეგ ბევრი ჩვენგანი უკეთ გაეცნობა ამ ლამაზ და სევდიან ამბავს და დაინწყებას არ მისცემს საქართველოს საზღვრებს გარეთ მოღვაწე ქართველი ქალის სახელს.

3.

ილია ჭავჭავაძე წმინდანად არის შერაცხული. ადამიანი რომ წმინდანად შეირაცხოს, უდიდესი დამსახურება უნდა ჰქონდეს ერის წინაშე. ცხადია, ილია ჭავჭავაძეც მისი დიდი დამსახურების გამო იქნა შერაცხული წმინდანად და აღიარებული ერის წინამძღვრად.

ილია ჭავჭავაძის შემოქმედებას ქართველები ძალიან კარგად ვიცნობთ და ყველა ერთად ვაღიარებთ თუ რა ძვირფასი სავანაა მისი მწერლობა ჩვენთვის. ასევე ძალიან ღირებულია ილიას პუბლიცისტური წერილები. ილიას შემოქმედებაზე და მის სიკარგეზე სასაუბროდ თაბახთა წყება არ გვეყოფა. მას შემდეგ, რაც გავეცანი ამონაკრებს როსტომ ჩხეიძის „ეკლიანი და პატარა გზიდან“, ცოტა არ იყოს დავიბენი, თუმცა, როცა ადამიანი წარმატებულია, მის გარშემო კრიტიკა ყოველთვის არის და ეს გასაგებიცაა. ჩემთვის მანამდეც იყო ცნობილი კრიტიკა ილიაზე, ხშირად მსმენია, „განებიერებული“ თავადი იყო, აივანზე ქურქით გადმოდგებოდა და მდიდურად გადაჰყურებდა მოჯამაგირებსო. ეს ჩემი აზრით არ არის ის მყარი არგუმენტი, რომლის გამოც წარმოდგენა შეიძლება შეეცვალოს ადამიანს ილიაზე. ილია ჭავჭავაძე არამარტო ჩემისთანა, ჩვეულებრივი მკითხვე-

ლისთვის არის უდიდესი მწერალი და საზოგადო მოღვაწე, არამედ ასეთად მიაჩნდათ იგი ისეთ გენიოსებს, როგორებიც იყვნენ: აკაკი წერეთელი, ვაჟა-ფშაველა და სხვები.

ცნობილია თუ რა მითქმა-მოთქმა გამოიწვია ილია ჭავჭავაძის ტრაგიკულმა გარდაცვალებამ. მართლაც, დიდი ტრაგედიაა, ქართველის ხელით იქნეს მოკლული დიდი ილია. მაშინ კიდევ ერთხელ ესროლეს საქართველოს.

ზემთ ვახსენე როსტომ ჩხეიძის „ეკლიანი და პატარა გზა“ და ისიც აღვნიშნე, ცოტა დავიბენი წაკითხვის შემდეგ-მეთქი. განსაკუთრებით ნოე ჟორდანიას მოსაზრების წაკითხვის შემდეგ აღმოვჩნდი გაურკვევლობაში. ნოე ჟორდანიას დამსახურებაც ცნობილია ჩემთვის საქართველოს წინაშე. ალბათ, მე არავინ შემეკითხება, მაგრამ მაინც რომ მკითხონ, ილია ჭავჭავაძის ღვაწლს დაუფიქრებლად მივანიჭებ უპირატესობას. ილია ჭავჭავაძეს და ნოე ჟორდანიას სხვადასხვა პოლიტიკური შეხედულება ჰქონდათ (საბოლოოდ ნოე აღმოჩნდა ილიას იდეების მემკვიდრე) და აქედან გამომდინარეა ალბათ, რომ ნოესა და ილიას შორის დაიძაბა ურთიერთობა (ცხადია, ხელჩართულ ბრძოლას არ ვგულისხმობ). არ ვამართლებ ნოე ჟორდანიას სიტყვებს, როდესაც ამბობს, რომელი უდანაშაულო ილია ჭავჭავაძე გახლდათ?! ვიცი, რომ მარქსიზმის იდეებით იყო შეპყრობილი ნოე ჟორდანია და ილია ჭავჭავაძეს კი ნაციონალიზმის გამღვიძებელს უწოდებდა. განსხვავებული პოლიტიკური შეხედულება არ ამართლებს გადამეტებულ კრიტიკას და, ჩემი აზრით, ჩირქი არ უნდა მოსცხო ისეთ უდიდეს კლასიკოსს, როგორიც ილია ჭავჭავაძეა.

ნოე ჟორდანია, დანამდვილებით შეიძლება ითქვას, რომ დიდ პატივს სცემდა ილია ჭავჭავაძის შემოქმედებას და ამას უხსნის კიდევ იოსებ იმედაშვილს, მას ილია არ მოსწონდა როგორც ბელეტრისტი და საზოგადო მოღვაწე. მიუხედავად ამისა, ვერ გავამართლებ ნოე ჟორდანიასადმი დიდი პატივისცემის მიუხედავადაც მის ნათქვამ სიტყვებს: „ხეს რომ ჭრიან ნაფოტები ცვივა“. მაინც გაუმართლებლად მიმაჩნია ნოე ჟორდანიასაგან ილიას მკვლელების არ დაგმობა. თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ საბოლოოდ ნოე ჟორდანია ილია ჭავჭავაძის იდეების გამგრძობელი და მემკვიდრეა. ამას მონუმბს 1917 წლის ეროვნული ყრილობა. როგორმე უნდა ამოვიგდოთ თავიდან ილიასა და ნოეს შორის არსებული კამათი. ჩვენგან ორივე პიროვნება პატივისცემის ღირსია. ორივეს დიდი დამსახურება მიუძღვის საქართველოს წინაშე.

საინტერესოა გრიგოლ რობაქიძის გახსენება, გასაოცარია სიზმარი, რომელიც ილიას მკვლელობის წინა ღამეს უნახავს მას.

იაკობ ბითარიშვილი იხსენებს ილია ჭავჭავაძის გარდაცვალების დღეს, როცა წინათგრძნობა არ ასვენებდა იაკობს და თავად ილიასაც. იაკობ ბითარიშვილი იხსენებს როგორი შეუდრეკელი იყო ილია, მის კალამზე ვერც ნიკო ხიზანიშვილის მკვლელობამ იმოქმედა. ჭავჭავაძე ბოლომდე დარჩა საკუთარი იდეების დამცველი. ზაქარია ჭიჭინაძისთვის გაბედულად უთქვამს, სიყრმიდანვე ქართლის ბედს რომ იყო აყოლილი.

ჩვენი გაუთავებელი ლაპარაკი, რომ ილიას ქართლის ბედი ადარდებდა და რომ თავისი სამშობლოს კეთილდღეობას შეეწირა, ზედმეტია. ამაზე ბევრი ითქვა და ბევრიც დაინერა, უნდა ვაღიაროთ რომ ილიას მკვლელობა შავი ლაქაა ჩვენი ქვეყნის ისტორიაში.

გივი ალხაზიშვილი

„ვიღრე სიტყვაზე ვენდობი სიტყვას“...

ძალიან კარგია „ცდა“ თავის ფინალით. ყველა წინანდელი სიტყვა თითქოს იმიტომ დაინერა, რომ ბოლო მეტაფორა გაჩენილიყო. ნატო ინგოროყვამ ხმელი ლექსები დაარქვა მის ახალ პოეტურ ციკლს, იმ განსხვავებული სტილისტიკის გამო გარკვეულწილად რომ ცნობილია, მწირად, მაგრამ ცნობილია. მისი არჩევანი, ასეთი უბრალოების ფონზე გაამჟღავნოს თითქოს ინფორმაციული ტექსტი, ზეანეულობისგან თავისუფალი, ძალიან სწორია, რადგან ასეთ „ინფორმაციულ ფონზე“ ოდნავი სენსორული რხევაც კი მკვეთრად აღიბეჭდება და შესამჩნევია, რამდენადაც საგრძნობია, და არ უფასურდება შენიღბული განცდა, რომელსაც ერთი ფრაზა „შემთხვევით გამოუჩნდა“ და ასეთ დროს ეფექტი მეტია.



ნატო ინგოროყვა

ხმელი ლექსები რატომღაც მახსენებს იტალიურ ნეორეალისტურ პოეზიას, რაც წამოკითხავს სოლონოვიჩისა და სხვათა თარგმანში დიდი ხნის წინათ. ახლა, როცა ზოგი ქართველი პოეტის შემოქმედებაში დღემდე გრძელდება დაგვიანებული სიურრეალისტური ძიების ტკეპნა, ხმელი ლექსების ესთეტიკა სრულიად განსხვავებულია და ერთგვარ ალტერნატივადაც აღიქმება. თუმცა აქვე უნდა ვთქვა, რომ ნებისმიერ მიმდინარეობას თუ ესთეტიკას თავის ხიბლი და ასევე საეჭვო თვითმიზნურობაც ახასიათებს.

მგრძნობელობაზე თვითმიზნური აპელირება, თითქოს განცდილის ყალბად და მოსაბეზრებლად წათამაშება აუფასურებს იმას, რასაც დავაკისრეთ ეფექტის გამომწვევი ფუნქცია და უკუშედეგს იძლევა თავისი კაკაფონიურობის და თავსმოხვეული ზემოქმედების გამო. თუმცა აქაც, როგორც სხვა შემთხვევაში, გააჩნია შესრულების დონეს ე.წ. „დუენდეს“ ხარისხს და ა.შ.

„სხვა მხარე“ — ამ ლექსში ჯერ კიდევ ისმის ნატო ინგოროყვას ლექსების ძველი ტონალობა, შემცირებული დოზით იგრძნობა, მაგრამ მაინც დომინირებს, თუმცა ფინალი ისევ მოულოდნელი ეფექტის ფუნქციას კი არ ასრულებს მხოლოდ, არამედ ერთგვარი სემანტიკურ-მუსიკალური და საბოლოო აკორდია ამ ლექსისთვის.

**ხსოვნის ხანდაზმულობას
სუნთქვა გამოექცა
და ღიმილს დაასწრო**

ნუ მეტყვი იმას,
რაც არასდროს იქცევა სინამდვილედ.

თავისთავად საგრძნობი ნიუანსებია ამ სტრიქონებში, მაგრამ „ხმელი ლექსების“ ესთეტიკისთვის თითქოს ზედმეტია განცდის ასეთი დეტალიზაცია /დანვრილმანება/.

„ანგარიში“ — ეს ლექსი ყველაზე მკაცრია და, ამავდროულად, ყველაზე ამალეღვებელია სინრფელის უეცარი გამხელით, რადგან გამხელასაც აქვს თავის საზღვრები და როცა უსაზღვროა გამხელილი სევდა, იგი მკითხველშიც მეორდება და ილექება სულში, თავის ექოს რომ აჩენს სხვადასხვა „თავში“.

მე ამ ლექსს („სიკვდილის რეპეტიცია“) დავარქმევდი შეყვარებულის სასონარკვეთილ რიტორიკას, ასრულება რომ არ უნდა ენეროს, ან შეუძლებელია ასრულდეს. სათაურის შინაარსის გათვალისწინებით უნდა ვიფიქროთ, რომ ეს მხოლოდ რეპეტიციანაა, ლექსად რომ განხორციელდა; ერთგვარი სიტყვიერი „შურისძიება“, რასაც ფინალური სტრიქონი ახმოვანებს კიდევ მწარედ, მაგრამ არაფატალურად.

„კითხვითი სიტყვებით, კითხვის ნიშნების გარეშე“ — მე-ამინ-ე — ასე დაწერდი მე ამ სიტყვის ავტორისეულ წათამაშებას, რადგან ამ სიტყვასთან ასეთი გაშინაურება უკვე გულისხმობს სხვა მრავალ ნიუანსს და ამდენად არის საინტერესო და არა მხოლოდ ამ სიტყვის წათამაშებით.

**რატომ გაურბიან,
თვალხილულები სინათლეს,
რატომ მესმის ჩემი ხმა,
როცა არ ვლაპარაკობ..**

... ..
**ან რატომ გამოიყვანე სახლიდან
ახალი კაბის საყიდლად.**

ამ ლექსს ფინალი აკლია. ეს ავტორის უფლებაა და მისი საქმეა, თუმცა მე ვურჩევდი ეძებოს განსხვავებული ფინალი.

„ამინდი გარდაცვლილთათვის“ — ამ ლექსში ავტორი მისტიკურ კავშირებს ეძებს გარდაცვლილებთან. მოულოდნელია:

**აქ ჩემი ბავშვობის გაჩერებაა.
ეს ხმა იქიდან მომყვება...**

ლექსის მთელი აქცენტი გადატანილია შემდეგ ფინალურ სტრიქონებზე:

**ნითელი კვერცხიც გაგორდება.
საღებავია სისხლი.**

გარდაცვალების მისტერიაზე საუბარს არ გავაგრძელებ, არც იმ სიმბოლიკაზე, რასაც სააღდგომო წითელი კვერცხის საფლავზე გაგორების ტრადიცია გვაუწყებს. აქ დეკლარირებული „სადებავია სისხლი“ მოულოდნელად ისმის, ჩანს, როგორც რელობის არც თუ ისე დაფარული მხარე.

„ჩემი გაზაფხული“ — რამდენიმე წლის წინათ „ჩვენ მწერლობაში“ წავიკითხე: „ფერადი ცელოფანის პარკებით მორთული ხეები ნატურის ხეებში არ შეგეშალოთ“. ნატოს ლექსი ან ამ ფრაზის გაგრძელება, ან დამოუკიდებლად აღმოაჩინა იგივე სახე, რაც სრულიად ბუნებრივია, რადგან იგი ნებისმიერი მოქალაქის თვალწინაა ყოველდღიურად და ჩვენი ყოფის მუდმივ თანამგზავრად იქცა.

უნდა აღვნიშნო, რომ ეს ლექსი საყურადღებოა სისადავით და მოულოდნელი განცდის გამჭვირვალეობით.

**ის ვარდისფერი პარკის ნაგლეჯი,
ჩემი კაბის ნაწილია,
ბავშვობაში ეკალს შევატოვე და
სურვილის ჩაფიქრება ვერ მოვასწარი.**

იყავ ჩემი ნატურის ხე. ნიშანდობლივია ის გარემოება, რომ ნატო ინგოროყვა ჩვეულებრივ ყოფით ამბებს თუ დეტალებს პოეზიად გარდაქმნის და ამით იგი შორს დგას ხელოვნური, პოეტიზებული ტექსტებისგან და ცდილობს ყოველდღიური ყოფითი სინამდვილე აქციოს პოეზიად, რაც საგრძნობია და აღსანიშნავი.

ვინმეს შეიძლება მოეჩვენოს, რომ ასეთი ლექსების წერა ხელის დაღლადაც შეიძლება, მაგრამ მწარედ შეცდება. არ გამოვრიცხავ, ავტორსაც გაუჩნდეს გაუცნობიერებელი სურვილი, „სერიულად“ წეროს მსგავსი ლექსები, რადგან გამოუვიდა, მაგრამ ეს ასე არ არის და, მიუხედავად კონვენციური ვალდებულებებისგან თავდახსნისა, გაცილებით რთულია დეპეშური ტექსტი რამდენიმე მოულოდნელი მიგნებით გაცოცხლო და შესანიშნავ ლირიკად აქციო. დაგროვება და შესაბამისი განწყობა სჭირდება, როგორც ნებისმიერ ნამდვილ ტექსტს, თუმცა დაგროვილი გამოცდილების მარაგი, ჩვენში რომ არსებობს, ყოველთვის საბაზს ექებს, რაიმეს ნამოედოს, ძაფივით დაგრძელებს და რაიმედ მოიქსოვოს, რათა გაცოცხლდეს და იქცეს ცოცხალ სიტყვიერ ქსოვილად.

„ვწერ ნებადართულ სიმარტოვეზე“, „ფრთხილად კარები იკეტება, ნუ მოაყოლებ კარში იმედს“, „ეს გზა სიხარულის გამხელასავით უხერხულია და გაინელა“, „აქ ყველა სიტყვაა, რაც უნდა მეთქვა და არ დავწერე“, „აქ იყო დრო. დარჩა ადგილი“. ეს მინიმალისტური ლექსები არ გეგონოთ, სხვადასხვა ლექსებში გაბნეული საუკეთესო სტრიქონებია და ბევრი დამრჩა ამოსანერი, მაგრამ სხვები მკითხველმაც მოიძიოს. სიტყვის მომჭირნეობა იგრძნობა ამ ლექსებში და სიზუსტე. „აქ იყო დრო, დარჩა ადგილი“.. რაც ამოვკრიბე, პოეზიის მინერალებია, დაწნეხილი შეგრძნებები სიღრმეს რომ გაგრძნობინებენ და დეპეშური ტექსტია თითო-ორო-ლა მეტაფორის თანხლებით. „აქ იყო დრო, დარჩა ადგილი“... მე ვიცი ამგვარი ნათქვამი საიდან აღმოცენდება, ან რა გზაა გავლილი, ვიდრე ამას იტყოდა პოეტი.

არსებობის ნაწყვეტები ჩნდება და ლავდება ლექსებად, ხან მოულოდნელობის ეფექტი აცოცხლებს „ხმელ“

სტრიქონებს, ხანაც ერთი მეტაფორის გაეღება კრავს მთელ წრედს.

**ვიდრე —
სიტყვაზე ვენდობი სიტყვას.
ვიდრე —
ხსოვნა სიკვდილივით სკამზე ჩამომიჯდება და
სხვათა სიტყვით, მესამე პირში დამიწყებს საუბარს.**

„ვიდრე“ — ეს ლექსი თითქოს „ვიდრეზე“ იგება და ცხოვრებისეული ღრმა განცდის ფრაგმენტს გვაგრძნობინებს, დაგვანახებს, გაგვანდობს.

**შენ თქვი: აქ არაფერია.
მე გითხარი: მოდი, გავაფერადოთ.
ჩვენ — ავჭრელდით.
ამ სიტყვებზე თვალი მოსჭრა
ჩემიანებს
და მათ, ვინც მხოლოდ ორ ფერში ხედავს.**

ამ ლექსს სათაურად „მარტივი“ ჰქვია, მაგრამ ნახეთ ფინალური სტრიქონები როგორ აუქმებს მოჩვენებით სიმარტივეს და როგორ ამხელს თითქოს მიჩუმებულ სათქმელს:

**შენ თქვი: უნდა მოგვხვიო,
მე გითხარი: ზურგიდან უფრო იოლია.**

ტყუილი ფეხისწვერებზე დგება.

კლასიკური მელოდრამის კადრი ცოცხლდება თვალწინ, ხშირად რომ მოინატრებენ გამოფიტული რეალობით გადაღლილი ადამიანები, ავტორი და მკითხველი, სხვებიც, უნებლიეთ რომ გაურბით თვალი იქით, რაც იყო და რისი გამეორების ალბათობაც ისევე არსებობს.

როგორც ვხედავთ, ნატო ინგოროყვა ექსიტენციური ფრაგმენტებიდან ქმნის ლექსს, ყოველგვარი სპეციფიკების გარეშე, სადად და გულშიჩამწვდომად. თითქოს ერთი ნაბიჯია ზოგჯერ უბრალოებასა და ბანალობას შორის და ამ ბუნებისხილზე სიარული უფრო ძნელია ვიდრე დანისპირზე.

არ შევცდები თუ ვიტყვი, რომ რთულ ნიუანსებში თავისუფლად ცურვა, ალბათ, რილკეს სამყარომ ასწავლა, როცა იგი თარგმნიდა დიდი პოეტის ლექსებს. ვინც რილკეს სამყაროს ეზიარა და შესაძლებლობის დონეზე ჩასწვდა მისი სიღრმეებს, მის პოეზიასთან შეხვედრა უკვალოდ არ გამქრალა და ეს საგრძნობია.

„ხმელი ლექსები“ ნატო ინგოროყვასთვის ახალი გზის დასაწყისია. სიტყვა „ხმელი“ გამხმარს არ ნიშნავს, უფრო სხვა რამეზე მიგვანიშნებს, შეუღამაზებელ ტექსტს გულსხმობს გათავისუფლებულს სიმულაციებისაგან, ასე ჭარბად რომ არის ზოგადად თანამედროვე ქართულ პოეზიაში, თითქმის ყველა თაობის პოეზიაში.

ხმელი ლექსების ავტორი საოცრად გულწრფელია, როცა უბრალოების ტილოზე ალაგ-ალაგ, ძალიან მომჭირნედ, ძუნწად მონიშნავს მოულოდნელ ფერადებს და მისი პოეზია ხან ამ საიდუმლოში და ხან უეცარ ღიაობაში მყლავნდება.



ჩვენი თვალსაჩინო მთარგმნელი მედეა ზაალიშვილი დიდი ხანია ძალიან მოხიბლულია ენ სექსტონის პოეზიით, ტრაგიკული ბედის შემოქმედით, ვინც უცნობი რჩებოდა ქართული სივრცისათვის, მიუხედავად იმისა, რომ მის მხატვრულ მემკვიდრეობას მთელს მსოფლიოში ძალიან აფასებენ არამარტო გემოვნებიანი მკითხველები, არამედ სწოებებიც. თარგმნასაც აპირებდა, მაგრამ ყოველთვის რაღაც დაბრკოლება ელოებოდა და გადასდებდა და გადასდებდა ხოლმე.

და აი, ჩვენი ყურნალის ფურცლებზე გამოქვეყნდა ანი კოპალიანის მიერ ენ სექსტონის ბიოგრაფიის დაიან ვუდ მიდლბრუკის მონოგრაფიიდან ფრაგმენტი „ორი ქალი, ორი პოეტი“, რომელიც შეეხებოდა ამ პოეტის პირად ურთიერთობას ასევე ტრაგიკული ხვედრის შემოქმედთან სილვია პლათთან, ვისი ლექსებიც და რომანიც ლელა სამნიაშვილის წყალობით ხელმისაწვდომი გახდა ქართველი მკითხველისათვის.

და აი, ამ მასალას კიდევ უნდა შევესო ჩვენი მკითხველის წარმოდგენა მასზე, ყური კი შეჩვეოდა ენ სექსტონის სახელს და გაღვივებულიყო ცნობისწადილი მისი ლექსებისადმი. სასიკეთო ზეგავლენა ძალიან სწრაფად მოხდა — სწორედ ეს პუბლიკაცია აღმოჩნდა შემავალიანებული მედეა ზაალიშვილისათვის, მიბრუნებოდა თითქოსდა მიტოვებულ ლირიკულ კრებულს ამ დიდებული პოეტისა და რამდენიმე ნიმუში საჭაშნიკოდ გადმოეტანა ქართულ სამოსელში. და ეს წარმატებული მცდელობა იქცეს დასაწყისად ენ სექსტონის დამკვიდრებისა ჩვენს ლიტერატურაში.

ენ სექსტონი

დაწყვილება ანგელოსთან

დამალა ქალად ყოფნამ,
დამალეს კოვზებმა და ქვაბებმა,
დამალა ჩემმა ტუჩებმა და მკერდმა,
დამალა კოსმეტიკამ და აბრეშუმმა,
ჯერ კიდევ ისხდნენ კაცები ჩემს მაგიდასთან,
შემოსხდომოდნენ ჩემს შეთავაზებულ ფიალას,
ფიალა საესე იყო მენამულ ყურძნით
და დაფრენდნენ სუნზე მოსული ბუზები.
მამაჩემიც კი მოსულიყო თავისი თეთრი ძვლით,
მაგრამ მე დამალა სქესმა საგნების.

ვიხილე სიზმარი გასულ ღამეს
და ვუთხარი...
„შენ ხარ პასუხი,
შენ ჩემს ქმარზე და მამაჩემზე დიდხანს იცოცხლებ“.
იმ სიზმრად იყო ჯაჭვებისგან შეკრული ქალაქი,
სადაც იოანე მოაკვდინეს კაცის სამოსში
და ირეოდა ანგელოსთა აუხსნელი, მრავალი სახე,
ვერ შეარჩევდით ორ ერთნაირს,
ზოგს ცხვირი და ზოგს ცალი ყური ეპყრა ხელთა;
ერთი მათგანი ღეჭდა ვარსკვლავს და გადმოგვცემდა
ორბიტას მისას.
და თვითეული მსგავსი იყო
თვითმორჩილ ლექსის,
ასრულებდა რა ღვთის ფუნქციას
ხალხისგან განზე.
„შენ ხარ პასუხი“
— ვთქვი და შევედი,
დავწე ქალაქის ჭიშკარში და
მერე ჯაჭვები შემომაჭდეს,
დავკარგე ჩემი ჩვეული სიტბო, ბოლო ასპექტიც,
ჩემს მარცხნივ იყო თვით ადამი,
ჩემს მარჯვნივ — ევა.
ორივე ერთიან მერყეობდნენ მიზეზთა სამყაროში,
ერთად ვიქნევდით მკლავებს
და მზის ქვეშეთში მივაჭენებდით.

ალარ ვიყავი უკვე ქალი,
არც ის და არც ეს ალარ ვიყავი.

ო, ქალწულნი იერუსალიმის,
თავის დარბაზში შემეყვანა მე მეფის ნებათ,
მე შავი ვარ და ვარ ლამაზი.
გამხსნეს, გამხადეს;
არც მკლავები მაქვს, ალარც ფეხები
თევზის კანივით ქაცვითა ვარ მეც დაფარული,
მე ალარა ვარ იმაზე მეტი ქალი,
ვიდრე ქრისტე იყო კაცი.

თებერვალი. 1963

ცალთვალა კაცის ლეხენდა

ეკარგავ თვალისჩინს ოიდიპოსის მსგავსად,
მეც შევცოდე იუდასავით,
მათი სასჯელი უკვე აღსრულდა;
გამოილია სირცხვილის და დამცირების
გრძნობები უკვე.
ხოლო რაც მე შემეხება,
აბა, სახეში შემომხედე,
ნახავ, თითქოს ცათამბჯენიდან
თვით ბოროტება დამცემოდეს
და თუმცა მათზე ვერას ვიტყვი
და ვერც ავხსნი იმ წვრილმანებს დამამცირებლებს,
ბევრი რამ მახსოვს
იუდას შესახებ —
იუდას შესახებ, მოხუცი და სახელგანთქმული —
შენ თვალს რომ გამოეპარა.

მისი ცხოვრების ამბავი
ჩემი ცხოვრების ამბავშია ჩანწული,
ერთი თვალის შუშისა აქვს,
ჩემი ნერვები ეხლებიან მოხატულ ზედაპირს,
მაგრამ მეორე ელოდება
სამსჯავროს მისას,
განაგრძობს ხედვას...

რალა თქმა უნდა
ახალი აღთქმა უფრო მომცროა.

მისი ბაგე ოთხჯერ იღება —
ისეთი ძველი, როგორც პრეისტორიული ურჩხული,
და მაინც, ასე თუ ისე, კაცის ქმნილია,
ერთმანეთთან შეკონილი რაღაც ძალით,
როგორც ფოცხის ყბა ქვისგან ნაკეთი
ხაპავს იუდაელთა მინას,
საკუთარ ერდოს ისე ალებს,
როგორც წმინდა ქალწული.

და უფრო მეტიც, როგორ მოვიდა იუდა აქამდე —
ის იუდა ისკარიოტელი,
რუბენის ტომის შთამომავალი?
უნდა ეცადა ამაღლება თავის ტომის!
რკინის ძელივით ჰქონდა კისერი,
ძლიერი, როგორც ნიუკასლი,
მისი გული კი მკვრივი, როგორც ცვილი,
მისი ფეხები დასიებული, დალდაუსმელი,
კიდურები, ჯერ კიდევ ზრდადნი,
დამძიმებულნი!
ის მკვდარი წონა იქნებოდა მისივე ბრალი,
უნდა სცოდნოდა!

უპირველესად ვინ ააგებს ამ სიმახინჯეს
ფიქრობ იმ კაცზე, რომელიც ამბობს...
შეხე! ხელობის საფასური აი ეს არის,
ზედ ემატება საფასური ნედლი მასალის,
და თუ დასჭირდა სამი-ოთხი დღე ამის კეთებას
ესეც სავსებით გასაგებია.
გამოითვალეს ზედნადები ფასი ფიცრების
სამასი ფუნტი.
გამოთვალეს საკმარი წონაც იმისთვის, რომ
ზე აზიდოს კაცის სიმძიმე, თქვეს:
თხუთმეტ სტოუნს არ აჭარბებს
წონა ქურდისა.

სიმახინჯეც ხომ ჩვევის საქმეა,
შეცდომა რომ მოსვლოდათ მაშინ,
ჯვარცმა მცდარად აიგებოდა...
ფიჭვის ჯიშის კი არა,
სარკის დაკიდვა კი არა,
თავბრტყელა ლურსმნის ან ბურღვის ვარდნა კი არა,
არამედ ქონა შთავონებისა.
მაგრამ იუდა როდი იყო ან გენიოსი
ან შთავონების მფარველობის ქვეშ მოქცეული.

არ ვიცი, ოქრო იყო თუ ვერცხლი.
არ ვიცი, რატომ გასცა ქრისტე.
რა საბაბი ჰქონდა ამისთვის.
არ იყო ხარბი და უსინდისო,
ბოროტის ქმნაც აკრძალული იყო.
თანაც ამკარად განსჭვრეული თუა წინასწარ,
შემდგომში არად ჩაგდებული.
და მერე კი მივიწყებული.
იუდას ყავდა დედა,
ისევე, როგორც მე მყავდა დედა.
ოჰ! პატივი დასდეთ და იამეთ მხოლოდ ფაქტები!

ნულარა ფიქრობთ მძაფრ შეგრძნებებზე,
როგორც გითხარით, მე ასეთი შეგრძნებები მაქვს,
მაგრამ იფიქრეთ...
იუდას ყავდა დედა,
დედამისს ჰქონდა ოცნება,
ამ ოცნების გამო
მას ერთიანად მართავდა ბედი
და ასე შეურაცხყო დედა თვისი.
ამ ბოროტმოქმედებაზე ცოტა რამ გვსმენია
მან გაყიდა თავისი ღმერთი.

მარტი. 1963

სიჩუმა

რაც უფრო მეტს ვწერ,
მეტი სიჩუმე მიღრღნის გულს.
ს.კ. უილიამსი

ჩემს ოთახს სოფლის სადგურივით
თეთრად ღებავენ
და სდუმს ოთახი
მთვარის შუქზე მთლად გაცრეცილი,
წინილის ძვალზე უფრო თეთრია.
წმინდანყლის ნაგავი,
ასეთი მღუმარე.
ჩემს უკან თეთრი ქანდაკებაა
და თეთრი მცენარეები
იზრდებიან, როგორც უხამსი ანგელოსები,
თავის წელვად ენებს რომ გვიყოფენ
და არას ამბობენ.

ჩემი თმები კი მუქია.
თეთრ ცეცხლში დამწვავა
და უბრალოდ დანახშირდა.
ჩემი მძივებიც შავია,
ოცი თვალი
ვულკანიდან ამოფრქვეული,
ერთიანად ნირშელახული.
იმ სიტყვებით ვავსებ ოთახს,
რომელსაც ჩემი კალამი წერს,
სიტყვები ისე ჟონავენ,
როგორც სისხლი მუცლის მოშლისას.
ზუზუნით ვისვრი სიტყვებს ჰაერში
და ისინი მიბრუნდებიან
ბუშტების გუნდად
და მაინც სიჩუმეა,
მუდამ სიჩუმე
ჩვილის ფართოდ გაღებული პირივით.
სიჩუმე სიკვდილია,
ის ყოველდღე მოდის ჩემთან, რომ დამზაფროს,
მხარზე დამაჯდეს თეთრი ჩიტი,
ჩაუნისკარტოს შავ თვალებს
და ჩემი ბაგის მთრთოლვარე კუნთს.

ინგლისურიდან თარგმნა
მიქაელ ჯაალიშვილი

მთარგმნელისაგან

ჯონ სტიინბეკი

ნითური პონი

დანაპირები

„ახლოს მიიტანე ყური სულთან და გულმოდ-
გინედ უსმინე“ — ეს ენ სექსტონია.

თანამედროვეობის პოეტ ქალთა შორის არა-
ვის დაუტყვევებია საზოგადოების წარმოსახვა
ისე, როგორც ენ სექსტონს. საკუთარი ტკივილისა
და გამოცდილებისაგან მან შექმნა ბრწყინვალე,
უკომპრომისო, გულახდილი პოეზია, რომელიც
ადამიანის შინაგანი წვის ჭეშმარიტებას გვამც-
ნობს. შექმნა ლექსები, რომელთაც უდიდესი აღ-
ტაცება ჰპოვეს, გამომდინარე გულწრფელი, შიშ-
ველი ემოციებისა და მისთვის ნიშანდობლივი მე-
ტაფორული აზროვნებისაგან.

ენ სექსტონის უახლოესი და ერთგული მეგო-
ბარი მექსიკელი კუმიანი წერდა: „ენის უწყალოდ და-
ჩეხილი ცხოვრება მისსავე ლექსებშია. იგი ყვე-
ლაზე უფრო გულახდილია პოეტებს შორის, არა-
ვის ჰქონია ისეთი სიმამაცე და გამბედაობა, რომ
თავისი გული საზოგადოების წინაშე ერთიანად
გაეშვივებინა“

ენ გრეი ჰარვეი — ასეთი იყო მისი ქალიშვი-
ლობის სახელი. „გასაოცარი პოეტი ქალი“, რო-
გორც მას უწოდებდნენ შემდგომში, დაიბადა 1928
წლის 9 ნოემბერს, ნიუტონში, მასაჩუსეტსის
შტატში. 1960 წლიდან, როდესაც მისი პირველი
წიგნი „ბედლამში და ნახევრად უკან დაბრუნება“
გამოვიდა, პატივი და დიდება არ მოჰკლებია. მი-
ღებული აქვს ამერიკის სამეცნიერო აკადემიის,
ფორდისა და პულიცერის პრიზი კრებულისათვის
„იცოცხლე და მოკვიდე“, არჩეულ იქნა დიდი ბრი-
ტანეთის სამეფო ლიტერატურული საზოგადოე-
ბის წევრად, რამდენჯერმე მიენიჭა საპატიო
დოქტორის წოდება.

ანა განებივრებული იყო ხალხის თყვანისცე-
მით, მაგრამ ყურადღების ცენტრში მყოფი „ჭეშ-
მარიტი პოეტის ქალის“ უკან, რომელსაც მდიდ-
რულად მორთვა-მოკაზმვა უყვარდა, იმალებოდა
შეშინებული და მორიდებული ბავშვი, რომელიც
ლამის აკვნიდანვე გრძნობდა ცხოვრების წნეხს.
იგი დარწმუნებული იყო, რომ მისი მშობლებისათ-
ვის არასასურველი შვილი, ხოლო მისი დებისთ-
ვის შურის საგანი იყო. მასწავლებლებიც ვერ ამ-
ჩნევდნენ მასში დროებით მიძინებულ ნიჭს და
ვერ იჩენდნენ მისადმი მოთმინებასა და ლობობი-
რებას. ანა ყოველთვის შეპყრობილი იყო წინააღ-
მდეგობის სულით, მაგრამ თვალს ხუჭავდა, როცა
კრიტიკოსები შეუტევდნენ ხოლმე. შეშინებული
გოგონა იქცა გამომწვევე, კაშკაშა, მაგრამ იმავდ-
როულად უკიდურესად თავისთავში ჩაკეტილ და
ფსიქიკურად გაუნონასწორებელ ქალად, თავს
რომ ხშირად აფარებდა ვესტუვლის კერძო ფსიქი-
ატრიულ საავადმყოფოს, რომელიც მისთვის „სა-
იმედო თავშესაფარს“ წარმოადგენდა, „როდესაც
ხმები პიკს აღწევდნენ და თვითმკვლელობისკენ
უბიძგებდნენ“. აქ, თითქოს ყველაფერი ყუჩდებო-
და და ყველა ტკივილი ცხრებოდა. მაგრამ, ბო-
ლოს მაინც ვერ გაუძლო ქაოტურ და მღელვარე
ცხოვრებას და 1975 წელს, 46 წლისამ, ნახშირბად
ერთჟანგით მოინამლა თავი.

ასე გამართლდა მისივე გამონათქვამი: „გაუ-
ზიარებელი სიხარული ადრევე კვდება“.

გაზაფხულის ერთ შუადღეს პატარა ბიჭი ჯოდი მწყობრი ნა-
ბიჯით მიუყვებოდა თავისი რანჩოსაკენ მიმავალ შარაგზას, რო-
მელსაც აქეთ-იქიდან ჯაგნარი გასდევდა. გეგონებოდათ დიდ
დოღზე უკრავსო, მუხლს ისე რიტმულად ურტყამდა პატარა, ღო-
რის ქონივით მბზინავ სათლს, რითაც სკოლაში ლანჩი მიჰქონდა
ხოლმე. ბიჭი კბილებზე ენას ანკლაპუნებდა და ამით თითქოს
ბანს აძლევდა პატარა დოღების რაკარუკსა და საყვირთა გუ-
გუნს. მისი რაზმის დანარჩენი ჯარისკაცები, ასევე მწყობრი ნაბი-
ჯით რომ მოსდევდნენ სკოლიდან, თანდათან შემოეფანტა ღრან-
ტეებსა და ხეობებში და შარაგზით თავთავიანთი სახლებისაკენ
გასწიეს. ჯოდიმ მარტომ გააგრძელა მარშით სვლა, მუხლში მოხ-
რილ ფეხებს ხან მალლა სწევდა, ხანაც დაბლა და მიწაზე ნაკვა-
ლევს ტოვებდა. ბიჭს ახლა უკვე წარმოსახვითი მდუმარე და გამა-
ნადგურებელი არმია მისდევდა უკან, დიდი ბაირაღებითა და
ხმლებით აღჭურვილი.

გაზაფხულისთვის ჩვეული მომწვანო-მოოქროსფრო შუადღე
იდგა. ტოტებგაშლილი მუხების ჩრდილქვეშ უფერული, მაღალი
მცენარეები ამოზრდილიყო, გორაკებზე ნოყიერი, ქორფაბალა-
ხიანი საძოვრები გადაჭიმულიყო. აბზინდის ახლად ამოსული
ფოთლები ვერცხლისფრად ელავდა, მუხებს ქუდებივით ეხურათ
ოქროვანი სიმწვანე. გორაკებზე ჰაერი ისეთი კეთილსურნელე-
ბით გაჟღენთილიყო, რომ ცხენები მდელოებზე შემოიღებოდათ
დაშლივინებდნენ, მერე უცებ ერთ ადგილზე შეშდებოდნენ, და
რალაცას აყურადებდნენ. ბატკნები და ბებერი ცხვრებიც კი ჯერ
მოულოდნელად აკუნტრუშდებოდნენ, შემდეგ ფეხები თითქოს
უხევდებოდათ ერთ ადგილას და ბალახის ძოვას განაგრძობდნენ.
პანია, მოუქნელი ხბორები ერთმანეთს ერჩოლებოდნენ, დრო-
დადრო გვერდზე გახტებოდნენ და მერე ისევ რქენდნენ ერთიმე-
ორეს.

ჯოდის წარმოსახვითმა და მდუმარე არმიამ მწყობრით რომ
ჩაიარა, ცხოველებმა ძოვა და გართობა შეწყვიტეს და თვალი გა-
აყოლეს. ბიჭი უცებ შეჩერდა. რუხი არმიაც ადელვებული და დაბ-
ნეული შედგა. ჯოდი მუხლებზე დაეშვა. არმია ერთხანს გრძელ
მწკრივად უხერხულად იდგა, მერე ერთი სევდიანად ამოიხრა,
ნაცრისფერ მსუბუქ ნისლად გადაიქცა და ჰაერში გაიფანტა.
მტვრიან გზაზე ჯოდიმ გომბეუმოსმაგვარი ხვლიკის ეკლიანი
ზურგი შენიშნა. ბიჭი წაეტანა, ჭუჭყიანი ხელი დაკბილულ ფარფ-
ლში სტაცა და ისე ჩაბლუჯა, რომ პატარა არსებამ თავი ვერაფ-
რით დააღწია. ჯოდიმ ხვლიკი გულაღმა გადმოაბრუნა და ბაცი
ოქროსფერი მუცელი გამოუჩინა, საჩვენებელი თითით ნაზად მო-
ეფერა ყელსა და მკერდზე. პანია ცხოველი გაისუსა, თვალები მი-
ლულა და ჩაეძინა.

ჯოდიმ სახურავი ახადა საუზმის სატარებელ მომცრო სათლს
და თავისი პირველი ნადავლი შიგ მოათავსა. ახლა უკვე შეეძლო
გზის გაგრძელება. მუხლებსა და ბეჭებში ოდნავ მოხრილი, ფეხ-
შიშველი ბავშვი ფრთხილად და უხმაუროდ მოძრაობდა, მარჯვე-
ნა ხელში წარმოსახვითი გრძელი, ნაცრისფერი შაშხანა ეჭირა.
გზას ორივე მხარეს მიუყვებოდა გაბურღული ჯაგნარი, სადაც
მოულოდნელად გაჩნდნენ ნაცრისფერი ვეფხვები და დათვები.

ნადირობა ერთობ იღბლიანი გამოდგა, რადგანაც სანამ ბიჭი მიაღწევდა გზაგასაყარს, იმ ადგილს, საფოსტო ყუთი რომ იდგა, კიდევ დაიჭირა ორი ეკლისებურფარფლიანი გომბემო, ოთხი პატარა ბალახის ხვლიკი, ერთი მოლურჯო გველი, ყვითელფრთიანი თევქსმეტი კალია და ლოდის ქვეშიდან ერთი ყავისფერი ტრიტონიც გამოათრია. სხვადასხვა ჯურის ეს არსებანი არცთუ დიდი ხალისით დაბობლავდნენ თუნუქის სათლში.

გზაგასაყართან შაშხანა აორთქლდა, ხოლო ვეფხვები და დათვები უკვე გორაკის წვერიდან გაუჩინარდნენ. სათლში მბობლავ სლიკინა და საცოდავ ცხოველებსაც აღარ ეტყობოდათ სიცოცხლის ნიშან-წყალი. ჯოდიმ საფოსტო ყუთზე პატარა, წითელი ლითონის დროშა დაინახა, რაც ნიშნავდა, რაღაც გზავნილი მოსულაო. ბიჭმა სათლი მიწაზე დადგა და საფოსტო ყუთი გააღო. შიგნით „მონტგომერი უარდის“ კატალოგი და ჟურნალი „სალინას უიკლი“ იდო. ბავშვმა ჯახუნით დახურა ყუთი, ლანჩის სათლი აიღო და ხტუნვა-ხტუნვით დაეშვა ფერდობზე თავისი რანჩოსაკენ. ჩაურბინა ბოსელს, მიწამდე დასულ თივის ზვინს, ფარდულს, კვიპაროსს, მერე სახლის კარზე დამაგრებულ ლითონის ცხაურზე მიაბრუნა და დაიძახა:

— მემ, მემ, კატალოგი მოვიდა.

მისის თიფლინი სამზარეულოში იმყოფებოდა და შედედებულ რძეს კოვზით ასხამდა ნაჭრის გუდაში. ქალმა კოვზი გვერდზე გადადო და ხელები ონკანზე გადაიბანა.

— აქ ვარ, ჯოდი, სამზარეულოში.

ბავშვმა შიგნით შეირბინა და ლანჩის სათლი ხმაურით დადგა ონკანის ნიჟარაზე.

— აი, შეხედე, შეიძლება დავათვალიერო, მემ?

მისის თიფლინმა კოვზი ისევ აიღო და თავის საქმეს მიუბრუნდა.

— ჯოდი, არ დაკარგო, მამაშენს აუცილებლად მოუნდება გადათვალიერება, — ქალმა ჯამიდან კოვზით ჩამოფხიკა შედედებული რძის ნარჩენები და ტომსიკაში ჩაუქაბა. — ჰო, მართლა, ვიდრე შენს საქმეებს შეუდგებოდე, მამაშენთან გაიქეცი, შენი ნახვა უნდა.

მისის თიფლინმა ყველის გუდასთან შემოჯარულ ბუზებს დაუქშია.

ელდანაკრავმა ჯოდიმ კატალოგი დახურა.

— რაა, მემ?

— რატომ არ იცი წესიერი მოსმენა? გითხარი, მამაშენს უნდა-მეთქი შენი ნახვა.

ბავშვმა კატალოგი ფრთხილად დადო ნიჟარის გვერდით.

— რა მოხდა... დავაშავე რამე?

მისის თიფლინს გაეცინა:

— სულ მუდამ სინდისი გქეჯნის. აბა, რა ჩაიძინე?

— არაფერი, მემ, — დამნაშავესავით ნაილულულა ბიჭმა, თუმცა ვერ იხსენებდა, რა ჩაეძინა, და ვერც იმას განჭვრეტდა, რომელ საქციელს ჩაუთვლიდა მამა დანაშაულად.

დედამ სავსე გუდა ლურსმანზე ისე ჩამოკიდა, რომ წვეთები ნიჟარაში ჩანრეტილიყო.

— უბრალოდ, მითხრა, რომ დაბრუნდება, ჩემთან მოვიდესო. სადღაც მანდ, საჯინიბოსთან უნდა იყოს.

ჯოდი შებრუნდა და უკან კარით გავიდა. გაიგონა, როგორ აჰხადა დედამ სათლს სახურავი და რა მწარე კივილი

აღმოხდა. ბიჭმა უცებ გაიაზრა, რაც მოხდა, დედის ძახილს ყური მოუყრუა და ხტუნვა-ხტუნვით გაიქცა საჯინიბოსკენ.

კარლ თიფლინი და მათი რანჩოს მუშა ბილი ბაკი საძოვარსშემოვლებულ ლობესთან იდგნენ. ორივეს ცალი ფეხი ლობის ქვედა ძელზე შემოედგა, იდაყვებით კი ზედა ძელს ეყრდნობოდნენ. კაცები უმიზნოდ და ზანტად საუბრობდნენ. საძოვარზე ექვსიოდე ცხენი კმაყოფილებით ციცქნიდა ლორთქო ბალახს. ფაშატი, სახელად ნელი, ზურგმექცევით იდგა ლობის კართან და იქვე ჩარჭობილ მაგარ ბოდს გავას უხახუნებდა.

ჯოდი გაუბედავად უახლოვებოდა მამაკაცებს. არხენი ნაბიჯით მიდიოდა და სახეზე გულუბრყვილობა და მიამიტობა აღბეჭდვოდა. მიახლოებისთანავე მანაც კაცების მსგავსად ერთი ფეხი ლობის ქვედა ძელს შემოსდო, იდაყვები ზედა ძელს დააყრდნო და საძოვარს გახედა. კაცებმა აღმაცერად გადმოხედეს ბიჭს.

— შენი ნახვა მინდოდა, — უთხრა მამამ მკაცრი კილოთი, როგორსაც ბავშვებისა და ცხოველებისთვის იმეტებდა.

— გისმენ, სერ, — დამნაშავესავით ჩაილაპარაკა ბავშვმა.

— ბილი ამბობს, კარგად უვლიდა ცხენს, ვიდრე მოკვდებოდაო.

დასჯის საფრთხემ გადაიარა და ბიჭიც გათამამდა.

— დიახ, სერ, ასე იყო.

— ბილი ამბობს, ცხენებთან მეტად მომთმენი და ხელმარჯვეაო.

ჯოდი მუშისადმი უცებ უსაზღვრო მაღლიერების გრძნობით განიმსჭვალა. საუბარში ბილიც ჩაერთო:

— იშვიათად თუ მინახავს, ვინმეს ასე მოველოს პონისთვის.

კარლ თიფლინი ნელ-ნელა გადადიოდა საქმეზე:

— სხვა ცხენი რომ გყავდეს, იმასაც თავდაუზოგავად მოუვლი?

— დიახ, სერ.

— მამ მომისმინე, ბილი ამბობს, კარგ მეჯინიბედ დადგომის საუკეთესო საშუალება კვიცის გაზრდააო.

— ეს ერთადერთი სწორი საშუალებაა, — დადასტურა ბილიმ.

— ახლა, მომისმინე, ჯოდი, — განაგრძო კარლმა. ჯეს ტეილორი ხომ იცი, მთაზე რომ რანჩოა, იმის მეპატრონე; ჰოდა, მას ულაცი ჰყავს, მაგრამ ეს ამბავი ხუთი დოლარი დაგვიჯდება. ფულს მე გადავიხდი, ამის საფასურად კი მთელი ზაფხული მოგიწევს მუშაობა. თანახმა ხარ?

ჯოდი მთელი სხეულით თრთოდა.

— დიახ, სერ, — ძლივს ამოღერლა ბავშვმა.

— ნუნუნს ხომ არ გაგვავაგონებ. ხომ არ დაგავიწყდება იმისი გაკეთება, რასაც დაგავალებენ?

— არა, სერ.

— მამ კარგი. ხვალ დილას წაიყვან ნელის მთის რანჩოში და შეაჯვარებ. მერე კი, ვიდრე კვიცს მოიგებს, შენ მოუვლი; კვიცსაც შენ თვითონ გაზრდი.

— დიახ, სერ.

— ახლა წადი, ქათმებს მიხედე და შეშა შეაგროვე.

ჯოდი უმალ მოსწყდა ადგილს. ბილის რომ ჩაუარა, კინადამ მეგობრულად მოუთათუნა ხელი ლურჯჯინისიან ფეხზე.

იმისმა შეგრძნებამ, რომ ასეთი მნიშვნელოვანი საქმე მიანდეს და უკვე დიდ ბიჭად თვლიდნენ, სიამოვნებისაგან მხრები აუთრთოლა.

საქმეს უჩვეულო სერიოზულობით შეუდგა. საღამო ხანს საკენკი ძველებურად აღარ მოაპირქვავა ერთ ადგილზე, აი, ისე, ქათმები ერთმანეთს რომ ახტებოდნენ და საჭმლის მოპოვებას ამ გზით ცდილობდნენ. ახლა მან ისე ფაქიზად და შორი-შორს მიმოაბნია მარცვალი, რომ ფრინველებმა ძებნაც კი დაუწყეს საკვებს. როცა შინ შესულმა მორჩილად მოისმინა სასონარკვეთილი დედის შეგონება იმის შესახებ, ზოგიერთი ბიჭი თავისი ლანჩის სათლს სლიკინა ქვეწარმავლებითა და საზიზღარი მწერებით ავსებსო, აღუთქვა მშობელს, ასეთ რამეს აღარ ჩავიდნო. ჯოდის მართლა დაეუფლა ისეთი შეგრძნება, რომ მთელი მისი ბავშვური გატაცებები წარსულს ჩაბარდა. ის უკვე დიდი ბიჭი იყო და აღარ შეეფერებოდა გომეშოებისა და ხვლიკების ჩამწყვედევა სათლში. იმდენი შეშა შეზიდა შინ და ისე ააკოკოლავა, რომ დედა გავლა-გამოვლისას შეშინებული უვლიდა გვერდს ამ გროვას, ემანდ ზვავივით ზედ არ დამემხოსო. შეშას რომ მორჩა და ქათმების მიერ დამალული კვერცხებიც მოაგროვა, ჯოდამ ისევ ჩაუარა ჯერ კვიპაროსს, მერე ფარდულს და საძოვარს მიუახლოვდა. წყლის ღარიდან გამოძვრალმა მსუქანმა, მეჭეჭებიანმა გომბეშომაც კი ვერ მიიპყრო მისი ყურადღება.

კარლ თიფლინი და ბილი ბაკი არ ჩანდნენ, მაგრამ ლითონის ჟღარუნა ხმაზე, ბოსლიდან რომ გამოდიოდა, ჯოდი მიხვდა, მათი მუშა იქ იყო და ძროხის წველას აპირებდა.

ცხენები ძოვა-ძოვით მიიწვედნენ მინდვრის ბოლოსაკენ. ნელი კვლავ ნელანდელივით იდგა და ნერვიულად უხახუნებდა ბოძს უკანალს. ჯოდი მას ნელა მიუახლოვდა და მოეფერა:

— აბა, გოგონა, აბა, ნელი.

გალიზიანებულმა ფაშატმა ყურები უკან გადაიწყო, დრუნჩი ასწია და ყვითელი კბილები დააღრჭიალა, მერე თავის ქნევას მოჰყვა და თვალები გაშმაგებით ააბრიალა.

ჯოდი ლობზე შემოჯდა, ფეხები გადმოკიდა და მამობრივი მზერით დააკვირდა ცხენს.

ბავშვი კარგა ხანს იჯდა ასე, ამასობაში დაბინდა კიდევ. ღამურებმა და უფეხურამ დაიწყეს თარეში. რძით სავსე სათლით სახლისაკენ მიმავალმა ბილი ბაკმა ჯოდი შენიშნა და შეჩერდა.

— დიდხანს მოგიწევს ლოდინი, — უთხრა ალერსიანად, — ისე დიდხანს, რომ დაიღლები.

— არა, არ დავიღლები. მაინც რამდენ ხანს უნდა ველოდო?

— დაახლოებით ერთი წელი.

— არაფერია, დაველოდები.

შინიდან ლითონის სამკუთხედის მჭახე წკარუნნი გაისმა. ჯოდი ლობიდან ჩამოძვრა და ბილისთან ერთად წავიდა სავახშმოდ. ბიჭმა ხელიც კი ნააშველა მუშას სათლის ნალებამში.

მეორე დილით კარლ თიფლინმა ხუთდოლარიანი გაზეთის ნაგლეჯში შეახვია, ბიჭს კომბინეზონის ჯიბეში ჩაუდო და ჯიბისპირი ქინძისთავით შეუკრა. ბილიმ ფაშატ ნელის ავშარა ჩამოაცვა და საძოვრიდან გამოიყვანა.

— ფრთხილად იყავი, იცოდე, — უთხრა ბავშვს, — აღვირი მოკლედ გეჭიროს, თორემ გიკბენს, ხომ ხედავ, გიჟივითაა.

ჯოდიმ ტყავის ავშარა მოკლედ დაიჭირა და გორაკის რანჩოსაკენ დაადგა გზას. უკან ცქვიტად და კუნტრუშით გაჰყვა ნელი. სავარგულებზე, გზის გასწვრივ, ველური შვრიის მოგრძო თავთავები ამონვერილიყო. დილის თბილი მზე ისე ნაზად ელამუნებოდა ჯოდის ზურგს, რომ მიუხედავად ზრდასრულობის შეგრძნებისა, ბიჭი დროდადრო მაინც ხტუნვა-ხტუნვით მიუყვებოდა ბილიკს. ლობებზე ჩამომსხდარი პენიანი, წითელკოპლებიანი შაშვეები მჭახე გადაძახილებით უხმობდნენ ერთმანეთს. ტოროლების ჭიკჭიკი წყაროს ჩუხჩუხს ჩამოჰკავდა. მუხის ხმირ ფოთლებში შემალული მტრედები თავშეკავებით ელულუნებოდნენ ერთმანეთს. მინდვრებში კურდღლები მზეს მიფიცებოდნენ, ბალახებიდან მხოლოდ მათი დაცქეტილი ყურები მოჩანდა.

მთელი საათი აღმართ-აღმართ შეუჩერებელი სიარულის შემდეგ, ბიჭმა ვინრო გზაზე გადაუხვია და უფრო ციცაბო გორაკს აუყვა მთის რანჩოსაკენ. მუხების კენწერობის თავზე გამოჩნდა წითელსახურავიანი თავლა და შორი-ახლოდან ძაღლის უხალისო ყეფაც მოისმა.

ნელი მოულოდნელად უკან გადახტა და ლამის დაუსხლტა ბავშვს. ჯოდის თავლის მხრიდან მჭახე, სტვენისმაგვარი ჭიხვინისა და ტოტების მტვრევის ხმა მოესმა, მერე კაცის ყვირილიც გაიგონა. ნელი ყალყზე შედგა და დაიხვიხვინა. ჯოდი ავშარას რომ ჩააფრინდა, ფაშატმა კბილები დაკრიჭა და მისკენ გაქანდა. ბიჭმა ხელიდან გაუშვა სადავე და ბუჩქებს შეაფარა თავი. მუხების ტვერიდან ისევ მოისმა ხმამაღალი ჭიხვინი და ნელიც შეეხმინა. დაღმართზე თქარა-თქურით გამოქროლდა ულაყი, რომელსაც ავშარის განყვეტილი ქამარი დასთრევდა და თვალები ციებანივით უელავდა. დაბერილი ნესტოები ისე გასწითლებოდა, თითქოს ცეცხლს აფრქევს ცხვირიდანო. შავი, პრიალა ბენვი მზეზე უელავდა. ულაყი ისეთი სისწრაფით მოქროდა, ფაშატს რომ უსწორა, მაშინაც კი ვერ მოახერხა შეჩერება. ნელიმ ყურები უკან გადაიწყო, დატრიალდა და ტლინკები ჰყარა. ულაყი მობრუნდა და დაიჭიხვინა, შემდეგ ყალყზე შედგა და წინა ფეხები დაუშინა ფაშატს. ნელი შეტორტმანდა, ულაყი კბილებით წვდა კისერში და სისხლი ადიანა.

ნელის უმაღლ შეეცვალა გუნება და კეკლუც მდებრად იქცა, დრუნჩით ნაეტანა ულაყის მორკალულ კისერს, გარს შემოუარა და მხარი მხარზე გაუხახუნა. ჯოდი ბუჩქებს შეფარებოდა და იქიდან უყურებდა ცხენებს. ზურგსუკან ფლოქვების თქარათქური შემოესმა და, ვიდრე შემობრუნდებოდა, ვიდაცის ხელი კომბინეზონის ბრიტვლებზე წვდა და ზემოთ აიტაცა. ჯეს ტელიორმა ბავშვი ცხენზე შემოისვა.

— შეიძლება მოეკალი, — თქვა მან, — „მზის ძაღლას“ ზოგჯერ ეშმა შეუჩნდება ხოლმე. აინყვიტა და პირდაპირ ჭიშკრიდან გამოვარდა.

წყნარად მჯდარმა ჯოდიმ უცებ იყვირა:

— რალაცას დაუშავებს! არ მოკლას, წაიყვანეთ თქვენი ცხენი!

ჯესმა ჩაიხითხითა:

— არაფერი მოუვა, აბა, ჩამოხტი და სახლში შედი, იქნებ ღვეზელსაც გამოჰკრა ხელი.

მაგრამ ჯოდიმ უარის ნიშნად თავი გაიქნია:

— ეს ჩემი ცხენია და კვიციც ჩემი იქნება, მე უნდა გავზარდო.

ჯესმა თავი დაუქნია:

— ძალიან კარგი. კარლს ზოგჯერ ჭკვიანური აზრით მოსდის თავში.

საფრთხემ მალე გადაიარა. ჯესმა ჯოდი ცხენიდან ჩამოსვა, განყვეტილ თასმას სტაცა ხელი, თავისი ცხენით გაკურცხლა და ულაყიც თან გაიყოლა. ჯოდი ფეხდაფეხ დაედევნა, თან მიჰყავდა ნელიც.

ბავშვმა ქინძისთავი შეიხსნა, ჯესის ხუთი დოლარი გადასცა, ღვეზელის ორი ნაჭერი შეჭამა და ამის შემდეგ ნავიდა სახლში. ამჯერად ნელი მორჩილად გაჰყვა ბიჭს. ცხენი ისეთი მშვიდი იყო, რომ ჯოდი კუნძზე შედგა, ზურგზე შეაჯდა და ნახევარზე მეტი მანძილი ასე გაიარა სახლამდე.

იმ ხუთი დოლარის ასანაზღაურებლად, მამამ რომ გადაიხადა, მთელი გვიანი გაზაფხული და ზაფხული ჯოდი მუხლჩაუხრელი შრომობდა — მოთიბულ ბალახს აგროვებდა ფოცხით, თივის მოსაგროვებელი ხელსაწყო ცხენს გამოაბა და ამ საქმეს ასე დაადგა თავი, ხოლო როცა დასაპრესი მანქანა მოიტანეს, წრეზე მოუწია ცხენის ტარება და ამ გზით დაპრესა თივა. ამის გარდა, კარლ თიფლინმა შვილს ძროხის ნველა ასწავლა და ეს საქმეც მას მიანდო. მოკლედ, ყოველ ცისმარე დღეს და ყოველ საღამოს ახალ-ახალი საქმეები ემატებოდა ბავშვს.

ნაბლისფერი ფაშატი ნელი მალე შეიცვალა, თითქოს უფრო დამშვიდდა. გორაკის შეყვითლებულ ფერდობებზე ძოვისა თუ მსუბუქი სამუშაოს შესრულების დროს დრუნჩზე მუდმივად რალაცნაირი უაზრო ღიმილი დასთამაშებდა. მოძრაობდა ნელა, საკუთარი ღირსების შეგრძნებით, დედოფალივით. საზიდარში შებმულიც კი მშვიდად და უემოციოდ მიაბიჯებდა. ჯოდი ყოველდღე ნახულობდა ნელის, კრიტიკული თვალთ აკვირდებოდა და ცვლილებას დიდად ვერ ამჩნევდა.

ერთ ნაშუადღევს ბილი ბაკმა ნაკელის ასაფხეკი მრავალკბილა ფინალი კედელს მიაყუდა, ქამარი შეიხსნა, შარვლიდან ამოჩაჩული პერანგი გაისწორა და სარტყელი ისევ შეიკრა. მერე ქუდის ზონრიდან ჩალის პატარა ლერო ამოაძრო და ტუჩის კუთხეში მოიგდო. ამასობაში ჯოდიმ, რომელიც თავის სერიოზულ ძაღლს — „ბოის“ — ორმოდან მინდვრის თავის გამოდევნაში ეხმარებოდა, თვალი მოჰკრა თაველასთან არხენინად მოსიარულე ბილის და ადგილიდან წამოიმართა.

— მოდი, ნელი მოვინახულოთ, — შესთავაზა ბილიმ.

ჯოდი მაშინვე გაჰყვა. „ბოიმ“ მხარუკულმა გაჰხედა მათ, მერე გაშმაგებით დაუნყო მინას თხრა, თან იღრინებოდა, რამდენჯერმე წამოიყვია კიდეც, აქაოდა, სადაც არის, დავიჭერ თავვსო, მაგრამ მეორედ რომ გამოიხედა და ნახა, ჯოდისა და ბილის სულაც არ აინტერესებდათ მისი გარჯა, უხალისოდ ამოფოფხდა ორმოდან და ფერდობისაკენ მიმავალთ დაედევნა.



მხატვარი ნინო ზაალიშვილი

ველური შვრია სიმნიფის პირას იყო. მარცვლით დამძიმებული თავთავები მინისკენ დახრილიყვნენ. ბილისა და ჯოდის ფეხქვეშ გამხმარი ფოთლები შრამუნობდა. ფერდობის შუაგულში მოჩანდნენ ფაშატი ნელი და მონაცრისფრო-ფოლადისფერი იაბო პიტი, რომლებიც შვრიის თავთავებს წინკნიდნენ. მიახლოვებულ მამაკაცებს ნელიმ გამოხედა, ყურები უკან გადაინყო და უკმაყოფილოდ მოჰყვა თავის ქნევას. ბილი ცხენს მიუახლოვდა, ხელი ფაფარში ჩაუყო და მანამდე უთათუნებდა კისერზე, ვიდრე ნელი ყურებს წინ წამოსწევდა და გაუბედავად წაეტანებოდა მის პერანგს.

— როგორ გგონია, მართლა გააჩენს კვიცს? — იკითხა ჯოდიმ.

ბილიმ ცერა და საჩვენებელი თითებით ცხენს ქუთუთოები აუწია, მერე ქვედა დრუნჩი და ტყავივით მაგარი შავი ძუძუსთავები მო-

უსინჯა.

— სულაც არ გამიკვირდება, — თქვა დამაჯერებლად.

— კი, მაგრამ ცვლილება სულაც არ ეტყობა, უკვე სამი თვე გავიდა.

ბილიმ თითსახსრით მოუსრისა ცხენს ფართო შუბლი. ნელი სიამოვნებისგან აფრუტუნდა.

— ხომ გეუბნებოდი, ლოდინით დაილღები-მეთქი, კიდევ ხუთი თვეა საჭირო, რამე რომ დაეტყოს. მთლიანობაში სულ რვა თვე დარჩა კვიცის გაჩენამდე, სადღაც იანვარში უნდა ველოდოთ.

ჯოდიმ ღრმად ამოიოხრა.

— რა დიდი დროა, არა? — იკითხა მან.

— მერე კიდევ ორი წელი უნდა ელოდო, ვიდრე ზედ შეჯდომას შეძლებ.

— მაშინ ხომ უკვე დიდი ვიქნები, — დაიყვრა სასონარკვეთილმა ბავშვმა.

— ხოო. მანამდე მთლად დაბერდები, — კვერი დაუკრა ბილიმ.

— როგორ გგონია, რა ფერისა იქნება კვიცი?

— ამისი გამოცნობა ძნელია. ულაცი შავია, ფაშატიქურანა, კვიცი ან შავი იქნება, ან ნაბლა. შეიძლება სულაც რუხი ფერისა იყოს, ანდა ჭრელი. წინასწარ ვერაფერს იტყვი. ისეც ხდება, შავ ფაშატს თეთრი კვიცი უჩნდება ხოლმე.

— ნეტავი შავი გაჩნდეს და თანაც ულაცი.

— თუ ულაცი გაჩნდა, დაკოდვა მოგიწევს, მამაშენი ისე არ დაგრთავს მისი ყოლის ნებას.

— იქნებ დამართოს, — შეეპასუხა ჯოდი, — მე ვასწავლი კარგად მოქცევას.

ბილიმ ტუჩები მონრუპა და ჩალის ღერო პირის კუთხიდან გადმოაგორა.

— ულაციის ნდობა არ შეიძლება, — თქვა კრიტიკული ტონით, — სულ ჩხუბზე უჭირავთ თვალი და ერთ ამბავში არიან. ზოგჯერ ისე გატუტუცდებიან, აღარც კი მუშაობენ. ფაშატებს გასაქანს არ აძლევენ და იაბობებს ჩლიქით სცემენ. მამაშენი არ დაგრთავს მისი ყოლის ნებას.

ნელი ნება-ნება მიუყვებოდა გზას და გამხმარ ბალახს წინწკნიდა. ჯოდიმ თავთავიდან მარცვლები გამოფშვნიტა და მალა აჰყარა. ნვეტიანი მარცვლები პატარა შუბებივით აცვივდა ჰაერში.

— ბილი, მომიყვი რა, როგორ ხდება ყველაფერი; ძროხა რომ მშობიარობს, ისე?

— დაახლოებით, მაგრამ ფაშატები უფრო მგრძობიარენი არიან, ზოგჯერ დახმარება სჭირდებათ, ზოგჯერ ისეც ხდება. . . — ბილი გაჩუმიდა.

— რა ხდება ზოგჯერ, ბილი?

— კვიცის ნაწილ-ნაწილ გამოლება, თორემ ფაშატი მოკვდება.

— ამჯერად ხომ არ მოხდება ასე, ბილი?

— არა, რას ამბობ, ნელი მშვენიერ კვიცებს აჩენს.

— შეიძლება მეც დავესწრო? ბილი, ხომ ნამდვილად დამიძახებ, ეს ხომ ჩემი კვიცია?!

— აბა, რას ვიზამ, რალა თქმა უნდა, დაგიძახებ.

— მომიყვი, რა, როგორ იქნება?

— ხომ გინახავს, ძროხა რომ ხბოს იგებს. აქაც თითქმის იგივე ხდება. ფაშატი იწყებს გმინვას, ეწყება ჭინთვები და, თუკი მშობიარობა ნორმალურად მიმდინარეობს, გამოჩნდება თავი და წინა ფეხები. ხბოს მსგავსად კვიციც ჩლიქებით აფართოებს გამოსასვლელ ზერელს, მერე იწყებს სუნთქვას. ამ დროს სჯობს იქვე იყო, რადგან თუ ფეხები სწორად არ ექნება დაწყობილი, შეიძლება მომყოლიც ველარ გახეთქოს და დაიხრჩოს.

ჯოდიმ ფეხი ბლუჯა ბალახით გაიწმინდა.

— ესე იგი, მაგ დროს იქ ვიქნები, ხო?

— აუცილებლად.

ისინი ნელა დაეშენენ ფერდობზე, ბოსლის მიმართულე-ბით. ჯოდის სტანჯავდა სათქმელი, რომლის გამჟღავნებაც ნამდვილად არ სურდა.

— ბილი, — დაიწყო გაუბედავად, — ხომ ჩაერევი კვიცს რამე რომ არ დაემართოს?

ბილი მიხვდა, რომ ჯოდის წითური პონი გაახსენდა. ისიც ხომ იმიტომ მოკვდა, რომ გაიგუდა. ბილიმ კარგად უწყოდა, იმ ამბამდე მას შეუმცდარად მიიჩნევდნენ, მაგრამ აღმოჩნდა, რომ მასაც შეიძლება მარცხი მოსვლოდა. ამის გაცნობიერებამ, ცოტა არ იყოს, საკუთარი თავის რწმენა შეურყია.

— დაბეჯითებით ვერ იტყვი, — ცოტა არ იყოს, უკმუნად თქვა კაცმა, — ათასი რამ შეიძლება მოხდეს და ყველა-

ფერი ჩემი ბრალი ხომ არ იქნება, — ბილის არ სიამოვნებდა სახელის შელახვა, ამიტომაც უხეშად დასძინა: — მე, რაც შემეძლება, ყველაფერს ვიღონებ, მაგრამ დაპირებით ვერაფერს დაგპირდები. ნელი კარგი ფაშატია და კარგი კვიცებიც გაუჩენია. წესით, ახლაც ასე უნდა მოხდეს — ესა თქვა, ჯოდის გასცილდა და თავისი გვერდით, აღსაკაზმ ოთახში გაუჩინარდა. ცოტა არ იყოს, შეურაცხყოფილად გრძნობდა თავს.

ჯოდი ხშირად ეწვეოდა ხოლმე სახლის უკან ამოყრილ ჯაგნარს. იქ, რკინის დაჟანგებული მილით წვრილ ნაკადად მიედინებოდა წყაროს წყალი და ძველ, მწვანე კასრში გროვდებოდა. ის ადგილი, სადაც წყალი მიწაზე გადმოდიოდა, გამუდმებით მწვანე ბალახით იყო დაფარული. მაშინაც კი, როცა ზაფხულში გორაკები მზის მცხუნვარებისგან გადაიხრუკებოდნენ, ეს ადგილი მაინც მწვანედ ბიბინებდა. წყალი მთელი წელი ნაზად მოჩუხჩუხებდა ღერში. ეს ადგილი ჯოდის იზიდავდა. შინ როცა დასჯიდნენ, სწორედ გრილი, მწვანე ბალახი და მომღერალი წყალი ანუგეშებდა ბიჭს, როცა ცუდ გუნებაზე იყო, სწორედ ჯაგნარი უქარვებდა მტანჯველ ბოლმას, ბალახზე მოკალათებული წყლის ჩუხჩუხს რომ უსმენდა, მის სულში მოქუფრული დღეების მიერ აღმართული ბარიერები ნანგრევებად იქცეოდა.

რამდენადაც ძვირფასი იყო ბიჭისთვის წყლის კასრი, იმდენად დიდ სიძულვილს აღუძრავდა ფარდულის გვერდით ამოსული შავი კვიპაროსი, რადგან ადრე თუ გვიან სწორედ ამ ხესთან მოჰყავდათ ყველა ღორი დასაკლავად. ბავშვს ამ სანახაობისგან სული უგუბდებოდა, ყურისწამლები ჭყვიტინისა და დაღვრილი სისხლის გამო გული უჩქარდებოდა და მკერდში ძლიერ ტკივილს გრძნობდა. მერე ღორებს დიდ, რკინის სამფეხა ქვაბში თუთქავდნენ და ჯაგარს ისე აფხეკდნენ, ტყავი თეთრად გამოანათებდა ხოლმე. ჯოდი წყლის კასრთან გარბოდა და იქამდე იჯდა იქ, ვიდრე გული დაუმშვიდდებოდა. წყლის კასრი და კვიპაროსი ერთერთის მოქიშპეებად და მტრებად შეიძლებოდა ჩათვლილიყო.

როცა ბილი გაბრაზებული გამოვლიდა, ჯოდიმ სახლისკენ გასწია. გზაში ნელისა და პატარა კვიცზე ფიქრობდა. უცებ შენიშნა, რომ როგორღაც შავი კვიპაროსის ქვეშ ამოეყო თავი, სწორედ იმ ეული ხის ქვეშ, სადაც ღორებს კიდებდნენ ხოლმე. ბიჭმა შუბლიდან ჩალისფერი თმა გადაიყარა და ნაბიჯს აუჩქარა. ცუდად ენიშნა კვიცზე ფიქრი იმ ხის ქვეშ, სადაც ღორებს ხოცავდნენ, მითუმეტეს, ბილის სიტყვების შემდეგ. ამ სამწუხარო დამთხვევას ავბედითი შედეგი რომ არ მოჰყოლოდა, ჯოდი სწრაფი ნაბიჯით გასცდა სახლს, გადაჭრა ქათმების სადგომი და ჯაგნარს შეერია.

ბიჭი მწვანე ბალახზე დაჯდა. მისი ყურთასმენა მთლიანად წყლის ჩუხჩუხმა დაიპყრო. მზერა ჯერ რანჩოსა და მის შენობებს მოავლო, მერე ყვითელი ხორბლით დახუშვნილ გორაკებს გახედა. გორაკზე ნელი ბალახობდა. აქ, წყლის პირას ყოველთვის ქრებოდა დროისა და მანიძლის შეგრძნება. ჯოდიმ ოცნების თვალთ დაინახა შავი, მალაღფეხება კვიცი, რომელიც ნელის ფერდს ეხახუნებოდა და რძეს ითხოვდა. მერე საკუთარი თავიც წარმოიდგინა: აი, კვიცს მჭიდროდ უჭერს აღვირს. რამდენიმე წამში კვიცი თვალწარმტაც ბედაურად გადაიქცევა, ფართო მკერდითა და გრძელი, მოხრილი კისრით, სწორედ ისეთით, ზღვის ცხენს

რომ აქვს, კუდი აალებული ცეცხლის შავი ენებივით ულაპლაპებს. ცხენი არავის ემორჩილება, ჯოდის გარდა. სკოლის ეზოში ბავშვები ეხვეწებიან, გაგვასეირნეო, ისიც მონყალედ ილიმება და ნებას რთავს, მაგრამ როგორც კი ბიჭები ზურგზე მოექცევიან, ეს შავი დემონი ტანს შეიბერტყავს და ძირს გადაუძახებს მათ. ისე, რატომაც არ უნდა დაარქვას შავი დემონი?!.. და უცებ მოჩუხჩუხე წყალმა, ბალახმა და მზემ თავთავისი ადგილი დაიკავეს. . .

ზოგჯერ, ღამ-ღამობით, რანჩოს ბინადართ, თავიანთ ლოგინებში მშვიდად რომ წვანან, ცხენის ფლოქვების თქართუური ესმით. — ეს ჯოდანა, შავ დემონზე ამხედრებული, — ამბობენ ისინი, — ისევე შერიფის დასახმარებლად გამოიძახეს, — მერე კი. . . ოქროსფერი მტვერი სალინას როდენოს მთელს არენაზეა მოდებული. დიქტორი შეჯიბრის დანყებას იუწყება. მონანილენი ერთმანეთს ექიშებიან ხარისთვის ქამანდის სწრაფად ჩამოცმამი. როცა შავ ბედაურზე ამხედრებული ჯოდი სტარტთან მიაგდება ცხენს, დანარჩენი მონანილეები უკმაყოფილოდ შეიშმუშნებიან, რადგან იციან, პირველ ადგილს ვერ ელირსებიან. ჯოდი და დემონი უცებ მოსდებენ ქამანდს და შებოჭავენ ხარს ბევრად უფრო სწრაფად, ვიდრე ამას ორკაციანი ჯგუფი შეძლებდა. ჯოდი პატარა ბიჭი აღარ არის, ხოლო დემონი უბრალო ცხენი როდია. ისინი უკვე ერთნი არიან, ერთ დიდებულ მთლიანობას წარმოადგენენ. მერე კი. . .

ჯოდი ნერილს იღებს თვით ამერიკის პრეზიდენტისაგან, რომელიც სთხოვს, ვაშინგტონში ბანდიტის დაჭერაში დაეხმაროს. . . ჯოდი უფრო მოხერხებულად მოკალათდა ბალახზე. წყლის წვრილი ნაკადი წკრიალით ჩაედინებოდა დახავსებულ კასრში.

ნელინადი ნელა გადიოდა. ჯოდის დროდადრო კვიციის ყოლის იმედი ეკარგებოდა, მითუმეტეს, რომ ნელი სრულიადაც არ იცვლებოდა. კარლ თიფლინი ისევე აბამდა მას მსუბუქ საზიდარში, ფოცხებს მინდორში აზიდინებდა და აღებულ თივას — თავლაში.

მიიწურა ზაფხულიცა და თბილი, ნათელი შემოდგომაც. მერე დილაობით მინაზე გააფთრებულმა ქარიშხლებმა დაინყეს თარეში. ჰაერში სუსხი იგრძნობოდა. თუთუბოს ნითელი ფერი დასდებოდა. სექტემბრის ერთ დილას, საუზმის შემდეგ, დედამ სამზარეულოში დაუძახა ჯოდის. ქალი სათლში ჩაყრილ ქატოს ცხელ წყალს ასხამდა და ურევდა შეჭამანდს, ფაფისებური მასა რომ გამოსულიყო.

— რა მოხდა, მემ? — ჰკითხა ჯოდიმ.

— მიყურე, როგორ ვაკეთებ. ამიერიდან დღეგამოშვებით მოგინევს ამის მომზადება.

— ეგ რა არის?

— თბილი სალაფავი ნელისთვის. . . ახლა მისთვის ეს სასარგებლოა.

ჯოდიმ თითების სახსრებით მოიქეჯა შუბლი.

— რამე ხომ არ დაემართა? — გაუბედავად იკითხა.

მისის თიფლინმა ჩაიდანინ დადგა და სალაფავს ხის პატარა ნიჩბით ამოურია.

— რა თქმა უნდა არა, მაგრამ დღეიდან კიდევ მეტად უნდა მოუარო. აი, ნაუღე საუზმე.

ჯოდიმ ხელი სტაცა სათლს, ჩაუქროლა ფარდულს, ბოსელს, მძიმე ჭურჭელი მუხლზე ეხლებოდა. ნელი ღარში წყალს ეთამაშებოდა, ტალღებს აგორებდა, თავს იქნევდა და წვეთებს მინაზე აშხეფებდა.

ჯოდი ღობეზე გადაძვრა და ორთქლადენილი სალაფავიანი სათლი გვერდით დაუდგა ნელის. თვითონ განზე გადა და ცქერა დაუნყო. ნელის ცვლილება დატყობოდა. მუცელი გაზრდოდა, ჩლიქებს რბილად და ფრთხილად ადგამდა. ცხენმა დრუნჩი ვედროში ჩაყო და ხარბად შეექცა ცხელ საკვებს. კარგად გამომძლარმა ოდნავ უბიძგა სათლს, მერე წყნარად მივიდა ჯოდისთან და ლოყა გაუხახუნა.

აღსაკაზში ოთახიდან ბილი ბაკი გამოვიდა და ჯოდის მიუახლოვდა.

— ერთი თუ დაინყო ზრდა, ველარაფერი შეაჩერებს, ხომ ასეა?

— უცებ გაეზარდა მუცელი?

— არა, შენ უბრალოდ ყურადღება არ მიგიქცევია, — ბილიმ ჯოდისკენ მოუტრიალა ფაშატს თავი, — ახლა ისეთი ალერსიანი გახდება! ხედავ, რა ალერსიანი თვალეები აქვს? ზოგი ფაშატი ამ დროს ავდება, მაგრამ თუკი დატკბა, მერე ამქვეყნად ყველა და ყველაფერი უყვარს.

ნელიმ ბილის მკლავქვეშ, შეუყო თავი და კისრით მკლავსა და გვერდს შორის ზევით-ქვევით დაუნყო ხახუნი.

— ასე რომ, შენც სულ უნდა ეფერო, — დაუმატა ბილიმ.

— კიდევ ბევრი დარჩა? — იკითხა სულშეგუბებულმა ბიჭმა.

ბილიმ ბუტბუტით რალაც დაითვალა თითებზე.

— სამი თვე, — თქვა მერე ხმამალა, — დაბეჯითებით მაინც ვერ იტყვი. ზოგჯერ ზუსტად თერთმეტ თვეში მშობიარობენ; შეიძლება ორი კვირით ადრე ან ერთი თვის დაგვიანებითაც მოხდეს ეს ამბავი, ამით არაფერი შავდება.

ჯოდი მიწას დააშტერდა.

— ბილი, — ცოტა ნერვიულად დაინყო ბიჭმა, — ბილი, ხო მართლა დამიძახებ, მშობიარობა რომ დაენყება?

ბილი კბილებით ოდნავ შეეხო ნელის ყურს.

— კარლს უნდა, რომ თავიდანვე შენ თვითონ გააკეთო ყველაფერი. ეს არის სწავლის ყველაზე კარგი საშუალება. სხვანაირად უფრო მეტს ვერსად ისწავლი. ასევე მასწავლა მამაჩემმა ასალის გადაფარება. მე რომ შენხელა ვიყავი, მამაჩემი მაშინ მეხრე იყო და ხშირად ვეხმარებოდი. ერთხელ ცხენს ცუდად გადავფარე ასალი და ამის გამო უნაგირმა ზურგი გაუღიზიანა. მამამ არც მიყვირა, არც გამლანძლა. მეორე დილით კი მძიმე, ორმოცფუტისანი უნაგირი დამადგა და მაიძულდა თავკარა მზეში — ნელში მოხრილსა და უნაგირდადგმულს — ცხენი იმ ოხერ მთაზე ამეყვანა. ძლივს გადავრჩი ცოცხალი და ამის შემდეგ ჩემ მიერ გადაფარებულ ასალს ნაოჭსაც ვერსად უბოვიდი, სხვანაირად უკვე აღარ შემეძლო. იმის შემდეგ აღარც არასოდეს გადამიფარებია ასალი, მაგრამ მაინც არასოდეს დამავინყდება ჩემს ზურგზე დადგმული უნაგირი.

ჯოდიმ ხელი გაიწოდა და ცხენს ფაფარზე შეეხო:

— ხომ მეტყვი, რა როგორ გავაკეთო? შენ ხომ ყველაფერი იცი ცხენების შესახებ?

ბილიმ გაიცინა.

— სხვათა შორის, მე თვითონ ნახევრად ცხენი ვარ, იცი? — თქვა მან, — დედაჩემი ჩემზე მშობიარობას გადაჰყვა. მამა ცხენების და ჯორების მეხრე იყო მთაში, იქ კი, რახან ძროხები არა ჰყავდა, მამა ძირითადად ცხენის რძეს მასმევდა თურმე, — ბილი უკვე სერიოზულად ლაპარაკობდა, — ცხენები ამას გრძნობენ, არა, ნელი?

ფაშატმა თავი მოაბრუნა და ერთი ნუთით შიგ თვალებში ჩახედა ბილის. ცხენები ჩვეულებრივ ასეთ რამეს არ აკე-

თებენ ხოლმე. ბილი გაამაყდა, საკუთარი თავის რწმენა დაუბრუნდა და ცოტა ნაიტრაბახა კიდევ.

— მაგარი კვიცი გეყოლება, ამაზე მე ვიზრუნებ. დაგანყებინებ სულ თავიდან. თუკი ისე მოიქცევი, როგორც მე გასწავლი, შენისთანა ცხენი ქვეყნად არავის ეყოლება.

ამ სიტყვებმა სულში სიტბო ჩაუღვარა ჯოდის, ბიჭი გაამაყდა, ისე გაამაყდა, რომ შინ მიმავალმა ფეხები მუხლებში მოლუნა და ტანის რწევას ისე მოჰყვა, თითქოს ცხენზე იჯდა, თან ჩურჩულებდა:

— აჩუ, შავო დემონო, აჩუ! აბა, გაჩერდი და ფლოქეს ნუ სცემ მინას!

ზამთარი უეცრად დადგა. მას წინ რამდენიმე ქარიანი შხაპუნა წვიმა და თავსხმები უძლოდა. გორაკები ჩალისფრად აღარ მოჩანდა, წყალმა ჩაამუქა. კანიონებზე ხმაურით დაემუხნენ ზამთრის ნიაღვრები. მინიდან სოკოები წამოყვლელებდნენ და ჯერ კიდევ შობამდე ახალმა ბალახმა ამოყო თავი.

მაგრამ იმ წლის ყველაზე მნიშვნელოვანი დღე ჯოდისთვის შობა არ ყოფილა. იანვრის ის უმნიშვნელოვანესი დღე, რომლის გარშემოც სხვა თვეები ტრიალებდა, ჯერ კიდევ არ იყო ცნობილი. წვიმები რომ დაიწყო, ჯოდიმ ნელი ბაგაში შეიყვანა, ყოველ დილას სალაფავს აჭმევდა, წმენდდა და ასუფთავებდა.

ფაშატი დღითიდღე ისე იბერებოდა, ჯოდი შეშფოთდა.

— არ გასკდეს, — შესჩივლა ბილის.

ბილიმ თავისი ძლიერი, ოთხკუთხედი ხელი ნელის გატიკნულ მუცელს მოუსვა.

— აქ დაადე, — დაბალი ხმით უთხრა ბიჭს, — გრძობ, როგორ მოძრაობ? ალბათ გაგიჟდები, უცებ ტყუპი კვიცი რომ მოიგოს, არა?

— მართლა? — წამოიძახა ბავშვმა, — მართლა შეიძლება, რომ ტყუპი ეყოლოს?

— არა მგონია, თუმცა ასეთი რამეც ხდება.

იანვრის პირველ ნახევარში გადაუღებლად წვიმდა. როცა სკოლაში არ იმყოფებოდა, ჯოდი მთელ დღეებს ნელის ბაგასთან ატარებდა: დღეში ოცჯერ მაინც უსინჯავდა მუცელს, რომ კვიცის მოძრაობა ეგრძნო. ნელი სულ უფრო მეტად მიეჩვია და დაუმეგობრდა ბიჭს, ხშირად ცხვირსაც უხახუნებდა. როგორც კი ჯოდი გამოჩნდებოდა თავლაში, ცხენი ჩუმად ნაიჭიხვინებდა ხოლმე.

ერთ დღეს ჯოდისთან ერთად კარლ თიფლინიც შევიდა თავლაში, კმაყოფილი მზერით შეათვალეერა ცხენის მოვლილი ბენვი, ხელით მოუსინჯა მკვრივი ხორცი ნეკნებსა და მკერდზე.

— კარგად გიმუშავია, — უთხრა შვილს. ამ სიტყვებს უდიდესი ჯილდოს ფასი ჰქონდა და ბიჭიც მთელი რამდენიმე საათი სიამაყითაც კი იყო აღვსილი.

დადგა თხუთმეტი იანვარი. კვიცი კი არა და არ იბადებოდა. ოცი იანვარიც გავიდა. ჯოდის მუცელში უკვე შიშის ჟრუანტელი უფლიდა.

— ყველაფერი კარგად მიდის? — ბავშვი პასუხს ბილისგან მოითხოვდა.

— აბა, რა!

მერე ისევ თავიდან დაიწყო:

— დარწმუნებული ხარ, რომ ყველაფერი კარგად იქნება?

ბილიმ ხელი გადაუსვა ფაშატს კისერზე. ცხენმა აღელვებით ააქნია თავი.

— ხომ გითხარი, ვადები შეიძლება ზუსტად არ დაემთხვეს-მეთქი. უნდა დავიცადოთ, ჯოდი.

თვე რომ გავიდა და კვიცი მაინც არ დაიბადა, ჯოდი კინალამ ჭკუიდან გადავიდა. ნელი ისე გაიბერა, რომ სუნთქვა უჭირდა, ყურები დაცქვეტოდა და ისე ახლოს მიეტანა ერთმანეთთან, თითქოს თავი სტკივავო. ჯოდის მოუსვენრად ეძინა, ნანყვეტ-ნანყვეტ და ბუნდოვან სიზმრებს ხედავდა.

ორ თებერვალს ღამით ბიჭმა ყვირილით გაიღვიძა. დედამ მისი დამშვიდება სცადა:

— ჯოდი, რაღაც დაგესიზმრა, გამოფხიზლდი და მერე ისევ დაიძინე.

მაგრამ ჯოდი შიშსა და უიმედო დარდს შეეპყრო. ბავშვი ერთხანს ჩუმად იწვა, ელოდა, როდის ჩაეძინებოდა დედას, მერე ფრთხილად ჩაიცვა და ფეხშიშველი გაიპარა გარეთ.

უკუნი და შავი ღამე იდგა. ცრიდა. წამით ბუნდოვანად გამოჩნდა კვიპაროსი და ფარდული, თუმცა ორივე სწრაფად გაქრა ნისლში. თავლის კარმა გაღებისას დაიჭრიალა. ასეთი რამ დღისით არასოდეს მოსვლია. ჯოდიმ თაროზე ფანარი და თუნუქისყუთიანი ასანთი მოძებნა, ფითილს ცეცხლი მოუკიდა და ჩალით დაფარული გრძელი გასასვლელით ნელის ბაგისაკენ გაემართა. ნელი იდგა და მთელი ტანით აქეთ-იქით ქანაობდა. ჯოდი მიეფერა ცხენს: — აბა, ნელი, ააბა, ნელი, — მაგრამ ცხენს არც ქანაობა შეუნყვეტია და არც მისკენ მოუხედავს. ბიჭი მხარზე შეეხო ცხენს და იგრძნო, როგორ კანკალებდა. იქვე, სათივედან ბილი ბაკის ხმა გაისმა:

— ჯოდი, აქ რას აკეთებ?

ბიჭმა უკან დაიხია და სასონარკვეთილი მზერით ახედა ზემოთ, ბილის მიერ თივით მოწყობილ ბუდეს.

— როგორ ფიქრობ, კარგად არის?

— ვფიქრობ, კი!

— ხომ ჩაერევი, რამე არ მოუვიდეს, ბილი, ხომ ნამდვილად ჩაერევი?

— გითხარი, დაგიძახებ-მეთქი, და ასეც ვიზამ, — ჩამოლრინა ბილიმ ზემოდან, — ნადი, ახლა დაიძინე და ნუ აწუხებ ცხენს, თავისი გაჭირვებაც ეყოფა.

ჯოდი მოიბუზა. ასეთი ტონით ბილი არასოდეს დალაპარაკებია.

— მისი ნახვა მომინდა და იმიტომ მოვედი, ვერ დავიძინე, — თქვა ბიჭმა.

ბილიმ ცოტათი შეარბილა კილო:

— კარგი, ახლა ნადი და დაიძინე. ნუ შეანუხებ. გითხარი, გეყოლება მაგარი კვიცი-მეთქი. ახლა მოუსვი აქედან.

ჯოდი ნელა გავიდა თავლიდან. ფანარი ჩააქრო და თაროზე შემოდო. ღამის უკუნმა და ნოტიო ნისლმა მთლიანად შთანთქა ბავშვი. უნდოდა ბილის სიტყვები ადრინდელივით ერწმუნა. ფანრის შუქისგან დაბინდულ მის თვალებს მხოლოდ რამდენიმე წამის შემდეგ დაუბრუნდა საგნების სიბნელეში აღქმის უნარი. ნოტიო მინამ შიშველი ფეხები დაუზრო. კვიპაროსის ქვეშ დაბუდებულმა ინდაურებმა შფოთიანი კიკიკი ატეხეს, ორივე ძალლი უმალ შეუდგა თავისი მოვალეობის შესრულებას — გამოხტნენ და ყოველი შემთხვევისათვის ყეფა ატეხეს, — აქაოდა, იქნებ კოიოტები მოიპარებინანო ხისკენ.

სამზარეულოში უჩუმრად შესული ჯოდი სკამს წამოედო. კარლმა თავისი საძილე ოთახიდან დაიძახა:

— ვინ არის მანდ? რა ამბავია?

მისის თიფლინმა ნამძინარევი ხმით იკითხა:

— რა მოხდა, კარლ?

ერთი წუთის შემდეგ სანოლი ოთახიდან სანთლით ხელში გამოვიდა კარლი და დაინახა შვილი, რომელმაც თავის ოთახში შეპარვა ვერ მოასწრო.

— აქ რას აკეთებ?

ჯოდიმ თვალი მოარიდა მამას.

— ფაშატის სანახავად ვიყავი.

მამამ უცებ ვერ გაიაზრა, ძილის დაფრთხობის გამო გაბრაზებულა ბიჭს თუ ცხენზე ზრუნვისათვის შეეყო.

— მომისმინე, — თქვა ბოლოს, ამ ქვეყანაში არ არსებობს ადამიანი, რომელიც კვიციტში ბილიზე უკეთ ერკვევა. მოდი, ეგ საქმე მას მიანდე.

— პონი რომ მოკვდა?! — აღმოხდა ბიჭს.

— ბილი არაფერ შუაშია, — კუმტად თქვა კარლმა, — თუკი ბილიმ ვერ შეძლო შველა, მისი გადარჩენა შეუძლებელი იყო და ეგაა.

მისის თიფლინმა ოთახიდან დაუძახა ქმარს:

— ფეხები დააბანინე და დანვეს დასაძინებლად, კარლ, თორემ ხვალ მთელი დღე გამოუძინებელი ივლის.

მხარზე ვილაც რომ შეეხო და შეანჯღრია, მძინარე ჯოდის ისეთი შეგრძნება დაეფულა, თითქოს ის-ის იყო მოხუჭა თვალი და დაძინებას ცდილობდა. სანოლთან ბილი ბაკი იდგა და ხელში ფანარი ეჭირა.

— ადექი, — უთხრა მან, — სწრაფად გამომყევი, — შებრუნდა და ოთახიდან აჩქარებით გავიდა.

— რა მოხდა? — დაიძახა მისის თიფლინმა, — შენ ხარ, ბილი?

— დიახ, მემ.

— ნელის დაეწყო მშობიარობა?

— დიახ, მემ.

— ახლავე ავდგები და წყალს გაგიცხელებ, იქნებ დაგჭირდეს.

ჯოდიმ ისეთი ფაცხაფუცხით ჩაიცვა და გავარდა უკანა კარიდან, რომ ბილის ფანარი ჯერ კიდევ ირნეოდა თავლისკენ მიმავალ ნახევარ გზაზე. განთიადს უკვე გამოეკვეთა გორაკთა კონტურები, თუმცა დაბლობი ჯერ ისევ წყვიდადმი გახვეულიყო. ჯოდი გიჟივით გავარდა ფანრის მიმართულებით და ბილის ზედ თავლის კართან დაენია. ბილიმ ფანარი ბაგის ძვიდემი ჩარჭობილ ლურსმანზე ჩამოკიდა და სამუშაო ქურთუკი გაიხადა. ჯოდიმ დაინახა, კაცს შიგნით მოკლესახელოებიანი პერანგი ეცვა.

ნელი გამეშვებული და დაძაბული იდგა. უცებ ჩაიცუცქა, მთელი სხეული დაეკრუნჩხა. სპაზმმა გაუარა, მაგრამ წუთის შემდეგ ისევ გაუმეორდა.

— რალაც ისე ვერ არის, — ნერვულად ნაიბუტბუტა ბილიმ, — მისი შიშველი მკლავი ცხენის ნიაღში გაუჩინარდა, — ღმერთო ჩემო, არასწორად მოდის, — თქვა მან.

ცხენს ისევ მოუარა კრუნჩხვამ. ბილი დაიძახა, ხელებსა და მხრებზე კუნთები დაებერა, ძალ-ღონეს არ იშურებდა, შუბლზე ოფლი ღვარად ჩამოსდიოდა. ნელიმ ტკივილისაგან დაიღმუვლა. ბილი ისევ ბუტბუტს მოჰყვა.

— ვერ ვატრიალებ, არასწორად მოდის.

ბილიმ ველური მზერა ესროლა ჯოდის, მერე თითები შეახო ცხენს და ფრთხილად, ძალიან ფრთხილად დაუწყო სინჯვა. კაცს ლოყებზე კანი დაეჭიმა და რუხი ფერი დაე-

დო. მთელი წუთი შეკითხვით სავსე მზერით უცქერდა ბაგის გარეთ მდგარ ჯოდის. უცებ მიბრუნდა, ნაკელის გასატან ლუკთან მივიდა და ქვემოთ თაროდან ნალების დასატყედი ჩაქუჩი აიღო.

— გადი გარეთ, ჯოდი, — უთხრა ბიჭს.

ჯოდი იდგა და უაზროდ შეჰყურებდა.

— რომ გეუბნები, გადი, თორემ გვიან იქნება.

ჯოდი არ განძრეულა.

ბილი სწრაფად მიუახლოვდა ნელის თავს და დაიყვირა:

— მიბრუნდა, ეშმაკმა წაგიღოს, მიბრუნდი იქით.

ჯოდი ამჯერად დაემორჩილა და თავი გვერდზე მიაბრუნა. მის სმენას ჯერ ბილის ხრინწიანი ჩურჩული მისწვდა, მერე ძვლის მსხვერვის ყრუ ხმაც შემოესმა. ნელიმ გულისგამგმირავად დაიხვიხვინა. ჯოდიმ მოიხედა და თვალი ჰკიდა ჩაქუჩს, რომელიც მეორედ დაეშვა ნელის შუბლზე. ცხენი მთელი სიმძიმით გადავარდა გვერდზე, ერთი გაიფართხალა და მიყუჩდა.

ბილი მის გაბერილ მუცელს მივარდა, ხელში უზარმაზარი დასაკეცი დანა ეჭირა. კაცი ცხენის უხეში კანის აკუნწვა-დაქუცმაცებას შეუდგა. ჰაერი ცოცხალი შიგნეულის მძაფრი სუნით გაიჟღინთა. სხვა ცხენებმა უკან დაიხიეს, რამდენადაც დასაბმელი ჯაჭვები აძლევდა ამის საშუალებას, თან აჭიხინდნენ და ფლოქვები მიწას დაუშინეს.

ბილიმ დანა დააგდო. ორივე ხელი შეყო საშინელ ხერხელში და იქიდან დიდი, თეთრი, წვეთებჩამოდინარე ფუთასავით რალაც გამოიღო. კაცმა კბილებით ვაგლიჯა ქსოვილი. გამოჩნდა პატარა, შავი თავი და ორი სველი, პრიალა, პანია ყური. ორჯერ გაისმა ბუყბუყისმაგვარი ხმა. ბილიმ ახალდაბადებული კვიცი მომყოლიდან გამოიყვანა, აიღო ნელან დაგდებული დანა და ჭიპლარი გადაუჭრა. ერთი წუთის შემდეგ ხელში პატარა, შავი კვიცი ეჭირა და ათვალთვრებდა, მერე ნელი ნაბიჯით ჯოდისაკენ გაემართა და მის ფეხებთან დაფენილი ჩალაზე დაუწვინა პატარა არსება.

ბილის სახე, ხელები და მკერდი ერთიანად სისხლით მოსვროდა. სხეული მთლად უკანკალებდა და კბილს კბილზე სცემდა, ხმა დაჰკარგოდა და სადღაც, ყელის სიღრმიდან ძლივს ამოღერდა:

— აი, შენი კვიცი. შეგპირდი და შეგისრულე კიდეც. . .

სხვა გზა აღარ იყო. . . იძულებული ვიყავი ასე მოვეცეულიყავი, — გაჩუმდა და ბაგას გახედა, — ახლა დაბანე და გაამშრალე ისე, დედამისი როგორც იზამდა, საკუთარი ხელით უნდა გამოკვებო. როგორც შეგპირდი, კვიცი უკვე გყავს.

ჯოდი არაფრისმთქმელი გამომეტყველებით მისჩერებოდა სველ, სუსტად მქშინავ კვიცს. პანია არსებამ ნიკაპი წინ წამოსწია და თავის აწვეა სცადა. ჯერ ისევ უჩინო თვალები ლურჯად შელავდა.

— ეშმაკმა დალახვროს, — დაიყვირა ბილიმ, — მოიტან თუ არა წყალს? მოიტან თუ არა?

ჯოდი მიტრიალდა და თავლიდან გალასლასდა უკვე განათებული მიდამოში. მთელი სხეული, ყელიდან მოყოლებული მუცელამდე, საშინლად სტკიოდა. ფეხები გახვეებოდა და დამძიმებოდა. სურდა კვიცის გამო გახარებული ყოფილიყო, მაგრამ ბილი ბაკის გასისხლიანებული სახე და გატანჯული, დაღლილი თვალები მის თავს ზემოთ, ჰაერში ლივლივებდა.

ინგლისურიდან თარგმნა
მანია ჯიჯიუჰვილია

ისევ კრიტიკის შესახებ

გულწრფელად მოგახსენებთ, ძალიან გამახარა ზურაბ ლავრელაშვილის გამოხმაურებამ ჩემს წერილზე, რომელიც ეხებოდა ზურაბ ხასაიას ესეის „აკუტაგავას ტრაგედია“.

სიმართლე რომ გითხრათ, იმ წერილის გამოქვეყნებასაც კი არ ველოდი, არათუ მასზე გამოხმაურებას.

მეორეც, გამოემხმე ზურაბი, რომლის შემოქმედებას დიდად ვაფასებ და მიმაჩნია, რომ იგი არის ერთი კარგი „დაღვინებული“ პროზა. ნაკითხული მაქვს მისი ადრეული მოთხრობები, რომლებიც გამოირჩევა ფსიქოლოგიური სიღრმითა და თხრობის ძალიან კარგი მანერით. დიდი ხნის წინათ წავიკითხე, მაგრამ დღემდე მახსოვს „ბაგრატიონთა გვარის პრინცესა“. ჩემი აზრით, უნაკლო ნაწარმოები, რომელსაც, თუ ზოგიერთები არ მიწყენენ, შეიძლება შედეგრი ვუნოდოთ. ბოლო დროს „ჩვენს მწერლობაში“ წავიკითხე რომანი „მღვიძარება“, ატენის ხეობაში მომხდარი უცნაური ამბავი, წარსულის ნამდვილი, შთაბეჭდავი სურათები და ქართული ეროვნული ხასიათის მხატვრული ანალიზი.

ერთი სიტყვით, მაღლობელი ვარ „ჩვენი მწერლობის“ რედაქტორის, როსტომ ჩხეიძისა და ზურაბ ლავრელაშვილისა, რომ ლიტერატორთა მარაქაში გამრიეს.

პროფესიით ენტომოლოგი ვახლავართ. აღმოსავლეთ საქართველოს სხვადასხვა რაიონში მიმუშავია და, მგონი, არცთუ ცუდად, მაგრამ დიდი ხანია ჩემი სამსახური გაუქმდა. ენტომოლოგი კი არა, მწერალი და მხატვარი აღარ ახსოვს ქვეყანას. ვის რაღად უნდინხარ, მწერების სპეციალისტი ხარ თუ აგრონომი, მინის მზომელი თუ მელიორატორი. დავრჩი უმუშევარი. შვილების სარჩენი ვაგვხდი. მაღლობა უფაღს, მთლად ბედისამარა რომ არ დამტოვა. ვზივარ სახლში და ვკითხულობ ლიტერატურას. ძალიან მიყვარს „ჩვენი მწერლობა“. ნომერი არ გამომჩენია. კარგ რამეს რომ წავიკითხავ, მიხარია და სურვილი მიჩნდება, სხვასაც ვავაგებინო ჩემი სიხარული. ასე იყო მაშინაც, როცა ზურაბ ხასაიას წერილი წავიკითხე აკუტაგავას ცხოვრებასა და შემოქმედებაზე. მერე რა, რომ უცხოელზე წერს, ავტორი ხომ ქართველია, ეს ხომ ქართული ნააზრევია, ქართული ჭკუა-გონების ნაყოფი.

ბატონ ზურაბ ლავრელაშვილს არ მოსწონს ჩემი დასკვნა, რომ ზურაბ ხასაიას ნაწარმოები მოაზროვნეები შექმნიან ამინდს ქართულ კრიტიკაში. მისი აზრით, იმიტომ ვერ შექმნიან, რომ ქართულ ლიტერატურაზე ვერ წერენ ისე, როგორც უცხოურ ლიტერატურაზე.

მეტიც, ბატონი ზურაბ ლავრელაშვილი იმასაც ამბობს, შეიძლება საქართველოში კრიტიკა არც არასოდეს არსებულაო.

რა უფლება მაქვს შევედგო პროფესიონალ ლიტერატორს იმაში, რაც ჩემზე გაცილებით უკეთესად იცის, მაგრამ მაინც ვაგვბედავ და ვიტყვი: არა მგონია, მართო მე ვფიქრობდე ასე.

თუ კრიტიკა არასოდეს არსებულა საქართველოში, მამ ვინ იყვნენ კიტა აბაშიძე, ვახტანგ კოტეტიშვილი, კონსტანტინე კაპანელი? ნუთუ ძალიან ჩამორჩება მათი ნააზრევი ევროპული კრიტიკის მამათა ნააზრევს?

ვინ იყვნენ გერონტი ქიქოძე, გურამ ასათიანი, აკაკი ბაქრაძე? ნუთუ მათი ნიჭი და გემოვნება ეჭვს იწვევს?

თუ დღეს კრიტიკოსები არ არსებობენ, მამ ვინ არიან თეიმურაზ დოიაშვილი, ლევან ბრეგაძე, როსტომ ჩხეიძე, ლალი ავალიანი, ნუგზარ მუზაშვილი, ზაზა შათირიშვილი, მაია ჯალიაშვილი, ინგა მილორავა, ჩვენი ელგუჯა, თავბერიძე (ქუთაისმა ტოლი ხომ არ უნდა დაუდოს თბილისს!), და კიდევ ბევრი საინტერესო და მცოდნე ლიტერატორი?

ან კიდევ, ნუთუ კრიტიკა არ არის ის, რასაც მწერლები წერენ ლიტერატურაზე? მაგალითად შემიძლია მოვიყვანო ტარიელი ჭანტუიას, თამაზ ჭილაძის, ნაირა გელაშვილის, მაკა ჯოხაძის, ემზარ კვიციანიშვილის, გივი ალხაზიშვილის ესეები და წერილები.

თუნდაც ბატონი ზურაბ ლავრელაშვილის წერილები კრიტიკა არ არის? კრიტიკული არ იყო მისი შენიშვნები მიხეილ ჯავახიშვილის „ჯაყოს ხიზნებზე“? მერე რა, რომ მცირე მოცულობის იყო, სამაგიეროდ, ერთ რამედ ღირდა თავისი სითამამითა და სიმართლით.

იმ ჩემს წერილში ცოტა მეც გადავაჭარბე. როცა კრიტიკაზე წერ, არ შეიძლება კრიტიკული არ იყო.

ცალკეული კრიტიკოსები როგორ არ არიან. არიან და არცთუ ცოტანიც, მაგრამ არ ჩანს მათი საქმე.

არ ჩანს იმიტომ, რომ ორგანიზებული არ არის მათი შრომა. უფრო გასაგებად რომ ვთქვა, ორგანიზებული არ არის კრიტიკა როგორც პროცესი, რომელსაც დღეს, თუ არ ვცდები, დისკურსს უწოდებენ.

უნდა მოხდეს კრიტიკის ორგანიზება და აი, მაშინ გამოჩნდება, გვაქვს თუ არა იგი.

ძველ დროში კრიტიკის ორგანიზებას ხელისუფლება ახდენდა და ეს, ცუდი იყო თუ კარგი, ჩანდა. კრიტიკოსიც ჩანდა და კრიტიკის არსებობაც იგრძნობოდა. დიახ, ცუდი იყო, მაგრამ მაინც იყო.

გამომცემლობებმა, რედაქციებმა, ლიტერატურულმა გაერთიანებებმა უნდა იტვირთონ ეს მისია და შექმნან პირობები კრიტიკის ორგანიზებული მუშაობისათვის. ამისათვის საჭიროა ძალებისა და გეგმების კოორდინაცია, საერთო ნიადავის მოძებნა და შეთანხმებული პოლიტიკის წარმართვა.

ეს არ არის ძნელი საქმე, მთავარია იყოს სურვილი და კეთილი ნება.

ისევ რომანტიზმში გადავეშვი. ენტომოლოგები მთელ ცხოვრებას ღია ცის ქვეშ ვატარებდით და არ გამემტყუნებია. ყოველ შემთხვევაში, იმედი მაქვს, რომ მაპატიებთ. დრო და ყურადღება ნაგართვით, ბატონო ზურაბ მაგრამ, როგორც მოგახსენეთ, ძალიან გამახარა თქვენთან შეხვედრამ ჟურნალის ფურცლებზე. არ დამავინწყდება ის ნომერი — 2010 წლის 19 მარტი. გარეკანს საოცრად მომხიბლავი ეკა ბაქრაძე ამშვენებს, გვერდებს კი — თქვენი გამოხმაურებაც.

ეს იყო დაუსწრებელი შეხვედრა. იმედია, დასწრებულ შეხვედრასაც მოვახერხებთ. მე, სამწუხაროდ, სახსრების ქრონიკული ანთების გამო გარეთ ცხვირს ვერ ვყოფ, სიარული მიჭირს, თქვენ კი, ბატონო ზურაბ, როცა მოგიწიოთ ქუთაისში გამოვლამ, გთხოვთ არ დაიზაროთ, პატივი დამდოთ და მობრძანდეთ ჩემთან თქვენს მეგობრებთან ერთად. საფიჩხიაზე ყველა მოგასწავლით ჩემს მისამართს.

ანზორ დიდაშულიძე

ქუთაისი

* * *

ქართული ლიტერატურის მუზეუმში მიხეილ ჯავახიშვილისადმი მიძღვნილი გამოფენაა და ვახტანგ ჭელიძე „ლიტერატურული საქართველოდან“ თამაზ ვასაძესა და მე გაგვგზავნის რეპორტაჟისა თუ ჩანახატის მოსამზადებლად.

თვალყურებისას იზა ორჯონიკიძეც წამოგვადგება თავს და კაბინეტშიც მიგვიწვევს.

მე თამაზ ვასაძეს წარვუდგენ.

მისი გვარის გაგონებისას იზა აიმრიზება:

– ეს რა გვარი გქონია! ვასაძეები ხომ დასაბეზღებლად დარბოდნენ მთავრობაში!

გავოგნდებით, მაგრამ თამაზი მალევე მოეგება გონს:

– ვის გულისხმობთ, არ ვიცი, ქალბატონო იზა, მაგრამ თუ მართლა დარბოდნენ მთავრობაში ასეთი უკადრისი მიზნით, ვისთან დარბოდნენ, იმასაც ხომ ვერ შემახსენებდით?..

იზა გაშრება და განზე გაიხედავს. გაჩუმება არა სჩვევია, მაგრამ ამჯერად როგორღა გინდა მარჯვე პასუხი რაიმე მახვილი სიტყვით მოჭრა სრულიად განიარაღებულმა.

ისე ორჯონიკიძე რომ ხარ, გვარების გაქიპებას კი უნდა მოერიდო.



თამაზისათვის უთქვამს ორჯონიკიძე იზას:
„ეს რა გვარი გაქვს, ბიჭო, ვასაძეთ ცოდვეს ვინ ზღავს!“

უპასუხია თამაზს, გაჩუმდებოდა რისად:
„ვისთან დარბოდნენ მერე ვასაძეები, იზა?..“

მეგობართა წრეში ხან მე და ხან თამაზი არაერთხელ გავიმეორებდით ამ იუმორესკას, როგორც მურმან ლებანიძის არაოფიციალურ ლექსს.

რა გგონიათ, უმეტესობა ვერც მიხვდა, რომ ეს მხოლოდ პაროდული შეხმიანება გახლდათ.

თანდათანობით მიგვაგინწყდებოდა.

ტრისტან მახაური კი დროდადრო გაიხსენებს ხოლმე სამეგობრო სუფრასთან და უკვირს, რომ ეს იუმორესკა მურმან ლებანიძის პოეტურ კრებულებში არ შეაქვთ.

* * *

ვიქტორ ვასილიევი ვახტანგ ქარსელაძისადმი მიძღვნილ დოკუმენტურ მოთხრობაში „მოზღვავებული სიკეთე“ სხვადასხვა ყაიღის მასალებთან ერთად მოიხმობს ერთ წარწერასაც მისთვის ნაჩუქარ წიგნზე.

ეს წარწერა ეკუთვნის ჭადრაკის დიდ მოამაგეს თენგიზ გიორგაძეს, ვინც ნონა გაფრინდაშვილისადმი მიძღვნილი წიგნი ამ წარწერით აჩუქა ვახტანგ ქარსელაძეს:

– შენ რომ არა, ჩვენ არც ნონა გვეყოლებოდა და არც სხვა ვინმე. შენი საქმე მუდამ იცოცხლებს.

და რუსი საჭადრაკო ჟურნალისტი და შესანიშნავი სტილისტი თვალნათლივს ხდის ყველასათვის, რომ ეს მართლაც ასეა, და არამართო იმიტომ, რომ ნანა ალექსანდრიამაც, ვახტანგ ქარსელაძის კიდევ ერთმა აღმოჩენამ ნონას შემდგომ, ითამაშა მატჩები მსოფლიო პირველობაზე, არამედ მაია ჩიზურდანიძის მოგებაც ნონასთან შერკინებაში ქართული სამწვრთნელო ხელოვნების დადასტურებდა იქცა. ...მერე ნანა იოსელიანისა და ნინო გურიელის გამოჩენაც...



მერე რა, რომ ვახტანგ ქარსელაძის გარდაცვალებისას მაია ხუთი წლისა გახლდათ, ნანა და ნინო კი ოთხოთხი წლისანი.

მათ თვალისმომჭრელ წარმატებებსაც მაშინ და სწორედ მაშინ ჩაეყარა საძირკველი, როდესაც ვახტანგ ქარსელაძემ პატარა ზუგდიდელ გოგონაში მომავალი მსოფლიო ჩემპიონი ამოიცნო.

და კიდევ მოიყოლა ნონა გაფრინდაშვილის ტრიუმფმა და თექვსმეტწლიანმა მმართველობამ საჭადრაკო დედოფლის რანგში ტალანტთა მთელი წყება.

ეს ნონას სკოლაა.

ეს ვახტანგ ქარსელაძის სკოლაა. შენ რომ არა, ჩვენ არც ნონა გვეყოლებოდა და არც სხვა ვინმე...

ესაა ის ფორმულა, რომელიც მთელ ეპოქას იტევს თავისი სისხარტითა და ღრმა განზოგადებით.

ვიქტორ ვასილიევს, საჭადრაკო ნოველებისა და მოთხრობების ავტორსა და მხატვრული სიტყვის ფაქი-

ზად შემგრძნობს, არავისაგან ესწავლება მოხდენილი ფრაზის დაფასება, და ამიტომაც თავს ვერ იკავებს, რომ იქვე აღტაცებით არ დასძინოს:

– ოქრო სიტყვებია!

თუმც... ამ ფრაზასაც მოადვენებს:

– მაგრამ სჯობდა ისინი წიგნში ყოფილიყო.

და ამ ორლესული მოქნევით თვითონაც ლიტერატურულ ფორმულას ქმნის, სხარტსა და ღრმა განზოგადების მქონეს.

კარგია, ძალიან კარგი, გარეკანსა თუ სატიტულო გვერდზე უშუალოდ რომ გამოთქვამ შენს თვალსაზრისს, მაგრამ ის, რაც თვით წიგნში უნდა იყოს აღნიშნული, რატომ უნდა აღმოჩნდეს მის გარეთ, მარტოდენ იმ პიროვნებისა და მის უახლოეს ადამიანთა გასაცნობად?..

ამას ამ შემთხვევაში უთუოდ ჰქონდა თავისი მიზეზი.

თავთავისი მიზეზი აქვს ყველა ამგვარ შემთხვევაში – ხან გადამეტებული სიფრთხილე თუ შიში ვილაცის ან რალაცის წინაშე, ხანაც არაგულწრფელობა – ბოლოსდაბოლოს ერთ ადამიანს მიმართავ და არა ზოგადად მკითხველს, და იმ წუთას არ ფიქრობ, რომ შესაძლოა ეს წარწერა ხელმისაწვდომი გახდეს ყველასათვის.

* * *

მგელი არ მოშლის მგლობასა, კაი ყმა მამაცობასაო, – ირწმუნებოდა სახალხო მთქმელი.

არცერთი არ გაინვრთნება: მგელი, არწივი, კაი ყმაო, – მხარს უბამდა მეორე.

და რჩებოდა მათი სტრიქონები შეგონებებად, იმ უეჭველ ჭეშმარიტებად, რომელიც აღარც უნდა გადასინჯულიყო.

ეს პარალელიც საგულისხმო გახლდათ, მგლისა და კაი ყმის შედარება, მითუმეტეს, კიდეც სხვა უცნობი პოეტის ლექსში „კიდევაც დაიზრდებიან“ სსენებით მგლის ლექვეები იხსენიებოდნენ და სინამდვილეში ვაჟკაცთა იდუმალი სახე-ბანი ჩნდებოდა, რომელნიც ისე არ ამოწყდებოდნენ, რომ მტრის ჯავრი არ შეეჭამათ.

თუმც ამჯერად მთავარი ის დადგენილი რწმენაა: მგელი არ გაინვრთნებაო.

ეგაა, იორამ ლუდუშაური მაინცადამაინც ვერ გაიზიარებდა ამ თვალსაზრისს, რაკილა შიგნიდან იცნობდა ბუნებას და ცხოველთა ზნე-ჩვეულებანიც ისევე მოეხსენებოდა, თითქოს ახალი დროის მინდია ყოფილიყოს, ან ენქიდუ, ანდა ბიბლიური აბელი. თანაც, თეორიულ მტკიცებას კი არ მოჰყვებოდა, არამედ თვითონვე გამოზრდიდა და განვრთნიდა მგლის ლექვს და თვალნათლივს გახდიდა ყველასათვის, რომ მგელს ძალზე ნაკლები ერთგულება არა სჩვეოდა, თუ მეტი არა.

სჯობდა წიგნში ყოფილიყო...

საჭადრაკო ჟურნალისტი რას წარმოიდგენდა, რომ ამ ფრაზით ხსნიდა ახალი რკალის იდეას მიძღვნილი წარწერების ციკლსა თუ სულაც სამყაროში, რკალის, რომელიც პირობითად ასე დასათაურდება: რაც წიგნში უნდა ყოფილიყო და არა წიგნზე.

თქვენითაც მიხვდებით – ისეთი მრავალფეროვანი გალერეა წარმოდგება ამ რკალის რელიეფურად გამოკვეთის შემდეგ, ძალიან წაადგებათ მხატვრულ-დოკუმენტური პროზით გატაცებულ მწერლებსა თუ ჟურნალისტებს.

შენ რომ არაო...

და გულმონყალედ ჩაიღიმებდა ამ მიძღვნის გადაკითხვისას ვახტანგ ქარსელაძე, ვინც არამარტო რუსი ჟურნალისტის დოკუმენტური მოთხრობის გმირად იქცა, არამედ ქართველი მწერლის ნოველის პერსონაჟადაც – ოთარ ჩხეიძის „იმ ერთ საღამოს“, პირად მოგონებას რომ ეყრდნობა.

...ისე ზოგს ამ მხრივ მაინც უმართლებს, წიგნზე მაინც რომ აღინიშნება მათი ღვანლი, თორემ რამდენ ადამიანს ვიცნობთ, არც წიგნში და არც წიგნზე რომ არ ღირსებით მადლიერების სიტყვა, თორემ საქებარ გამოთქმებს ვინ ჩივის.



მხატვარი კარლო ფაჩულია

გახმაურდებოდა მისი ამბავი და სხვანიც მოინდომებდნენ მგლის მოშინაურებას. თან იორამისაც სჯეროდათ, თან საკუთარი თავისაც არ ეიმედებოდათ და ამიტომაც უფლის მადლს უფრო მიენდობოდნენ – საპატრიარქოს აჩუქებდნენ მგლის ლექვს, თუ სადმე გამოიზრდება და წვრთნას დაემორჩილება, აქ გამოინვრთნებაო.

სასულიერო პირები ერთ მორჩილ ჩააბარებდნენ ამ ლექვს: შენ მიხედე და დააკვირდი, როგორ შეიცვლის ან ზნეს ან ფერსო.

მორჩილი გამოუძღვება ოთხფეხა მეგობარს, თოკზე გამობმულს. უცერად ზარების რეკვა ატყდებოდა.

მორჩილი ლაჯებში ამოიდებს თოკს და ლოცვად დადგება.

მრევლი უცნაური სურათის შემსწრე შეიქნება და გაცოცხლნიც მიაჩერდებიან.

– რა ხდება? – დასცდება ერთ-ერთს.

– ვერ ხედავ, მგლის თავზე სახარებას კითხულობს.

ესეც ანდაზის უნებლიე ილუსტრაცია.

...ისე მგელკაცთა თავზე თქვით სახარების კითხვა, თორემ მგლის ლექვი რალაცას შეისმენდა და იმ ანდაზის ეჭვშეუვალ სიმართლესაც ბზარს გაუჩენდა.

თვით იორამ ლუდუშაურია ამის თავდები.

ვერ დაუჯერებთ?

თქვენი ნებაა, ისე ვინც მინდიას არ უჯერებს, არა მგონია, მართალი გზით ვიდოდეს.

ალილოს ჯვარი თვისი

ივანე ჯავახიშვილი ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ XI საუკუნის მინურულში ჯვაროსანთა მიერ იერუსალიმის აღება მამაჰმადთანა უძლეველობას სახელი გაუტეხა და დავით აღმაშენებელმა საქართველოს დამოუკიდებლობა სწორედ ამის შემდეგ აღადგინაო.

1095 წლის ნოემბერში საფრანგეთის ქალაქ კლერმონში რომის პაპმა საეკლესიო კრება მოიწვია და მგზნებარე ქადაგება წარმოთქვა. მთელ თავის სამწყსოს მოუწოდებდა, რომ იარაღი აესხათ და სასწრაფოდ დაძრულიყვნენ აღმოსავლეთის ქრისტიანთა შესანგენად — ურჯულონი ატყვევებენ და ჟლეტენ ჩვენს მოძმეთ, ეკლესიებს ანგრევენ და მაცხოვრის საფლავს ბილწავენო.

მერე იმონებდა გოდებას 79-ე ფსალმუნიდან:

„ღმერთო, შევიდეს წარმართნი სამკვიდრებელსა შენსა და შევაინეს ტაძარი წმიდა შენი... დაასხეს მძორები მონათა შენთა საჭმელად მფრინველთა ცისათა და ხორცი წმიდათა შენთანი — მხეცთა ქვეყანისათა. დასთხიეს სისხლი მათი ვითარცა წყალი გარემოს იერუსალიმსა და არავინ იყო მფარველ მათდა. ვიქმნენი ჩვენ საყვედრებელ მოძმეთა ჩვენთა, საცინელ და საკიცხელ გარემოსთა ჩვენთა. ვიდრემდის, უფალო, განრისხნე სრულიად და აღატყდეს, ვითარცა ცეცხლი, შური შენი?“

რომის პაპი უფლის სახელით მიმართავდა ყველას, მდიდარსა თუ ღატაკს, ყოველი ღონე გაეღოთ „წმიდა მიწის“ განთავისუფლებისათვის.

რომის პაპი ამბობდა: აქაური მიწა-წყალი ძლივს გასაზრდოვებ, ამიტომაც ერთმანეთს კბენთ და ჭამთ, ერთმანეთს ებრძვიან და სასიკვდილო ჭრილობებს აყენებთო. ვინც აქ უპოვარი და მწუხარეა, იქ შეძლებული და მხიარული გახდება, რადგანაც იერუსალიმის უნაყოფიერესი მხარე ამქვეყნიური სამოთხეა, სადაც თავიშობს და რძის მდინარეები მოედინებიანო.

მოუწოდებდა: დაე, შეწყდეს სიძულვილი თქვენს შორის, დადუმდეს მტრობა, მოისპოს შუღლი, დაადექით გზას მაცხოვრის საფლავის გამოსახსნელად, წარმართებს მიწა წაართვიან და თავად დაისაკუთრეთო.

პასუხად გაისმა ერთსულოვანი შეძახილი: „დეუს ლე ვოლტი!“ (უფალს აგრე სნადია). რომის პაპმა თვალნი ზეცას აღაპყრო, უფალს მადლი შესწირა, ხელის აწევით სიწუმე ითხოვა და აღფრთოვანებით წარმოთქვა: „უძვირფასესო ძმანო... თქვენს ნაფიქრალში უფალი რომ არ ჩარეულიყო, ესოდენ ერთსულოვანი შეძახილი არ აღმოგებდებოდათ. და თუმცა მრავალ ბაგეთაგან გაისმა ეს შეძახილი, წყარო მისი ერთადერთია. აი, რატომ გეტყვით თქვენ, რომ უფალმა შთაგაცონათ ეს შეძახილი. დაე, ეს სიტყვები იყოს თქვენი საბრძოლო დევიზი, ვინაიდან ეკუთვნის უფალს. და როდესაც მტერს შეერკინებით, დაე, ყველამ ერთხმად დასჭექოს სიტყვა უფლისა: დეუს ლე ვოლტი!.. ძალგულოვანო მხედარნო და უძლეველ წინაპართა შთამომავალნო! ნუ დაივინებთ მათ სასახელო ღვანლს, გაიხსენეთ მამა-პაპათა საქმენი საგმირონია. და თუკი გაკავებთ სათნო ერთგულება შვილებისა, მშობლებისა, ცოლებისა, კარგად ჩაუფიქრდით იმას, რასაც ბრძანებს მაცხოვარი: და რომელმან არა

ალილოს ჯვარი თვისი და შემომიდგეს მე, იგი არა არს ჩემდა ღირს“.

ასე მიეცა დასაბამი ჯვაროსნულ ლაშქრობათა ეპოქას. საყოველთაო ენთუზიაზმი მოედო მთელს ევროპას.

იმდროინდელი მემატინის სიტყვით, მოხდა საოცარი მოვლენა — ძვირად ყიდულობდნენ იმას, რაც ხანგრძლივი მგზავრობისთვის სჭირდებოდათ და იაფად ყიდდნენ ყველაფერს, რომ აენახლავდნენ ხარჯი. მანამდე, კაცი დილეგში რომ ჩაგვედო და სასტიკად გენამებინა, ვერ აიძულებდი იმის დათმობას, რასაც ამჟამად, თავისი ნებით, სულ მუქთად თმობდაო.

და კიდევ უფრო საოცარი ის იყო, რომ მრავალნი, ვისაც დღეს არავითარი სურვილი არ გააჩნდათ იერუსალიმს გამგზავრებისა და ხმამაღლა დასცილობდნენ იმით, ვინც იაფად ელუოდა თავის დოვლათს, და უმტკიცებდნენ, უბადრუკი მოგზაურობა გელით და დაბრუნებაც უბადრუკი იქნებაო, სწორედ ესენი, მეორე დღეს, უეცარი და მართლაც დვთაებრივი ალტკინებით შეპყრობილნი, მთელ თავის ქონებას დაუყოვნებლივ ყიდდნენ და იმათ უერთდებოდნენ, ვისაც წინა დღეს მასხრად იგდებდნენ.

მარტოოდნენ ომებში გამოცდილი და ბრძოლას მოწყურებული რაინდები როდი გამოეხმარნენ რომის პაპის მოწოდებას. ბავშვებს, ქალებს და ბერიკაცებსაც გადაედოთ ეპიდემიასავით აფეთქებული წადილი ჯვაროსნობისა.

ბიზანტიელი ისტორიკოსის სიტყვით, ჯვაროსნები ყოველი მხრიდან დაიძრნენ იერუსალიმი-საკენ და სიმრავლე მათი აღემატებოდა ზღვაში ქვიშას და ცაში ვარსკვლავებს.

1099 წლის 15 ივლისს ჯვაროსნებმა აიღეს იერუსალიმი. ჯვაროსნული ქრონიკის ავტორი აღტაცებით მოგვითხრობს, რომ იერუსალიმის ქუჩები ჩახერგილი იყო გვამებით, ხოლო სოლომონის ტაძრის მახლობლად რაინდთა ცხენებს სისხლი მუხლამდე სწვდებოდათო.

ევროპელი პოეტი წერდა: ხმაღლაშიშვლებული ფრანკები დაძრნენ ქალაქში და არავის არ ინდობენ. იმათაც კი არ ინდობენ, ვინც მორჩილად ივედრება დანდობას... მათ დარტყმებქვეშ ეცემოდნენ ურჯულონი, როგორც ცვივა დამპალი რკო მუხის ხიდან, როდესაც ტოტებს აწვდრევენ.

სასონარკვეთილი არაბი მგოსანი კი მწარედ მოთქვამდა: „ჩვენი სისხლი შეერია ცრემლს. აღარ დარჩა თავშესაფარი, საითაც შეიძლება გაექცე ვარამს, ჩვენ რომ დავგორგუნა... ძენო ისლამისა, როგორ ძალგმით დასუჭოთ თვალნი ტყვეობაში იმ ვაებისა, რომელიც ღრმა ძილში ჩაფლულსაც კი გააღვიძებდა? ნუთუ არაბთა თავკაცნი ამგვარ ბოროტებას შეურიგდებიან? ნუთუ ამგვარ შერცხვენას ქედს მოუხრიან? და თუკი ისინი დათმობენ ზეციურ ჯილდოს, ნუთუ ალაფის მოსახვეჭად ბრძოლა მაინც არ აცდუნებთ?“

ჯვაროსანთა არნახული და გაუგონარი წარმატების ამბავმა ფრთები შეასხა საქართველოს, რომელიც დავით აღმაშენებლის გარჯით თანდათან წელში იმართებოდა და მომავალ გამარჯვებათა მოსაპოვებლად ემზადებოდა.



დავით აღმაშენებელი

მოზაიკა

ქამელონებს შეშურდებოდათ

იდეოლოგიის თითქოსდა მოწმენდილ ცაზე უეცრად მუხი გავარდა.

1972 წლის შემოდგომაზე მოსკოვურმა გაზეთმა „ლიტერატურნაია გაზეტამ“ გამოაქვეყნა სტატია ასეთი სათაურით: „ანტიისტორიზმის წინააღმდეგ“, რომელიც გამობდა საბჭოთა კავშირის ხალხთა რევოლუციამდე წარსულს. სტატიის ავტორი უმოწყალოდ ესხმოდა თავს ნაციონალიზმის რეციდივთა გამოვლინებას მოკავშირე რესპუბლიკათა ძმურ ოჯახში, არც რუსებს ინდობდა და არც ყირგიზებს. საგანგებოდ ამახვილებდა ყურადღებას ქართული და სომხური ნაციონალიზმის ნიმუშებზე ამ ქვეყნების ისტორიის გაშუქებისას. სამარცხვინო ბოძზე გააკრა წარსულის მოღვაწეთა იდეალიზაცია და მაგალითებად დაასახელა „თემური“ და „დავითი“ (აღბათ გულისხმობდა უზბეკთა თემურ-ლენგს და ჩვენს დავით აღმაშენებელს).

სტატიის ავტორი მოუწოდებდა კულტურის მუშაკებს, რომ მარტოოდენ რევოლუციური წარსული შეესწავლათ.

ჩვეული და შეჩვეული ვითარების კვალობაზეც კი სტატია გამოირჩეოდა მარქს-ენგელს-ლენინ-ბრეჟნევის ციტატების სიუხვით.

სტატიას ხელს აწერდა ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი ა. იაკოვლევი, მაგრამ ყველამ მშვენივრად იცოდა, რომ იგი, იმავდროულად, იყო საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის აგიტაციისა და პროპაგანდის განყოფილების გამგე. მაშასადამე, მისი სიტყვა, რასაკვირველია, უტოლდებოდა უზენაეს დირექტივას. საკავშირო თუ ადგილობრივი ცენზურა ხალისიანად აბობოქრდა.

მთელი ქვეყნის უმაღლეს სასწავლებლებსა და სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტებში, ქარხნებსა და ფაბრიკებში, კოლმეურნეობებსა და საჯარისო ნაწილებში, სკოლებსა და საავადმყოფოებში ტარდებოდა საერთო კრებები, სადაც გულდასმით კითხულობდნენ და იზებებდნენ ა. იაკოვლევის სტატიას.

რამხელა იდეოლოგიური ყანდარმი უნდა ბრძანდებოდა, რომ ერთდროულად მოიმდურო უპირველეს საბჭოთა მწერლად აღიარებული შოლოხოვიც და უპირველეს ანტისაბჭოთა მწერლად შერაცხული სოლჟენიცინიც.

ორივემ საპროტესტო დეპეშა აფრინა კრემლში.

პოლიტიკური დაფრთხა (ბრეჟნევის უძრაობა უყვარდა) და ცენტრალური კომიტეტის მდივნობაზე მეოცნებე კაცი ელჩად გაამწესეს კანადაში, რასაც შეიძლება ვუნოლოთ კომფორტული გადასახლება.

გორბაჩოვმა ამოატივტივა დავინყების ზღვიდან და იდეო-

ლოგიის ნანატრი შეფობა უწყალობა.

აი, რას წერდა ა. იაკოვლევი 1972 წელს: „კაცობრიობის

ისტორია ვითარდება აღმავალი ხაზით და სავსებით შეესაბამება საზოგადოებრივი ცხოვრების კანონებს, რომლებიც აღმოაჩინეს უდიდესმა მეცნიერებმა კ. მარქსმა და ფ. ენგელსმა“.

შეურიგებელ ომს უცხადებდა „უკანდახევას მარქსიზმ-ლენინიზმის პოზიციებიდან“.

თხუთმეტი წლის შემდეგ თვალები აეხილა და გვაუწყა: „მარქსიზმმა, საბოლოო ჯამში, ჩვენ მიგვიყვანა უძირო უფსკრულამდე, სულიერ და ეკონომიკურ ჩამორჩენილობამდე, სინდისის გაქრობამდე“.

ქამელონებსაც კი შეშურდებოდათ ამგვარი ფერისცვალება... ყოფილი საბჭოთა კავშირის ყოფილი „კაგებეს“ უკანასკნელი შეფი ვლადიმირ კრიუჩკოვი, რომელიც 1974-1988 წლებში ხელმძღვანელობდა საგარეო დაზვერვის სამმართველოს, თავის მოგონებათა წიგნში მთელ თავს უთმობს „პერესტროიკის მთავარ არქიტექტორად“ მონათლულ ალექსანდრე იაკოვლევის მოღვაწეობის უჩინარ მხარეს.

„კაგებეს“ ყოვლისმცოდნე თავკაცის სიტყვით, იაკოვლევის მჭიდრო კავშირი ჰქონია დამყარებული შეერთებული შტატების სპეცსამსახურებთან ანუ, მდაბიურად რომ ვთქვათ, ამერიკელთა შპიონი ყოფილა.

კრიუჩკოვს რამდენიმე სანდო წყაროდან მოპოვებული ინფორმაცია გორბაჩოვისთვის მოუხსენებია. უკანასკნელი საბჭოთა ბელადი თურმე დიდხანს სცემდა ბოლთას თავის კაბინეტში და ბოლოს უთქვამს კრიუჩკოვისთვის: იაკოვლევის გულახდილად დაელაპარაკე და ვნახოთ, რას იტყვისო.

კრიუჩკოვმა უყოყმანოდ შეასრულა ბელადის ბრძნული რჩევა და საბჭოთა იდეოლოგიის უკანასკნელ შეფს პირში მიახალა: თქვენ ამერიკული დაზვერვის აგენტი ბრძანდებითო.

იაკოვლევი გაფითრებულა, დაბნეულა, მაგრამ ბრალდება არ გაუპროტესტებია. თავის გასამართლებლად თუ დასაცავად კრინტი არ დაუძრავს, მხოლოდ და მხოლოდ ოხრავდაო. მთავარი არქიტექტორის მთავარ პროტექტორზე რაღას ამბობენ?

სი-აი-ეის (ჩვენში „ცერეუს“ რომ ეძახიან) ყოფილი შეფი რობერტ გეიტისი ჟურნალ „ტაიმის“ ფურცლებზე ეხება გავრცელებულ მითქმა-მოთქმას, თითქოსდა გორბაჩოვი ამერიკულ დაზვერვას ემსახურებოდა და ორპარტიანად შენიშნავს: მადლობა ღმერთს, ეს სინამდვილეს არ შეესაბამებაო. მერე კი დასძენს: „ჩვენ, ალბათ, ვერ შევძლებდით ისე გავძლოლოდით გორბაჩოვს, რომ ესოდენ მარჯვედ დაენგრია საბჭოთა კავშირი“.

ქრონიკა

გამომცემლობა „ინტელექტმა“ ზაზა ბიბილაშვილის ახალი პოეტური კრებულის „ჩემი მდოგვის მარცვალი“ წარდგინება გამართა კინოთეატრ „ამირანის“ ლიტერატურულ კავშირში. წიგნში შესულია 60-დე ლექსი და ერთი ლირიკული პოემა და ავტორის შემოქმედების ბოლო 20 წელიწადს აჯამებს.

შეხვედრას უძღვებოდა „ინტელექტის“ საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახურის უფროსი მარიკა ბაკურაძე.

შეხვედრას ესწრებოდნენ ზაზას მეგობრები და მისი შემოქმედების თაყვანისმცემლები: გივი ალხაიშვილი, გიორგი ლობჯანიძე, ნინო სადღობელაშვილი, მარიამ ნიკლაური, მიმა მშვილდაძე, კახმეგ კუდავა, პაატა შამუგია, ლუბა ელიაშვილი, ია მაჭავარიანი. მათ აღნიშნეს, რომ ზაზა გამორჩეული ავტორია და მის

მრავალფეროვან, ღრმა, გულწრფელ ლექსებს ახალი ელფერი შეაქვთ ქართულ პოეზიაში. ამ ლექსებს „ახალგაზრდობის ელექსირიც“ კი უწოდეს. ფიქრობენ, რომ ბევრი გამოიყენებს სიყვარულის ახსნისთვის მისი ლექსებიდან ფრაზებს. სტუმრების მონონება დაიმსახურა კრებულის ვიზუალურმა მხარემაც.

შეხვედრის დასასრულს ავტორმა მადლობა გადაუხადა ყველას გულმემატიკობისთვის, იმისთვის, რომ მის ნაწერებს კითხულობენ და აუდიტორიას რამდენიმე ლექსი წაუკითხა. „რომ არაფერი ჩანს. სულ არაფერი? მეც განა ვჩანვარ? — მხოლოდ ვიგრძნობი“.

მართლაც მუდამ უნდა იგრძნობოდეს მკითხველის გასახარად.